NA 44 STRANE!

LUDUS

POZORIŠNE NOVINE ■ BROJ 115,116 ■ MAJ, JUN2004. ■ GODINA XII ■ CENA 100 DINARA

TAMARA VUČKOVIĆ

Otišla na 5 dana a ostala 5 godina

LARY ZAPPIA

Pozorište ne mora biti dosadno

ALEKSANDRA JANKOVIĆ

Ja više ne odlazim

SLOBODAN BEŠTIĆ

Svoj, u sve manjem polju slobode

ZOLTAN PUŠKAŠ

Iz nepoznatog ugla

ALEKSANDRA PLESKONJIĆ ILIĆ

Do poslednjeg daha odana pozorištu

BOGATI SU BOGATI JER ŠTEDE

Razgovor s dramskom umetnicom Sonjom Jauković, novim predsednikom SDUS-a

OD JAGOŠA DO JAGOŠA

Milka Lukić, glumica NP u Beogradu, vratila se na scenu svog matičnog pozorišta kao tetka Savka u Nušićevoj *Gospođi Ministarki*

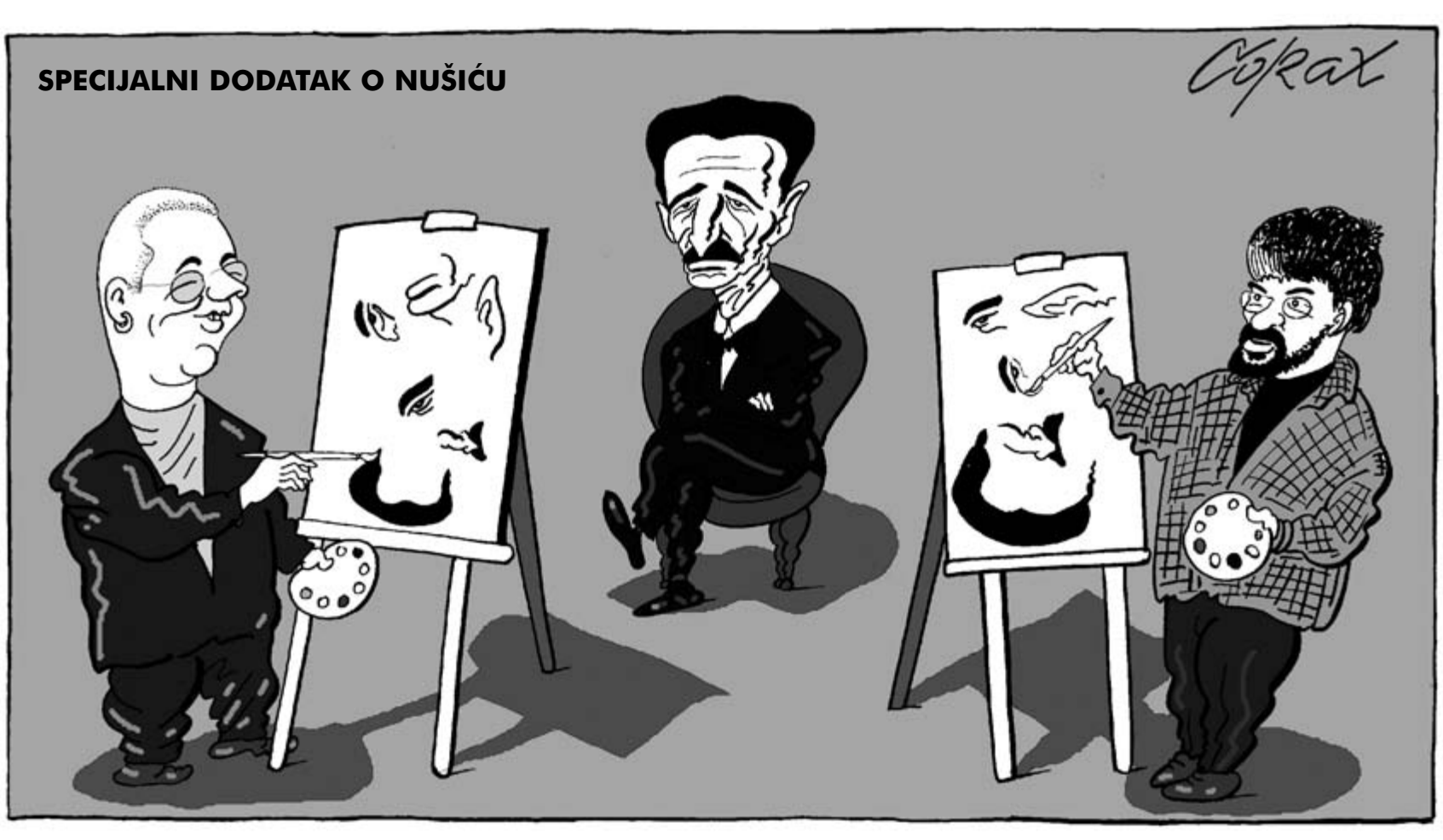

ZA „LUDUS“ GOVORE I:

Ljuba Tadić

Boban Ljubičić

Dejan Lilić

Goran Ibrajter

Branislav Tomašević

PUT DO NIRVANE

Zorica Pašić

Branka Veselinović oseća kožu stogodišnjeg Dunda Nika kao svoju, iako ih deli 15-ak godina. Kao Dundo Niko, u Držićevom ***Skupu*** Jagoša Markovića, zaokružila je svih 65 godina svog glumačkog rada.

Kapitalina Erić, Brankina ispisnica, u trendovski ružičastom i belom, u prepunom Muzeju pozorišne umetnosti Srbije, stilom zvezde potpisivala je svoju knjigu sećanja ***Od Sibira do Cvetnog trga***. Sećanja kreću od I svetskog rata, od susreta njenog oca Alekse Erića iz bosanskog sela Čelopeka i majke, Ruskinje Filisate, rođene u Tomskoj guberniji u selu Palojka, u bespućima Sibira, do naših dana. Kapočka, kako je zovu prijatelji, ostavlja i ovaj anegdotski zapis: 2. IX 2003. godine zvoni telefon, javlja joj se kum Stevo Žigon. Kaže: „Kumo, kako si? Znaš, napisao sam i treću knjigu. Biće promocija. Javiću ti. Doći ćeš?" „Hoću. Svakako. A jesi li napisao nešto o meni?" „Nisam." „Dobro. Lepo. Nisam ni ja o tebi."

Divna Đoković zaokružuje 9. deceniju života „Zlatnim beočugom". Istina, priznanje koje ukazuje na doprinos kulturi ovog naroda i prostora Đokovićka je mogla dobiti i koju deceniju ranije. Dočekala ga je gospodski, u zdravlju i snazi.

Đorđe Vukotić, prvak Narodnog pozorišta u Nišu, 15. je dobitnik nagrade „Branislav Nušić" koja se dodeljuje za životno delo glumcu komičaru na „Nušićevim danima" u Smederevu. Vukotića je priznanje stiglo kada je zaokružio 8. deceniju. U godinama pune glumačke snage naigrao se Nušića: bio je i Agaton, i Ujka Vasa, i pisar Vića, i Glumac u ***Putu oko sveta***, i Mladen, Jevremov pokućar, u ***Narodnom poslaniku***, a u ***Autobiografiji*** bio je sâm Nušić. Nagrada mu je pripala za minuli rad, a u vreme kada je, kako kaže, „bodra, vedra duha i čila tela". Dnevno, saznajemo, prepešači 15 kilometara. Nije još nameran da siđe s pozorišne scene, ali ne krije da bira šta će igrati. „Za glumca postoji teža smrt od prirodne: da ljudi neće da ga gledaju i čuju." Glumac je, veli, na svakom mestu, pa i u kafani.

Mlađa Veselinović se u 89. ne odriče glume, igra kad ga zovu, i dalje prevodi, ali i proširuje interesovanja: bacio se na kompjutere, i to ne laički, „za po kući", no ozbiljno, na stručnom kursu.

Reditelj Jagoš Marković skoro da ne može da zamisli svoju predstavu bez Ksenije Jovanović i Radeta Markovića, Predrag Tasovac ima više ponuda no što može da prihvati, Marija Crnobori ne propušta ni jednu beogradsku premijeru, ali ni gostovanje, i verovatno je pozorišno najobaveštenija u gradu.

O čemu je reč? Razumljivo, o trajanju. „Svoje srce zadržavam na distanci između onoga što igram i što je moja suštinska priroda", kaže novosadska glumica Gordana Đurđević-Dimić. „U suštini, ljudima pružamo vrhunsku laž. I ta klackalica na kojoj se stalno nalazim – da li je ovo zanimanje odgovarajuće za mene, jer ja znam da lažem, da, na neki način, predstavljam ono što nije istina i služim na neki način tome – to me jako onespokojava." Može li se trajati sa lažju?

Joakim dobio – fest

Kad ovaj dvobroj „Ludusa" izađe Sterijino pozorje će već biti prošlost. Znaće se i ko je dobio nagrade, i jesu li stranci i ove godine odneli kajmak, i ko je najbolji pisac, i da li je netakmičarski deo festivala, „Krugovi", koji se bavio Amerikom u savremenom pozorištu, bio značajniji od takmičarskog. „Krugovi" su značajni zato što treba da pokažu kako naše dramsko stvaralaštvo participira u nečemu što su svetski pozorišni trendovi. „Ja ne želim da se tu razvije neki kolonijalni odnos i da je samo ono što ima verifikaciju u svetu umetnički vredno, ali mi se čini da je vreme u kojem živimo doba povezanosti i komunikacija, era globalnog sveta, i shodno tome je potrebno kulturni identitet analizirati na jedan širi i obuhvatniji način", kaže Ivan Medenica, selektor i umetnički direktor Pozorja. SCG je u „Krugovima", a to znači u svetskim pozorišnim trendovima, participirala s predstavom ***Trgovina*** Alberta Ostermajera, u režiji Anje Suše (Beogradsko dramsko pozorište).

Ono što se 2 dana pred početak Pozorja moglo zaključiti je – izostanak publiciteta. U prestoničkoj dnevnoj štampi o Pozorju gotovo ni reči. Čak više niko ne piše ni o – novcima. Nije vest da za Pozorje nema novaca, a ono će koštati 18 miliona (dinara). Osnivačka prava su vraćena Novom Sadu i grad treba najviše da calne – 11,5 miliona. Pokrajina prolazi jeftino: samo 1,5 milion. Na Republici je da uplati 5 miliona, naravno ako je ostalo nešto posle Kanskog festivala. (S obzirom na to da Pozorje otvara pozorišni čovek, a ne ministar kulture ili njegov zamenik, teško je poverovati da će se republički novci brzo naći.)

Susreti profesionalnih pozorišta Srbije „Joakim Vujić" promenili su ime i postali Fest, tj. – Joakim Fest. U festival je uveden red, tj. selekcija. Više nema da učestvuje ko hoće i ima para da može, nego ko je izabran. Od 13 pozorišta 5 se predstavilo na Joakim Festu, Užičani čak s 2 predstave. Žiri je jednoglasno dodelio samo nagradu Katarini Mitrović, Juliji u ***Romeu i Juliji***, za koju predsedavajući Veljko Radović, dramski pisac, tvrdi da ima „prvački format".

A kad je već o festivalima reč: Mirjana Maslovar, direktorka Grada teatra Budva, podnela je ostavku. Iza sebe nije ostavila program za ovo leto, ali je ostavila dug od 75.000 evra. Zaposleni već 5 meseci (podatak je s početka maja) ne primaju plate, isključeni su telefoni i struja... Hoće li Grad teatar Budva, nekada dominantan naročito u pozorišnoj produkciji – predstavama iz Budve je pripalo 30-ak Sterijinih nagrada – preživeti ovo leto? Malo je optimista.

Kad smo kod preživljavanja, šta će biti sa Srpskom dramom Narodnog pozorišta iz Prištine? Projekat „Novi pristup kulturi manje razvijenih područja i područja sa specifičnim uslovima pograničnih oblasti" odveo je u Prokuplje Ljiljanu Šop, zamenicu ministra kulture, i Ivana Ivanovića, pomoćnika ministra. Razgovaralo se o premeštanju prištinskog profesionalnog pozorišta u Prokuplje. Zvaničnici su zaključili da je stanje u prokupačkom Domu kulture, u kome je smešteno Amatersko pozorište, katastrofalno, ali da bi trebalo poraditi na fuziji kosovskih profesionalaca i prokupačkih amatera. Prokupački zvaničnici su podržali ideju, ali prokupački amateri nisu u njoj videli ništa dobro, osetili su se egzistencijalno ugroženi. Ivan Ivanović podseća da je NP iz Prištine na budžetu, glumci su rasuti po Srbiji, primaju plate a ne igraju. Ideja je da se negde stacioniraju i pripremaju predstave, a igrali bi ih u Kosovskoj Mitrovici, Zvečanu, Leposaviću, Brusu, ali i tamo gde nema pozorišta. Delovali bi kao putujuća trupa. Ivanović smatra da profesionalci ničim neće ugroziti amatere, već će ih unaprediti, samim tim što se amaterima daje šansa da igraju s profesionalcima. Na papiru lepo zvuči.

Zgazi me!

Utisak meseca je Žarko Jokanović, autor komedije ***Zgazi me!***, bivše deteglumac, bivši mladi političar i narodni poslanik, sadašnji, valjda, poslovni čovek, suprug glumice Milice Milše i, verovatno, budući dramski pisac. ***Zgazi me!*** je treći dramski tekst koji je napisao, a prvi koji mu se igra. Reditelj ovog dela u Slavija teatru je Jug Radivojević. Zaneseni novinar kaže da je Radivojević „ovenčan svim pozorišnim nagradama, među njima i na nedavno održanom festivalu u Jagodini", a Jokanovićev prvenac trebalo bi da bude više od komedije, baš zahvaljujući reditelju: urnebesna komedija! Jokanović je dao brojne intervjue. Insistirao je da jednu od glavnih uloga (u komadu su 4 uloge, 2 muške i 2 ženske), sponzorušu Bubicu, igra njegova supruga, „jer je sjajna glumica, naročito kad igra oštrokonđe skroz različite od nje". Novi dramski pisac osvrnuo se i na beogradski pozorišni život za koji kaže da je – mrak! „Naši domaći pisci, pogotovu klasici, stavljaju se u zapećak, u ime novih dramskih estetika. Kao što ne robujem klišeima, tako mislim da neću ni u pozorištu. Pozorište podrazumeva zadovoljnu publiku. Komedija je nepravedno potcenjena. Sve se ovde podvodi pod trend, bilo da je reč o politici ili umetnosti, pa svi kao ovce idu za njima. Zato su i priče o ratovima, stradanjima i socijali previše okupirale scene, a komedijom se mogu mnogo bolje razjasniti neka pitanja."

U aprilu i tokom maja bilo je pozorišnih gostovanja i gošćenja na sve stane. Među lepim vestima valja izdvojiti onu koja stiže iz Ateljea 212: na festivalu „Marulovi dani" u Splitu, nagradu publike (s ocenom 4,65) osvojile su ***Dvije*** Tene Štivičić, i režiji Snježane Banović, s Jelenom Đokić, Aleksandrom Janković, Stelom Ćetković i Svetislavom Goncićem. Atelje je u Splitu ponovo gostovao posle 24 godine.

Sezona je pri kraju. Spektakli su odigrani, vreme je za precizni glumački rad. U Biblioteci grada Beograda, u Rimskoj dvorani, igra se ***Trun u oku*** Silvije Plat, u adaptaciji u režiji Rade Đuričin. Korišćena su pisma Silvije Plat majci i njen roman ***Stakleno zvono***. Majka ove senzibilne poetese sve svoje udajom neostvarene ambicije prenela je na kćer. Silvija je neurotično želela da ih ostvari, ali za njeno krhko biće bili su to preteški zadaci: da bude uspešna pesnikinja, požrtvovana majka, uzorna supruga, da putuje i saznaje... Plat je svoj život tragično okončala u 30. godini. Rada Đuričin je majka, Vjera Mujović pesnikinja.

Na sceni „Peta" u Petoj beogradskoj gimnaziji Elizabeta Đorevska tumači lik Širli Valentajn u istoimenom komadu Vilija Rasela. Režira Anja Suša. U Kultu Tanja Bošković, Katarina Erić i Vladimir Posavac igraju u metafizičkoj drami ***Dar*** Zorice Simović, u režiji Slavenka Saletovića. U Teatru u podrumu Ateljea 212 igra se drama Artura Kopita ***Put do Nirvane***, u režiji Ive Milošević. Još jedan (zakasneli) prilog za sterijanske „Krugove".

Novine javljaju da je premijera ***Građanske trilogije*** Edvarda Dajča, koju je kao „operetsku izvedbu", čitaću probu, priredio Adam Puslojić u Modernoj garaži, bila izuzetan događaj. Komad o istoriji grčke porodice i slatkišu „bajadera" – radnja se razvija uz tamanjenje zamamnog slatkiša – na bis odigran ceo, i to od početka. Novinski izveštač ne javlja da li je i za bis bila obezbeđena dovoljna količina bajadera iz poslastičarnice „Petković". (Braca Petković, reditelj i dramski pisac, vlasnik je Moderne garaže i pomenute poslastičarnice.)

Na kraju, vest za sladokusce: Lazar Ristovski je za snimanje reklame za MB pivo, naše a svetsko, dobio 100.000 evra! Pišu novine. Glumcu je, navodno, na ruke isplaćeno 10.000, a ostatak će pivara uložiti u njegov novi filmski projekat.

Kraj sezone je na vidiku. Dolazi leto. Završetak adaptacija Pozorišta na Terazijama i „Duško Radović" očekuju se na jesen. Sledi Bitef, pa ko zna šta još sve ne.

„STUPICA" SAVINU

Crtice iz pozorišnog života

Nagradu „Bojan Stupica" Saveza dramskih umetnika Srbije dobio je Egon Savin za režiju Šekspirovog ***Mletačkog trgovca*** u Jugoslovenskom dramskom pozorištu. Jednoglasnu odluku doneli su predsednik žirija Kokan Mladenović i članovi Ivana Dimić, Sanja Domazet, Igor Bojović i David Putnik.

Atelje 212 gostovao je na više internacionalnih festivala, počev od Marulićevih dana u Splitu (25. aprila) na sceni Hrvatskog narodnog kazališta, gde je za predstavu ***Dvije*** po tekstu Tene Štivičić u režiji Snježane Banović dobio Nagradu publike sa ocenom 4,56. Na Međunarodnom festivalu malih scena u Rijeci, Atelje je učestvovao s predstavom ***Amerika, drugi deo*** Biljane Srbljanović u režiji Dejana Mijača.

Ista predstava izvedena je u Novoj Gorici na Međunarodnom pozorišnom festivalu Teatar bez granica, priređenom povodom otvaranja granica između Slovenije i Evropske zajednice. Na tom festivalu učestvovalo je i Jugoslovensko dramsko pozorište sa Šekspirovim ***Mletačkim trgovcem*** u režiji Egona Savina. U ulozi Šajloka obolelog kolegu Predraga Ejdusa zamenio je Vojislav Brajović.

Amerika, drugi deo gostovala je i u Ljubljani, na sceni SNG-a, a krajem maja biće izvedena u Poljskoj, na poziv selektora Međunarodnog teatarskog festivala Kontakt u Torunju.

JDP je u Skoplju izveo tri predstave u režiji Slobodana Unkovskog - ***Bure baruta, Šine*** i ***Galeb***, a u junu će Atelje i JDP gostovati s nekoliko predstava u Sarajevu, u akciji pod pokroviteljstvom Skupštine Beograda.

Slovensko ljudsko gledališče iz Celja gostovalo je u Beogradskom dramskom pozorištu s dve predstave - ***Koža*** po motivima Strindbergove ***Gospođice Julije*** u režiji Jerneja Lorencija i ***Metamorfoze*** Tine Kosi, po istoimenom Ovidijevom delu, u režiji Vinka Mederndorfera. BDP u maju uzvraća gostovanje s predstavom ***Zlatno runo*** Nebojše Bradića.

U **BDP-u** je gostovala i predstava ***Jelena Savojska*** u produkciji Centra za kulturu iz Tivta po tekstu Nade Bukilić u režiji gosta iz Hrvatske Roberta Raponje.

Narodno pozorište u Beogradu bilo je domaćin Slovenskom narodnom gledališču iz Maribora koje je izvelo ***Ćelavu pevačicu*** Ežena Joneska u režiji Sama Streleca, ***Smrt trgovačkog putnika*** Artura Milera u režiji Mateje Koležnik i ***Dobrog čoveka iz Sečuana*** Bertolta Brehta u režiji Ivane Vujić. Tom prilikom najavljena je zajednička produkcija, koja će se naredne sezone igrati na obe scene - u Mariboru i Beogradu. Dramu ***Norway Today*** švajcarskog autora Igora Bauersimana režira Strelec, a igraće Tadej Toš i Nada Šargin.

Na **21. Nušićevim danima** u Smederevu, krajem aprila, nagradu za najbolju predstavu u celini dobilo je Narodno pozorište iz Beograda za Nušićevu ***Gospođu ministarku*** reditelja Jagoša Markovića. Nušićeva nagrada za životno delo glumcu - komičaru uručena je doajenu niškog glumišta Đorđu Vukotiću.

Kragujevac je od ove godine postao stalni domaćin Susreta profesionalnih pozorišta Srbije, a naziv manifestacije je ***Joakim Fest***. Na festivalu, od 7. do 15. maja, izvedeno je šest predstava u selekciji Aleksandra Milosavljevića, a pobedila je ***Porfirogeneza*** Narodnog pozorišta iz Užica, po tekstu i u režiji Đorđa Milosavljevića. Žiri je četiri ravnopravne glumačke nagrade dodelio Tatjani Jovanović (za ulogu Lenke Tomić) i Slobodanu Ljubičiću (Kreza) iz predstave ***Porfirogeneza***, Katarini Mitrović (Julija u predstavi domaćina ***Romeo i Julija***) i Dejanu Cicmiloviću (Jaša Tomić u predstavi ***Je li bilo kneževe večere***).

Najbolja predstava na **2. festivalu Pozorište Zvezdarište**, krajem aprila u beogradskoj opštini Zvezdara, bila je ***Ružno pače*** Pozorišta lutaka iz Niša. Za režiju je nagrađen Petar Pašov (za predstavu ***Plavi Petar***), za tekst Nataša Ilić (***Ružno pače***), za glavne uloge Petar Kralj (***Baron Lagiša***) i Snežana Jeremić (***Papagaji***), a za epizode Bojan Veljović (***Vlade Divac i tim snova***) i Nataša Šolak (***Crvenkapa***). Dečiji žiri dodelio je prvu nagradu predstavi ***Papagaji*** NP „Sterija" iz Vršca.

U Dečjem pozorištu Centra za kulturu i obrazovanje Rakovica premijerno je izvedena predstava ***Čudesna zvezda*** po tekstu Dragane Kršenković Brković u debitantskoj režiji glumice Radmile Plećaš Dimitrijević.

(Ne)koordiniranom akcijom naših pozorišnih poslenika 16. maja otvorena su tri međunarodna festivala za decu.

U Subotici je od 16. do 21. maja održan **11. Međunarodni festival pozorišta za decu**. U takmičarskom programu učestvovalo je 15 stranih i pet domaćih predstava - iz Rusije, Mađarske, Nemačke, Slovenije, Albanije, Moldavije, Slovačke, Ukrajine, Turske, BiH, Hrvatske, Bugarske, Belorusije, Rumunije i Poljske, kao i iz Subotice, Novog Sada, Zrenjanina i Beograda (pozorišta „Puž" i „Boško Buha").

U Kragujevcu je od 16. do 22. maja održan Međunarodni lutkarski festival na kojem je učestvovalo 11 pozorišta iz Srbije i Crne Gore, Skoplja, Mostara, kao i iz Rumunije, Bugarske, Slovačke i Mađarske.

Pozorište **„Pinokio"** u Zemunu organizovalo je od 16. do 20. maja prvi međunarodni festival lutkarskih pozorišta pod nazivom PITA (Puppetry International Theatre Adventure). Nastupila su pozorišta iz Nemačke, Švedske, Slovenije, Slovačke, Rusije, Poljske, Italije, Austrije, kao i iz Novog Sada, Zrenjanina i Podgorice, u selekciji Slobodana Markovića. Direktor festivala je Igor Bojović, a pokrovitelj Skupština Beograda.

U „Pinokiju" je izvedena premijera multimedijalne predstave ***Mali princ***, autorski projekat reditelja Omara Abu El Ruba i ekipe njegovih saradnika, po istoimenom delu Antoana De Sent Egziperija.

Teatar Mimart obeležio je dve decenije rada programom ***Mimart godovi 20*** od 3. do 9. maja u Ateljeu 212, SKC-u i Bitef teatru. Program je počeo premijerom *Znakovi pitanja* autorke Nela Antonović, a inspiracija je bila knjiga ***Putovanje po gramatici*** Jovana Ćirilova. Narednih dana održani su prezentacija rada Mimarta, razgovor o postdramskom pozorištu, Festival autoperformansa SPOT sa temom ***Pogled iznutra***, Mimartove radionice kreativne vizualizacije, kao i promocija knjige „Fenomenologija pokretom" Nele Antonović.

U Teatru Bojan Stupica premijerno je izvedena predstava ***Terasa*** Jovana Hristića u režiji Tanje Mandić Rigonat.

Na Novoj sceni BDP-a premijerno su izvedene ***Trgovina*** Alberta Ostermajera u režiji Anje Suše i ***Krips*** (Nakaze) po tekstu Luca Hibnera u režiji Ane Tomović, a u Bitef teatru koreografska predstava ***Bit.no...*** autora Nebojše Ivanovića i predstava ***Crvena***, s podnaslovom Seks i posledice, po tekstu Milene Bogavac u režiji Jelene Bogavac.

U Centru za kulturnu dekontaminaciju gostovala je plesna trupa „Ju Stromgren kompani" iz Norveške s predstavom ***Odeljenje*** (The Department) koreografa Ju Stromgrena, u organizaciji Centra za novo pozorište i igru.

Predstava Narodnog pozorišta iz Užica ***Noć đenerala***, po romanu Vuka Draškovića u dramatizaciji Boška Puletića i režiji Jovice Pavića, gostovala je konačno u Narodnom pozorištu u Beogradu. Ispred zgrade nacionalnog teatra protestovalo je Progresivno univerzitetsko društvo „Dositej Obradović" povicima „četnici - fašisti", a u sali se, uz aplauze, čula pesma „Od Topole pa do Ravne Gore". Uoči predstave, zamenica ministra za kulturu Ljiljana Šop rekla je da je „čudno da za sudbinu Draže Mihailovića do sada nije bilo mesta na sceni nacionalnog teatra" i da se „smisao nacionalnog teatra, između ostalog, ogleda u podsticanju domaće drame", ali da „niko nije i neće biti kažnjavan niti smenjivan zbog jedne pozorišne predstave". Vesti o smeni upravnika Narodnog pozorišta Ljubivoja Tadića, navodno zato što nije hteo da postavi ***Noć đenerala***, ona je ocenila kao „nepotreban pokušaj da se prave skandali u kulturi".

Kraljevsko dramsko pozorište Dramaten iz Stokholma gostovalo je od 3. do 5. juna u Narodnom pozorištu u Beogradu, gde je tri puta izvelo dramu ***Igra vatrom*** Augusta Strindberga u režiji upravnika Dramatena Stafana Valdemara Holma. Održane su i tri radionice u okviru projekata NADA i Power Station, Holm je imao ***master klas*** za studente režije. Narodno pozorište uzvratiće gostovanje u maju 2005. s predstavom po zajedničkom izboru. Holm je u Beogradu zimus gledao ***Fausta, Nevjestu od vjetra*** i ***Višnjik***.

Živa legenda Jugoslovenskog dramskog, čiji je član od osnivanja, Branka Veselinović obeležila je 15. maja u teatru „Bojan Stupica" 65 godina umetničkog rada igrajući Dunda Nika u predstavi ***Skup*** Marina Držića u režiji Jagoša Markovića. Branka je igrala u prvoj predstavi JDP-a 1948. godine - ulogu Francike u ***Kralju Betajnove*** u alternaciji sa Marijom Crnobori. Prethodno je radila u Narodnom pozorištu Dunavske banovine i Umetničkom pozorištu, a zatim i u Narodnom pozorištu, Ateljeu 212, Beogradskoj komediji...

U Muzeju pozorišne umetnosti Srbije otvorena je izložba „Pozorišna fotografija u Srbiji do 1914. godine". Autor izložbe i pratećeg kataloga je viši kustos Mirjana Odavić.

Muzej je predstavio dvobroj 126/127 časopisa „Teatron", koji počinje tematom „Opera od tradicije do inovacije", a završava se dramom Dimitrija Vojnova ***Velika bela zavera***. Redovna rubrika „Estetika pozorišta" posvećena je dramskoj funkciji tela u savremenom teatru. Strana savremena scena zastupljena je blokom o poljskom teatru.

U **Ateljeu 212** predstavljena je posthumno izdata knjiga ***Nevideli dan*** Zorana Ratkovića (1937-2002), glumca i reditelja tog teatra. Knjiga s podnaslovom „rediteljske promenade u 11 slika" predstavlja memoarsku dokumentarnu prozu.

Glumica Dobrila Kostić preminula je 10. maja u Beogradu u 85. godini. Bila je stalni član Beogradskog dramskog pozorišta. Igrala je u mnogobrojnim predstavama, među kojima su ***Mladost otaca*** (uloga *Marusje*), ***Sumnjivo lice, Večiti mladoženja, Kako vam drago***...

U Narodnom pozorištu na sceni „Peti sprat" Gorčin Stojanović je režirao ***Intimus***, novi komad Jelene Kajgo. Igraju Aleksandar Đurica, Anđelika Simić, Danijela Kuzmanović, Bane Vidaković i Darko Tomović.

49. Sterijino pozorje održano je od 26. maja do 4. juna. Sterijinim priznanjima nagrađeni su: za najbolju predstavu ***Profesionalac*** D. Kovačevića, režija Lorans Kalam, Theatre Le poche, Ženeva-Theatre Vidy E.T.E., Lozana; za tekst savremene drame Biljana Srbljanović za tekst ***Amerika, drugi deo***, Atelje 212; za režiju Lorans Kalam za predstavu ***Profesionalac***. Za glumačka ostvarenja nagrađeni su: Branimir Popović za ulogu u predstavi ***Lažni car***, Crnogorsko narodno pozorište; Eva Šumska za ulogu Rupice u predstavi ***Šine,*** Teatr polski; Svetozar Cvetković za ulogu Karla u predstavi ***Amerika, drugi deo***, Atelje 212; Aleksandra Janković za ulogu Irene u predstavi ***Amerika, drugi deo***, Atelje 212 (i nagrada „Zoran Radmilović" za glumačku bravuru). Za scenografiju nagrađen je Piter Vilkinson u predstavi ***Profesionalac***; za kostim Alan Hranitelj u predstavi ***Lažni car***, Crnogorsko narodno pozorište; za scensku muziku Ljupčo Konstantinov u istoj predstavi. Specijalna Sterijina nagrada za tekst savremene drame pripala je Mileni Marković za tekst ***Šine***, Teatr polski.

Od 5. do 13. juna održan je drugi dečji festival Teatarska internacionalna beogradska avantura iliti **TIBA**. Tokom sedam dana publika je imala prilike da vidi deset predstava iz Hrvatske, Slovenije, BiH, Austrije, Rusije... Gran pri za najbolju predstavu u celini osvojila je predstava ***Kaštanka*** Ekatenburskog teatra junova zritelja iz Rusije, dok je Specijalna nagrada za nove pozorišne tendencije pripala komadu ***Moje dugo putovanje kući*** u izvođenju New International Encounter, koprodukciji Norveške, Engleske, Poljske, Češke i Francuske. Pomenutoj predstavi je pripala i nagrada dečjeg žirija.

Nova premijera KPGT-a je ***Smrt trgovačkog putnika*** Artura Milera u režiji Saše Gabrića.

Sredinom juna održana je tradicionalna manifestacija Saveza dramskih umetnika Srbije ***Glumci vama i glumcima***. Izvedena je predstava ***Frederik ili bulevar zločina*** a prihod od prodatih ulaznica je otišao u Fond solidarnosti.

Poslednja ovosezonska premijera Jugoslovenskog dramskog je ***Pseći valcer*** Leonioda Andrejeva u režiji Dejana Mijača. U glavnoj ulozi nastupa Branislav Lečić a prate ga Goran Šušljik, Nikola Đuričko, Jelena Đokić, Jasmina Ranković Avramović...

JDP je 20. i 21. juna treći put gostovalo na bijenalnom festivalu ***Novi dramski tekstovi Evrope***, koji je preseljen iz Bona u Visbaden. Posle ***Bureta baruta*** i ***Beogradske trilogije***, Jugoslovensko dramsko se ove godine predstavilo ***Šinama*** Milene Marković u režiji Slobodana Unkovskog. U junskom broju Teatar Hojte objavljen je tekst drame i veliki intervju sa autorkom...

Na sceni Teatra „Bojan Stupica" gostovao je Teatar Novi iz Lođa (Poljska) sa predstavom ***Molim te ... napravi mi bebu*** u adaptaciji i režiji Karola Suške. Teatar Novi ove godine slavi 55 godina rada. Pozorište je osnovao reditelj Kazimir Bejmek. Teatar Novi je gostovao i na Somborskom pozorišnom maratonu i u SNP-u u Novom Sadu.

U Pozorištu lutaka „Pinokio" premijeru je imala ***Bajka o češlju i violini.*** Autor komada je Siniša Kovačević dok režiju potpisuje Jug Radivojević.

U gornjem foajeu Ateljea 212 otkrivena je bista Ljubomira Mucija Draškića, reditelja i dugogodišnjeg upravnika ove kuće.

Malo pozorište „Duško Radović" završilo je sezonu premijerom komada ***Škola*** Stevana Koprivice a po knjizi Jasminke Petrović. Režirao je Darijan Mihajlović.

BELEF, koji se ove godine odvija pod motom ArtiKuliranje, počinje 1. jula. Na kalemegdanskim pozornicama, ali i brojnim drugim lokacijama širom grada Beograđani će do avgusta moći da vide 124 pozorišna, muzička i vizuelna programa i perfomansa. I ove godine osnovu programske koncepcije Belefa predstavljaju nove domaće produkcije, isključivo premijere, a u stranom samo vrhunski izvođači i autori. Na Belefu će, između ostalog, biti izvedene i koprodukcije ovog festivala i beogradskih pozorišta Antonije i Kleopatra V. Šekspira u režiji Anje Suše, Elektra D. Kiša u postavci Jagoša Markovića, a po odabiru pozorišnog selektora Aleksandra Milosavljevića.

A najveće muzičko dešavanje na domaćem prostoru, festival **EXIT**, održaće se ove godine po četvrti put na Petrovaradinskoj tvrđavi u Novom Sadu. Za vreme četiri festivalska dana (do 1. do 4. jula) publika će imati prilike da vidi velika svetska imena: Massive Attack, Iggy Pop, Neneh Cherry, Cypress Hill ali i mnoge druge na preko 15 bina.

Sekretarijat za kulturu Skupštine grada Beograda usrdno dariva svoje jedine pozorišne novine. „Ludus" uzvraća s blagodarnošću.

REŽIJA KAO AUTORSTVO I UMETNOST

Obrazloženje Odluke žirija za dodelu Nagrade „Bojan Stupica" Egonu Savinu

Nagradu Saveza dramskih umetnika Srbije „Bojan Stupica" za režiju predstave izvedene u periodu od 1. IV 2002. do 31. III 2004. godine, žiri u sastavu Kokan Mladenović, predsednik, Ivana Dimić, Sanja Domazet, Igor Bojović i David Putnik, jednoglasno je dodelio beogradskom reditelju Egonu Savinu, za režiju predstave ***Mletački trgovac***, u izvođenju ansambla Jugoslovenskog dramskog pozorišta.

U proteklom dvogodišnjem periodu Egon Savin je režirao operu (***Ero s onoga svjeta*** – Srpsko narodno pozorište), dramu domaćeg savremenog autora (Bora Radaković ***Kaj sad*** – Beogradsko dramsko pozorište), stranog savremenog autora (Edvard Bond ***Nigde nikog nemam*** – Crnogorsko narodno pozorište), domaćeg klasika (Aca Popović ***Svinjski otac*** – Beogradsko dramsko pozorište i Kruševačko pozorište), kao i stranog klasika (Šekspir ***Mletački trgovac*** – Jugoslovensko dramsko pozorište).

U navedenim predstavama, od kojih su neke stekle nagrade i priznanja, očigledan je suverenitet, stav i rediteljska zrelost Egona Savina, ali u ovoj prilici posebno izdvajamo režiju ***Mletačkog trgovca***.

Kad se reditelj prihvati velikana kakav je Šekspir, u prilici smo da, možda jasnije nego inače, vidimo da je režija kritička analiza dela, kao i da je autorska umetnost. Pošto znamo Šta, možemo pažljivo da posmatramo Kako reditelj tumači dramu u svojoj predstavi.

Egon Savin je pokazao da je majstor svog zanata. Radnja predstave je celovita, koherentna i dosledna. Nema neprotumačenih mesta ili propusta, ni u priči ni u karakterizaciji likova. Veliki glumački ansambl savlađuje Šekspirov stih sa lakoćom i razumevanjem koje pokazuje da je reditelj svaku repliku pažljivo protumačio i odredio joj radnju. Ništa nije prepustio improvizaciji. Predstava se prati od početka do kraja sa nesmanjenom pažnjom, jer nema padova i gledaoca ništa u priči ne zbunjuje.

U radu sa glumcima, Egon Savin je pokazao svu svoju rediteljsku zrelost, umeće i dar, pre svega podelom, pa načinom rada i podsticanjem i poštovanjem samosvojne glumačke kreativnosti. Pomenimo, primera radi, bravuroznu igru Predraga Ejdusa u ulozi Šajloka koji izražava arhetipski bol prognanog bića. Ili, u okviru iste linije radnje, racionalnijeg, urbanog Šajloka Voje Brajovića, koji svesno brani integritet lika. A rediteljeva ekstravagantna koncepcija u kojoj Mićanović igra ženski lik, Porciju, omogućuje gledaocu da postane svestan velikog dijapazona glumačkog umeća.

Egon Savin sa ekipom *Mletačkog trgovca* (Foto: Đ. Tomić)

Najzad, transponovanjem Šekspirove priče u vreme rađanja fašizma, reditelj nam daje na znanje da se svaka duboka istina o ljudskim sukobima, strastima i stradanju uvek odnosi i na nas i na našu stvarnost. Izražavajući otvoreno i artikulisano svoj stav, reditelj pokazuje punu ozbiljnost i odgovornost svog autorstva, što je dostojno svakog poštovanja.

Ako nagrada „Bojan Stupica" treba da verifikuje režiju kao autorstvo i umetnost, onda je Egon Savin ličnost koja takav stav suvereno delom dokazuje.

POVRATAK ACE POPOVIĆA

Sonja Ćirić

Od kako je Nebojša Bradić upravnik Beogradskog dramskog pozorišta, saradnja sa Kruševačkim pozorištem postala je tradicija. Ovog aprila u Kruševcu i maja u Beogradu, prikazan je njihov najnoviji zajednički projekt, ***Svinjski otac*** Aleksandra Popovića u režiji Egona Savina. Igraju Jelisaveta Seka Sablić, Biljana Jocić-Savić, Dubravka Kovjanić, Nebojša Milovanović, Slađana Nestorović-Ristić (Gorica Stanković), Predrag Milenković, i Mia Milisavljević (Lea Savin). Predstava je sve do finala pripremana u Beogradskom dramskom pozorištu zbog termina beogradske ekipe.

Branislav Nedić, upravnik Kruševačkog pozorišta, kaže da se „pojavila neophodnost da se Aca Popović vrati na pozorišnu scenu". Tekst ***Svinjski otac*** ocenjuje kao „izuzetnu dramu koja se ne trudi da kaže više od onoga što treba, niti više od onoga što je razumljivo svima." O radu na predstavi najviše utisaka ima o „beogradskom periodu" zato što su se „zaista osećali kao kod kuće". Smatra da je Kruševac zahvaljujući ovoj saradnji dobio jednu od svojih najboljih predstava.

Egon Savin je poznavao Acu Popovića, i veliki je obožavalac njegovih tekstova. Pre ***Svinjskog oca*** režirao je ***Tamna je noć*** i ***Mrešćenje šarana,*** predstavu koja se već sedam godina igra u Novom Sadu. ***Svinjski otac*** je iz osamdesetih godina, napisan kao TV drama. „Nisam znao za nju, Aca mi nije pričao o njoj, a ja je nisam gledao. To je jedna od njegovih TV drama za koju sam odmah nakon čitanja bio siguran da je treba pokazati na sceni. Iznosi sve ono najdragocenije od ovog pisca koga smatram najplodnijim i najinteresenatnijim srpskim pozorišnim piscem druge polovine 20. veka" kaže Savin. Kruševac je za njega „otkriće, ta sredina ima neverovatno mnogo osećanja za teatar, sredina u kojoj je raditi neobično lako." Kaže da mu je u poslu izuzetno pomogla Seka Sablić za koju misli „da je komad i pisan". Smatra da je u ovoj predstavi Seka Sablić „uradila jednu od svojih najboljih uloga". Saradnja Kruševačkog sa Beogradskim dramskim pozorištem omogućava gledanost ove predstave. „Neka to i neskromno zvuči, ali ne znimaju me predstave koje se igraju manje od stotinu puta, onda kao da to i nije pozorišna, nego privatna produkcija. Kruševac nema publike za više od 20 izvođenja pa je zato bilo nužno naći način i igrati je u Beogradu. Sa Kruševcem je to bilo moguće, zato što je to retko pozorište izvan metropole koje nema problema sa razmenom predstava."

Svinjski otac je ljubavna priča ali samo u prvom sloju - iza je crna hronika naše palanke, a zatim i priča o, kako kaže Savin, „sudbini ove sredine, koja kao da je optužena da poništi samu sebe, koja nosi neko uništavanje." U poslednjem sloju, ali glavnom, je, kaže Savin, „Acin vitalizam i sposobnost da razume svakog malog čoveka, pa čak i kad je u zabludi - Aca tada kaže, ali je to tragična zabluda. I ta vera Acina, vera da će čovek čoveku biti čovek i da će ovaj narod opstati, je ono što ostane posle ove predstave."

Osim Seke Sablić, ostalim glumcima ovo je bio prvi susret sa Aleksandrom Popovićem. „Aca u glumcu stvori osećanje straha, jer je sve tako precizno napisao pa morate pažljivo da mu prilazite da biste se našli. Ja mislim da sam se srela sa tetka Zagom" kaže Biljana Jocić-Savić. „Imala sam užasan šok, uhvatilo me je nerazumevanje te Acine jednostavnosti" kaže Dubravka Kovjanić. „Otkrio sam da je Aca srpski klasik, kao što su mi uostalom, govorili na Fakultetu. Svaka druga njegova rečenica je zrno svemira u zrnu pšenice - kao što kaže Mika Antić. Velike misli, životne, kao kod Šekspira, likovi treba da izgovore obično, svakodnevno, kao da to što govore nije ništa veliko" iskustvo je Nebojše Milovanovića.

Egon Savin je na probama govorio da su Duka i Steva, likovi ove drame, srpski Romeo i Julija, da je i njihova ljubav onemogućena, ali da na kraju ipak život pobedi, jer tako je uvek kod Ace Popovića, bez obzira što je sve o čemu je pre tog kraja pisao bilo crno.

Svinjski otac: Seka Sablić i Nebojša Milovanović

UNOSAN POSAO

Mislim da su retki oni koji posle PITE o lutkarskom pozorištu i dalje misle kao o paravanu iza koga se pojavlju lutke – kaže Igor Bojović, direktor prvog internacionalnog lutkarskog festivala u Beogradu

Sonja Ćirić

Najmlađi festival u Beogradu je za - najmlađe. To je prvi internacionalni lutkarski festival u Beogradu. Zove se PITA, odnosno Puppetry International Theatre Adventure, a postoji od ovog maja. Za ideju, organizaciju i realizaciju zaslužno je jedino beogradsko lutkarsko pozorište „Pinokio". Učestvovali su lutkari iz Nemačke, Švedske, Slovenije, Rusije, Poljske, Italije, Austrije, iz Novog Sada, Zrenjanina, Beograda i iz Podgorice. „Gran pri" je dobio „Pinokio" za predstavu ***Čarodno Kenzovo oružje***, a Specijalnu nagradu dele Italijani i Podgoričani. O prvim iskustvima najnovijeg festivala razgovaramo sa njegovim direktorom, Igorom Bojovićem.

Kakav je privatno vaš utisak o PITI?

Veoma sam zadovoljan što smo dobili festival, i to je najjači utisak. Mislim da je potpuno prirodno da nakon svih turneja i putovanja Pinokio pokaže beogradskoj publici glavne tendencije na internacionalnoj sceni dežava. Za naše pozorište je to prilika da vidimo gde nam je mesto, a i da ne budemo samozaljubljeni, da izađemo iz okvira sopstvene avlije i da to što smo jedini ne bude i dovoljno da smatramo da smo najbolji. Naravno, veliku čast i zadovoljstvo osećam zbog Gran prija. U predstavi ***Čarobno Kenzovo oružje*** radili su umetnici iz Belorusije, Beograda i Bugarske, pa je razumljivo da je žiri nagradio ovaj internacionalni projekat.

Ceo Festival je realizovan za mesec dana, verovatno i zahvaljujuñi vašim ličnim kontaktima?

Pinokio je proputovao hiljade i hiljade kilometara, na tim putovanjima stekao prijatelje, i razumljivo je da su bili voljni da u svoje godišnje rasporede ubace i put u Beograd, iako ih nismo pozvali na vreme. To znači da su pre tih mesec dana prethodile godine našeg rada. Imali smo sreću da su imali slobodne termine, a i da je Skupština grada pristala da bude pokrovitelj Festivala. Oni su nam, kao uostalom i ranije, sa kupovinom kombija za turneje i potpunim renoviranjem i opremanjem pozorišta, i ovog puta pomogli.

I, kakve glavne tokove savremenog lutkarstva u svetu je pokazala PITA?

Zahvaljujući selektoru Slobodanu Markoviću videli smo i istočni i zapadni model. Ovaj Festival očigledno pomera saznanja o lutkarskom pozorištu. Mislim da su retki oni koji misle da je tu samo paravan iza koga se pojavlju lutke. Sada je postalo očigledno da lutkarske predstave omogućavaju unosan kreativan posao.

TIBA će dovesti najbolja evropska ostvarenja za decu i omladinu. Godinu dana sam radio selekciju i mislim da smo imali sreću zbog mogućnosti da dovedemo zaista najbolje projekte. Mislim da će se efekti ova dva festivala po ovdašnji dečiji teatar tek videti, mislim da lutkarstvo sada više sigurno nikada neće biti na margini kulture, a da će celokupna dečija scena dostići nivo koji odgovara njenim apacitetima.

INTIMNO O KORUPCIJI, MOĆI I MANIPULACIJI

U Narodnom pozorištu na sceni „V sprat" premijerno izvedena predstava *Intimus* Jelene Kajgo u režiji Gorčina Stojanovića

Mikojan Bezbradica

Posle ***Fantoma***, njenog prvog teksta, koji je pre nepunih godinu dana premijerno izveden na Maloj sceni Ateljea 212, još jedan komad mlade spisateljice i dramaturga Jelene Kajgo nedavno se našao pred pozorišnom publikom u Beogradu. Reč je o ***Intimusu***, delu koje se bavi našom društvenom realnošću, prikazanom kroz prizmu jednog novog sloja, ili moglo bi se reći, nove klase srpskih bogataša; čija je premijera bila 25. maja u nacionalnom teatru na sceni „V sprat". U glumačkoj podeli nalaze se Anđelika Simić, Aleksandar Đurica, Danijela Kuzmanović, Bane Vidaković i Darko Tomović, a režiju, kao i kod prethodnog komada, potpisao je Gorčin Stojanović. Objašnjavajući za „Ludus", ko danas predstavlja novu klasu srpskih bogataša, Jelena veli da to nisu više opasni momci sa zlatnim lancima oko vrata i pištoljem za pojasom, već mladi ljudi u odelima, vlasnici firmi, direktori, političari...

Autorski tim „Intimusa"

Mutne vode

„Tu je reč o generaciji ljudi koji su u detinjstvu pripadali srednjoj klasi koja se tokom zadnje dve decenije urušavala i nestala, i onda su se našli na ivici egzistencije. Neki su emigrirali, neki su upali u potpuno ravnodušje, a oni o kojima ova drama govori su se opredelili da dođu do onoga što društveni trendovi u svetu drže za imperativ – do komfora, bogatstva i visokog društvenog statusa. A put do toga vodi često u mutne vode, i u tim mutnim vodama će se junaci ovoga komada zateći jedne noći u toaletu jednog elitnog beogradskog kluba. To je inače bilo idealno mesto za radnju ove drame. Prvo, moram priznati da mi je kao piscu bio izazov da celu dramu smestim u takav prostor. Zatim, toalet je intiman prostor, a to što je u ovom slučaju na javnom mestu, daje jednu dobru vrstu metafore. Jer tu dolazi do ispovesti glavnih junaka, do razotkrivanja nekih njihovih tajnih motiva, ali koji su u stvari deo jedne društvene igre vezane za korupciju, moć, manipulaciju... ", ističe Jelena. Ona dodaje da ne bi volela da se priča o našoj političkoj ili finansijskoj eliti svede na neku prizemnu vrstu moralisanja, jer su takve priče, uvek deo jednog šireg konteksta ali i ličnog, odnosno onog koji se odnosi na nju kao pisca, ali i na publiku. „U tom smislu nije loše preispitati svoje stavove. Šta je sve čovek spreman da učini za veliki novac, šta da žrtvuje, šta da proguta. Ako ne razvija te mehanizme lične odgovornosti, prema samom sebi, čovek u današnje vreme lako može da potpadne pod pogubne uticaje potrošačkog društva i svega što ono nameće kao način života, ili da, ako ne uspe da ostvari takav način življenja, smatra da je neuspešan ili nesrećan".

Intimus: Anđelika Simić i Darko Tomović

Luzer ostaje luzer

Jedan od njih, svakako je i Damir, mladić od trideset i kusur godina, čiji lik tumači Darko Tomović, koji ističe da ga on vidi kao jednog od onih živopisnih likova koje štampa opisuje kao žestoke momke. „Dobro, ovaj i nije toliko žestok, već bi se za njega pre moglo reći da je jedna štukica koja pliva u čoporu štuka i ima neko svoje mesto koje nije na samom vrhu piramide. On zbog ljubavi napušta tu priču sa željom da bude dobar, međutim to i nije baš tako moguće", kaže Darko.

I stvarno nije moguće, jer je kao luzer u tom životu, ostao luzer i u ovom životu. Damir je čovek koji gubi u svakoj priči, jer, uprkos nekim inicijalnim strastima i idejama, on ostaje luzer, zato što je svaka njegova ideja razrađena samo do pola. Poput većine „žestokih momaka" pokušava da se vadi na jaku pesnicu i „utoku", koji mu, usput budi rečeno, predstavljaju jedinu sigurnost u životu, ali to ipak ne može tako... A šta reći za ostale likove ? Ništa, osim da su i oni, kao i Damir, u dubokom mulju. Uglješa Šajtinac veli da intimusa nema i dodaje: „Travestiran u istog, njegov dvojnik trpi emotivni zatvor u „cyber"enterijeru svetleće klonje novog doba. Sreće druge travestirane dvojnike. Ako je tako, onda je čitava stvarnost samo raskošni purgatorijum. Ima smisla. Predvorje pakla vrvi od faca koje su ubeđene da ni za šta nisu krive i da je njihova nevinost neoboriva. Ovu dramu doživljavam kao fontanu. Ono što vidim je prosto kruženje vode pred mojim očima. Dok kruži, nepromenjena, prlja se i menja boju, počinje da smrdi. Uliva se u sebe i iz sebe izvire. Krug koji asocira na zmiju koja jede svoj rep. Jebi ga, čovečanstvo..."

PORUKE I POUKE NIŠKE *KNEŽEVE VEČERE*

Predstavom *Je li bilo kneževe večere* niško Narodno pozorište ponovo ulazi na velika vrata srpske pozorišne scene

Slobodan Krstić

Trebalo je da u niško Narodno pozorište dođe Nišlija – reditelj Kokan Mladenović, postavi komad ***Je li bilo kneževe večere*** Vide Ognjanović, pa da ova kuća ponovo uđe na velika vrata srpske pozorišne scene. Usuđujemo se to reći posle 6 izvođenja komada na niškoj sceni, učešća na *Joakim festu* u Kragujevcu i gostovanja u Beogradu, Zrenjaninu i Novom Sadu. Nišku inscenaciju ovog komada do sada je videlo više od 3.500 gledalaca, predstava ide na kartu više i vlada, za niške pozorišne prilike, izuzetno interesovanje. Naredna izvođenja su rasprodata.

S pravom se može reći da je postavka komada pravi repertoarski potez kuće na čijem je čelu mlada direktorka Marija Mitić-Blagojević, kojoj u osmišljavanju repertoara svesrdno pomaže i dramaturg Branislava Ilić. One su se još krajem prošle godine odlučile da u Niš vrate reditelja Mladenovića, i omoguće mu da po svom izboru napravi ansambl predstavu - uključi glumačke i tehničke potencijale pozorišta - dovede znana glumačka i saradnička imena iz Beograda, koja bi bila reperi niškim stvaraocima. Ono što je zamišljeno realizovano je marta i aprila 2004, na premijeri komada ***Je li bilo kneževe večre***. Na sceni je, na premijeri bilo 27 glumaca, prepuno gledalište, puno zvanica i gostiju, mnogo aplauza na otvorenoj sceni.

Staro pozorišno pravilo, da je dobra glumačka podela pola uspešnog rediteljskog posla, na najlepši način podvrdilo se u Nišu. Tome treba dodati i aktuelan tekst, dramaturški doteran, sjajnu saradničku ekipu: scenograf Geroslav Zarić, kostimograf Bojana Nikitović, muzika Zoran Hristić, scenski pokret Sonja Lapatanov i, najzad, reditelja mlađe generacije.

Rediteljski rukopis

Brojan, i po ulogama raznolik i heterogen glumački sastav, u kome se po kreacijama najviše izdvajaju Mihailo Miša Janketić (Ilarion Ruvarac), Dejan Cicmilović (Jaša Tomić), Dragan Žikić (Svetozar Miletić), Verica Jovanović (gospođa Amalija), Milija Vuković (gospodin Mihajlović) i Tanasije Uzunović (Lazar Dunđerski), brižljivo i smerno je vodio Mladenović. Iza svake scene isijava jasna i precizna poruka, a sve se to stapa u uverljivu, koherentnu, zbijenu dramsku celinu, koja se kreće od blage komedije do velike drame. U Mladenovićevoj postavci poruke iz komada Vide Ognjenović, napisanog 1990, odmah posle gazimestanskog euforično nacionalističkog obeležavanja jubileja Kosovskog boja - za razliku od prethodna dva izvođenja - daleko su oporije, snažnije, uverljivije i – bolnije.

Publika je videla moćno niško pozorište kome mnogo toga poslednjih godina nije išlo na ruku.

Publika se, posle mnogo godina srela sa skoro celim ansamblom niškog pozorišta, sa glumcima na koje može i mora biti ponosna.Viđene su i sjajne kreacije gostujućih glumaca; koji su pomogli reditelju da postavi i postigne neke standarde, sa najkreativnijim snagama niškog teatra, da bi predstava imala maksimalan uspeh. Glumačko nadigravanje sa takvim imenima i veličinama poput Miše Janketića i Tanasija Uzunovića, omogućilo je darovitom umetniku Dejanu Cicmiloviću (tumači lik Jaše Tomića) da ostvari svoju najbolju rolu na niškoj sceni, a da u Kragujevcu sa „Joakim-festa" ponese i glumačko odličje. A o tome je posebno vodio računa reditelj Kokan Mladenović. On za svoje „klasiće" u niškom pozorištu (Mladenović je, pored ostalog, završio srednju glumačku školu u Nišu, u klasi Mime Vukić-Kurić). Kažu da moraju sebe stalno proveravati na sceni sa najboljim glumcima; to je jedini način da se ne izgube kriterijumi i stigne do glumačkog pijadestala.

Je li bilo kneževe večere u NP Niš

Izvođenjem komada ***Je li bilo kneževe večere***, niški ansambl je dokazao da mu je najvažnije ono što se dešava na sceni. Ako je suditi po sjajnom, metaforično režiranom kraju komada - i porukom da Srbi, iako često bezglavo srljaju, uvek nadvladavaju probleme - ovom predstavom, Narodno pozorište iz Niša kreće putem koji vodi ka jednom moćnom srpskom pozorištu.

Bilo bi pogubno da ovaj uspeh ostene usamljen pozorišni „incident". Na osnovu dobro osmišljenog repertoara u narednom periodu, on mora da predstavlja pravac za oporavak i izlazak iz krize, koja je dugo bila prisutna u kući na Sinđelićevom trgu. Neophodno je i da grad Niš, kao osnivač pozorišta, ima sluha za ambiciozne planove svog teatra. Dakle, mora da usledi kontinuitet u radu, da se igraju, pre svega, ansambl predstave sve do onog trenutka dok celo pozorište, pre svih glumački deo, ne bude koherentan. Ako toga ne bude, trenutni uspeh može da liči na uzaludan trud.

KAMEN PO KAMEN PALATA

U Srpskom Narodnom pozorištu u Novom Sadu teatar iz Kraljeva odigrao je sto prvu predstavu *Kamen za pod glavu* Milice Novković u režiji Dragana Jakovljevića

Aleksandra Jagodić

Poslednjih nekoliko godina samo se na prste mogu izbrojati predstave koje prežive vreme i dožive uspeh 50-tog, 60-tog izvođenja sa uvek drugačijim uzbuđenjem, i ansambla koji je igra, i publike koja gleda i požeti ponovo da je vidi. A ako se ne radi o prestonici ili većem gradu Srbije, utoliko je pre ta mogućnost manja. Lovorov venac pozorišta iz Kraljeva je zato i zeleniji: malo pozorište, mali grad, ali veliko srce, veliki ansambl, odlična predstava, sto prvo izvođenje, punih deset godina trajanja ne samo na matičnim daskama koje život znače, već i na scenama širom Srbije i sveta. Šta je to što ***Kamen za pod glavu*** čini tako savremenom i posebnom predstavom? Tekst? Tema? Priča o nama? Korenima? Tako tačno prepoznavanje istine?

„Ja se uvek setim profesora Vlade Stamenkovića koji je razmišljajući o tekstu ***Kamen za pod glavu*** nalazio neke paralele sa Beketovim ***Čekajući Godoa*** – kaže povodom jubileja predstave reditelj, Dragan Jakovljević – „i čini mi se da je upravo ta tema čekanja, odnosno žudnja za smrću kao eventualnom nadom za neko osmišljavanje života i konačno definisanje, povezuje ovaj komad sa Beketom. To pogotovu što smo mi imali nameru da ispričamo priču o maloj grupi ljudi, izolovanoj, takoreći getoiziranoj, koja se ponaša po nekim svojim pravilima življenja, koja ima svoje moralne vrednosti u odnosu na spoljni svet. Ona na neki način stagnira, a ljudi, bez ikakve nade u svojoj sputanosti, raspeti između neba i zemlje koja ih hrani i daje dom, prepušteni samo mehaničkom reprodukovanju, pokušavaju tu da pronađu svoj smisao i svoju metafizičku tegobu rešavaju razmišljanjem: „što je život pokvario, smrt će ispraviti".

Reklo bi se da je tema tipično naša....

„Pa, jeste. Znate sad... Posle deset godina... Dakle, mi smo i tada imali u vidu sve ove višeslojnosti pisca Milice Novković u arhetipskom smislu ili pak, u nekoj poetskoj sferi. Međutim, danas ta predstava dobija nešto novo na značenju. Ja, imajući u vidu jednu veliku pauzu, kao reditelj, u negledanju tog komada, potpuno sam prepoznao jedan novi sloj, a to je sada, možda i previše aktuelna, priča o nekim našim novim razlazima, o nekim deobama, o tome da se ni u smrti ne možemo ujediniti".

Da li to znači da biste sada predstavu osmislili drugačije?

„Ne. Možda bi samo akcenti bili na nekim drugim mestima. Mislim ipak da se predstava tokom vremena slegla i dobila na vrednosti kao staro vino: „što je starije to je bolje".

Ovo je komad domaćeg dramskog pisca. Jesu li vašem senzibilitetu bliži domaći ili strani autori?

„Lično ne razmišljam na taj način. Pokušavam da imam neki svoj problem i pitanje, a onda tekst naiđe sam, svejedno da li je domaći ili strani. Inače, moji afiniteti su bili prema Steriji, Aci Popoviću, što se tiče domaće dramaturgije".

Koja su osnovna pitanja i problemi koji vas zaokupljaju u pozorištu?

„Suštinsko pitanje je stvaranje, traganje za istinom; i sve ono što se dodiruje i poklapa sa tom vrstom istraživanja me zaokuplja. U pozorištu razmišljam o reakciji na trenutak u kome živimo, nikako ne o nekom istorijskom teatru, kostimiranom, nego upravo ono impulsivno reagovanje, ono što nas trenutno provocira, ali naravno artificijelno oblikovano i pokušaj da se sve smesti u neke nove estetske sfere i tokove. Zbog toga sam i neke autore više puta režirao, upravo tragajući za tom pravom formom izražavanja pogotovu u klasičnim delima.

Mislim da je ljubav ipak u suštini svega i da treba da postoji teatar koji će doneti emociju i plemenitost. Ja sam još uvek od onih koji veruju u mogućnost da umetnost postavi neka pitanja, ali pre svega sa ciljem da humanizuje, da oplemeni, da nas vrati emociji. Mislim da nam je, posle svega što se dešavalo u nekim društvenim okolnostima, sve više potrebna ta strana umetničkog razmišljanja.

Što se tiče same predstave, igrana je u mnogim gradovima, mnogim sredinama, čak i radnom mestu Milice Novković, gde je bilo i direktnih prepoznavanja samih likova, nekih situacija... Ali ono što je zanimljivo je da je publika uvek nailazila na sjajnu komunikaciju sa predstavom, a drugo, da su ljudi više puta želeli da je vide; spoznajući neke nove slojeve Miličinog teksta, jer ovo je ipak komad o srpskom narodu i srpskom mentalitetu".

Tokom deset godina koliko traje, predstava se menjala ne samo što se ansambla tiče, već i glumačke kreativnosti, a pretpostavljam i vi tokom rada na njoj?

„Svakako. Tu bih podsetio na onu čuvenu Brehtovu opasku u ***Dijalektici u teatru***, kada ga susretne prijatelj pa kaže: „Zdravo Bert, ništa se nisi promenio", a Breht odgovori da je sav pobledeo ili da se prepao od nemenjanja".

Iskreno, da li ste ponosni na trajanje predstave *Kamen za pod glavu*?

„Kako da ne. To je u našem teatru retkost. To je veliki uspeh koji verovatno dokazuje da je umetnost još uvek živa, da ima moć da pokrene, bez obzira ne vreme i okolnosti".

Neuspesi, a posebno uspesi, što je slučaj sa vašom predstavom, neminovno nameću stvaraocima u pozorištu i pitanje gde je teatar danas, kako on izgleda?

„U tužnom smo i jadnom stanju. Tako da će ovo biti svakidašnja jadikovka i moja kao i mnogih mojih kolega. Malo smo skrajnuti, zaboravljeni, ispušteni... Nimalo nisam u tom smislu optimista, ali treba verovati. Naš profesor Stanislav Bajić je imao običaj da kaže: „Oni koji ne veruju da se u teatru može desiti čudo, ne treba njime ni da se bave".

Da se u pozorištu čuda zaista događaju potvrđuje predstava ***Kamen za pod glavu*** na koju je neskriveno ponosan i upravnik Kraljevačkog pozorišta, Mile Nedeljković i posebno ističe njenu uspešnost, upravo zbog činjenice da publika pored drugih slojeva prepoznaje i ono što je naša tradicija, koreni: „Ja bih možda i neumesno, mogao da skrenem pažnju na to da se danas sve više eliminiše tradicionalna kultura kao nešto što je ruralno, ali to nije dobar postupak. I elementarna definicija kulture podrazumeva tradiciju kao deo koji je osnova za progres. Dakle, svi koji nameravaju da se odreknu tradicije, ne rade dobro na afirmaciji kulturnog identiteta i kulturnih vrednosti koje je narod u stanju da postavi".

Jesmo li tradiciju danas ipak pomalo zaboravili?

„Može se reći da jesmo. Jesmo i ti pokušaji koji se danas odvijaju na planu reafirmacije tradicionalnih vrednosti su poprilično plakatnog tipa i oni me takođe veoma brinu. Zato sam posebno danas ponosan na ***Kamen za pod glavu*** i mislim da bez te predstave, bez tog teksta, srpsko pozorište u celini ne bi smelo da postoji".

Velikom uspehu kraljevačkog pozorišta doprinelo je i nedavno gostovanje Molijerove *Škole za žene* u Francuskoj?

„Kada je u našem društvu došlo do promena koje se meni nisu dopale - naime, pogrešno su vođene - želeo sam da skrenem pažnju na neophodnost komunikacije sa svetom i svetskom kulturnom baštinom. Na poziv Francuza koji su jednom prilikom Molijera gledali u Kraljevu, gostovali smo u Lionu."

Ko je bolje prihvatio predstavu, naši ljudi ili Francuzi?

„Naši ljudi su je primili vrlo emotivno. Oni su gotovo plakali od sreće, što tamo negde u svetu koji skoro ne zna ili ne priznaje njihov kulturni identitet, doživljavaju da se na njihovom jeziku igra jedan francuski i svetski klasik, i da Francuzi aplaudiraju. Bili su vrlo ponosni. Naš prag aspiracija je, naravno, bio i to da Francuzima stavimo do znanja da ipak nismo otpisani kao stvaraoci i mislim da smo u tome i uspeli. Ušli smo svakako u krug interesovanja tako da će ljudi u Lionu i dalje insistirati na tome da sarađujemo."

Posle zaista velikog, ne lažnog, uspeha kraljevačkog pozorišta i pre svega želje da se naša kultura poštuje i na pravi način razume, i posle najave, nadamo se samo u šali, upravnika tog teatra, Mileta Nedeljkovića, da se posle 37 godina povuče iz pozorišta, ostaje zaista pitanje: Šta dalje? Kako se odnositi prema pozorištima koja imaju šta da pruže, da kažu? Kakav je odnos prestonice prema kulturi uopšte, pa i teatarskoj i kako ga negovati? Koliko zaista cenimo pre svega sebe, a potom i prave vrednosti, i jesu li one danas izgubile svoj izvorni smisao? Koji je najbolji način kulturnog opstanka?

Ministarstvo za kulturu Srbije možda može bez „Ludusa", ali „Ludus" ne može bez priložništva Ministarstva za kulturu Srbije. „Vrednost dara nije mera dara; njegova mera vrednosti je vrednost koju ima za darivanoga", kaže stara tamilska mudrost.

POZORIŠNI ENTUZIJAST

Delo pozorišnog entuzijaste Momira Bradića u punoj je slici ako se posmatra njegov ukupan rad u oblasti kulture. Jer, Bradić je daroviti i nepretenciozni upravnik Pozorišta, i Slobodišta, kao organizator kulturnih svečanosti u stalnoj je komunikaciji sa umetnicima iz Beograda i drugih gradova, kreator i neposredni učesnik programa na Kosovu i Metohiji, za naše ljude u inostranstvu, osvedočeni je interpretator proze i poezije na književnim večerima

Miloš Petrović

Momir Bradić

Momir Bradić je, pre svega, pozorištanac. Krenuo je Talijinom stazom još kao učenik Učiteljske škole u Kruševcu, pa onda u Pozorišnom ansamblu Kulturnog centra, sa glumcima iz ranijeg Narodnog pozorišta na čelu sa Borom Mihajlovićem, Lekom Bošnjancem i Miloradom Đorgovićem. Predstave ovog ansambla publika je rado gledala i zbog gostovanja zavičajnih umetnika: Milana Puzića, Miroslava Petrovića, Rade Savićević, Vlaste Radovanovića, Olge Stanisavljević, te Mihajla Viktorovića i drugih. Tadašnji kulturni centar, čiji je upravnik bio Momir Bradić, postepeno je pripremao i afirmisao nove profesionalce – Andreju Zlatiću, Ljiljanu Lukić, Grozdanu Lengold, Živka Vukojevića, Ljiljanu Šoković, Zorana Karajića, Olgu Mustafić, kojima su se u profesionalnom teatru pridružili sjajnim ulogama Tomislav Trifunović i Milija Vuković.

Šezdesetih i sedamdesetih godina, u najvećoj meri zaslugom Momira Bradića, ponovo kreće profesionalno pozorište pod imenom Kruševačko pozorište. Sa umetničkim zrenjem mladog ansambla ide i uspon Momira Bradića kao upravnika, koji insistira na angažovanju reditelja po vokaciji, kao što su Vlasta Radovanović, Gradimir Mirković, Aleksandar Glovacki, Ljuba Milošević, nenadoknadivi Jovan Putnik i krajem sedamdesetih godina Primož Bebler. Značajni uspeh Pozoriše je imalo u obeležavanju velike godišnjice – Šest vekova Kruševca – scenskom trilogijom: ***Smrt majke Jugovića*** Ive Vojnovića, ***Olivera (Carica Milica)*** Petra Petrovića Pecije i ***Knez Lazar*** Zvonimira Kostića. Rediteljski se sa ovim ambicioznim projektom znalački nosio Vlasta Radovanović. Uz ceo ansambl i statiste, vodeću ulogu imali su Kristina Ćirović, Olga Stanisavljević, Ljiljana Toković, Ljiljana Đoković, i Momir Bradić, koji je superiorno igrao kneza Lazara.

Momir Bradić je znao da će u razvoju Kruševačkog pozorišta podsticajnu ulogu imati Svečanosti slobode na Slobodištu. Zato je bio uporan da se predstave spremaju na samom Slobodištu ili da se inventivno adaptiraju (predstava ***Jastra*** po tesktu Dragoslave Šaulić u majstorskoj režiji Jovana Putnika, a zatim i druge predstave). Sa puno takta i razumevanja Bradić je pružao autentičnu podršku pozorišnom magu Jovanu Putniku i u repertoaru (***Hronika o Marmeladovima*** i ***Njetočka Njezvanova*** po romanima Dostojevskog), i u osmišljavanju Male scene i Dečje scene, uključujući i lutkarsku. I na Slobodištu Bradić je bio veoma zahtevan: praviti program putem stručne selekcije.

Zahvaljujući osmišljenom radu Momira Bradića, pozorišni profesionalizam u Kruševcu krenuo je putem preporoda.

JA VIŠE NE ODLAZIM

Ko je Aleksandra Janković? To je jedno stvorenje koje je čučalo deset godina u profesionalnoj tišini i koje se sada jako boji da se ponovo ne vrati u tu tišinu

Zorica Pašić

Na neto završenom 49. Sterijinom pozorju u Novom Sadu skoro da su se ponovile slike događaja iz prošle godine: većinu nagrada dobili su stvaraoci iz inostranstva. Aleksandra Janković, Irena u drami Biljane Srbljanović ***Amerika, drugi deo*** (režija Dejana Mijača, Atelje 212) postigla je dvostruki pogodak: pripale su joj Sterijina nagrada i nagrade za glumačku bravuru „Zoran Radmilović" koju dodeljuje Kompanija Novosti A.D.

Ko je Irena?

Kada ispod teške bunde otkriva svoje nago telo, ona to čini kao nezaštićeno dete. U svojoj čednosti i izgubljenosti Irena je, ne samo simbolički, izraz ljudske poraženosti. Ona je niko. Izgubljena u velikom svetu, Irena Aleksandre Janković sve vreme nosi zagonetku svoje sudbine: nije ono što se čini da jeste ili je, možda, ono što bi htela biti. Na toj klackalici ona je, u svakom slučaju, živo ljudsko biće, s tajnom koja do kraja ostaje neotkrivena. Aleksandra Janković, u rečima koliko i u ćutanju, naročito u ćutanju, u nekoliko prizora sažima jednu emigrantsku priču.

Irena je „niko", a ko je Aleksandra Janković?

To sam se i ja pitala kad sam čula da sam dobila nagradu „Zoran Radmilović", za bravuru. Nisam ništa shvatala. Biljana Srbljanović mi je rekla da sam izgledala kao neko ko dobije telefonski poziv iz Amerike, pa svaka reč kasni po dve sekunde, i gubi se smisao. Jedva sam skapirala da se to radi o meni. Nemam pojma ko je Aleksandra Janković! Iznenadila me je. Upravo istražujem po tome. Nisam se još uspjela naužívati tog osjećanja kad vas neko za nešto nagradi. Sve se tako brzo desilo, a i ovaj život je tako brz da sam se odmah preselila u druge dnevne stvari. Ko je ona? To je jedno stvorenje koje je čučalo deset godina u profesionalnoj tišini i koje se sada jako boji da se ponovo ne vrati u tu tišinu. Kad sam pre godinu dana počela raditi ovaj posao, shvatila sam koliko je ta profesionalna tišina strašna.

Kako se glumac odlučuje za profesionalnu tišinu?

Nisam se ja za to odlučila, tako se događalo. Na fakultetu sam se ludo zaljubila, ali ni to nije bio glavni razlog. Bio je jedan od razloga. Neke druge stvari su odlučile da napustim studije glume. Onda prođe vreme i shvatiš da ta ljubav nije utihnula, samo je malo sklonjena u stranu. Sve je nekako išlo jedno na drugo: rodila sam Vanju, došla je beba... Kad ste četiri godine odvojeni od glume, a prethodno ništa niste napravili, voz prosto – ode. Sve vrijeme stojite na stanici, ali ste voz propustili. Pomalo sam raduckala, dosta putovala, i nadala se da će se nešto dogoditi. Kada sam odlučila da se odavde ne mrdam, pomirila sam se i sa činjenicom da se ja glumom neću baviti. Došle su nove generacije mladih glumica. I sad da se neko pojavi u tridesetoj i kaže: ja sam glumac! Gde si glumio? U studentskim vježbama!

Bili ste đak Milenka Maričića?

Maričićev sam đak, ali pošto je pokojni profesor već bio bolestan, klasu je, zapravo, vodio Žaga Mićunović. U mojoj klasi su bili Nikola Đuričko, Bojan Dimitrijević, Anja Radojković, Igor Filipović... Izuzev Đurička, svi smo se pomalo pogubili. Ja sam otišla na početku treće godine studija, vratila se posle dvije godine i završila faklutet. Radila sam tu i tamo: sa „Torpedom", malo za televiziju... Muvala sam se. Za vrijeme bombardovanja bila sam u Crnoj Gori, u Crnogorskom narodnom pozorištu igrala sam u predstavi ***Don Žuan se vraća iz rata***, kod profesora Mićunovića. Prošle godine se ta predstava ugasila, mislila sam da je to i moj kraj.

Dve Splićanke

Kako je ponovo počelo?

U Atelje je stigao tekst Tene Štivičić ***Dvije*** i došla je iz Zagreba Snježana Banović da ga režira. Pošto se znalo za prijateljstvo moje i Jelene Đokić, ispostavilo se da smo mi te dvije, dvije drugarice. Naše energije su se složile i nastala je vesela, zabavna predstava.

Odakle ste?

Rođena sam u Splitu, majka mi je Splićanka, otac Zlatiborac. Čuvena jugoslovenska varijanta – vojno lice... Kad sam završila srednju školu, otišla sam u Zagreb. Split je divan, divan, divan, ali mali, mali, mali!

Kako ste stigli do Beograda?

Još kao djevojčica od 12 godina odlučila sam da studiram glumu u Beogradu. Nisam uspjela da se upišem iz prvog puta, iz drugog jesam... Još kao klinka našla sam se sama na sceni Hrvatskog narodnog kazališta u Splitu, bio je neki polumrak, tišina. Nije bilo ni glumca, ni predstave već – scena, prazno gledalište i tišina. To me je fasciniralo.

„Dvije" su na festivalu Marulovi dani u Splitu igrane baš na toj sceni?

Na toj sceni! Prepala sam se da ćemo se izgubiti pred tih 800 ljudi u gledalištu. Atelje je posle 24 godine gostovao u Splitu, Jelena i ja smo bile tamo odakle smo krenule, a igrale smo kao da predstavu igramo u podrumu, u svojoj kući. Nagradili su nas ogromnim aplauzom. Splitska publika je zaista teška, teško ju je osvojiti. A došli su, pretpostavljam, i sa predrasudama. Posle sam čula da je najavljivano da u predstavi igraju dve Splićanke. Ta vrste svojatanja je bila simpatična.

Gde ste živeli pre nego što ste se vratili?

Svugdje. Ja bih tu priču rado zaboravila, jer me je užasno umorila. Samo smo se selili. Bili smo u Austriji, Španiji, Mađarskoj... Godina, dvije pa – selidba. I po tom svijetu sam mimoišla pozorište. U Barseloni, u vrijeme kad smo mi bili u njoj, čuveni teatar Liseo je izgorio i još uvijek se gradi. Ono drugo što sam gledala nije mi se dopalo. Tamo je i ljetni festival El Greko, ali ja ljeti nisam bila tamo. U Mađarskoj smo živjeli u gradu u kojem nije bilo teatra. Kad smo bili u Beču, živjeli smo strašno skromno i nije bilo novca za pozorišne ulaznice.

Oni koji vas poznaju kažu da niste ambiciozni.

Nije istina! Bila sam užasno ambiciozna, ali sticaj okolnosti je bio takav da se ta ambicija nije dala osjetiti. Moje želje su bile vezane za Šekspira i antiku, a nisam dočekala treću godinu. Postoje i lična razočaranja. Možda je onda izgledalo da sam neambiciozna. Kad vidim da ne ide, ja odustajem. Ne vrijedi protiv vetrenjača.

Šta ste očekivali posle *Dvije*?

Ništa. Toliko sam dugo bila u tišini da mi ni vjera u čuda nije ostala. Užasno sam sumnjičava, pogotovu u svoj rad, poslije svake scene mislim da to ništa ne valja. Ja sam, praktično, na scenu stupila kao osoba od 32 godine, i to je strašna odgovornost. To je bila moja prva šansa. Bila sam zahvalna, ali nisam očekivala da ću nešto novo dobiti. Nisam ni smjela da mislim unapred, uživala sam u onome što mi je dato.

Ili gola ili zakopčana do grla

Kako se desila *Amerika*?

Samo sam htjela da pročitam tekst, pričalo se već o njemu, a kad sam ga pročitala – umrla sam! Čitajući ga, poželjela sam sve da igram, izuzev Karla koji je najteži. Svaka uloga je u tom komadu napisana božanstveno. Onda se javio profesor Dejan Mijač i ponudio mi Irenu. Hvala svima na povjerenju. Moj suprug, bivši vaterpolista, uvijek ponavlja kako je teško osvojiti titulu, ali ju je još teže odbraniti. U meni je cio komad napravio haos u stomaku, nisam se odmah uhvatila Irene. Pitala sam se: ko su ti ljudi? Na dva momenta sam se „smrzla". Prvo, kad jednu nedužnu djevojku otruju svojim zlom, ostavivši je sa gomilom kolača u skupom restoranu i neplaćenog računa. Druga scena je Irena: ko je osoba kojoj neko umire na rukama, a ona ima minut ipo da pobjegne odatle? To mi je sociološki neshvatljivo: neko padne pored vas, a vi okrenete leđa i odete. Mislim da sam Irenu dobro razumjela, jer imam neka njena iskustva. Irena je u jednom trenutku zgazila i izbrisala sve ono što je nekad bila, ona nema pravo na prisjećanje. Ona ne smije da se sjeća da bi preživjela: svako prisjećanje razbija organizam. Ako ono i postoji, prisjećaš se samo najljepših stvari. Ružno te sputava i remeti. Nema se pravo na to. Bar tako se meni čini iz moga života. Osoba koja je pogazila dvadeset godina života, koja nije uspjela ni brata da sahrani, ona nema nikakav problem. Ili, ako ga ima, on dolazi samo do nje, spolja. Šta se u njoj događa? Možda se raspada, možda... To za one oko nje nije važno i ne zanima ih. Oni nju šutiraju, sklanjaju je da ne smeta pogledu, ona je za njih – stvar. Takve osobe moraju imati fiksaciju: moguće je da je to onaj „zeleni karton". Do njega se snažno šprinta, a kad se stigne, malo se predahne i nastavlja se dalje. Ako se duže zastane, sve je propalo. A propada se i ako ne zastaneš: padaš pod sopstveni voz. To je fenomen Amerike, a taj fenomen hvata korijene i ovdje: u trku se uključuje sve veći broj ljudi. Amerika je svijet stavila pod svoju šapu i mi smo u njihovoj avliji. Nisam bila u Americi, bila sam negdje drugdje, ali ne vidim bitne razlike u načinu života i količini stresova.

Vaša nagost na sceni bila je potresna, lišena svake erotike.

U komadu piše da je Irena u toj sceni sasvim gola. Nisam to mogla da prihvatim, ostalo je da imam neki minimum veša. Noć pred premijeru bila sam užasno nesrećna i nezadovoljna, nešto je svemu tome nedostajalo. Sjetila sam se moje drugarice Anje koja mi je rekla: „Ljubavi, sve je divno, ali takva žena, sa svim svojim bekgraundom i pričom, ne dolazi na rastanak u donjem vešu ispod bunde. Ona je ili gola golcijata ili zakopčana do grla." To je suština stvari: ona je tamo došla, goljo goli, i takva je i ostala. Tu kompromisa nema. To sam organski osjećala, ali sam odbijala. Kad sam razriješila sa sobom, sve je odjednom olakšano. Profesoru Mijaču sam, Cveletu i Jeleni, rekla šta ću uraditi. Ostali nisu znali. Na premijeri sam prvi put tako odigrala, ne misleći na publiku već samo na ono na sceni.

Pohvaljen je vaš scenski govor, zapravo dosledno sprovedena ruska melodija u jeziku koja ni u jednom času nije pretila da pređe u karikaturu. S kim ste radili?

Radila sam sa profesorom Mijačem. Tražila sam nekog da čujem – nikad ni jednog Rusa kako govori srpski nisam čula – tražila sam Kostjukova ili nekog drugog samo da bih čula, ali niko nije došao.

S dvije krune na glavi

Šta sad?

Imam dva od tri najljepša osjećanja u životu koja pripadaju ***Americi***: premijeri kao završnom činu jednog rada od tri

Ne vredi protiv vetrenjača: Aleksandra Janković (Foto: Đorđe Tomić)

mjeseca, lijepom iskustvu i osjećanju sigurnosti koje mi je dato tokom rada. Na Pozorju je nešto drugo prevladalo: u sali je bilo, kažu, više od devetsto ljudi. Kad sam izašla na scenu, osjećala sam se kao da sam na Marakani. Samo što nisam počela da plačem. Mislila sam da neću dobaciti do publike, da nam se predstava raspada i razbija, tresla sam se. Nemam iskustva, i sve mi je bilo strašno. Na kraju, sve je bilo u redu. Otišli smo za Okrugli sto, mislila sam da još to treba uraditi, pa da idemo kućama. Onda su me nagrade potpuno zbunile, pao mi je sistem. Nagrada je kao neka kruna, a ja za ***Ameriku*** imam dvije krune na glavi. Bojim se da me to ne pojede.

U međuvremenu je bila Nirvana Artura Kopita.

Nirvana je nešto sasvim drugo. Ne poznajem taj svijet starova, nisu mi ni blizu. Uvijek sam se pitala ko su te zvijezde. Artur Kopit kaže kako zna zašto je Fred Aster bio zvijezda, bio je najbolji step igrač na svijetu. Ali, zašto su neki drugi zvijezde? Tu posao odrade televizija, novine, flajeri – neko nam šapne da su oni genijalni i mi kažemo da jesu. Iva Milošević, rediteljka ***Puta do Nirvane*** mnogo mi je pomogla, ali ja i dalje te ljude ne razumijem. Ne mogu da povjerujem da su zvijezde, a jesu! I dalje sam u upitniku. Majkla Džeksona optuže za pedofiliju, on se ne povlači, nastavlja da zarađuje ogromne novce i ide dalje kao da ništa nije bilo. Zbunjena sam. Da bi sve to bilo uvjerljivo, treba kopati po sebi, dovesti se u razna stanja... Ima divnih glumaca... Neki glumci, neke predstave, neki reditelji nas uzmu, jer dignu svu prašinu, iskopaju, budu prljavi i masni, znojavi i neispavani, da bi na drugoj strani, u publici, bilo radosti, ili probuđena bol... Nema ništa ljepše.

Što ste vi propuštali deset godina...

Jesam, ali nadam se da neću više. Na drugoj strani moj bilans je pozitivan: udata sam za Dragana Andrića, vaterpolistu, jednog od „zlatnih momaka", već deset godina, sin Vanja će 11. septembra napuniti osam godina, još se selimo iz podstanarskog stana u stan... Moj muž je opet van, ali ja sam na to navikla: Split je pun bijelih udovica, žena pomoraca koje čekaju. Oni odu i vrate se. Ja ne mislim da odlazim.

Aleksandra Janković (Foto: Đorđe Tomić)

HOD U SUSRET DANILU KIŠU

Dragoceno iskustvo na Petom spratu Narodnog pozorišta – *Tišina treznih,* snoviđenja Geze Čata

Snežana Miletić

Čudeseni svet Geze Čata dugo ju je progonio u mislima i snovima. Njegove, čak i za ovo bestidno i - ništa nas više ne može šokirati – vreme, potpuno sulude vizije, dugo joj nisu dale sniti, kaže Kinga Mezei, glumica i rediteljka Novosadskog pozorišta/Ujvideki szinhaz, koja će od naredne sezone biti ključno ime budimpeštanskog pozorišta ***Barka,*** a sudeći po dosadašnjim uspesima, i pozorišnog života Mađarske uopšte, jer ono što Kinga Mezei dotakne svojom pozorišnom rukom s pravom se već može nazvati Mezei Kunst.

Taj nestvarni svet počivšeg vojvođanskog pisca Čata, u društvu dramaturga Kate Đarmati, saradnika na režiji i autora scenskog pokreta, glumca Gabora Nađpala te kompozitora Silarda Mezeija, inače Kinginog brata koji trenutno putuje Evropom sa Jožefom Nađom i njegovim ***Filozofima,*** Mezeijeva je premijerno sredinom marta pretočila na scenu Narodnog pozorišta. ***Tišina treznih,*** njihovo „pozorišno pijanstvo", delirijum koji je katkad stanje najveće trezvenosti uma, odzvanja na sceni Peti sprat.

Potpuno je čudno - a opet posve neverovatno da je u pitanju samo puka slučajnost - da je ekipa NP koja je pregovarala s Novosađanima o tome šta će raditi u Beogradu, sama predložila upravo Gezu Čata...

Opčinjenost Čatom

„Godinama sam opčinjena Gezom Čatom, posebno pričom da je svoje najbolje redove napisao upravo u delirijumu. Opsedalo me to njegovo stanje, možda zato što neku vrstu delirijuma, ali bitno drugačijeg, često imam i ja. Moj delirijum je u obliku snova. Sanjam mnogo i to vrlo neobične snove. Zapisujem ih, čak mislim da imam i neki unutrašnji sat koji me podsvesno budi i upozorava da je došlo vreme za buđenje i zapisivanje još jednog snoviđenja. Snove zapisujem, ili crtam slike koje sam u snovima videla. Ima, međutim, jedan san koji nikako ne mogu da zapišem, umakne mi pre nego sto svest uspe da ga registruje. Sanjam ga vrlo često, ciklično, gotovo uvek kada sam pri kraju rada na nekoj predstavi, kad mi nedostaje onaj jedan potez da sve kockice, koje sam izabrala, posložim u jednu emotivno smislenu celinu. Uvek ima neki vrlo slatko - jeziv osećaj da je taj san ključ svih mojih muka, da je on rešenje moje dileme, ali mi uvek izmakne. Možda je to i dobro jer se tako moji nemiri na sceni nastavljaju".

Mezeijeva, kojoj je ovo prvi izlazak sa matične scene - a u novijoj pozorišnoj istoriji, ako ne računamo sporadična gostovanja mađarskih glumaca na scenama na kojima se predstave igraju na srpskom jeziku, nije zapisano da je neka autorska mađarska ekipa radila na nekoj drugoj, nemađarskoj sceni, pa je samim tim ovaj rad u NP zaista važan trenutak, i za autorsku ekipu ali i za ovdašnji pozorišni život - kaže da će joj beogradsko iskustvo zauvek ostati u srcu.

Ljubav na pozorišni pogled

„Užasno sam se bojala: kako ću ja to, hoću li moći, umeti s ljudima koje ne poznajem, za koje ne znam šta nose u sebi, hoće li me razumeti, hoću li ja razumeti njih... Strahovi su bili prilično veliki, ali sam skupila hrabrosti da se najzad obračunam s njima i s tim mojim grčem zbog straha što baš najboje ne govorim srpski. Ne znam, da li zbog te odluke da pobedim strah, ili pak zbog toga što su glumci bili tako dobri i toliko otvoreni kad smo se sreli na sceni, ali jako sam ih zavolela. Oni su shvatili sve dubine i detalje koji su mi bili važni, da dokučimo reči Geze Čata. Mislim da su se i oni „navukli" na nas, jer su nam posle u NP rekli da ne pamte da je neka ekipa ostajala posle predstava da tako strpljivo i dugo proba. Susret sa Slobodanom Beštićem bio je posebno iskustvo. Izvrstan glumac - nisam znala da i kod nas postoje takvi, posebno osetljivi - kao da radiš sa Skipeom (Jožef Nađ), predan i posvećen onom što radi, odan na sceni, razume, rado deli misli i dileme i hrabar je da prekopa sebe i nađe rešenje. S Milošem Đorđevićem je bilo najduhovitije. Igor Đorđević je, iako jako umoran u trenutku kad smo počeli probe, bio sjajan. To je izuzetan glumac, vrlo precizan i dragocen. S Milošem Anđelkovićem, koga sam upoznala praktično na prvoj čitaćoj probi, zbog čega sam bila u neopisivoj panici, desilo se takođe to pozorišno zaljubljivanje na sceni. Zlatija, čiji mi je lik bio veoma važan, vrlo brzo je u sebi pronašla ono što, kako mi je kasnije priznala, ni sama nije znala da postoji. Uživala sam u scenama u kojima su ona i Neša (Nenad Maričić), koji je uvek radio s velikom verom da će to biti dobra predstava. On ima neverovatan sluh i dar za jezike, što smo iskoristili u predstavi".

I na kraju, uoči odlaska u ***Barku***, s kakvim nadanjima odlazi?

„Iskreno, ne odlazim s nekim velikim očekivanjima. Znam da me i tamo čeka mnogo rada, i tome se radujem. Nadam se novim ljudima i samim tim novim iskustvima koja oni donose. Radujem se jer mislim da idem u susret jednom Kišu, velikom Danilu Kišu".

Iz dubine vinskog podruma

A šta o beogradskom iskustvu kaže dramaturg Kata Đarmati, koja već krajem avgusta, takođe s ugovorom sa budimpeštanskom ***Barkom***, treba da odluči šta će prvo raditi „pod firmom" koja je u Vojvodini ispisala neke do najuzbudljivijih pozorišnih redaka?

„Geza Čat je istovremeno i vrlo poznat i, na žalost, malo poznat pisac, ma kako to paradoksalno zvučalo. Predani hroničari vojvođanske kulture znaju za to ime, dok je drugima potpuno nepoznat. Čat je bio banjski lekar, opčinjen ženama, obožavao ih je, a bogme i one njega. Zapisano je da je bio veliki talenat za pisanje, da je imao vrlo interesantan život, bio je i agresivan i fin, i suptilan i grub, duboko je dotakao sve ono što nosimo u sebi. Posebno interesantno za nas je to što je duboko dotakao dete u nama. Bavio se detetom u njegovoj najtežoj fazi - kada iz deteta izrasta odrastao čovek. Bavio se svim onim što ta šizofrena faza donosi. Progovorio je i o svim tamnim stranama deteta. Ta priča nekako se logično i lepo nadovezala na Domonkoša i našu predstavu ***Via Italia,*** koju smo baš pre odlaska u Beograd završili. I u njoj smo se bavili detetom i svim njegovim stranama, nežnim ali tamnim i surovim".

Uhvaćene nevidljive spone

„Čat je mnogo pisao, a mi smo izabrale pripovetke koje su imale zajedničku temu - sve ono što se zbivalo u vinskom podrumu, koji je u Čatovom delu važan kao mesto njegovih delirijuma. U svim njegovim pričama uvek je bila važna i samo jedna žena, a svi muškarci koji se pojavljuju uvek su tu zbog nje. Tako je i u našoj predstavi ***Tišina treznih.*** Imale smo samo veliku brigu kako će te mađarske rečenice zvučati na srpskom, hoćemo li ih mi dobro osetiti na srpskom, hoćemo li umeti da prenesemo emocije iz jednog jezika – maternjeg - u jezik koji govorimo, a opet ne poznajemo dovoljno. Međutim, predstava je baš i zbog toga, zbog te druge i drugačije ritmike, dobila neki poseban šmek. Sami smo izabrali glumce, neke i na neviđeno, ali nismo pogrešili ni kod jednog. Pet nedelja je bio možda i kratak period, ali smo uspeli da pohvatamo te nevidljive žice između nas, to nešto što zapravo napravi pozorište".

„Nismo stavile tačku na Čata, Kinga i ja. Još je toliko dobrih tema u njegovim pričama da se može napraviti bar još deset predstava, a da se ne ponovimo. Taj čovek je stvarno imao bujnu maštu i ako ona dobije partnera u drugoj bujnoj maštи, poput Kingine, onda je to ludilo. ***Tišina teznih*** je jedno takvo ludilo, priča o pijanim ljudima u trenucima kada dosežu neshvatljive dubine podsvesti. Svaka od tih dubina je uvek velika tišina, buka tu ne postoji, ali ni sama buka ne postoji bez tišine. Skoro da ništa ne postoji bez tišine, a tišina je suočavanje. Čak i u pijanstvu, ti u jednom trenutku osetiš tu tišinu trezvenosti".

Beogradsko iskustvo im je, kaže Kata Đarmati, važno kao provera njihove autentičnosti, njihove scenske poetike, drugačijosti, znak da ne vrede samo u jednom krugu ljudi, jednoj sredini, jednom jeziku, nego da ih razumeju i prihvataju i drugde, da je njihov jezik univerzalna priča.

„I zbog toga idemo i dalje, sada u Mađarsku da se i tamo odmerimo, da vidimo gde smo tu i koliko vredimo tamo. Mi radimo iz čiste ljubavi i kad nađemo to isto negde drugde... radо ćemo opet raditi jer samo iz velike ljubavi, razumevanja i uzajamnosti nastaje dobro pozorište".

Čudesni svet Geze Čata: *Tišina treznih*

NISMO BILI LOŠI, DOBRI SMO BILI, DOBRI

Ljuba Tadić s vremena na vreme dođe sa Tare da u Ateljeu 212 odigra svoju predstavu *Memoari prote Mateje Nenadovića* s koje je prihod namenio u humanitarne svrhe

Olivera Milošević

O predstavi

Prota Mateja nije bio školovan, ali je ***Memoare*** tako školovano napisao da je to za čuđenje. Vidim da se to svetu koji dolazi da gleda predstavu dopada, sve te mudrosti koje je tako jednostavno napisao. Tu sam predstavu s pokojnim Branom Đorđevićem uradio pre 30 godina, mislim da je to bilo povodom 170 godina Ustanka. Nisam se tad nadao da ću igrati i u vreme obeležavanja 200 godina rođenja moderne srpske države. Ustanak je podignut pre 200 godina i tuga me hvata, jer generacije su otišle sanjajući našu modernu državu, a ona je još uvek u snovima. Imao sam sreću da sam Protu Mateju igrao u Americi 1976, pa u Kanadi i Australiji. Bio sam i u Hilandaru. Tamo su me pitali da li mogu da odigram Protu. Pristao sam, celo bratstvo je došlo. Počeo sam da govorim „Rodio sam se 1777. godine u selu Brankovini, sat i po od Valjeva..." i pričao tako tekst. Kad se završilo prišao mi je mladi monah i rekao da te memoare čitajući ih nije tako doživeo kao posredstvom mog govora. Tako smo razgovarali o kazanoj i pisanoj reči, da bi mi on rekao: „Čudno, ali ne mogu da shvatim da si se ti rodio 1777. godine". Samo sam se nasmejao, jer mi je bilo šarmantno i lepo što mi je od početka sve verovao. To sam pričao svima i patrijarhu Germanu, pa se raščulo i kad je bila proslava 800 godina Stu-denice on mi je prišao u mantiji. Bio sam iznenađen i pitao ga zar nije u Hilandaru. Rekao mi je da nije mogao da izdrži i da se vratio ovde, ali me je pitao zašto ste ono pričali, svi mi se zbog toga smeju. Tako je s pozorištem, to vreme i čovek se poklope i pomešaju.

Novac koji skupimo od predstave daćemo za Kosovo i Hilandar, a voleo bih, jer se to pominje, da predstavu odigram i za obnavljanje tornja na Avali.

O našem pozorištu danas

Sve manje idem u pozorište. Dosta sam do nedavno čitao. Ali i to zbog vida mogu sve manje. Kad smo kod čitanja, sećam se da nas je jednom u društvu Mihiza neko pitao: „Šta vi, glumci, čitate?" Mihiz je odmah odgovorio: „Oni ne čitaju oni uče napamet!" Svako vreme ima svoje. Mada ovo što se danas dešava u pozorištu ne razumem. Sve se predstave dešavaju po površini. Glumci nisu krivi, reditelji to traže od njih. Glumaca danas ima sjajnih, i kad bi se uhvatili za ono pravo – pravu literaturu, to bi došlo do izražaja. Mada, ne mogu samo da igraju Šekspira i Čehova, i ja to razumem; mogu da igraju i nešto naše, imamo i mi odlične drame – Aleksandra Popovića, Duška Kovačevića, Ljube Simovića. Ne mislim da smo mi bili bolji u svoje vreme, jer svako vreme ima svoje zahteve i svako stvara svoje junake; tako je i s ovim vremenom. Vidim da su danas glumci mnogo na televiziji, više su na TV nego u pozorištu. Može biti da je materijalna strana u pitanju. Ali ima u pozorištu i toga dobrog, kada nešto urade Jagoš Marković ili Egon Savin. Mi u sirotinji možemo da budemo dobri i napravimo svašta, i da i u sirotinji budemo dobri ljudi, ne moramo da zbog toga budemo zli. A i to primećijem danas. Skoro sam razmišljao kako sam zatvorio krug u saznavanju sveta. Tek sam 1945. počeo da saznajem svet, posle onog rata, a kad su počeli ovi ratovi, opet mi se taj krug ponovio i zatvorio. Tamo gde sam nekad počeo da saznajem, spoznao sam isto: rat i patnju. Bilo bi dobro da se iz toga izvuče nova generacija.

O kulturi

Ona je jako u vezi s ekonomijom. Ako nam bude dobra privreda, biće i kulture. No, to i nije baš tako kako govorim. Mi smo 50-ih bili gladni. Baš gladni. Glad je prestala negde sredinom 50-ih, tad samo dobili i pasoše i počeli da putujemo po svetu. Ti crveni pasoši su bili jako na ceni. Počelo je nešto da se diže, pa se nešto događalo, trgovine, industrija, pozorišta su građena – Atelje 212, Beogradsko dramsko, i kultura je postajala važna. Danas pričaju o tom vremenu kao titoizmu... Tu je bilo zla, ali nemojte da o tome tako pričamo! Ljudi kao da ne znaju. Mnogo me ovih dana ljuti Nikola Milošević koji je obrazovan čovek, akademik. Priča grozne stvari. Zna li on ko je sve spavao u to doba u hotelima Beograda. Neka ode i vidi u Metropolu, tamo je Sartr sedeo s Mirom Trailović, Stravinski s Milanom Bogdanovićem; iz sveta nije bilo značajnog čoveka iz kulture koji tada nije došao u Beograd. Beograd je u jednom času bio svetska metropola. Bilo je inteligencije koja je navijala za pozorište i kulturu. Ne možemo tek tako da šutnemo sve. Sad će neko da kaže: Lako je tebi dobro si živeo. Pa nije tako, zar tad u Beogradu nije osnovan Bitef, Bemus, Sajam knjiga... A danas smo i u materijalnom u i duhovnom škripcu. Ali, doći će novi mladi ljudi da promene to.

Kao glumac je važno trajati...

Ja sam malo i preterao. Ulazim u 76. godinu života. Nisam se ni nadao da ću ovoliko dugo da trajem. Sada znam više ljudi na groblju no na ulici. Neki moji pravi prijatelji, kao Sveta Lukić, Vladimir Bulatović Vib – s njima sam se najviše družio – tamo su. Tako sam izgubio svedoke. Izgubio sam svedoke moga detinjstva – sva tri brata su mi otišla, a nedostaju mi. Voleo sam mnogo da pričam i razgovaram s ljudima. Sada sam sve više u tišini, jer izgleda da starost pripada tišini. Najviše sam na Tari, u Mitrovcu, tamo je moja Snežana našu kućicu u Istri zamenila za ovu u kojoj smo. Tamo mi je mnogo lepo. Tara je predvorje raja. Teraju me da napravim knjigu, ali koga to zanima šta je sa mnom bilo. Mogu da ispričam priče koje znam. U ono vreme grozno kad je bio rat pa su glumci protestvovali, dolazio sam s Tare, hodao s njima po Beogradu, nešto sam i ja hteo da se promeni. Promene su se dogodile, ali smo i posle njih počeli da zviždimo onima koji su bili u prvom redu i koji su te promene doneli. Takvo je vreme došlo. To sam i govorio studentima u Kapetan Mišinom zdanju, da ćemo vrlo brzo da zviždimo onima koje smo tad podržavali. Ali to je tako. Čovekova taština je mnogo komplikovana stvar. U nestvarnom zanatu, kakav je politika, to je očigledno. To se najbolje vidi na TV-u jer kamera ne ume da laže. Ona otkriva najveću laž. Mi koji se tim poslom bavimo znamo da kamera ne laže i kad se pred njom laže, a oni to još ne znaju. Govore proste rečenice i odmah vidite da im je prva misao da podvale. Znam da u politici ima i toga, ali ovi naši, brate, samo misle kako da podvale. Eto, slatko se napričasmo. To se možda nekome neće dopasti, ali neko voli jabuke, neko kruške. Ja mnogo volim jabuke. A kad sretnem nekog ko voli kruške sukobim se s njim jer drugačije misli. Sedim tako s drugićima iz detinjstva iz Kragujevca, pa ih pitam: jel' neko od nas nekad nešto krao. Kažu: krali smo, brate, zeleno voće, jabuke, breskve, trešnje, preskakali smo preko plota. A to je kao ukrasti knjigu. A ovi danas pokradoše sve. Mi nismo bili loši, dobri smo bili, dobri.
Eto, tako!

Nisam se ni nadao da ću ovoliko dugo da trajem: Ljuba Tadić

MARIBOR I BEOGRAD

U toku je realizacija bogate saradnje između beogradskog Narodnog pozorišta i Slovenskog narodnog gledališča iz Maribora

Sonja Ćirić

Narodno pozorište otvorilo je prošlog septembra ovu, 135. sezonu, predstavom ***Faust I*** u Mariboru na sceni Slovenskog narodnog gledališča, a Mariborčani su im ovog maja uzvratili posetu. Iz ovogodišnjeg dramskog repertoara odabrali su predstave ***Ćelava pevačica*** Ežena Joneska u režiji Samo Strelca, ***Smrt trgovačkog putnika*** Artura Milera u režiji Mateje Koležnik, i ***Dobar čovek iz Sečuana*** Bertolda Brehta u režiji Ivane Vujić.

Danilo Rošker, direktor Drame SNG-a Maribor, kaže da su „posle sjajnog gostovanja ***Fausta*** o kome se joj uvek priča" morali i oni da pokažu Beograđanima svoje „najbolje predstave i najbolje glumce" i najavljuje mogućnost „razmene operskih i baletskih predstava, čim se ispune materijalne mogućnosti". Samo Strelec, umetnički vođa Drame, objašnjava da su se odlučili za 3 različite predstave ne bi li se što bolje predstavili. ***Čelavu pevačicu*** sam režirao s glumcima s kojima sam isti ovaj komad režirao pre 15 godina u malom pozorištu u Ptuju. Osetili smo da tada nismo sve iživeli pa smo odlučili da saznamo šta nam taj tekst danas znači. ***Smrt trgovačkog putnika*** je dao mogućnost velikoj grupi naših glumaca da se iskaže. Predstava je urađena s izrazitim autorskim pristupom, od scenografije do ritma. Mislim da smo na klasičnom tekstu pokazali šta ansambl sve može i da smo postaviti visok nivo kako igrati realizam. ***Dobar čovek iz Sečuana*** je radila Beograđanka Ivana Vujić, pre dve godine režirala je Beketa u Ljubljani, a sad kod nas Brehta. Na njenu inicijativu je i krenula saradnja s Narodnim pozorištem. Rad s njom je bio uzbudljiv, donela nam je svoja isku-stva, i spoj našeg i njenog je veoma zanimljiv – nadam se da će to publika i videti. Žao mi je što nisu mogle da dođu i ostale predstave."

SNG u Mariboru ove godine slavi 85 godina od osnivanja. Kao i beogradsko Narodno, ima tri ansambla. Drama je ove sezone imala 7 premijera od kojih jednu dečju. „Država nam daje novac po ugovoru za 7 predstava godišnje", kaže Strelec. On je na čelu Drame dve i po godine i za to vreme pokušao je da ostvari repertoarsku šemu koju smatra adekvatnom svom pozorištu. „Svake godine pravimo dečju ili omladinsku predstavu – to je obavezno. Maribor ima dobro lutkarsko pozorište i mislim da ta publika između lutki i velikog pozorišta mora da ima svoje predstave. Zatim su obavezne svetska klasika, moderna, slovenačka klasika – imam osećaj da su nam sve druge dramaturgije u redu, da nas zanima i američka i sve ostale klasike ali ne i slovenačka, zatim mislim da su obavezni novi evropski tekstovi kako bismo pratili novitete, i na kraju je nova slovenačka drama. Publika to uvek ne voli, ali insistiram da se to radi. Prošle godine postavili smo tekst Mariborčana i evo – igra se već više od 50 puta. Imamo 24 glumca, i nemamo terminskih i materijalnih razloga da radimo više. Mislim da treba raditi malo a dobro, da pare koje nam država daje treba tako iskoristiti."

Koprodukcija, beogradsko-mariborska predstava dugo je dogovarana. „Odavno razmišljamo kako da našu saradnju koju čini razmena predstava, poboljšamo. Utrošio sam puno vremena kako da radimo zajedno, dugo sam tražio tekst koji bi opravdao zašto se govori na srpskom i slovenačkom – ne bih hteo da beogradski glumci uče slovenačli i obrnuto, već sam hteo da nađemo tekst koji dozvoljava oba jezika. I, kad smo odlučili da nećemo ***Hamleta,*** uzeli smo tekst ***Norway today*** Igora Bauersime, savremenog švajcarskog pisca" najavljuje Strelec.

Igor Bauersima 40 godina, studirao je arhitekturu ali se bavio multimedijalnom umetnošću, i ima svoju pozorišnu grupu. ***Norwey*** je odigran u više od 20 pozorišta u Nemačkoj, a i u drugim državama Evrope. Bauersima je danas jedan od najpoznatijih pisaca u savremenoj dramaturgiji. Tekst priča o dvoje mladih iz različitih zemalja, koji se upoznaju preko interneta. Oboje su razočarani životom i odlučuju da se nađu u Norveškoj i tamo izvrše zajedničko samoubistvo. No, blizina i druga sredina učini da oni otkriju radost i ljubav, tako da kraj nije tragičan. Strelec ovu priču ocenjuje kao „urbanu, koja se zbog porasta samoubistava svakog tiče."

Koprodukciju će režirati Srelec, a igraće Tadej Toš i Nada Šargin. Mariborska premijera je planirana u septembru a beogradska u oktobru. Biće to, kako kaže Ljubivoje Tadić upravnik Narodnog pozorišta, prva ovakva saradnja u istoriji njegove kuće.

DORIN POZORIJANSKI DNEVNIK

Zapisi sa Sterijade

Snežana Miletić

Jutros sam se probudila u sobi hotela moje spavaće sobe, ležeći sam skočila iz kreveta i odmah veselo zaplakala, jer Pozorje najzad još nije završeno. Rekla sam, Sting, tvoja sam! Veselo se, doduše, po zidovima pozorišta pentrala i kiša. U sekundi mi je digla pritisak, pa sam morala da zamolim selektora Ivana Medenicu da mi pozajmi svoju kartu da uvedem prijatelje. Portiri na ulazu rekli su da to nema smisla, mi jesmo u ljubavi, ali ne tolikoj.

Medijski je to vrlo loše propraćeno, a kiša je nastavila da se sliva. Ja sam se, sad već opasno nenaspavana, upitala, pa dobro ***Kome verujete***? Na to je direktorka Pozorja Mirjana Markovinović odmah rekla da će s kišom sresti u prijateljskom razgovoru, posle i na koktelu u Banovini, a ja sam se naogušila i rekla da ću je – kišu a ne Mirjanu - u protivnom poslati da gleda hrvatsku predstavu. Gavran je na te reči skočio od radosti i otpevao mi da mi ovde to ne razumemo, jer nismo dosegli tu fazu tranzicije. Ja sam onda rekla, šta oni nama sole pamet o tome ***Kako ubiti predsjednika***, kad su oni njihovog samo sahranili a mi smo, i bez njihovih saveta, svog poslali u Hag. Toliko smo se zaneli da smo jednog drugog i ubili. Na sve to Katarina Ćirić je rekla, da je znala da ću i ove godine postaviti bar jedno neprijatno pitanje. Prišao nam je onda Nenad Jezdić i pitao, može li da naplati. Poslala sam ga ***Lažnom caru,*** lakše je njemu u evrima da plati. Potom sam uzela punu činiju jagoda i pojela ih. Kompozitor Ljupčo Konstantinov je rekao da sačekam da mi pusti neku lepu muziku, biće mi lakše da sve to progutam, a kostimograf Alan Hranitelj je rekao da će mi nabaviti lanene lonice. Lone plus sako jednako glamur. To je bilo vrlo sumnjivo članu obezeđenja Nenada Čanka. Rekao mi je da nemam prigodan dekolte i da ne mogu na predstavu, a ja sam s Tiborom Kišom zavrnula rukave, podigla gvozdenu zavesu na sirotom ***Jovanu Đorđeviću*** i rekla, sad odo na Exit. Na sve to Saša Milosavljević je kulirao i samo tipkao po mobitelu. ***Poslednje javno pogubljenje*** biće svejedno u ***Ludusu. Gospođa ministarka,*** i jedna i druga samo se mudro nasmešile i pomislile, samo se vi nadajte. Od sada dok zemljom hodite neće biti ***Dana milosti*** za vas. ***Mletački trgovac*** je na to pomislio da je sve ionako stvar debele ***Trgovine,*** a ja sam rekla da odustajem, jer je sve ovo zajedno jedan pozorijanski ***Dogvil.*** Kako sam bila mrtva sita, zamolila sam Alku Kolarić i Vesnu Grginčević iz Pozorja da mi donesu perecu koju sam, odmah pošto sam je pojela, dala siromašnima. To je dočekano ovacijama i salvama aplauza na otvorenoj sceni, ali i povicima bravo za samim okruglim astalom kritike. Tad sam već mirne duše mogla da predložim da domaće koke, koje su simulirale da su švajcarske, budu ***silver lady*** u ***Gloriji.*** To je s oduševljenjem prihvatio lokalni paparazo s globalnom slavom, latio se blickanja na sve sceni, a sve ostalo je stvar istorije.

Kako je u tom trenutku bio cik zore i taman počinjao mrak, pomislila sam, ajme kasnim, Sting će načisto odlepiti čekajući me. Odmah sam ga nazvala na mobilni i rekla mu, slušaj sfingeru stari, znam da si prekinuo špansku turneju, otkuliraj ipak, jer eto me na more, čim Medenica više ne bude delio packe za izbivanje sa pojedinih programa festivala. On mi je rekao da ponesem krofne iz drugog dela Biljanine Amerike, u protivnom me neće sačekati u Pešti. Ja sam se toliko zabrinula da sam skinula svoj sako i ogrnula Baneta Popovića, Slavicu Bajčetu, Aleksandru Janković i Svetozara Cvetkovića. Pomislila sam da je dobro da ja to uradim o svom trošku, nego da Pozorju bude frka od toga ko će kupiti sako: Grad, Pokrajina ili Republika. Koka-kola se tu uzjogunila i rekla da nije problem, da će oni o tome brinuti naredne godine. U znak zahvalnosti Radmila Hrustanović mi je poslala vozilo, sa sve policijskom pratnjom da bezbedno stignem na večernju predstavu.

Odmah potom sam izašla na terasu ***Treme,*** gde sam, u svečanom odelu sa mašnom srela Kizu koji je čupao travke. Ja sam mu rekla da se to ne radi u press centru nego na ***Šinama*** ali da mu je pametnije da zasadi najprvlju salatu, to je biznis a ne bosiljak, nana i mirođija. On je načisto šiznuo i izribao konobara. Zoran Lazin, prvi čovek Press centra, priskočio je da izgladi situaciju, rekao je da će istog trena popraviti kompjuter, da ne dramim jer svake godine samo ja pravim probleme.

Tako iznervirano srećna, izašla sam se na ulicu. Tamo me dočekala američka zastava koju sam odmah upitala, što mi se trpa u život, kad je nisam zvala. Medenica je rekao da je to ***Refleksija Amerike na savremeno pozorište*** a zastava je pokunjeno rekla da onda ide na Pozorje mladih, na šta sam se ja setila da sam zaboravila, iako sam obećala Željku Mitroviću (ne Pinku, nego Jevtovićevom asistentu), da ću doći da vidim ***Korene*** njegove klase. Pomislila sam, ok, kad već nema ***Krugova*** danas ću jesti blitvu. Hrvatska zastava je na sve to samo rekla, čik, ukradi me sada ako smeš?! Šta sam mogla da uradim, nego da tako ljuta od sreće opet izađem na ulicu, upadnem u jednu od mnogobrojnih rupa u centru Novog Sada, srećna što naš grad neodoljivo podseća na Veneciju. Istog trena sam zaspala budna. Ubrzo sam tu srela, prvo gradonačelnika Boru Novakovića koji je u tom trenutku plivao u Skupštini, a iza leđa mu se smešio gradski sekretar za kulturu Robert Kolar, koga nisu mogli da oteraju s Pozorja. Rekla sam im, sram vas bilo, što ste stalno tu, evo i Peđa Marković je obrijao bradu, na šta je Vlada Kopicl rekao da pozdravlja tu vrstu hermetičnosti postmodernog realizma i tranzicionog monumentalizama koji stremi fundamentalnoj začudnosti groteskних refleksija stvarnosti. Novinar Čaba Torok se oduševio izrečenim i odmah otrčao u Pozorje da traži tekst te plesne drame. Rukovao se sa dramaturgom nemačke ***Amerike*** Remzijem Al Kališijem i istakao da je protiv Džordža Buša. Ovaj je odmah podneo ostavku, a Majkl Mur je ostao bez posla. Otrčala sam onda do Dace Nikolić i predložila joj da sve to stavi u svoju kritiku, ali je ona rekla da ne može jer je došlo vreme za šetanje plave torbice. Nije znala da su Angelina Atlagić, Ksenija Krnajski i Anja Suša odlučile da joj naprave zasedu, otmu torbicu, prodaju je piscu Nilu Labjutu u zamenu za, makar belu majicu nemačkog glumca Marka Olivijea Šulcea. Odmah sam joj čestitala veličanstvenu kritiku koju je ona s gnušanjem odmah bacila u korpu. Odjednom se tu stvorio Milovan Filipović i rekao, 'ajde da se kladimo, a ja sam se na sve to što je usledilo rastužila umirući od smeha.

I dok sam ja tako, bezberižno s gomilom problema, plivala rupom, naišao je Badi. Rekla sam mu, čoveče, zaslužio si Sterijinu, na šta je on rekao, da neće moći da dođe po nju, nego da će poslati Baneta Popovića. Ja sam tada brzo sela za fen i ispeglala tekst o tome da su na Pozorju zapravo briljirale domaće koke koje su simulirale da su švajcarske, da posle ne bude da je glavna bila jedna ćurka. Dotičnog kanarinca, koji se oblačio kaćki glamurozno, neko je pogrešno obavestio da je riba, pa se on dao u davanje mnogobrojnih intervjua povodom svoje sad već nijedne uloge. Da sve bude na nivou pobrinule su se gusle Zorana Naskovskog, na koje je poljska glumica Eva Šumska rekla: „Ovo je čisti trens!". Ja se nisam mogla suzdržati i rekla sam da je to je piratsko izdanje te da su originali kod Futoške. Odmah sam voditeljicu Okruglih stolova Anju Sušu pitala, odakle joj kosa kad se šišala. Rekla je da ne može da mi odgovori dok ne pita Dalaj Lamu da li je u fazi kada sme da priča za novine. Naoštrila sam se da se požalim ex ministru, ali mi je iz poverljivih krugova rečeno da se ne blamiram, jer da se o svemu sada pita Draža. Ostala sam bez teksta, a Milena Marković je rekla da će ga ona već napisati. Šta sam mogla da uradim, nego da skuvam kavicu iz - ***jacobs*** - tri u jednom - kesice. Medeničini studenti su odmah digli ruku da me pitaju, ta gde sam to kupila i oni bi jednu istu takvu kafu u ***Tremi***. Kiza je rekao da je to sad već previše medijske slobode i da će je on zavrnuti. Fotograf i dvorski slikar Marko Milović odmah mu je poklonio portret bosiljka.

Čim sam tako još dugo ostala u rupi, otcepili su mi kartu i pokazali gosta Pozorja, reditelja Nikolu Vukčevića koji mi je rekao da ne vozim bajs po kiši jer ću opet pasti, a ja njemu, ajde već jednom završi taj film, da pogledamo s Ajfelovog tornja. U istom času pored nas je prošla jedna novinarka iz čije je tašne virio ananas. Povikala sam da je zaustavimo, jer u u njenoj tašni, pored silnih materijalanih grešaka, moguće bila i hrvatska zastava, na šta su se smrtno uvredili ćiriličari i rekli da je to njihovih ruku delo, te da je sramota što ne prepoznajemo rukopis. U tom trenutku pomislila sam, Luka Labane, gde si, da sve to snimiš na tračicu, Lorans Kalam bi od toga odmah ištrikala odličan džemper koji bi u Pozorju odmah obukli.

Tu sam primetila da je pao dan, pa sam otišla pravo kod Aleksandre Pleskonjić, da vidimo koliko je sati na bojleru. Kad smo se izigrale s ***bensendinima,*** otišla sam pravo u hodnik britanskog scenografa Pitera Vilkinsona, gde sam srela glumca Marka Markovića koji mi je rekao, zavoni li ti još jednom mobilni na predstavi lično ću te izbaciti. Ja sam rekla, da ja nisam kriva, da ne poteže pištolj, jer sam to sokoćalo dobila od drugarica za rođendan. Na to se nasmešio advokat Vava Horovic i rekao da ne lažem kad mi je šećer pao na Utisak nedelje. Iako sam znala da će se s njim obračunati ***Profesionalac,*** prosto jer je bio najbolji od svega viđenog, negde sam uplašeno verovala da će biti po onoj ***i vuk sit i sve ovce na broju***, što se potvrdilo nešto kasnije, što dugim većanjem, što glasnim lupanjem vrata.

Kada sam se najzad tog dana obrela u Vilkinsonovom hodniku, imala sam šta da vidim. Tamo me čekala tvinpiksovska ekipa. Naručila sam mašice u sosu od dimnjenog sira i rekla, Nale, u pozorište se ne nose patike, ugledaj se na balerinu Ninu Popov. U tom trenutku je došla rediteljka otvaranja/zatvaranja Pozorja i resajklbinovala me. Više ništa nije moglo da me resetuje, pa ni ***milka*** poklon koji sam dobila od napasti Denisa. Moja tužna sudbina postala je predmetom francuskog poglavlja Biljane Srbljanović. Ona je rekla da ne brinem, da će i meni kupiti božanstvene ***Sex and City*** sandale, na šta sam odahnula i ja, a i mnogi drugi. Jedan mudri teatrolog je na sve to samo mudro dodao, ah ti mladi!

Posvećno Đermanu Senjanoviću, piscu legendarnog ***Dorinog dnevnika***

Amerika, drugi deo u izvođenju Ateljea 212

Šine, Teatar Polski

ŠTA MOŽE RAZORITI VIRTUELNU DRŽAVU – POZORIŠNU

Iliti, put do pakla popločan je dobrim namerama!

Vesna Kukić

U trenutku kada Zajednica na koju pristajemo bučno ispada iz evropskih koloseka sa dvanaest zvezdica, 49. Sterijino Pozorje (26.maj-04.jun) pozvalo nas je u Novi Sad na istraživanje **„Slika i refleksija Amerike u savremenom pozorištu"**.!?

Sa neizvesnošću se čekalo KAKO će selektor (od ove godine umetnički direktor) g-din Ivan Medenica opravdati tako ambiciozni, apstraktni i – imanentno uvreženoj predrasudi o Americi – spektakularni kriterijum koncipiranja programa Sterijinog Pozorja.

Hoće li problematizovati diznilendizaciju i nametanje vrednosti potrošačkog društva? Ili će se zadržati u okviru „političke korektnosti", identiteta tzv. marginalizovanih grupa? Da li će istraživati postojanje estetičkih/etičkih univerzalija u puzzl-u postmodernističkih diskursa? Ili će prisustvom inostranih umetnika i teoretičara podići bar nivo kulture govora o/u pozorišnom životu; ako ne i preispitivati smisao i poziciju umetnosti i umetnika u savremenom, tehnološkom društvu?

I kako će takav duh životvorno udahnuti u davno posrnulog pozorišnog Giganta, nekada hrabrog zaštitnika pozorišnih ljudi koji su želeli da nadgrađuju, oplemenjuju ili redefinišu ono što se može zvati i kolektivnim, nacionalnim identitetom, ne samo pozorišnog teksta!?

U startu je najavljena promena koncepta. Akcenat je bio na kontekstu; na pratećem programu pod nazivom Krugovi „koji se odvija na nekolikim lokacijama, i koji nema nameru da konkuriše Pozorju" (???). Ovu paradoksalnu izjavu (jer se Krugovi odvijaju u okviru Sterijinog Pozorja) nije pojasnio ni g-din Ćirilov govoreći o konceptu, prilikom oficijelnog otvaranja festivala. Istina, diskretno je ukazao „na moguće nesporazume, ako ne i čitavu dramu" vezanu za program koji nas je očekivao.

I neki su otvorili oči... A vile su se zastave... Na pročelju Srpskog narodnog pozorišta: američka, i švajcarska, nemačka, i poljska, hrvatska, i ova, srpsko-crnogorska... a došao je i pokoji „poslanik kulture"... preispitivanje identiteta!

Počelo je multimedijalnim spektaklom ***Lažni car*** po tekstu **Mirka Kovača**, u izvedbi Branislava Žage Mićunovića i Crnogorskog narodnog pozorišta iz Podgorice.

Spajali su se tu: filmski zapisi, i interaktivna kamera, i kabaretsko pozorište, i surovo pozorište, i pozorište striptiz/pokreta (zavisno, od čina do čina), i unutrašnji monolozi, i snimljeni dijalozi, i startegije zavođenja, i simulacije, i MTV-ovske estetike, i bajkovne poetike, i saplitanje o dikciju, i cepkanje narativne strukture nečeg što je nekada bilo teks, i gudački orkestar – uživo...Teško je bilo uhvatiti dublju dramu. Teško je bilo shvatiti čime je motivisana (psihološki) transformacija: glavobolne skitnice u Džordž Majkla (iz fancy faze - crveno&crno&belo&šiškice sa puno gela), a ove ikone gay kulture u tipično epsku Ljudiinu... Ovaj pokušaj redefinisanja istorije kroz dekonstrukciju (?) nacionalnog mita o Šćepanu malom, ipak je sintetisao sam „adaptor, reditelj, organizator, realizator, upravnik Mićunović" izjavom na Okruglom stolu: „Šćepan nije varalica, već sposoban čovjek koji nije prepoznat."...Doobro. Bila je to dobra najava festivala...U znak zahvalnosti na gostovanju, u Podgoricu su odnete Sterijina nagrada za kostim – ***Alanu Hranitelju***, i kompozitoru scenske muzike – ***Ljupču Konstantinovu***. Za uspešnu izvedbu lika Šćepanovog, požrtvovani i vešti glumac ***Branimir Popović*** podelio je ravnopravnu glumačku nagradu sa g-dinom ***Svetozarom Cvetkovićem***.

A Svetozar Cvetković!? Svetozar Cvetković nas je, kao svaki dobar upravnik, ispratio. Poslednja predstava u zvaničnoj konkurenciji, inscenirana po tekstu **Biljane Srbljanović,** ambiciozno zvanom ***Amerika, II deo***, u režiji legendarnog Dejana Mijača, pokazala je da nije potrebno ni K od Kafke, za život u paradoksu (podele). Mali likovi/epizodisti održali su javni čas kreativnog i autentičnog korišćenja scenskog jezika. ***Nenad Jezdić*** je, utešno, dobio nagradu Večernjih novosti za epizodnu ulogu, za virtuozno iskreiran lik superiornog konobara; dok je, ne manje fascinantnog recepcionara latino porekla, **Janoša Tota** i ove godine nagrada zaobišla. Ostao je nerazjašnjen smisao naslova i pokušaj prebacivanja dramskog nivoa sitkom produkcije...a bez happy enda!? I, naravno, Sterijina nagrada za dramski tekst ***Biljani Srbljanović***. Ne, ni to nije sve (za Atelje). ***Aleksandri Janković*** dodeljena je Sterijina nagrada za glumačko ostvarenje i nagrada „Zoran Radmilović" za glumačku bravuru.

Pobednik Pozorja: *Profesionalac* u režiji Lorans Kalam

U međuvremenu je bilo svašta!

Dve inscenacije uvek atraktivne **Nušićeve** precioze ***G-đe Ministarke***, u režiji još uvek provokativnog Jagoša Markovića ispred beogradskog Narodnog i Gorčina Stojanovića ispred somborskog Narodnog pozorišta; omogućile su bar komparativno čitanje dvaju autorskih, rediteljskih poetika.

Opet atraktivni koncept literarnog pozorišta briljirao je u ***Profesionalcu*** **Dušana Kovačevića** u „čitanju" švajcaraca i rediteljke ***Lorans Kalam*** (Loaurence Calame) čime su više nego zaslužili sve tri Sterijine nagrade: za režiju, scenografiju (***Peter Wilkinson***) i predstavu u celini. (Ovaj koncept mogao se naslutiti i u nemačkoj duo drami ironičnog naslova ***Dan milosti*** i zbunjujuće papirnom tekstu ***Kako ubiti predsjednika*** Mira Gavrana u izvedbi veštih zagrebačkih glumaca; kao i u veoma uspeloj, minimalističkoj predstavi ***Trgovina*** Alberta Ostermajera; u okviru Krugova).

Pojavila se i, prošle godine anatemisana, drama **Milene Marković *Šine***! Niko rečju nije prokomentarisao kakva se volšebna promena dogodila unutar redova drame, osim što ju je ove godine inscenirao Poznanjski teatar u režiji Rafal Sabare. Tekst je doslovno poštovan, samo je muzička slika retuširana i pozicija nosećeg ženskog lika – Rupice - multiplicirana. ***Eva Šumska*** (***Ewa Szumska)*** podvojila se, za ljubav feminizma: na nemoćan objekat tipičnog patrijarhalnog iživljavanja nad slabijima i manje moćnima, i na psiho-fizičku žrtvu muških, agresivnih fantazija, i na frustriranu školsku psihološkinju željnu ljubavi, koju naravno, identifikuje sa seksom... Rečju, sve ženske likove u drami igrala je jedna glumica, i dobila Sterijinu nagradu za ženski lik. I Poljaci su čitali generacijsku dramu o odrastanju, punu ratnog horora, naturalističkog nepripadanja, punu izopačenja, agresije, krvi i sperme... Ali je, izgleda, sudbina Milene Marković da bude inovator-ka... dobila je „Specijalnu nagradu za dramski tekst".

U zvaničnoj selekciji se našao i deo eksperimentalnog „Projekta 3" (Srpskog Narodnog Pozorišta iz Novog Sada), po mnogo čemu inovativnog za naše standarde (ideja projektnog okupljanja, prostor afirmacije mladih kreativaca „van kruga", kriterijum stručnosti, legalna audicija glumaca). Provokativni naziv ***Kome verujete?***, tekstopisca **Jelene Đorđević** inscenirao je reditelj Darijan Mihajlović sa timom mladih glumaca, među kojima je (upravo proporcionalno razlici u godinama) blistala, zasenjivala i dah oduzimala, nešto starija Aleksandra Pleskonjić – Ilić. Anegdote o potezanju pištolja revnosnih telohranitelja lokalnih veličina – kao spontane reakcije na sugestivnost glume studenta III godine, Marka Markovića – ostaju u kuloarima kao najava već postavljenog glumca velike scenske moći (klasa Lj. Majere).

Da rezimiram.

Bilo je puno skidanja (napokon detabuizacija tela), puno siromaštva i improvizacije (koja po sebi ne mora biti loša), bilo je puno privatnog i privatizovanog, nešto malo autentičnog i ličnog, malo stručnog i pravednog, nešto malo saznajnog i edukativnog.

Bez dobrog naslova

Kada čovek poželi da steknete neko više obrazovanje, na bilo kom umetničkom fakultetu redovno kreće gnjavaža tradicionalnim elementima normativnih poetika. Između ostalih, najnezanimljiviji čini se Naslov. No, verujte, ponekad se desi da nakon 20-tak godina shvatite... ne! suštinski proživite duboki smisao i značenje pojma: NASLOV.

Konceptualno, uvođenje **Krugova** pored (ispred?) programa u zvaničnoj selekciji, moglo je da opravda definiciju forme festivala: više paralelnih programa, pa Vi birajte po sopstvenom afinitetu i kreirajte po sopstvenom ukusu.

Bilo je tu: od filmskih projekcija nagrađenog Majkl Mura, i već pomenutih predstava, do vizuelnih eksperimenata (videoinstalacija!?) u funkciji očuvanja epskog 10-terca, i bukvalno (programom nepredviđenog) protesta Udruženja za (artiljerijsku-***op.aut.***) odbranu ćirilice.

Ono što je svakako vredno pomena jesu tragovi postavangardnih pozorišnih laboratorija, koje su – autentično – prezentovale članice **Dah teatra** u saradnji sa američkim kolegama. Prezentacijom procesa: istraživanje ritualnog, arhetipskog čina i praćenje duhovnih mikro-

relacija u grupi saradnika (čiji su deo postali i promatrači promocije), jasno se uočila transformacija pozorišta kao „institucije koja proizvodi spektakl" u „čist pozorišni prostor, koji tretira spektakl" u funkciji sistematskog duhovnog usavršavanja aktera („posvećeni glumac"). Prezentaciju je vodila jedna od osnivačica Dah teatra, rediteljka Dijana Milošević.

Bila je, po mišljenu mnogih najvrednija predstava Pozorja, ***Amerika*** po tekstu Franca Kafke, u izvedbi Berlinskog teatra. Ali, bar osvrt zaslužuje i inspirativna duo-drama „Trgovina" Alberta Ostermajera, u režiji Anje Suše. Savremen tekst (sa temom i motivskom strukturom koja se tiče vrednosnog sistema, interpersonalnih odnosa i duhovnog podvajanja/razboljevanja pojedinaca u potrošačkom društvu), kreativna režija (materijalno nezahtevno, uslovima prilagodljivo, a jasno i precizno korišćenje scenskog jezika) i do krajnjih granica promišljena gluma... pantomima, ples, akrobatika, imitacija... Ivana Tomića & Dušana Murića.

„Amerikanci umesto identiteta imaju zdrave zube" Žan Bodrijar Amerika

Profesoru Medenici najdublje čestitke što je omogućio studentima režije i dramaturgije (na žalost, samo beogradskog Univerziteta) propusnice i dnevnice u toku trajanja festivala. Time je Pozorje, posle dugog niza godina, oživelo ili bar dobilo iskru kreativnog i suvislog govora na tzv. „Okruglom stolu kritike". S druge strane, pasivno iskustvo koje su na Pozorju stekli sigurno će im pomoći da preispitaju, i redefinišu kriterijume i principe zanata u koji ulaze.

„Okrugli sto kritike" sigurno ne bi bio jedan od najuspešnijih segmenata ovogodišnjeg Sterijinog pozorja, da ih nije osmišljavala i modelirala, očito multidisciplinarna rediteljka **Anja Suša**. Koristeći interaktivne metode radioničarskog pristupa grupi, i poštujući bazične principe komunikologije, modelatorka je uspevala da kreira atmosferu visprenog, dobronamernog i širokougaonog tumačenja viđenih predstava. Odsustvo britke kritičke reči, još uvek, ni ona nije mogla nadomestiti.

Nešto se ipak jasno mora reći: ako je struktuiranje ovog Pozorja bio (bodrijarovski) pokušaj otelovljenja „simulacijske kritike", zasnovan na poststrukturalističkoj teoriji, posredstvom koje se grade hijerarhije interpretativnih metajezika (hermeneutički krugovi), trebalo je - razumevanja radi - uz kataloge Pozorja deliti, bar pojmovnik „Postmoderna" Miška Šuvakovića.

A možda skromno priznanje selektora, da je ideju o bavljenju Amerikom preuzeo od dramaturškinje Biljane Srbljanović, nije samo kolokvijalnog karaktera!? Kako god!

Kontekst nije omogućio jasno razumevanje ili dodatno osmišljavanje razloga i kriterijuma selekcije ovogodišnjeg Pozorja. Većina predstava, po sebi ne zaslužuje da se nađe ni u razmeni zbratimljenih gradova (živela globalizacija), a nagrade... puno su vremena plemeniti domaćini utrošili tešeći studente i dojučerašnje optimiste; da „vredi baviti se pozorištem, jer je ono u nama", da se „stanje menja, na bolje", da su „neki kompromisi u životu neminovni", da sve zavisi „od ugla i kriterijuma po kojima vrednuješ" ... da, u krajnjoj liniji, ono što ne ubija – jača.

Ideja Sterijinog pozorja sledeće godine ulazi u krizne i često klimakterične 50. god. Do tada valja jasno definisati da li je Sterijino pozorje festival pozorišta ili dramskog teksta!? I shvatiti da velike i složene stvari uspevaju samo usklađenim timskim radom, sa jasno definisanim kriterijumom koji ima bar neke veze sa strukom kojom se bavimo. Lični motivi i zatvaranje u lobije, na duže staze, sigurno ne mogu očuvati... ni zube.

Kome verujete? Jelene Đorđević u režiji Darijana Mihajlovića

10.06.2004. g.

UPRAVAMA POZORIŠTA U SRBIJI

Predlog za zajednički projekat *Otvorenih audicija*

Poštovani,

Koristimo ovu priliku da se obratimo upravama pozorišta u ime novog Predsedništva Saveza dramskih umetnika Srbije, a u cilju poboljšanja statusa našeg mnogobrojnog članstva. Ovaj dopis pre svega ima za cilj pokušaj započinjanja dinamičnije i celishodnije saradnje između SDUS-a i Vaše teatarske kuće. Ovo je, stoga, pokušaj da se načini prvi zajednički korak u rešavanju mnogobrojnih i narastajućih problema koji tište, kako esnafsko udruženje i glumce kao njegove prevashodne članove tako, verujemo, i uprave pozorišta.

U vremenu koje s pravom nazivamo ***tranzicionim*** i koje za svoj osnovni zadatak ima učvršćivanje prava, ali i obaveza institucija (kako Vaše kuće, tako i tela koje mi predstavljamo), a u većitom iščekivanju Zakona o scenskim umetnostima koji će, nadamo se, najzad definisati status poslodavca i zaposlenog, dubokog smo uverenja da rešenja neće doći poput ***deus ex machina-e.*** Rečju, i Vaša i naša strana se moraju potruditi da čitavim sistemom regulativa i dobrovoljnih dogovora učine što boljim uslove za nastajanje i stupanje na snagu ovakvog Zakona. Praksa koju ćemo, uz Vašu pomoć uspostaviti uticaće, u mnogo čemu, i na izgled tog budućeg Zakona.

Jedan od najosnovnijih problema uprava pozorišta je pitanje podele. Iz perspektive pozorišta svesni smo da je teško privući prestižna rediteljska imena rigidnim diktiranjem izbora dramskog teksta i glumaca koji će realizovati predstavu. Model repertoarskog, dakle institucionalizovanog teatra, podrazumeva postojanje glumačkog ansambla, a postojanje ansambla podrazumeva i angažovanje njegovih članova. Podsećamo Vas da je ovakav organizacioni model ne samo činjenica ***in flagranti***, već i Vaša obaveza. Potpuno i duboko smo svesni da je veoma teško i odgovorno boriti se za prisustvo glumaca matičnog ansambla u podeli. Svesni smo, takođe, da je nemali broj članova ansambla s kojima je sve teže raditi i voditi računa o onima koji sami o sebi ne vode dovoljno računa.

Stoga Vam, u svetlu tranzicije, reformi i jačanja institucija **predlažemo zajednički projekat *Otvorenih audicija.***

Nema razloga da ne pokušamo da zajedničkim intelektualnim i operativnim snagama utemeljimo nešto što je već decenijama praksa u svetskim nacionalnim i društvenim pozorištima.

Suština našeg predloga je da Vaša kuća i SDUS sarađuju u organizovanju otvorenih audicija za ispunjenje zahteva Vaših novih projekata. Jasno je da je u Vašem interesu da angažujete što veći broj matičnih glumaca u novom projektu, a jasno je i da je teško odupreti se zahtevima, a ponekad i imperativima reditelja u pogledu podele. Naravno, često je nemoguće pronaći u pripadajućem ansamblu odgovarajuće glumce za pojedine ili čak vodeće role. Pre svega, umetnost uopšte, pa tako i umetnost glumca, nije stvar koja se meri opštevažećim reperima i ***na kantar***. Ipak, podrška SDUS-a i organizovanje otvorenih audicija (na kojima bi učestvovali članovi ansambla i određeni broj gostujućih pretendentata i na kojima bi bili prisutni i zvanični predstavnici SDUS) u mnogo čemu bi pomoglo i Vama.

Naime, SDUS ne bi, što je prirodno, mogao imati bilo kakvu egzekutivnu, već samo savetodavnu ulogu. Pri tome bi se vodilo računa o potrebama Vašeg ansambla a našeg članstva. **Tako bi SDUS na sebe preuzeo *Consilio Ad Artis* a zaštitio i Vas, kao upravu pozorišta, od reperkusija uticajnih pojedinaca u projektu - reditelja, klanova, ali i nerealno ambicioznih članova Vašeg ansambla.**

Na taj način bi sam SDUS učinio svoju brigu o članstvu transprentnijom, a motive svog zauzimanja (ili nezauzimanja) za određene svoje članove javnijim i jasnijim.

Zar upravo takva saradnja nije potrebna i Vama i nama - nešto što bi umanjilo pritisak klanova, čaršijska ogovaranja, kafanska preklapanja i mistifikaciju našeg dragocenog i plemenitog poziva?

Na kraju bismo Vas podsetili da je slična praksa na snazi u evropskim i svetskim pozorištima.

Nadamo se Vašem brzom odgovoru na naš predlog, kako bismo Vam predočili samu organizacionu i konceptualnu shemu projekta ***Otvorenih audicija.***

S nadom u buduću saradnju,

Savez dramskih umetnika Srbije
Sonja Jauković, predsednik

U GLUMI JE BITAN KONTINUITET

„Ja volim da igram tako neke luđe i eksplozivnije tipove, pošto sam i ja poprilično, ali ipak prikriveno, eksplozivan“, kaže Branislav Tomašević

Mikojan Bezbradica

Za razliku od nekih klinaca, koji već u petoj, šestoj godini života „znaju“ šta će im biti „životni poziv“, Branislav Tomašević se nije mnogo opterećivao takvim i sličnim stvarima, bar u tom uzrastu. Prva razmišljanja, šta bi mogao biti kad odraste, počela su da se motaju po njegovoj glavi tek pri kraju osnovne škole, a onda, nekoliko godina kasnije, jednog dana, sasvim slučajno sinula mu je ideja – biću glumac. „Bilo je to u trećem razredu srednje škole. Ne znam kako i zašto, ali to se čoveku desi, jednostavno, u trenutku. Što bi se reklo, Bog te lupi nekim čarobnim štapićem po glavi i kaže - ti bi mogao da budeš glumac“, priča Bane za „Ludus“.

Neposredno po završetku gimnazije, u rodnom Gornjem Milanovcu, spakovao je kofere i krenuo na put za koji nije ni slutio da će biti toliko trnovit, ali upornost koja ga krasi i čvrsta odluka da bude glumac bili su mnogo jači od onoga što mu je na tom putu, valjda, opet onaj isti Bog, predodredio. Prva destinacija bio je Beograd, tačnije Fakultet dramskih umetnosti. Ali, želje su bile jedno, a stvarnost drugo. Prvi pokušaj bio je neuspešan. No, nije očajavao. „Da ne bih bez veze gubio godinu, odlučio sam da upišem DIF. U stvari, taj fakultet, ionako mi je bio samo neki prelazni period dok ne upišem akademiju, jer mi je ona predstavljala glavni i jedini cilj“, kovao je Bane planove 1996. Da li iz sujeverja ili ko zna iz čega, nije ni on siguran, sledeće godine zaobilazi beogradski FDU – u i odlazi u Novi Sad. Tamo je ušao u uži izbor kod Vide Ognjenović, ali na oglasnog tabli njegovo ime ponovo je bilo ispod crte. Čak ni „pravilo“ zvano „treća sreća“, u slučaju Branislava Tomaševića, nije bilo primenjivo. Ovoga puta, ponovo u Beogradu, na još jedan „test upornosti“ poslala ga je Biljana Mašić. Da sreća, ipak, prati hrabre i uporne, potvrdio je sledeće, 1999, položivši prijemni kod profesora Predraga Bajčetića. „Radio sam, ***Živeo život Tola Manojlović***, Iliju Čvorovića iz ***Balkanskog špijuna*** i ***Možda spava*** Disa. To je bio spontani izbor, jednostavno to mi se učinilo interesantnim tako da nemam posebnog razloga zašto sam baš to izabrao, ali eto, posrećilo se“.

Prikriveno eksplozivan: Branislav Tomašević (Foto: M. Bezbradica)

Od Miloja do Apisa

Na profesionalnu scenu prvi put je zakoračio na trećoj godini i to kao „uskok“. Bilo je to u predstavi ***Razvojni put Bore Šnajdera*** u nacionalnom teatru. Tumačio je lik Miloja, umesto Zorana Ćosića. A onda je usledilo ono pravo, predstave i u njima uloge koje su bile namenjene isključivo za njega. Počeo je s ***Komendijašima*** (Vrbovina i Vule Pupavac), a nastavio sa ***Velikom dramom*** (Danilo), ***Ribarskim svađama*** (Ivanko), ***Uobraženim bolesnikom*** (Kleant), sve na sceni Narodnog, u Kultu igra u ***Slatkim usnama mladosti***, na sceni Zvezdara teatra u ***Povratku*** (Džo), a početkom aprila u svoj CV dopisao je i Beogradsko dramsko pozorište ulogom Apisa u Markovićevom komadu ***Vila Sašino***. Doduše, kako nam je priznao, u prvom trenutku ova uloga nije bila namenjena njemu, već Milanu Čučiloviću, ali kako ovaj zbog obaveza nije mogao da je prihvatiti, onda se reditelj Milan Karadžić setio da pozove njega.

„Za Apisa sam znao i ranije, jer sam već bio pročitao knjigu o njemu. Volim da igram tako neke luđe i eksplozivnije tipove, pošto sam i ja poprilično, ali ipak prikriveno, eksplozivan. Imam dosta energije u sebi, s tim što se trudim da to pokažem, naravno, samo kad je potrebno. Mislim da mi je ta uloga onako legla i veoma mi je draga“.

Mučenje i razvlačenje

Krajem prošle godine reditelj Boro Drašković mu je ponudio naslovnu ulogu u komadu Vladana Matića ***Album***, koji bi u oktobru napokon trebalo da bude premijerno izveden na Velikoj sceni Narodnog pozorišta, ali je posle određenog vremena bio primoran da je vrati iz određenih razloga. „Imali smo probe mesec i po dana i onda je to bilo prekinuto. Volim kad se u nešto krene da se to odradi u kontinuitetu. No, s tim komadom se toliko razvlačilo i mučilo, da čovek izgubi volju za radom, tako da mi je posle svega, kad je napokon bilo odlučeno da se ponovo krene u rad, bilo naporno da nakon tih pauza krenem još jednom u takvu avanturu. Ta neizvesnost mi je ubijala želju za radom“, objašnjava Bane zašto je vratio ulogu i navodi da su pored toga neki od razloga i ti što je u međuvremenu počeo da radi ulogu u novoj predstavi Siniše Kovačevića ***Zečiji nasip***, a paralelno je krenuo da sprema i diplomski ispit. Iako još nije stekao zvanje akademskog građanina, Bane je već treću sezonu zaposlen kao stalni član dramskog ansambla Narodnog pozorišta. Veli da o slobodnjacima, bar za sada, ne razmišlja i dodaje da je o tome još preuranjeno da komentariše, jer mnogo zavisi i od toga kako će se odvijati neka buduća situacija u našim pozorištima.

Kad su u pitanju neki dugoročniji planovi, vezani za njegovu karijeru, mladi glumac ističe da bi voleo da ona bude zastupljena u više medija, a ne samo u jednom. „Ja bih voleo da radim na sva tri fronta – i u pozorištu i na filmu i na televiziji. Ali ako bih već morao da biram, onda bi to u svakom slučaju bio film. To je verovatno zbog toga, jer sam kao veoma mlad ušao u pozorište i za relativno kratko vreme dosta toga video, naučio i shvatio kako sve to zajedno funkcioniše. Ali pozorištu sam mnogo zahvalan, jer sam imao sreću da u dosadašnjim predstavama često igram sa kolegama koje predstavljaju sami krem našeg glumišta, što je svakom mladom glumcu veoma bitno, ne samo u smislu da stekne nova poznanstva i prijateljstva, već i da pokupi neki zanatski deo, a samim tim stekne i novo dragoceno iskustvo. Za sada sam zadovoljan. Naravno, nije to ništa posebno ekstra i fascinantno, ali je sasvim pristojno za tako jedan kratak period“, priznaje Tomašević.

MARIJA CRNOBORI
Priredio Aleksandar Milosavljević
cena: 400 dinara

MATA MILOŠEVIĆ
Priredile:
mr Ksenija Šukuljević - Marković
i Olga Savić
cena: 400 dinara

LJILJANA KRSTIĆ
Priredila Ognjenka Milićević
cena: 400 dinara

PETAR KRALJ
Priredila Ognjenka Milićević
cena: 400 dinara

OLIVERA MARKOVIĆ
Priredio Feliks Pašić
cena: 400 dinara

RADE MARKOVIĆ
Priredio Zoran T. Jovanović
cena: 400 dinara

STEVAN ŠALAJIĆ
Priredio Petar Marjanović
cena: 400 dinara

MIRA BANJAC
Priredio Zoran Maksimović
cena: 400 dinara

VLASTIMIR ĐUZA STOJILJKOVIĆ
Priredio Zoran T. Jovanović
cena: 400 dinara

BRANKA VESELINOVIĆ
Priredio Zoran T. Jovanović
cena: 400 dinara

STEVO ŽIGON
Priredio Zoran T. Jovanović
cena: 400 dinara

PORUDŽBENICA

Neopozivo poručujem pouzećem sledeća izdanja Saveza dramskih umetnika Srbije:

1. Marija Crnobori ..... _____ primeraka
2. Mata Milošević ..... _____ primeraka
3. Ljiljana Krstić ..... _____ primeraka
4. Petar Kralj ..... _____ primeraka
5. Olivera Marković ..... _____ primeraka
6. Rade Marković ..... _____ primeraka
7. Stevan Šalajić ..... _____ primeraka
8. Mira Banjac ..... _____ primeraka
9. Vlastimir Đuza Stojiljković ... _____ primeraka
10. Branka Veselinović ..... _____ primeraka
11. Stevo Žigon ..... _____ primeraka

Poručene knjige i PTT troškove platiću poštaru prilikom preuzimanja

Naručilac:

Adresa:

Telefon:

Savez dramskih umetnika Srbije, Beograd, Studentski trg 13/VI, 631 464, 631 522, 631 592;

POTRAGA ZA JOAKIMOM

Joakim Vujić se izgubio na putu od SUSRETA do FESTA. Poslednji put je primećen kako ide prečicom ka Kragujevcu. Od tad mu se gubi svaki trag. S obzirom da su na istom putu već nestali Sima Krstović i Mila Stojadinović, mislimo da ne bi bilo loše postaviti oznake na ovom putu, kako bi se izbegla dalja lutanja...

Branislava Ilić

Ne možemo da se otmemo utisku kako je u ovoj zemlji postala sveta pozorišna misija spašavanje postojećih festivala. Festivala Bogu hvala u Srbiji ima! Osnivaju se i novi. A pozorišta? Predstava? Da li to znači da je potreba za pozorišnim festivalima (revijalnim, takmičarskim, produkcijskim) veća od potrebe za kontinuiranim pozorišnim delovanjem? Da li zaista verujemo da će festivali nejasnih koncepcija i ciljeva, uspeti da donesu pozitivne promene u pozorišta koja, u neprestanoj borbi za svoj opstanak, ne stižu da se bave koncepcijom, repertoarom i adekvatnom strategijom. Moguće je da se slika slabe pozorišne produkcije u našoj zemlji donekle može ublažiti naglom internacionalizacijom domaćih festivala. Problem je samo što to čarobno ogledalo nestane sa festivalskom euforijom, i odmah ustupi mesto jednom mnogo surovijem i realnijem ogledalu naše pozorišne svakidašnjice.

Zato ćemo mi priču o JOAKIMFESTU, započeti od tog ogledala. Od nas samih. Naših problema, ambicija i ciljeva.

Narodno pozorište u Nišu pokušava da sebe promoviše kao jedno široko otvoreno pozorište. Otvoreno za mnogobrojne pozorišne umetnike, za šire okruženje Balkana, za velike ambiciozne predstave, kojima bi pozorište sebe i ansambl na najbrži mogući način kvalitativno pomerilo. Planira svoj repertoar dve i više godina unapred, pokušavajući da na vreme pripremi sve uslove za obeležavanje nekih značajnih datuma, ali i obezbedi termine značajnih reditelja... Pokušava da nadoknadi sve nedostatke trenutnog repertoara. Deo te koncepcije jeste i ***Je li bilo kneževe večere*** V. Ognjenović u režiji Kokana Mladenovića (ovo je njegova druga režija u rodnom gradu posle 11 godina), ***Nenagrađeni ljubavni trud*** V.Šekspira u režiji Nikite Milivojevića (I put režirao u Nišu 1989.), ***Nečista krv*** B.Stankovića u režiji Branislava Mićunovića (1993. režirao poslednji put u Nišu).... Trebalo bi da režira i Dušan Petrović (Molijera), Dejan Krstović..... Ovo je samo deo naših ambicija.

Problemi? Problemi su verovatno isti kao i u većini pozorišta u Srbiji. Loši i zastareli tehnički uslovi, nedostatak potrebnih sredstava, nedefinisana kulturna politika grada, opštine, i zemlje u celini, mali broj konkursa za dodatna sredstva, nedostatak sistemskih zakona koji bi definisali i olakšali rad pozorišta... I na sve to naša čuvena srpska glupost da stalno rušimo i počinjemo ispočetka. Nedostatak neophodnog kontinuiteta u radu.

Cilj je što se Narodnog pozorišta u Nišu tiče jasan. Da samo pozorište, ali i grad Niš, postane značajan pozorišni centar jugoistočnog dela Srbije i da kao takav ima čvrstu saradnju sa pozorištima šireg okruženja. Da postane neizbežan deo mrežne saradnje pozorišta Balkana.

Kada sa ovako definisanom koncepcijom pozorišta dođete na festival, suočite se sa strašnom istinom. Da ste došli na festival koji ne samo da nema jasno definisanu koncepciju u odnosu na interese pozorišta u Srbiji, već nema ni jasno definisanu koncepciju novonastalog festivala. JOAKIMFEST je delovao kao festival užasno zatvorenog, lokalnog tipa u kome pozorište koje ima ambicije kao što ih ima Narodno pozorište iz Niša, u startu nije dobrodošlo, i to nam je jasno stavljeno do znanja.

Mogli smo mi ovu priču da počnemo o lošoj organizaciji festivala, koja se između ostalog ogledala i u tome da smo morali da pomeramo scenografiju predstave koja je prethodne večeri igrala, kako bi postavili scenografiju za našu predstavu. Možemo da govorimo i o tome kako Kragujevac koji zdušno želi ovaj festival, nije imao ni jedan vidljivi pokazatelj u gradu po kome bi se moglo i naslutiti da se odvija festival. Gde je ta publika koja je toliko željna festivala? Možemo i da kritikujemo naziv festivala. Možemo i da se zapitamo kome smetaju nagrade sa imenima značajnih ljudi naše pozorišne istorije i kako će neke buduće generacije uopšte doći u situaciju da se zapitaju ko su bili Sima Krstović ili Mila Stojadinović.... Možemo da postavimo pitanje opravdanosti i doslednosti izbora selektora kroz svih šest predstava, ili svrhe pratećeg programa... Sve su ovo vidljivi problemi proteklog JOAKIMFESTA i o njima se mora razgovarati, ali ne pre nego što se da odgovor na suštinsko pitanje. Sa kojim ciljem se osniva ovaj festival i u čijem interesu?

„Joakim Vujić" više ne postoji!

Pozorišni susreti „Joakim Vujić" su bili koncepcijski jasno definisani i odražavali određenu potrebu pozorišta Srbije. I imaju nesumnjiv značaj u našoj pozorišnoj istoriji. Upravo zbog tog značaja smo dužni da kažemo istinu. Susreti profesionalnih pozorišta Srbije „Joakim Vujić" više ne postoje! JOAKIMFEST je jedan potpuno nov festival koji će morati da definiše svoju koncepciju i cilj. A oni se ne mogu sasvim precizirati bez jasno definisanog interesa pozorišta, grada i opštine kojoj je taj festival potreban.

I tako smo opet došli do priče o festivalima i pozorištima. Pitanje festivala će se rešiti. Već će se poklopiti neke interne grupe. Ali šta će biti sa pozorištima u Srbiji? Ima li šanse da na bilo kakvom festivalu, bilo koji selektor dobije mogućnost da bez griže savesti i velikih kompromisa, odabere više od šest kvalitetnih predstava? Kome su potrebna pozorišta u Srbiji? I kakva? Voleli bismo kada bi sva pozorišta probala da definišu svoje koncepcije kroz ambicije, probleme i ciljeve kojima teže u odnosu na svoju neposrednu sredinu i najširi mogući, realni prostor delovanja. To neće rešiti problem, ali bi moglo ukazati na mogući zajednički interes. A i bez jasno definisanih koncepcija pozorišta, priča o repertoarima istih je smešna i prepuštena afinitetima i hirovima raznih pojedinaca koji u pozorište mogu doći i po nekom nepozorišnom ključu.

Što se tiče JOAKIMFESTA ili već nekog novog festivala kako god se on zvao, mi smo odluku doneli. Narodno pozorište u Nišu neće više učestvovati na festivalima čije su koncepcije u suprotnosti sa osnovnim težnjama našeg pozorišta ka ambicioznom, otvorenom pozorištu.

JOAKIMFEST nam je pomogao da naučimo jednu bitnu lekciju.

Da više nikada ne krećemo na put koji nema jasne oznake. Jer kada je Joakim Vujić uspeo da zaluta na putu do svoje kuće, šta tek preostaje nama koji smo gosti te kuće.

PRVI MEĐUNARODNI BEOGRADSKI FESTIVAL IGRE

održan od 18. aprila do 1. maja u Beogradu

Aleksandra Jakšić

U susret Svetskom danu igre (29. april) i u slavu Žorža Balansina, Beograd je po prvi put dobio svoj jasno koncipirani festival savremene igre. Iako Savet za igru Srbije i Crne Gore još od 2002. g. bazira svoju delatnost na gostovanjima stranih plesača, Prvi regionalni kongres o igri (održan jula 2003. u BDP-u, i okupio je 14 zemalja), utemeljio je zapravo stvaranje ove smotre.

„Inicijativa za pokretanje ovakvog festivala potekla je od Međunarodnog saveta za igru pri UNESCO, sa idejom da se ovaj region što bolje poveže, da se promreži, da protok informacija o savremenim tendencijama bude što bolji. A, pre svega, cilj je bio da se prikažu koreografi, trupe, nacionalni teatri, odnosno baleti koji delujuju u regionu ali i šire. Koncept ovog festivala je najpre bio predstavljanje grupe mladih autora, te su sva izvođenja za Beograd bile premijere. Neki od autora su bili nepoznati kao što je Konastantinos Rigos, upravnik solunskog Nacionalnog teatra Severne Grčke, koji je otvorio festival predstavom ***Zimsko putovanje*** rađenoj na muziku Šuberta i Robi Vilijamsa, kaže predsednik Saveta za igru Srbije i Crne Gore - CID UNESCO, gospođa Aja Jung.

Festival je nastao u saradnji sa Sava Centrom i Beogradskim dramskim pozorištem, dok umetničko-organizatorski tim čine Aja Jung i Nebojša Bradić.

„Tehnički zahtevnije predstave su izvedene u SC dok je BDP bio centar festivala. Tamo su se dešavale i paralelne aktivnosti, prezentacije, debate, projekcije... Prateći program je posebno važan, jer daje mogućnost domaćim profesionalcima da se upoznaju sa ljudima iz okruženja i sa njihovim pristupima, repertoarima, stremljenjima", dodaje Aja Jung.

Na festivalu su učestvovali: Nacionalni balet iz Soluna, Marijinski teatar iz Sankt Petersburga, Plesni teatar Ljubljana, Makedonski nacionalni balet iz Skoplja, Centar Susan Dalal iz Izraela i trupa Egri Bianco iz Torina.

Teatar i ples

„Pozorište kreće u nešto što je neverbalna komunikacija, a tu se kao prva nameće igra, koja može da bude tako dobra da dosegne najviše domete teatarskog izraza. Kad je nešto dobro ne mora da bude iskazano u klasičnom teatarskom smislu. Ono može i da se vidi, može da bude gest ili pokret. Sve je više istraživanja na nečemu što je mešavina pozorišta i pokreta, sve više ima plesnih tetatara u svetu. Formula za budućnost je zapravo prožimanje savremenog plesa i savremenog pozorišta. Međutim, lokalni je problem da je igra na margini, mnogo je iza muzike, filma ili pozorišta. Donekle smo i sami krivi jer se niko nije nametnuo. Ali sada se formirala generacija mladih ljudi koji imaju ideje da neke stvari pokrenu. Pitanje je samo koliko će Grad i Država stati iza toga...

Iako je ovogodišnji festival pilot verzija, zadovoljna sam kako je sve prošlo, pogotovo što nismo imali iskustva na koja bismo se oslonili, sem od strane Međunarodnog saveta za igru. Beograd kao svetski grad nije imao svoje mesto na svetskoj mapi plesnih festivala, tako da bi trebalo da postanemo tradicija i trebalo bi da nas Beograđani prihvate", govori Aja Jung.

A koliko je ples bitan kao vid umetnosti ili deo života uopšte, govori i da bi u Emiratima na inicijativu UNESCO-a, čiji je gospođa Jung predstavnik, već od 2005/06. igra postala predmet u državnim osnovim školama. Reč je o eksperimentalnom poduhvatu, što je način da se u zemljama koje su opterećene religijom i tradicijom, mlade generacije edukuju i teorijski i praktično.

The Miraculous Mandarin, Beyond The Time

ŽIVO BILO ŽIVOG TEATRA

Sa tek 6 predstava u zvaničnom programu prvog JoakimFesta selektor Aleksandar Milosavljević je novoj formi festivala zadao dobru osnovu, a ostalo se steklo iz upravo minulog rada onih koji su te predstave sačinili, i primernog zalaganja organizatora da Festival poprimi i druga obeležja koja mu po atribuciji pripadaju

Vladimir Kopicl

Kako tzv. pouzdani izvori tvrde, Joakim Vujić je "noviju istoriju srpskog pozorišta" otvorio 1813. u Pešti, a naradio se radeći na njoj i dalje, pogotovo 1835-1836. u Kragujevcu, gde je kao direktor Knjaževsko-serbskog teatra postavio na knjaževsku scenu čak 30-ak komada, mahom prevoda – posrba. Kako je to otprilike moglo kontekstualno da izgleda zamislila je Maša Jeremić u svojoj pseudo-istorijskoj drami ***Miloš Veliki*** koju je na sceni današnjeg Teatra „Joakim Vujić" u Kragujevcu nedavno uprizorio Nebojša Bradić, pa smo sve to, i mnogo šta drugo, mogli da vidimo i tokom prvog JoakimFesta, na istoj kragujevačkoj sceni, jer se njegov selektor Aleksandar Milosavljević rešio da nam ta prilika ne promakne. Mudro, a i gledalački isplativo, donekle i pravedno, iz najmanje nekoliko razloga.

Podsetimo čitalaštvo i gledalaštvo serbsko: sve u međuvremenu se zvalo međuvreme, a u tom međuvremenu, sećanja na J. Vujića i mnogo čega bitnijeg radi, održavani su Susreti „Joakim Vujić", s poslednjim u Pirotu, lane, gde je najbolja predstava, mada ne i po odluci zvaničnog žirija, bila upravo kragujevačka ***Galilejev život*** (Brehtov, naravno) u režiji rečenog N. Bradića. I eto ti pravedne, smislene, pa i dokazano vredne promene: oci, tj. članovi Skupštine Poslovne zajednice profesionalnih pozorišta Srbije, na čelu sa Zoranom Stamatovićem (Užice), odlučiše da od ekstenzivnih i bolno neselektivnih Susreta stvore aktivan, zaoštreno selektivan festival sa selektorom i ostalim što mu pripada, računajući i Kragujevac kao prirodno vujićevsko i post-vujićevsko stalno „sedište", a prvi selektor, rečeni Milosavljević, smelo sastavi selekciju od dve užičke, dve kragujevačke i po jedne predstave iz Kraljeva i Niša. Alal mu, pogotovo što za otvaranje JoakimFesta pozva upravo Kragujevčane i Bradića, koji su na poslednjim, vedro umrlim Susretima i bili nešto kao predstavnici scenskog kvaliteta u kvalitetom ne baš bogatoj konkurenciji. Lepo.

U borbi sa fantomima

Što, dakle, dođe – to i prođe, još jednom, pa makar to bio i prvi JoakimFest. Ali je dosta toga i ostalo da se pamti. Recimo, iz Jeremić-Bradićeve predstave, premašeni horizont pukog rvanja s prigodom (200 godina srpske državnosti), uz zgodno umetnutu scensku protezu arhajskog, mitopoetskog, primerno folklornog prizora i plesa udenutu između epsko-narativno-državotvornog i aforističko-logoreično-političkog, tj. dva preostala govora koje pseudoistorijski dramski predložak Maše Jeremić nužno nosi da bi ih primerno kontrolisano trošio. Primerna je bila i izvesna (para)antička – da ne kažemo samo minimalistička – mera ukupnog teatralizacijskog sklopa i fona ove igre, intencionalno siromašne u dekoru no bogate u metaforičkim polarizacijama mizanscena i značenja, vizuelnog i govornog, s preživelim ukupnim naponom koji uz jasnu pohvalu već znanim glumačkim potencijama Mirka Babića (Miloš Obrenović), Milije Vukovića (Nićifor Ninković)... nudi i pregledno podstaknut sud o zreloj rediteljskoj fazi Bradića, koji svoj rediteljski prosede zna da nametne i kad se to ne očekuje u celosti.

S dva fantoma borila se Aleksandra Kovačević-Aleksić postavljajući na sceni Kraljevačkog pozorišta ***Gospodina Foku*** Gordana Mihića. Prvi, dakako – ono već legendarno sočinjenije sa Slobodanom Perovićem i Nedom Spasojević, što još vreba iz kultnog sektora naše neumrle dramsko-medijske prošlosti, i drugo – tipizirano mišljenje o ovom predlošku kao relativno banalnoj priči što u okviru tzv. niskog modusa nastoji da opeva/divinizuje sudbine tzv. malih ljudi. Naravno, prvome leka nema, drugom se u viđenoj igri parira elementima rediteljske svesti da je u pitanju i ozbiljan govor o prihvatanju Drugog, te aporijama vezivanja za njega, dok punu rediteljsku investiciju predstavlja uvođenje i trećeg vidljivog fantoma predstave, androginog, oniričkog i sudbinski aktivno postavljenog lika Gazdarice, kao sveprisutnog i svevidećeg stožera ove predstave u donekle previsokom violinskom ključu. Korektne role Milije Vukovića, Biljane Konstantinović i Anuške Jončić, te dobar povod za razgovor van scene. Ne više.

Pokojnik Nušića, rediteljа Dejana Penčića Poljanskog i užičkog Narodnog pozorišta dobar je zalog tezi da dodatno decentriranje žanra komada, o čijoj se pravoj, čistoj ili nečistoj „rodnoj" prirodi inače može diskutovati, nije loš terapeutski potez, pogotovo kad se teži nedekorativnoj aktuelizaciji. Kabaretski okvir i tonus predstave, s pratećim glumačkim investicijama stilizacijskog otklona u vodviljsko i burleskno, te s igrivom, scenski oživljenom didaskalijskom podrškom ritmu i tonu prikazanog, bile su efektne izvodnice rediteljskog nauma da ruši tako što ismeva (ne samo zasmejava), uz zapažen glumački doprinos Slobodana Ljubičića, Tanje Jovanović, Tome Trifunovića i Vahidina Prelića, od čega je nešto prodrlo i do odluka žirija, makar i bez vidljive eksplikacije vezane za ovu predstavu.

Naime, Slobodan Ljubičić i Tanja Jovanović s punim razlogom su nagrađeni za uloge u ***Porfirogenezi*** istog teatra, a ova predstava je proglašena za najbolju na JoakimFestu. Pa dobro: provokativni nisko-modusni predložak pisca Đorđa Milosavljevića, u kome ***igra*** sve i svašta – od Milovana Glišića do Dušana Kovačevića, provokativan je utoliko što i u predstavi reditelja Đorđa Milosavljevića ***igra*** sve i svašta – od prvih nosferatuovskih senki nemačkih ekspresionista, do Vernera Hercoga i potonjih kiberpank poslenika iste loze. Pitanje je, zapravo, kako to sve ***igra***, a đački odgovor bi bio lepo, promišljeno i sjajno oblikovano, s obiljem dobro razvijenih asocijativnih i (re)interpretativnih polja, što bi se u predstavi umalo svodilo na isto. Ne bi se baš moralo reći – postmoderno, ali ako kažemo da sjajna muzika Marka Matovića, koja potpisuje napon igre, apsolutno smisleno priziva paradigmatični album ***My life in the bush of ghosts*** Brajana Inoa i Dejvida Berna iz daleke 1981, a da ga pri tom ne ponavlja i ne troši, rekli smo ono što treba. Odlična gluma pomenutih, uz dobru podršku Ivane Kovačević, Dragane Vranjanac, Vladimira Kurčubića, i kao jedan od osnovnih aduta predstave – rad na scenskom pokretu Ferida Karajice, bez koga se sve pomenuto možda i ne bi zbilo kako se zbilo. Amin.

Vrlo, vrlo dobro

Vaš pozorišni obaveštajac-izveštač je sve to već znao, jer je i ranije ***Porfirogenezu*** gledao, ali se Šekspirovom ***Romeu i Juliji*** u režiji privremenog Kragujevčanina iz Nemačke, Pjera Valtera Polica iskreno obradovao. Prvi aktuelizacijski otklon podjednako učenog i veštog Polica viri ispod zavese već dok predstava nije ni počela, i to u vidu detaljno slupanog automobila („alfa-romeo"?) koji će biti poprište/podloga skoro svega bitnog, prelomnog u predstavi. Ostalo je, iznova, decentrirani, dobu Akvarijusa podobni lik „slabog" Romea, u solidnom tumačenju Nikole Milojevića, izuzetno snažna Julija Katarine Mitrović, te vestsajdstorijevski omaž u dekoru i drugim naznakama vremenskog otklona koji seže do postpanka i naše „vidimo se u čitulji" ikonografije. Predstavu čini ne samo izoštrenom već i „najšire" uspelom umeće reditelja da svakom glumcu poveri baš onu ulogu/funkciju s kojom će se najprirodnije nositi, bez prostora u koji bi se upisao/izbrisao ma kakav višak/manjak. Dobra strategija, odlična taktika, primerna dinamika, s kulinarski tačno doziranim sastojcima talenta/umeća u pomenutoj naslovnoj ženskoj roli, te u scenskom radu Dragana Stokića (Merkucio), Bratislava Slavkovića (otac Lavrentije), Milomira Rakića (Tibalt) i još nekolicine mladih glumaca koji su i bez znatnije prilike za ogled iz scenskog govora uradili svoje. Dakako, sve uz opet odličnu muziku Marka Matovića i rečit scenografsko/kostimografski okvir Dejana Pantelića. Sloganski rečeno – još malo pa najbolje, kragujevčki svetsko a šekspirovski naše. Živeo PVP: prišao-videopostavio, pristojno nagrade pokupio!

I završni, veliki komad, ***Je li bilo kneževe večere*** Vide Ognjenović, u režiji Kokana Mladenovića i izvođenju Narodnog pozorišta Niš. Komad zavidnozačudne (re)aktuelnosti, velikih scena, rečitog gesta. Dobra ansambl-predstava s tri odlična gosta – Mihajlom Janketićem, Tanasijem Uzunovićem, i Milijom Vukovićem kao dosegnutim ikonama naučnog i ekonomskog patriotizma sa scenski prosvećenim likom, te dobrim „zastupnicima" patriotskog retro-filinga, s Dejanom Cicmilovićem (Jaša Tomić) na čelu, uz vrsno „terciranje" pojedinih članica salona gospođe Amalije (Verica Jovanović). I generalni kragujevački fatum ove predstave u danku veličini, od vrsne scenografije Geroslava Zarića čiji se total nije video, do podjednako snažno akcentovanih 5 scena-gromada bez vidnije valerske interakcije, a koje, paradoksalno, kao da ponešto zaklanjaju napon celine. Ili se to nama samo snilo, mada je i prema odlukama nešto stručnijeg žirija otprilike tako bilo.

Sve u svemu, uz solidno postavljen i obavljen tematski razgovor o stanju naše nove dramaturgije i pozorišta (moderator i uvodne teze Maša Jeremić) vrlo, vrlo dobro, čak odlično pred naredni susret s ovako inoviranim JoakimFestom koji svesno, skoro da odgovorno tvrdimo, nećemo izbeći. Bar ne bolji deo ovog izveštača, gledalački, koji i zavređuje upravo (zlo)upotrebljenu formu množine.

SVETI ĐAVO RASPUĆIN

Porazna suština Raspućinove manipulacije je razvratni prostakluk, koji - kada se emituje iz odnosa lutke i glumca - nije scenski banalan, već dobija ironičan otklon. To je ideja od koje smo pošli u ovoj predstavi koja govori pre svega o moralnom stanju društva u čijem su padu i rastrojstvu moguće sve nakaznosti, kaže reditelj Dejan Penčić Poljanski koji je na zrenjaninskoj Dramskoj sceni počeo probe drame Ace Popovića „Sveti đavo Raspućin", čija se premijera očekuje u septembru

Ljiljana Bailović

U Zrenjaninskom narodnom pozorištu „Toša Jovanović" počele su probe komada Aleksandra Popovića „Sveti đavo Raspućin", u režiji Dejana Penčića Poljanskog. To je projekat koji unapred izaziva interesovanje, jer je reč (za naše prilike) o svojevrsnom eksperimentu: o spoju lutkarskog i dramskog pozorišnog izraza. Angažovana su oba ansambla zrenjaninskog Pozorišta, i lutkarski i dramski, a predstava će biti u repertoaru Dramske scene - iako se koristi i umetnošću lutkarskog teatra, nemenjena je odrasloj publici i večernjim izvođenjima.

Ideja za ovaj nesvakidašnji projekat potekla je od Gorana Ibrajtera, direktora Pozorišta: „Odavno sam, i u kontaktima sa Poljanskim, sa kojim zrenjaninsko Pozorište inače dugo i uspešno sarađuje, razmišljao kako da iskroristimo našu komparativnu prednost da ovde imamo oba teatra, i lutkarski i dramski, i da se u njihovom dobrom spoju pozorišni iskaz može nadrgraditi i napraviti nešto novo - kvalitetan dramski pomak. Tekst Ace Popovića koji nam je Poljanski ponudio, pruža izuzetne mogućnosti upravo za takvu jednu avanturu, jer na pozornicu izvodi jednog velikog manipulatora kakav je bio Raspućin, i to je uporište iz kog je moguće razviti obe igre, i lutkarsku i dramsku."

Podsećajući da je zrenjaninska Lutkarska scena na repertoaru već imala i takve predstave koje su sa zanimanjem pratili i odrasli (kao što su „Mitovi Balkana" ili „Kandid" - ovu drugu je ovde postavio upravo Poljanski), reditelj naglašava da su u „Raspućinu" na ravnopravnim zadacima i lutkarski i dramski glumci. „Porazna suština Raspućinove manipulacije je razvratni prostakluk, koji - kada se emituje iz odnosa lutke i glumca - nije scenski banalan, već dobija ironičan otklon. To je ideja od koje smo pošli u ovoj predstavi koja govori pre svega o moralnom stanju društva u čijem su padu i rastrojstvu moguće sve nakaznosti", kaže Poljanski.

Kretor lutaka i kostimograf ovog zahtevnog poduhvata je mlada subotička umetnica Erika Janović, koja je i ranije radila za zrenjaninsku Lutkarsku scenu („Ispod duge"). Lutke su već „napola" gotove, sa njima su se upoznali i glumci, kao i svi autorski saradnici angažovani na projektu, pa i Nevenka Popović, supruga pokojnog Akleksandra Popovića. Ona je, kako je rekla, veoma zadovoljna načinom na koji je Poljanski pročitao tekst drame: „Aca je „Raspućina" pisao po narudžbini Narodnog pozorišta u Beogradu 1982-83. godine i tada ga je na scenu postavio jedan poljski reditelj. Posle toga više nije igran. Postavka koja se priprema u Zrenjaninu, deluje mi kao zanimljiva kombinacija i s velikom znatiželjom očekujem premijeru."

Osim što se u predstavi prepliću „živa gluma" i lutka igra, u njoj će biti i mnogo muzike „u živo", pa i posla za koreografa. Scenski pokret oblikuje Petar Pjer Rajković: „Veoma je izazovan taj miks u dramatizaciji, taj kontakt između lutke i dramskog protagoniste. Radiću i sa lutkama i sa glumcima koji moraju i zaigrati uz ciganska muziku. Atmosfera na početku rada je topla i obećavajuća..."

Kompozitor Miroljub Aranđelović Rasinski sarađivao je sa zrenjaninskim Pozorištem u više od 20 predstava, a ovu je nazvao „kulturnom provokacijom": „Aca Popović je jedan od najvećih srpskih dramskih pisaca, a „Raspućin" je, čini mi se, ne samo neprolazno aktuelan, već i dnevno aktuelan. Predstava je puna muzike, glumci su i svirači i pevači - biće to potpuna avantura..."

Ulogu Raspućina tumači Jovan Torački, a igra ukupno 19 glumaca i mnoštvo lutaka. Premijera je planirana za kraj septembra.

OTIŠLA NA PET DANA A OSTALA PET GODINA

Gluma je mnogo više od predstava koje gledaš, ili radiš; ona je tvoj život, način na koji posmatraš svet, sve to čini ovu profesiju. Period u Parizu mi je bio zanimljiv, sa svim lepim i teškim periodima, bio je ispunjen, živela sam zanimljiv život, imala privilegiju i da često dolazim ovde, kaže glumica Tamara Vučković

Olivera Milošević

Tamara Vučković se nakon života u Parizu sa svojim suprugom, takođe glumcem, Mikijem Manojlovićem, i sinom Ivanom, najpre vratila ulozi u predstavi ***Bure baruta***. Zatim je u Teatru „Bojan Stupica" imala premijeru predstave ***Razvaljivanje*** koju je po komadu Nila Labjuta režirala Iva Milošević. Tu jednostavno i potresno ispoveda sudbinu žene koja je učinila monstruozan zločin. Na proscenijumu, licem u lice s publikom, naizgled lako a maestralno, odigra rolu iza koje ni ona, kao ni ma ko u gledalištu ne ostaje ravnodušan.

Ima glumaca koji se posle pauze vrate sceni kao da prekida nije ni bilo; šta ti je značio povratak?

Sada kad sam počela da igram nemam osećaj da je pauza bila tako duga, ali dok je trajala činila mi se jako dugom. Ona je to objektivno i bila, nisam igrala skoro 5 punih godina. Otišla sam u Pariz s namerom da ostanem godinu dana, a ispalo je mnogo duže, iz raznih razloga. U jednom času se javila dilema, pitanje da li ćemo ostati zauvek tamo ili ćemo se vratititi. Onda je došlo dete, i tako... No imala sam ogromnu želju da se vratim. Da, bila je to duga pauza. Prvih godinu mi je prijala, ali posle su gluma i pozorište počeli da mi nedostaju. Naravno, i prijatelji i ostalo. I evo me opet u pozorištu.

Iz *Ekstaze smrti* u *Razvaljivanje*

Uloga u *Razvaljivanju* je neobična, zahtevna i uzbudljiva. Blizina publike i prividna lakoća kojom igraš taj lik. Kako si to postigla?

Moja poslednja uloga pred odlazak bila je u predstavi ***Ekstaza smrti***, u podrumu ispod scene, kada smo Branislav Lečić i ja sve vreme bili licem u lice s publikom. Bez pokreta. Ta predstava je bila veliki izazov i iskustvo, koje mi je mnogo znacilo za ovu predstavu. Kad sam dobila tekst, čitajuci ga, ***Ekstaza*** mi je bila u glavi. Razmišljala sam kako ovo trebalo uraditi. Znala sam da to mora biti minimalizam, da tu nema kretanja po sceni i da tu tešku priču mogu samo tako da iznesem. S Ivom sam mnogo pričala, naravno. Mnogo smo lepo radile. Ekipa je bila odlična, kao i atmosfera na probama. Na kraju, želela sam da to što radim bude na samoj ivici. Na ivici stvarnosti i pozorišta, normalnog i ludila, lika i privatnosti... Na ivici dokumentarnog... Ako sam to postigla zadovoljna sam.

U predstavi ti je publika partner, tako je blizu da ti gotivo diše u lice.

Ona je meni blizu, a gde sam ja njoj, neka ostane mala tajna. Naravno da je teže kad si sam.

Otišla si u doba kad su iz ovog grada odlazili mnogi vredni, obrazovani, mladi ljudi. Kako se sećaš tog perioda?

Odlasci 90-ih odavde su uistinu velika tema. Slučaj mog odlaska bio je privatan: otišla sam na 5 dana, pa odlučila da bude godina, što se produžilo na gotovo 5. Tema odlazaka je velika i – tužna. Upoznala sam tamo mnoge naše koji su u Pariz došli iz raznih razloga. Mada je tamo veoma malo ljudi emigriralo tokom rata, zbog viznog režima i stroge procedure za dobijanje papira i dozvola za rad. Mnogo više ih je, na žalost, otišlo još dalje – u Kanadu, Ameriku, Australiju...

Početak 90-ih je u pozorištu obeležila tvoja generacija. Bili ste pravo osveženje na scenama, dok su nam se u životu dešavale najteže godine. Kako objašnjavaš tu pojavu?

Počela sam da radim 91, a zemlja u kojoj sam rođena se raspala: počeo je rat, a mi smo počinjali karijere. Našu generaciju od drugih razlikuje taj početak. Slede godine inflacije, nemaštine, opšte nesigurnosti. Gde smo sad? Uglavnom smo željni da odjednom pokažemo sve što znamo. Zatim se ispostavilo da to i nije moguće. Sećam se, mislim da je to bilo 1993, kada sam u Jugoslovemnskom dramskom radila predstavu, plata je bila oko dve marke, ali sam se ponašala kao da to nema veze, da želim da radim; nije bilo benzina, pa je problem bio kako stići do pozorišta; započne štrajk u GSP-u, pa nema ni gradskog prevoza. Stizali smo kako se ko snađe. Suludo, ne samo da smo radili za džabe, već nismo mogli ni da stignemo na posao. To je obeležilo našu generaciju. Pa sankcije, zatvorenost... Jedino su putovali oni koji se iseljavaju i retki srećnici. Rad je bio i beg od te stvarnosti, ali i način da se ulogama i predstavama borimo za izvesne vrednosti. Barem smo to zeleli. Kao i svuda, pozorište konzumira mali broj ljudi. Nije važno. Nama je pomoglo da preživimo, da se bar na nekoliko sati zatvorimo u svoj svet i pobegnemo od onog što nas čeka napolju. Naša mladost je u to doba bila naša prednost, pa smo se nadali da će biti bolje, ali prošle su godine i ja ni sad ne znam kuda idemo. Stalna nesigurnost kao da još traje.

Ivan je moj centar sveta

Da li je i koliko period koji si provela u Parizu bio koristan za tebe kao glumicu?

Mislim da je gluma mnogo više od predstava koje gledaš, pa i koje radiš. Ona je tvoj život, način na koji posmatraš svet. Sve to čini ovu profesiju. Meni je period u Parizu bio zanimljiv, sa svim lepim i teškim periodima. Bio je ispunjen. Živela sam zanimljiv život. Imala privilegiju i da često dolazim ovde. Tamo sam se vratila u studentske dane. Išla na časove francuske civilizacije na Sorboni, upoznala ljude iz celog sveta. Zahvaljujući Mikiju upoznala sam i mnoge iz naše pozorišnog i filmskog sveta – glumce, reditelje, ali i zanimljive ljude iz drugih profesija. Posle godinu i nešto počela sam da se pitam kako bi tako dalje mogla da živim, čime bih se bavila? Tamo je teško doći do uloga, jer nema audicija. Verovali ili ne! Audicije su, u stvari, anglosaksonska praksa. U pozorišta je gotovo nemoguće ući. Ne važi to samo za strance, već sve koji su van sistema. Objasnili su mi da oni imaju neku vrstu ugovora ili dogovora s tamošnjim akademijama da nove ljude primaju isključivo odatle. Gledala sam mnoge predstave, njihove filmove. Sve više je počeo da mi nedostaje posao, ovdašnji prijatelji, naš način viđanja i druženja koji se potpuno razlikuje od tamošnjeg.

Kakve su im predstave?

Ne bih da ih poredim s ovdašnjim, kao što mnoge stvari iz Francuske ne bih poredila s ovdašnjim. Tamo postoji mnogo pozorišta, ali samo 10-ak su velika, a ostalo su trupe i eksperimentalne scene. Mnogo je različitih izraza i stilova, što ovde nema. Gledala sam i dobre i loše predstave. Ali ta različitost i to što njihova država sve podržava i gaji, nešto je što nas najviše razlikuje. Izdvojila bih izvanredne koreografske predstave i jednu koju je režirala ćerka Pitera Bruka. Mislila sam da se ona bavi pozorištem tek tako, jer joj se tata time bavio. No, napravila je predstavu koja je s pravom dobila najveće nagrade u Parizu i Francuskoj. Od prosečne, gotovo nikakve američke melodrame je napravila čudo.

Koliko se pozorište ovde promenilo od 90-ih?

Nije se promenilo. Teme su druge. Drugačija je domaća tematika. Stasala je i nova divna generacija glumaca, ali se ništa drastično nije promenilo u našim pozorištima. I dalje je mnogo dobrih glumaca a malo takvih reditelja. Ali svi ti problemi vraćaju priču na odsustvo brige države za pozorište, ili nedovoljnu brigu, na nepostojanje zakona o pozorištu, na opštu situaciju u kojoj se svi, pa i pozorišni svet, snalaze kako mogu i umeju.

Koliko je mali Ivan promenio tvoj i Mikijev život?

Mnogo, u najboljem smislu. Ispunjena mi je želja da imam sina. Čudesno je biti mama. Miki i dalje radi na svim stranama i često se dogodi da smo nas dvoje sami, ali je bavljenje detetom veliki i najslađi napor koji se može zamisliti. Ivan je moj centar sveta.

Kako razmišljaš o Mikiju kao glumcu?

To je potpuno odvojeno od onog što je naš zajednički život, a opet je na sve načine povezano. O njemu sam kao glumcu uvek mislila najbolje, i kad se nismo znali. Nikada ne pričamo o tome kako bih ja ovo, a kako bi ti ono. To je besmisleno. Svaki posao je deo čoveka i njegove ličnosti. Miki je takav glumac, jer je takav čovek. Svi znamo koliko je radio i šta je on; na kraju, u njegovom slučaju reč je o velikoj karijeri. Skoro sam ga nešto pitala vezano za glumu i veoma mi je bio simpatičan njegov odgovor da o tome nije nikada razmišljao. Svaki glumac je za sebe, kao što je i svaki čovek za sebe. Svako ima svoj put. Naš život je zajednička priča, a naše glume su odvojene priče. Nije baš tako jednostavno.

Pozorište konzumira mali broj ljudi: Tamara Vučković (Foto: Đorđe Tomić)

TREME UVEK IMA

Slobodan Ljubičić, glumac užičkog Narodnog pozorišta, obradovan je reformisanim Susretima profesionalnih pozorišta Srbije, Joakimfestom

Maša Jeremić

Prošlo je 27 godina kako se Slobodan Ljubičić bavi glumom, toliko dugo zalaže se da Susreti profesionalnih pozorišta Srbije budu drugačije koncipirani. Tokom karijere nagrađen je sa ukupno 13 priznanja upravo na ovom Festivalu. Na nedavno održanom, reformisanom Joakimfestu, odigrao je sa svojim matičnim ansamblom – užičkim Narodnim pozorištem, dve predstave: ***Pokojnika*** u režiji Dejana Penčića Poljanskog (lik Spasoja Blagojevića) i ***Porfirogenezu*** Đorđa Milosavljevića. Za ovu drugu, za ulogu Kreze, dobio je i 14. po redu glumačku nagradu.

„Drago mi je što smo igrali dan za danom. Mogao je, ko ume, da vidi stravičan napor da se iz Blagojevića uđe u Krezu, razlika u pristupu, načinu, jer ne volim ***ulaženje u fah***. Valjda to dolazi od mog najpozitivnijeg ludila za pozorištem. Prvu predstavu smo radili u veoma kratkom roku, za svega 28 radnih dana, paralelno sam gostovao u Nišu, a odmah potom smo počeli ***Porfirogenezu***. Nisam imao vremena da razlažem ono što bi trebalo da uradim. Ali, poverenje mi je ulivao čovek koji je tekst napisao i trebalo da ga režira – Đorđe Milosavljević. Već smo ranije radili, u Kragujevcu (***Iskoristi dan***), i on spada u retke reditelje koji glumcu dozvoljavaju da sam izmašta ono što je bitno za ulogu. Moja je bila ideja da ga pozovemo da radi u Užicu, iz najbolje namere prema mom matičnom pozorištu. Siguran sam da svi koji ranije nisu gledali užičko Pozorište, nisu mogli da veruju da su u dve večeri gledali isti ansambl. To je zbog velikog profesionalizma koji u Užicu postoji", priča Ljubičić.

„Nisam neskroman, ali ovaj posao ću raditi do kraja života, i neću ga naučiti. Radio sam s mnogim rediteljima, i branio ono što sam mislio da treba da uradim u ulozi, ipak s Milosavljevićem je bilo najmanje nesporazuma. Zapravo, nisam imao potrebe bilo šta da branim pred njim – postojalo je poverenje i razumevanje", dodaje Ljubičić, objašnjavajući svoj odnos prema radu. „Iako radim već 27 godina, trema postoji pred svaku predstavu, a naročito pred festivale. To nije ona negativna trema od koje čovek ne zna šta radi, to je pozitivna, stvaralačka trema." kaže Ljubičić.

Zanima me kako je uopšte odlučio da se bavi glumom. „Nikada nisam ni pokušao da upišem Akademiju. Mada mi je majka bila glumica, do 17. godine nisam ušao u pozorište. Bio sam dobar đak učeći zanat automehaničara. Ali, onda su valjda proradili geni – u Vršču je Milovan Novčić radio ***Zonu Zamfirovu***, i bili su mu potrebni igrači, pa me je zvao. I, eto, tako sam stao na scenu, čak se sećam i svoje prve rečenice: *Će idemo do Caneta Manulaća!* Tako sam inficiran pozorištem", priča Slobodan. Radio je u zaječarskom pozorištu do 1987, kad je prešao u Užice; gostovao je u Kragujevcu, Nišu, Zaječaru. Pa ipak, ne veruje u ideju gostujućih glumaca, već dobro osmišljenih i samim time u potpunosti angažovanih ansambala.

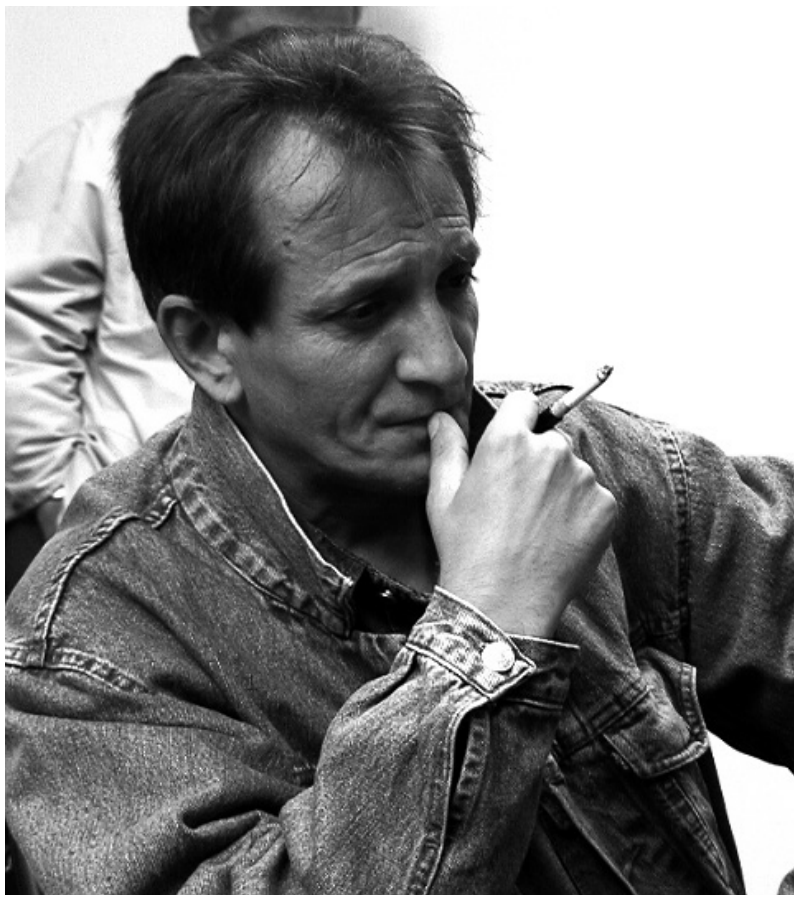

Ovenčan po 14. put na Joakimfestu: Slobodan Ljubičić

Priznaje da voli manje sredine, jer u njima može da ostane svoj. „Ako je neko dobar glumac, nije bitno gde je. Smatram, s punim uverenjem, da mnogim glumcima koji su trenutno u Beogradu nije tamo mesto, kao ni u drugim pozorištima Srbije. Nadam se da niko ovo neće shvatiti kao uvredu, već kao poziv na razmišljanje – koji su im motivi bavljenja ovim poslom", kaže Ljubičić. Pri tom, ne veruje u decentralizaciju, misli da je to smejurija. „Čini mi se da je u pitanju veliko zavaravanje, koje je poteklo – a odakle bi drugde – upravo iz Beograda, za nas koji radimo u tzv. provinciji, u ovoj užoj (može li biti uža) Srbiji. Tvrdim da nikada veća centralizacija umetnosti i pozorišta nije postojala. Ranije su to sakrivali, a sad sve rade potpuno otvoreno i sve je stvar interesa. To se odnosi i na donošenje zakona o pozorištu, koji ne odgovara najviše Beogradu, a ne Užicu. Ugovori su takođe ranije postojali, a sada se o tome samo priča. Nama u unutrašnjosti ugovori odgovaraju, ali glumcima iz centra – ne, jer ne bi mogli da toliko ne poštuju svoje matično pozorište, toliko da snimaju, gostuju, naprotiv, vezivao bi ih upravo ugovor", misli Ljubičić.

Pričamo i o reformisanju Susreta. Po Ljubičiću, za ovakav Festival važno je druženje i razmena mišljenja pozorišnih ljudi ali i utakmica u kvalitetu. „Mislim da ovaj festival treba i mora da postoji. Zadovoljan sam što je ***'Joakim Vujić'*** najzad u svojoj kući, u Kragujevcu. Već 27 godina pričam da Joakimfest treba da bude u svom matičnom gradu. Nadam se da će osnivači i grad imati dovoljno sluha da nastave ovaj festival".

PUBLIKA KAO SAUČESNIK

Goran Ibrajter, direktor zrenjaninskog narodnog pozorišta „Toša Jovanović": Trebalo je naći „kariku koja nedostaje" da publika, od malih nogu negovana na visokim estetskim kriterijumima zrenjaninske Lutkarske scene, više nikad ne odustane od pozorišta

Ljiljana Bailović

U godini u kojoj se navršava punih 165 godina od izgradnje pozorišne zgrade, zrenjaninsko Narodno pozorište „Toša Jovanović" ulazi u projekat kakav do sada kod nas nije rađen: biće to zajednička predstava Lutkarske i Dramske scene u kojoj će reditelj Dejan Penčić Poljanski spojiti različite mogućnosti lutkarskog i dramskog teatra, po tekstu Ace Popovića ***Sveti đavo Raspućin***.

Zrenjaninsko pozorište ima tu komparativnu prednost da pod istim krovom rade lutkari i dramski ansambl, ali ona nije dovoljno iskorišćena, kaže Goran Ibrajter, direktor Pozorišta. - Doduše, spregnuti na dobar način dva tako različita teatarska izraza, može se tek u jednom ozbiljnom i velikom projektu, kakav će, uveren sam, biti ovaj naš ***Raspućin***, budući da oba naša ansambla, i lutkarski i dramski, imaju potreban kvalitet i zrelost. Tekst Ace Popovića ***Sveti đavo Raspućin*** malo je igran, koliko se sećam samo jednom u beogradskom Narodnom pozorištu, ali ta drama sa elementima satire, groteske, pa i tragedije, primerno korespondira sa vremenom velikih manipulatora kakav je bio i Raspućin, i baš takvih - sirovih, razuzdanih, pa i sa određenim mentalnim problemima... U predstavi će igrati dvadesetak glumaca sa obe naše scene, kao i više od 40 lutaka, koje već priprema mlada umetnica iz Subotice, Erika Janovič...

To je neobičan i hrabar poduhvat. Ima li zrenjaninsko pozorište publiku za takvu predstavu?

Sam podatak da imamo najstariju pozorišnu salu u zemlji, dovoljno govori o tradiciji tetarske umetnosti u ovom gradu. Naša Lutkarska scena odavno je osvojila najviše standarde u lutkarstvu i postavila visoke estetske kriterijume, na kojima se zrenjaninska publika od malena vaspitava. Trebalo je, međutim, pronaći „kariku koja nedostaje" da ta publika više nikad ne odustane od pozorišta. Nakon onako tragične decenije na kraju 20. veka, nastojali smo da i repertoarski, i marketinški, podignemo „na noge" ne samo glumački ansambl, pa i sve zaposlene u Pozorištu - već i publiku, negujući dvosmernu saradnju, animirajući je da misli o predstavama koje pravimo, da nam bude saučesnik u onome što radimo. To nije lako, zato što pozorišta - pa i naše - nemaju finansijsku sigurnost koja je neophodna da bi se repertoarska politika dugoročnije osmišljavala, a naravno da ne koriste ni česte smene u upravi u zavisnosti od političkih prilika: imam na umu da je, na primer, somborsko pozorište promenilo ukupno šest upravnika, dok su u Zrenjaninu te smene bile daleko češće...

Kakva je ta repertoarska politika koja osvaja publiku?

Ne može pozorište bez publike, ali ova uprava je nastojala da publiku osvoji ne pribegavajući spektaklu i estradi. U ove tri ipo godine, najpre sa Ljuboslavom Majerom kao umetničkim direktorom, a posle sa Milošem Jagodićem, trudili smo se da korak po korak izgradimo stabilnost i ansambla, i estetike koja će vezati gledaoce. Podizali smo kvalitet iz sezone u sezonu upotpunjavajući i repertoar, kako klasikom tako i novim dramskim tekstovima: danas je to dijapazon od Sofokla, Šekspira, Molijera, Nušića, do savremenih domaćih i stranih dramskih pisaca, zaključno sa Janušom Glovackim čiji su tekstovi u žiži svetske pažnje. Premijere pratimo izložbama, književnim susretima i drugim priredbama koje uvek, kao neposredne učesnike, obuhvataju i mlade ljude iz Zrenjanina. Publiku anketiramo posle svake predstave, a naš pozorišni sajt ima 7,5 hiljada posetilaca sa svih kontinenata... Da, zrenjaninsko pozorište ima mladu, obrazovanu publiku, onu koja će sutra činiti kulturnu i intelektualnu elitu stanovništva u najširem i najboljem smislu...

A festivali? Na njima se pozorište verifikuje u odnosu na stvaralaštvo u drugim kućama...

Festivalski uspesi došli su kao potvrda onoga šta i kako radimo. Izdvojio bih prestižno učešće naše ***Antigone*** u Majerinoj režiji na međunardnom festivalu u Albaniji; prvi put smo prošle godine, sa ***Narodnim poslanikom*** u režiji Dušana Petrovića, ušli u selekciju Festivala u Užicu, a Jugoslav Krajnov je osvojio „zlatnog ćurana" u Jagodini; pa nagrade na Danima komedije u Bijeljini i na Susretu vojvođanskih pozorišta - da pomenem samo priznanja koja je lane osvajala Dramska scena, pošto Lutkarska odavno spada među najprestižnije u zemlji. Verujem da će i naša najnovija predstava u dramskom repertoaru ***Četvrta sestra*** Januša Glovackog u režiji Raleta Milenkovića, imati lep festivalski

Najuspešniji upravnik u sezoni 2003/04: Goran Ibrajter (foto: J. D. Njegović)

život, a nadam se da će tako biti i sa Raspućinom koji je, evo, u pripremi...

Kakvi su neposredni planovi?

Uz uobičajenu saradnju pre svega sa vojvođanskim pozorištima (razmena predstava), predstoje nam i neka zanimljiva gostovanja u inostranstvu. Krajem marta Drama putuje u Bijeljinu i Tuzlu: na Danima akademskog teatra (to je međunarodni festival u Tuzli uz učešće predstava iz četiri zemlje) prikazaćemo ***Laki komad*** Nebojše Romčevića u režiji Miloša Jagodića. Polovinom aprila bićemo u gostima u Puli gde nam je domaćin Istarsko narodno kazalište. Tamo ćemo igrati ***Narodnog poslanika*** i ***Antigonu***, a ovo pulsko pozorište dolazi u Zrenjanin u maju. Takođe, imamo poziv Srpskog pozorišta iz Budimpešte da u junu, na festivalu u gradu Lovri, igramo ***Antigonu*** na letnjoj, otvorenoj sceni. A lutkarski ansambl će, u sklopu predstavljanja kulture Vojvodine, u Segedinu prikazati predstavu ***Carski pevači*** u režiji Irene Tot, a u Sarajevu predstavu ***Car bumbar*** što mi je posebno drago, jer je ona rađena po tekstu Sarajlije Nenada Veličkovića, u režiji Dragoslava Todorovića.

Na kraju da kažemo i to da je kamerna scena zrenjaninskog Narodnog pozorišta upravo dobila ime: zvaće se po Todoru Manojloviću, jednom od najznačajnijih stvaralaca između dva (ona) rata, koji je između ostalog bio i dramski pisac...

NISAM TAKAV, KAD TI KAŽEM...

Moraš naći svoju originalnu matricu, kako u životu, tako i u pozorištu, i živeti po njoj. Samo tako možeš da se boriš za nešto veliko i samo tako laž neće biti tvoje prirodno stanište, ni pribežište. Moraš živeti *za*, a ne *protiv*, kaže Dejan Lilić, makedonska pozorišna zvezda

Snežana Miletić

Brzomisleći, nemirna duha i iste takve frizure. Mesto ga ne drži, ima ga na sve strane. Da može, nikad spavao ne bi. Sve što zabrlja, a (neka zvuči i kao cinkarenje, jer to zapravo i jeste) brlja mnogo: kasni na dogovor, kasni da se javi, kasni da pošalje fotke, kasni s mejlovima, kasni svuda i uvek, i uporno tvrdi da nije takav, možda mu se i ne bi moglo oprostiti da nema taj razoružavajući osmeh na licu koji te natera da se pitaš: *a da nisam slučajno prebrz ja* a ne, *pa dobro zašto je uvek u cajtnotu on?!*

Dejan Lilić je velika pozorišna zvezda u Skoplju. Ali ne kasni on zato što je zvezda. Za to ***zvanje*** baš mnogo i ne haje. Reklo bi se da to prilično muški podnosi, s osmehom, čak i kad ga u parku za fotkanje startuju horde - u debelom stadijumu puberteta - klinki. Strpljiv je i sa ***skejterima,*** a svaki do jednog koji nam je prišao u sunčanom parku na obodu Debarmale, pozdravio se s njim i pozvao ga na neku od vrlo ***in*** žurki nadomak grada.

Dakle, da ne bude zabune, Lilić kasni jer jednostavno ne ume da dođe na vreme. Pravda se da je to zato što radi milion poslova – pozorišnih i onih od kojih se nada da će jednom – kad penzija zakuca na vrata - živeti kako čestitom čoveku i dolikuje. Eto zato nema vremena, zato što najviše veruje sebi i sve hoće sam da uradi.

I onda mu je nekako i za oprostiti, zato što ima alibi i to podebeo, u vidu uloga na svim skopskim scenama – u Dramskom teatru Skoplje, u Makedonskom narodnom teatru, na sceni Doma kulture i kojekuda još. Ovdašnja publika videla ga je u ***Divljem mesu*** Gorana Stefanovskog i, najnovije, u predstavi ***Marisol*** koja je ovog proleća gostovala na beogradskom ***Slavija festu,*** ali i u Novom Sadu, Subotici i Nišu. Ovog glumca, spretniji u surfanju TV programima, videli su, nedavno, i u odličnom filmu ***Osveta*** na ***TV Politika.***

Dejan Lilić

Originalna matrica

„Ne dići ruke od sebe, ne dići ruku na sebe, naći u sebi taj dobri duh, i onda o plamenu tog dobrog duha u nama uvek brinuti, eto to se trudim da radim, to nekako da sredim. Nekad sam jako dobar u tome, a ponekad se i izgubim, pa se onda trudim da se nađem, nekad mi to brzo pođe za rukom, nekad je manje uspešno. Mora čovek biti otvoren i iskren prema sebi, ne sme da pristane na lažiranje stvarnosti, jer, vidi gde nas je to dovelo! Moraš naći svoju originalnu matricu, kako u životu, tako i u pozorištu, i živeti po njoj. Samo tako se možeš boriti za nešto veliko i samo tako laž neće biti tvoje prirodno stanište, ni pribežište. Moraš živeti za, a ne protiv. Smisao života, mi na Balkanu, moramo najzad naći u tom ***za*** a ne uvek i samo ***protiv,*** kako ko zna koliko dugo živimo. I moraš uvek imati čiste ruke, moraš uvek u sve ulaziti čista srca. Eto, samo to! Gledao sam nedavno izuzetni ***Dogvil***. Taj Lars (von Trir) je fenomenalni ludak! Eto to, taj film je upravo ono o čemu govorim".

„Šta danas čini duh Skoplja? Dobri i vredni ljudi, ma kako to patetično zvučalo, a ima ih. Možda premalo, ali se nađu. Skoplje se zapravo mnogo promenilo. Postoje danas dva Skoplja, ono avangardno, koje bi da diše i udiše sve blagodeti savremene civilizacije, ali postoji i ono drugo Skoplje koje vuče u ***retro*** pravcu. I to se može reći na svim nivoima života, od pijace do pozorišta, o politici da i ne govorim. Ta dva Skoplja su uvek u raskoraku. Jedno od njih uvek nemirno spava. Ja se radujem Skoplju koje živi ***za***, koje je trenutno budno, radosno i otvoreno, koje juri okolo, po nekim brdima i pravi neke lude žurke".

Pogledaj da bi i tebe videli

„Na sceni uvek hrabro i bez imalo straha stojim s onim ko ume i sme da me gleda u oči. Volim kad me ljudi gledaju u oči dok govore - na daskama i u životu. Bojim se onih koji sklanjaju pogled. Takvih se treba kloniti i ne započinjati bilo šta s njima. A ako te život ipak uvede u arenu s njima, gledaj onda da ih svojim očima privoliš da te (po)gledaju, možda i sami ne znaju, možda budu iznenađeni, da te i oni mogu pogledati u oči. I nije istina da te u oči ne mogu pogledati samo oni sujetni. Sujetni smo svi, ali se neki do nas ipak hrabro gledaju u oči, jer, isto tako hrabro, gaze tu svoju sujetu, zapravo tu njenu opasnu dozu, koju, ako ne kontrolišeš, posebno kod glumca, ode glava".

„Jeste, moje ime ne zvuči baš makedonski. Ja sam jedno ***miksano*** dete. Otac mi je ***iz Niš***. Zaljubio se u kevu, staru Skopjanku i ostao ovde. Tu sam stasao i ja. Imam dosta rodbine u Nišu, tamo mi je i rođeni brat. Često sam tamo, a srpski govorim ***s taj niški akcen't.*** Ali lako bih savladao književni srpski, zapravo voleo bih da mi se pruži prilika da ga savladam, za neki film, ili predstavu. Skoplje mi je postao usko. Steže me. Ma svima nam je usko, gde god da smo na Balkanu, u ovim našim malim smešnim državama. Gušimo se u tim našim malim sredinama, u kojima svi sve znamo, u koje su nas saterale netalentovane politike. A ja bih samo da dišem, punim plućima, da me ništa u tome ne sprečava".

PRIRODA – UČITELJ ŽIVOTA I POZORIŠTA

U izdanju Studentskog kulturnog centra štampana je nova, druga knjiga, osnivača teatra pokreta „Mimart", Nele Antonović, pod nazivom *Fenomenologija pokretom*

Aleksandra Jagodić

Da li smo se ikada odlazeći u pozorište suštinski zapitali; kakav teatar volimo i šta je ono najvažnije u njemu? Kako nastaje predstava, o čemu umetnici i kako razmišljaju, šta ih pokreće, ispunjava, gde nalaze inspiracije?

Moramo priznati da smo mahom vaspitavani na klasičnom teatru: komad velikog našeg ili svetskog pisca, ogroman ansambl, verbalni teatar, kostimirano pozorište. Reklo bi se sve vrlo jasno, znamo šta gledamo. Ali, 80-tih godina prošlog veka na našim prostorima pojavljuju se neformalni teatri, među kojima i Mimart, koji neverbalno, pokretom istražuju kreativne mogućnosti umetničkog izražavanja. Ako obratimo pažnju i naziv trupe „Mimart" znači umetnost mimikom, telom, pokretom. Kroz radionice kreativne vizuelizacije „Mimarta" pokret postaje i jeste osnovni element igre, izražavanja emocija i verovanja bez reči. Dovoljan je samo pogled, gest, korak... Možda nam se čini malo čudno jer smo navikli na govor kao osnov komunikacije, ali nije li zaista i u predstavama verbalnog tipa pokret najvažniji deo celine. Šta je balet? Pokret. Šta pesma? Pokret. Šta klasična drama na sceni? Takođe pokret.

Međutim, malo je 80-tih godina bilo onih, koji su se, kao Nela Antonović, usudili da odu i korak dalje, da apstraktno razmišljaju o pokretu, da to u teatru otvoreno pokažu, baz obzira na nerazumevanje većine pozorišnika.

Šta je u osnovi ovakve vrste pozorišnog izražavanja? Priroda. I sama autorka, Nela Antonović u knjizi ***Fenomenologija pokretom*** kaže: „Čovek najviše saznaje od prirode. Svi zakoni u kojima i po kojima živimo sadržani su u njoj. Osećanje ushićenosti svoga postojanja, radosti života, prvi put sam doživela kao petnaestogodišnja devojka u Dubrovniku. Sedela sam na terasi plaže ispod drveta i gledala u brda iza kojih je nestajalo sunce. Nisam primetila da je to trajalo par sati. Zapisala sam na nekoj pozorišnoj karti: „Osećam okolinu. Ne mislim... Stojim sa drvetom. Ćutimo. Osećam njegovu bliskost. Iza nas dvoje su brda..."

I tada je sve počelo. Razmišljanje. Eksperimenti. Saznanje da je u prirodi, kao i u čovekovom životu, pa i teatru sve uzročno-posledično povezano, da je naše bitisanje tajna koju znaš, ali ne do kraja. Osećanje uzajamnosti sa prirodom postalo je od tog trenutka osnov eksperimenata teatra „Mimart", a priroda...Ona govori pokretom, šumom, bojama... Zato autorka u knjizi ***Fenomenologija pokretom*** insistira na bojama prilikom vežbanja i istraživanja unutar svojih radionica, jer smatra da udisanje, uz koncentraciju na određenu boju, omogućava punjenje pokretnog materijala, odnosno tela, koje tako postaje kreativno: **crvena** boja kod svih izaziva jaka osećanja pa se rad manifestuje kroz brže i temperamentne pokrete, **narandžansta** je vezana, prema autorki, za emotivno telo, podstiče ambiciju i pojačava telesni imunitet, **žuta** je vezana za intelekt, **zelena** je kontakt sa prirodom i osećanje ravnoteže, **plava** je vezana za zvuk, **ljubičasta** se inicira vežbama sa očima, a vezana je za duhovnost, dok **bela** odražava istinu i izaziva istinski pokret.

Ova saznanja Nela Antonović je usavršavanjem i dugotrajnim neverbalnim vežbanjem i duha i tela podigla na stepen potpunog poistovećivanja sa stvarima oko nas i razumevanja njihovog postojanja u prirodi i to sve nazvala ***Fenomenologijom pokreta***, knjigom koja nas još uči da spoznamo svoje telo do krajnjih granica, da što više radimo na sebi, da akumuliranu energiju usmeravamo ka božanskom, kosmičkom, ka jednoj opštoj ljubavi. Ljubavi stvaranja i rađanja, razumevanja života i pojava, i njihovog prikazivanja kroz zvuk i mimiku.

Hoćemo li ovo shvatiti na pravi način ili ćemo o ovakvim teatarskim pokušajima, kojih ima sve više, razmišljati kao o nečemu dalekom, modernom i nerazumljivom, zavisi od nas samih. Zavisi od toga koliko smo se zaista napretkom civilizacije, koja je sigurno donela i mnogo dobrog, ustvari otuđili od prirode, od zemlje i zavisi i od toga umemo li na duhovni način da uočavamo promene u njoj... To je u krajnjem i poruka Nele Antonović i teatra „Mimart" kroz knjigu ***Fenomenologija pokretom***: „Osetimo prirodu, saživimo se sa njom i ne zaboravimo gde su nam koreni".

In memoriam

OLGA MILOŠEVIĆ ĐOKIĆ

(1926 - 2004)

Mladen Popović

Tog 16. aprila, kad smo mnogi bili tužni, na nebu je bilo užurbano. Daleko, među zvezdama, uskomešale su se lutke. Da svečano dočekaju svoju Loku. Graciozna Kopelija, Naduvenko Zeka i radoznali Aćim, radovali su se tom susretu znajući da je ovoga puta večan i da se više neće rastajati. Dolazi im Loka, koja im je darivala bezbroj puta život. I napravila od njih zvezde. A to je za lutkara, skrivenog iza paravana, najveća sreća. Da od lutke napravi zvezdu.

Da bi neko postao veliki lutkar, mora da voli lutku. Ali, još više, lutka mora da voli lutkara. Zahvaljujući toj obostranoj ljubavi, Loka je bila Veliki Lutkar. Ko zna koliko je odigrala predstava? Koliko hiljada puta su lutke u njenim rukama zaživele pred očima dečaka i devojčica koji su u tim trenucima prvi put otkrivali čaroliju pozorišta? Koliko njih je zahvaljujući njoj i tim prvim iskustvima, nepovratno krenulo ka svojoj pozorišnoj sudbini? Za jednog sigurno znam. Za sebe. Ali, uveren sam da nisam jedini.

Od „Boška Buhe", preko Beogradskog lutkarskog pozorišta, do Malog pozorišta „Duško Radović", Loka je ostvarila desetine velikih lutkarskih kreacija i tako postala i ostala jedan od naših najvećih umetnika lutkara. Ginjoli su u njenim rukama i s njenim karakterističnim, skoro dečačkim glasom, oživljavali do neverovatnosti. Do začuđenosti šta sve lutka može da uradi na sceni. Zato su njene lutke bile zvezde. Zato je Loka bila velika. S istim žarom, kojim je igrala, želela je da svoje znanje prenese na mlađe kolege. Sa žaljenjem bi često primetila, da je sve manje onih koji vole lutke. Zato je valjda, s ljubavlju čuvala svoje fotografije sa njenim najboljim drugarima, lutkama.

Zbog svega toga, siguran sam, poslednji aplauz priuštiće joj, tamo negde među zvezdama, njene lutke kada stigne kod njih. Njena Kopelija da joj pokaže kako je još gracioznija, njen uobraženi Zeka da joj pokaže kako se opametio, njen radoznali Aćim da joj se pohvali kako je naučio sva slova. Srećni što će njihova igra biti večna, čekaće nas da nam opet daruju radost.

IZ SASVIM NEPOZNATOG UGLA

Posle niza uloga *iz rukava*, stigla ga je jedna zahvaljući kojoj je vratio veru u sebe. Zato sada scenom hodi s novom snagom i radošću. Naredne godine i na sceni SNP-a, ali kao reditelj

Snežana Miletić

Pozorišna lutalica i radoznali klovn, nežna i pažljiva glumačka duša, vedar i otvoren, on je vulkan pozitivne energije, neko ko će učiniti sve da unese vedrinu na sumorno lice. Baš zato ga je uvek radost sresti, na sceni i u životu, a zbog njega i njegove vrcave galame, koju donese gde god da se nađe, sramota je reći ***nem beszelek magyarul*** *(*ne govorim mađarski*).* Zoltan Puškaš, glumac Novosadskog pozorišta/ Ujvideki szinhaz, na ovogodišnjem Festivalu profesionalnih pozorišta u Subotici osvojio je nagradu za najboljeg glumca. Njegov Deda u predstavi ***Via Italia*** pravi je mali glumački ***mignon,*** a ovacije koje je dobio na dodeli nagrada u Subotici deo su radosti njegovih kolega što ga je publika najzad videla i u jednom potpuno drugom svetlu - kao vrlo ozbiljnog dramskog glumca. Baš takvog ga je prepoznala Kinga Mezei dajući mu tu neobičnu ulogu, koja je, kaže glumac, prekretnica u njegovom životu. A, evo i zašto:

„Neizmerno sam zahvalan Kingi što je u meni videla ono što niko od reditelja, koji su dolazili i radili u našem pozorištu, nije. Možda sam kriv ja i ta moja ekstrovertnost i glasnost, ta potreba da uveseljavam ljude i da stalno budem pokretač dobrog raspoloženja. Do ***Via Italije*** uvek sam dobijao uloge nekih ludaka i transvestita, koje sam s lakoćom, bez po muke, kreirao i to je počelo jako da mi smeta, gotovo da me nervira i uznemiruje. Počeo sam da se pitam: pa dobro jesam li ja uopšte glumac, možda nisam dobar glumac, možda je vreme da nađem neki drugi posao? A kada sam na premijeri odigrao tu ulogu, osećao sam se tako dobro, srećno i rasterećno, kao da je neki veliki kamen pao s mojih leđa. Kinga je bila veoma hrabra što mi je dala tu ulogu".

Skrivanje i razotkrivanje

„Ova naša profesija je jedan vrlo čudan posao, šizofren svakako. Moraš da razgolitiš sebe da bi bio što istinitiji na sceni, a istovremeno da sačuvaš tajnu zbog koje si ono što jesi, ako uopšte jesi. Svima nama, često je potreban vrlo dug i uglavnom težak put da upoznamo sami sebe, a kako glumac mora u sebi da nađe stotinu lica, njemu je onda višestruko teže; posebno nama koji živimo u ovom bezosećajnom i beskrupuloznom vremenu. Moraš naći načina kako da se otvoriš svetu, da te oseti, razume i prepozna, a da te ljudi, opet, sve nemilosrdniji, ne razapnu, uživajući u tvojoj ranjivosti. ***Via Italia*** evocira neke vrlo tanane uspomene koje od detinjstva čuvamo svi mi. To su, čak i kada su lepe, vrlo bolne uspomene, jer te podsećaju na vreme kada je sve izgledalo moguće i bitno drugačije od nemogućnosti kojima si, uprkos svim mogućnostima koje nudi život u 21. veku, okružen. A sada, ma kako optimističan bio, lepo vidiš da se sve na ovom svetu survava u veliku provaliju iz koje, čini se, povratka nema. Sve to vidiš i nemaš načina da bilo šta promeniš, i onda lagano nestaješ od tog bola. Mene mnoge stvari nerviraju - u mom pozorištu, gradu, zemlji, a još me više izluđuje što znam da ništa, uz najveći mogući trud, ne mogu da promenim. To je moja kob i nije mi za utehu ni to što znam da to nije samo moj sudbina, nego i život još mnogo, meni slično osetljivih ljudi".

A ljudi su neverovatna bića, koja rade samo na tome da se ništa ne promeni, misli Puškaš. Jedini napor kod većine je da se ne uradi nikakav napor, da ostane ***status quo***. I to ga strašno deprimira. Onda sam, kaže, nalazi snage da se bori, a kada, katkad klone, a desi se i to, onda se „natopi" pivom, pa sve to malo zaboravi, onda opet ustane i bori se.

Puškaš je, inače, poput Kinge Mezei i Kriste Sorčik, dete Sente, mesta u kojem su porasla vrlo neobična, moglo bi se reći smela pozorišna deca. Jedini je u porodici „naopako nasađen", s umetničkim sklonostima. Kaže da je već 15 godina ukapirao da će biti glumac i ništa drugo. Tada je, naime, prošao na audiciji za predstavu koju je u školi organizovao Friđeš Kovač, danas glumac i direktor Drame na mađarskom u NP Subotica.

Rediteljski koraci

„Još kao dete bio sam cirkusant, voleo sam da zasmejavam ljude, a naročito da budem u centru pažnje. Postao sam „poznat" još u sedmom razredu imitirajući jednog opasnog nastavnika. U međuvremenu sam završio i nižu muzičku školu u Kanjiži, sviram klavir. Posle sam sa Kristom, Kingom i Gaborom Nađpalom smišljao neke predstave. Ipak, najvažnija aktivnost u kojoj sam se isticao u to vreme, bilo je bežanje s časova, samo zato da bih bio u pozorištu, makar i da bih samo sedeo sa scenskim radnicima ili organizatorima. Moje ludilo išlo je dotle da sam po gradu nosio scenske kostime. Ma obožavao sam da se ludiram. Imao sam dosta problema zbog toga, ali neki ljudi su mislili, hvala Bogu da ima neko ko se, bez straha, pokazuje u svom svetlu".

Akademiju, kaže Puškaš, pamti kao pomalo traumatičan period. Prijemni je položio iz drugog puta, ali su mu teško padali red i pravila. Nije bio baš neki student. Iskrenost je uvek, pa i tada, bila njegov usud. Zbog nje je često stradao, bivao povređivan. Zbog iskrenosti i te - bez dlake na jeziku – prirode, ni danas mu nije lako. Nekad, kad se desi neka zbrka, kaže da prosto ne može da veruje da je toliko naivan.

Na pitanje, kako se snalazi na skučenom pozorišnom prostoru omeđenom maternjim jezikom, kaže da je glumcu teško, ma kolika da mu je pozorišna geografija. Nije lako dobiti dobru ulogu, a one druge često ne možeš, ili ne smeš da odbiješ, pogotovo ne ako si u stalnom angažmanu, jer se od tebe očekuje da poštuješ i neka pravila, ma kako ti se činilo da su u neskladu s tvojim umetničkim principima.

Puškaš je jedno vreme nakon Akademije, zajedno sa Kristom Sorčik, Žužom Kalmar i Atilom Mešom radio u NP/ Nepszinhaz Subotica iz kojeg je otišao jer mu se nije dopadao repertoar. Novi Sad je ipak druga priča, kaže. U Novosadskom pozorištu je jako želeo da radi, i tu je uspeo da postane deo prvog tima. ***Starmejkers*** je bila prva predstava u kojoj je skrenuo pažnju na sebe a tu je, sam kaže, ostvario i svoju do sada najdražu ulogu. Publika ništa manje nije uživala gledajući ga u ***Kosi i Pacu,*** na primer, ili, u novije vreme, u ***Pajacu***, jednom od retkih tačnih Čehova na našim scenama.

Puškaš se okušao i kao reditelj. Radio je najpre s amaterima, potom na Đačkoj sceni Novosadskog pozorišta, ali i na Velikoj sceni matične kuće, gde je postavio mjuzikl ***Ben Akiba Night Club.*** Ovog leta sprema se da u Salašarskom pozorištu režira ***Totferiku*** Petera Karpatija – premijera će biti u julu. Puškaš, koga ćemo na kraju ove sezone gledati još i u opereti ***Crni Petar*** u režiji gosta iz Mađarske Zoltana Šereša, otkriva da je s upravom Srpskog narodnog pozorišta pregovarao da naredne sezone kod njih režira jedan mjuzikl.

Glumcu je teško ma kolika da mu je pozorišna geografija: Zoltan Puškaš (Foto: B. Lučić)

JEDNA POZORIŠNA, *T'G ZA JUG*, STORIJA

Predstava *Zubi* SNP-a je gostovala u Makedoniji

Snežana Miletić

Čak i oni – na kraj srca – ljudi, koji kažu da ne postoji ni jedan razlog da se žali za nekadašnjom zemljom – velikom Jugom – jer kad se nešto tako brzo i lako (?!) rastavi kao da nikad sastavljeno nije ni bilo, onda i nije trebalo da bude jedno telo s hiljadu duša, priznaju da im je žao što deo tog patrljka stare Juge, skrpljenog, prvo u ime SRJ, a potom u Srbija i Crna Gora, nije ostala i mala a čarobna, sočna i strasna Makedonija.

A da je ova bivša jugoslovenska republika ostala ubava zemlja, mesto koje i dalje s velikom radošću dočekuje nas odavde, uverila se krajem aprila mala pozorišna družina iz Novog Sada, ekipa predstave ***Zubi*** Srpskog narodnog pozorišta, gostujući u Dramskom teatru Skoplje.

Početak puta obećavao je ludu zabavu. Jovana Stipić, zvezda predstave, a bogme i SNP-a, na izlasku iz Grada, ozbiljna i smirena, priznaje da je, uprkos podsećanju svoje majke, glumice Sonje Stipić, koja je takođe deo ove ekipe, zaboravila pasoš na komodi u stanu. Vraćamo se, radosni što se toga nije setila negde na granici, ipak ubeđeni da bi, kakav je cvrle, makedonsku granicu prešla i bez njega. Još bi je graničari i odvezli u kolima, da joj mladost ne ostane na rupama.

Kad je autobus postao ponosni vlasnik Jovaninog pasoša, mogli smo da krenemo put Beograda, gde nas je strpljivo, na jutarnjem suncu, čekao reditelj predstave Predrag Štrbac, iznenađen tim nenajavljenim fitnes programom. Put prolazi mirno, malo se čita, razmenjuju pozorišni i politički tračevi, padaju kafe i odmori, neki se sećaju svojih makedonskih ljubavi, stidljivo ih priznaju, u dva – tri navrata upravnica DT Skoplje, glumica Liliana Veljanova, raspituje se

Scena iz predstave *Zubi*

kod Sandre, sekretarice Drame SNP-a, gde smo, je li sve u redu. Minja, PR Pozorišta šeta po busu, hrani bunovne, pokriva usnule. Negde oko granice, iz zadnjeg dela autobusa, gde, izgleda, sedi ***makedonski lobi*** – a čine ga one koje je još davno, za lepih vremena, Makedonija zauvek osvojila, čuje se lepa makedonska pesma.

Nekom Marisol, nekom Kiril Džajkovski

U Makedoniji smo. Iz čista mira – jer se ništa drastično nije promenilo, osim što smo prešli granicu - ali krv se odjednom potpuno uznemirila i uzavrela. Umor, na koji su se mnogi do tad pozivali, nestao je u času kad smo stupili u hotel „Panorama" na brdu Vodno. Ono slovi za skopsko Dedinje, a tamo su se uglavili i neki viđeniji makedonski ***čestiti lopovi,*** tvrde domaćini.

Žurimo u pozorište, večeras je na repertoaru ***Marisol,*** predstava koja je nedavno gostovala kod nas. Nekima planove ***mrse*** dragi prijatelji koji ih odvlače na ***t'g za jug*** preslišavanje. Noć stiže jutro i tako će se utrkivati tokom boravka u Skoplju. Sutradan – fras se širi – vest da su neki noć proveli u skopskom ***in*** klubu, koji je vlasništvo izuzetnog kompozitora Kirila Džajkovskog, koji u neverovatno lep ***dram and zez*** miksuje makedonske narodne motive.

Sutradan je naš domaćin u Skoplju, glumac Dejan Lilić, zvezda sinoćne predstave. On je prava elementarna nepogoda u pokretu. Za tren oka referiše sve što bi saznao tek nakon 10-ominutnog listanja ***Vodiča kroz Skoplje***. Taj i kad spava konta neki biznis. Kaže, kad bi mogao večno da ne spava a ne bude umoran, to bi birao. Malo mu je vremena za sve. Dok vozi svoj novi ***krvlju-i-znojem***-kako-sezvaše sivi, automobil, pokazuje na ogromne bilborde s kojih se smeši evrovizijski Toše Proeski. Pita za koga ćemo mi u SiCG-u ***esemesirati,*** i ne može da veruje

da neki još nisu ***mobilisani,*** što nije jedini razlog što neće glasati ni za koga na tom presmešnom tradinacionalnom ***manifestacionu.***

Usred izbora i navijača

Dan u kojem Novosađani igraju predstavu, iako nije nedelja, neradan je. Radu je dato ***voljno*** jer je toga dana Dan D za Makedoniju – drugi krug vanrednih izbora na kojima mora biti izabran novi predsednik Države. Istog dana su i dve utakmice, obe na Vardarovom stadionu. Prvo mlada, a onda seniorska reprezentacija Makedonije igraju fudbal protiv Hrvatske. Do uveče smo saznali da je Makedonija izgubila, srećom, samo utakmicu. Predsednika su dobili. Mada je moguće da je i Mekedoncima bilo važnije da razbiju Hrvate.

U pozorištu nas dočekuje Liliana Veljanova, divni domaćin kao i uvek, rasplače nas svojim nežnim ex-Ju pričama. Kaže da neće još dugo biti upravnica, donet je novi Zakon o pozorištu, dosta joj je već tog cirkusa, uželela se scene i njoj se vraća. Prethodno tog dana, u bašti Pozorišta, srećemo i Meta Jovanovskog. Rado bi došao na predstavu, kaže, ali za sat ide na probu 100-tinak kilometara od Skoplja i, na žalost, neće ga biti do kasno u noć. Predstavu uveče gleda gotovo puna sala, iako smo se pribojavali hoće li u danu kada su politika i fudbal režirali život, ikoga interesovati teatar.

S predstave izlazi 15-ak ljudi, ali glumci dobijaju aplauz. Reakcije su podeljene. Interesanto, mladima – glumcima i rediteljima s pozorišne Akademije u Skoplju – predstava se nije dopala. Starije kolege, iako kažu da im je dosta surove stvarnosti na sceni, vele da kapiraju o kakvom se pozorištu radi. Druženje traje uz koktel, a onda se rastajemo. Ispraća nas upravnica i šalje pozdrave u Suboticu, koleginici Ristovskoj te glumcima te kuće.

A onda, u taksi, pa kud koji mili moji. I te noći, dok nas vozi prema hotelu, taksista se razneži na srpski jezik. Tarifu, normalno, ne smanjuje; gde da je smanji kad je i onako mala. Svugde po Gradu voze za 50 dindži, a makedonski dinar vredi koliko i naš. Svi su u Skoplju razneženi kad čuju srpski, kao što i nas leči divni makedonski. Na raskrsnici gotovo padamo u iskušenje da ubedimo navijača da nam pokloni makedonsku zastavu, ali s njima se, čak i kad čovek ima najbolje namere, nije šaliti. Odustajemo.

I ne samo zato da ne zaboravimo makedonski, u Tabernakumu smo kupili knjige, a piratske CD-e na tezgama pored Vardara. Sveću za mir i razumevanje među ovdašnjim ljudima palimo u crkvi Svetog Dimitrija, smeštenoj na ulazu u prastari deo Skoplja, tamo gde je sat stao u prohujalom veku, sve vreme razmišljajući kakav nam se mentalni udar desio pa smo, sad već u ozbiljnim 30-im, i s ozbiljnim rokerskim bekgraundom kupili čak i muzičko sočinjenije tandema Selimova – Želčevski. No život donosi čuda, pa se s miksom najubavijih narodnih pesama iz Makedonije uputismo kući.

Još jedan lažnjak?

Dok ulazimo u hotel, iznad Skoplja sablasno svetli ogroman krst, milenijumski, kažu. Iako je objašnjenje ovde drugačije, kontekst je isti. Gotovo istovetno sablasan krst natkriljuje i Mostar, s jednog od brda u hrvatskom delu Grada. Na terasi Panorame, dok prebrojavamo prozore onih kojima je žao da spavaju, nebo je išarao vatromet. Nije za glumce, niti u čast onih koji ovaj naš jadni život, svake večeri na nekoj sceni, učine radosnijim i smislenijim. To je bio vatromet pobednika Branka. Na hotelskom jastuku usnula je dilema, šta ako je to ipak vatromet za glumca, još jednog koji se predstavlja kao glumac, a lažnjak je. Makedonci će već znati da izađu na kraj s njim, a imamo mi dovoljno naših.

Zubi Srpskog narodnog pozorišta

DRUŠTVENI ASPEKT SCENSKIH PREDSTAVA

Rok nastupi kao parateatarski fenomeni, ili Violent femmes u beogradskom SKC-u, na koncertu održanom 25. IV 2004.

Ana Tasić

Prvi album (1983) grupe Violent Femmes (***Violent Femmes***), osnovane u Milvokiju, Viskonsin, tretiran je kao definitivni trejdmark niza sastava koji su od sredine 80-ih godina prošlog veka figurirali u sklopu kulturne inicijative definisane kao „novi američki rok" (Pixies, Replacements, REM, Husker Du...), i kao istinsko remek delo andergraund rok istorije, značajno poput ploča ***Velvet Underground***, ***Surfer Rosa*** ili ***Doolitle*** Pixies, ***Daydream Nation*** ili ***Goo*** Sonic Youth, ***Nevermind*** Nirvane. Pesme ***Blister In The Sun***, ***Add It Up***, ***Kiss Off*** i ***Prove My Love*** važe za subkulturne himne s čijim se tekstovima lako identifikuju odbačeni, frustrirani, dezorijentisani, neprilagođeni i besni akteri modernog društva nalazeći u njima podršku, razumevanje, bliskost i utehu.

O frustraciji na duhovit način

Trio Violent Femmes je na 7 albuma varirao teme napuštenosti koja produkuje frustraciju (plasirane uz neodložne doze humora), usamljenosti, beznađa, adolescentskog bola, žudnje, religije i hrišćanske (baptističke) tradicije, odnosa između telesnog i spiritualnog, neprestano kritikujući hipokriziju establišmenta i institucionalizovane vere (posebno na trećoj ploči ***Blind Leading The Naked***). Muziku Femsa definiše akustičnost, dominantna bas linija, perkusionistički minimalizam, spontanost, intencionalna neuobličenost i sklonost ka improvizacijama, i, pre svega, autentični i kontroverzni vokal Gordona Gejna, parodičan i donekle iritantan, koji se kreće između šaputanja, infantilnog pevušenja, falširanja i nekontrolisanih krikova. Femsi su tokom 20 godina rada stvorili, modifikovali i reinterpretirali markantnu fuziju žestoke drskosti i protesta, satiričnosti, cinizma, sumanutog dekomponovanja konvencija popa, magičnog optimizma, naivnosti, čudne radosti i melanholije.

Femsi su ilustrativan slučaj benda čija se poetika može označiti kao postmoderna (ma koliko ovaj pojam bio određen nepostojanošću i ambivalentnošću): od apsurdnog imena koje spaja dva sasvim kontradiktorna pojma („femme" je lokalni sleng za šonju), preko eklektične, poližanrovske orijentisanosti (kombinacija kantrija, roka, panka, bluza, džeza, gospela...), do omniprezentnog osporavanja (muzike, tematskih stereotipa, uobičajenog imidža rok izvođača, industrije, koncertnih prostora (svirali su po ulicama, u gej barovima, školama za hendikepiranu decu, na Severnom polu, do Carnegie i Royal Albert Halla)) i imanentnih suprotnosti. Prisustvo ove grupe na sceni je u svojoj suštini protivurečno. Njihova pojava dekonstruiše konvencionalnu predstavu „zvezde", čiji je odnos prema publici određen činjenicom da ona gubi distancu u percepciji njene igre, odnosno da je „zaslepljena" njenom posebnošću, veličinom i „harizmom". Imidž Femsa je apsolutno „antistarovski"; elementi koji čine njihov nastup koncipirani su tako da budu deziluzionistički (Gejnov sarkastično subverzivan vokal, neprestan utisak amaterizma muzičara, habitus izvođača određen specifičnom grotesknošću), ali su, kao proizvod haotične kompleksnosti društveno kulturnih odnosa, ipak percipirani kao svojevrsne (***indie***) zvezde. Ova vrsta elementarne protivurečnosti nalazi se u osnovi savremenih kulturnih aktivnosti definisanih dakle kao „postmodernističke" (polje koje je hibridno, disperzivno, decentralizovano).

Violent Femmes u Beogradu

Nastup Femsa u prepunoj (skoro 3.000 ljudi) bašti SKC-a bio je određen spontanošću i neposrednošću izvođača, njihovom nespornom duhovitošću, šarmom, čestim improvizacijama i odličnom kontaktu s gledaocima. Bend je izveo dvočasovni set svojih najznačajnijih pesama iz 80-ih, dok je beogradska publika ponovo potvrdila svoju neobičnu informisanost kada je reč o poznavanju Zapadne pop kulture, opet (i kao uvek u poslednjih nekoliko godina) iznenađujući inostrane goste koji od publike razrušene i izolovane zemlje ne očekuju u toj meri srdačnu i strastvenu recepciju (beogradski koncerti Tuxedo Moon, Sonic Youth, Placebo...). Razmišljajući o razlozima za tu osobenu fascinaciju zapadnim pop kulturnim produktima (muzika i film pre svega) manjinskog dela naše javnosti (što je interesovanje i poznavanje koje prevazilazi poznavanje tih kulturnih proizvoda strane publike koja živi u državama njihovog porekla), dolazimo do ideje da su oni bili (i jesu) sredstvo očuvanja i zadržavanja relativno „normalne" adolescentske i postadolescentske svesti, koje formira „mikro svetove" u okruženju definisanom totalnom erozijom ukusa i vrednosti. Gostovanja relevantnih pop izvođača i njihov „živi" kontakt s našim autorima su esencijalna i u procesu animacije domaće „nezavisne" scene koja verovatno nikada nije bila beživotnija i zakržljalija, a njeni stvaraoci demotivisaniji.

Violent Femmes

Pop koncerti su nedvosmislen instrument u realizaciji težnji globalizama i kosmopolitizama, odnosno jesu kohezino sredstvo, prostor koji ujedinjuje ljude različitih godišta, pola, nacija i opredeljenja, stvarajući homogeni prostor na kojem različiti ljudi govore (pevaju) istim jezikom (beogradski koncert Femsa okupio je ljude različitih generacija i nacija), zbog čega su nesumnjivo važni na sociološkom planu i interesantni kao predmet izučavanja društvenog aspekta scenskih predstava.

SKUPŠTINA SDUS-A

X redovna Skupština Saveza dramskih umetnika Srbije održana je 24. V 2004. u Ateljeu 212

Aleksandra Jakšić

X Skupštinu SDUS-a otvorio je, sada već bivši predsednik, Branislav Milićević. U cilju što efikasnijeg rada rešeno je da se o svim odlukama glasa javno odnosno aklamacijom. Tako je utvrđen dnevni red na kojem je bilo reči o radu Saveza u prethodne dve godine, te finansijskom izveštaju iz istog perioda, predlogu kodeksa profesionalne etike, predlogu dopuna Statuta i naravno, izbor novog predsednika i drugih organa Saveza. Radno Predsedništvo su činili, pored Milićevića, Nada Blam, Sonja Jauković, Mira Peić Armenulić, Ivan Bekjarev, Milan Caci Mihailović, Ljiljana Đoković i Željko Hubač.

Nakon što je konstatovano da je prisutno tek nešto više od 120 članova Saveza (koji broji 1266 čl. bez SDU Vojvodine) Skupština je počela s radom. Minutom ćutanja je održana pošta preminulim članovima a pročitana su imena i 129 novih članova, među kojima su uglavnom mladi školovani ljudi s različitih akademija.

Milićević je iskoristio priliku da se zahvali sponzorima i donatorima bez kojih bi rad Saveza, pa i izdavanje „Ludusa", bio nemoguć. Među najvećima su, pored Skupštine grada Beograda i Ministarstva kulture i medija Republike Srbije, Fond „Madlena Zepter", Akademija umetnosti „Braća Karić", Imlek, Gradske pijace Beograd, Ambasada Kraljevine Norveške, Serbian Business Systems, West truck, „Bambi" koncern. Zahvaljeno je i većini pozorišta u Srbiji koja su namenila svoje prihode od predstava – korisnica za Fond solidarnosti.

Tokom protekle dve godine SDUS je nastavio da izdaje Ludus i monografije o glumcima, da dodeljuje Nagrade „Dobričin prsten", „Miloš Žutić" i „Bojan Stupica", održana je izložba posvećena prof. Branivoju Đorđeviću, neke od ulica su dobile imena naših umetnika, izdata je serija poštanskih marki „U počast srpskim glumcima"... SDUS i dalje sarađuje s članovima i drugim saradnicima u realizaciji i distribuciji njihovih samostalnih projekata (po rečima Olge Savić koja je bila član Nadzornog odbora uvedeno je da svaki projekat koji potpisuje Savez mora zadovoljiti određene umetničke kriterijume). Ali, treba pomenuti i da se SDUS suočava sa stalnim materijalnim teškoćama i da su podstanari u Etnografskom muzeju. Treba dodati i da je u proteklom mandatu bilo teškoća sa statusom samostalnih umetnika koji su stavljeni u socijalnu kategoriju.

Predsedništvo je predložilo usvajanje novog teksta Kodeksa profesionalne etike jer se sve staleške i strukovne organizacije i njihova članstva oslanjaju na određena pravila ponašanja. Poštovanje Kodeksa je uslov za prijem u članstvo. Na osnovu Kodeksa svoj rad zasniva i Sud časti. Do sada se Savez oslanjao na Kodeks iz 1988. Saveza udruženja dramskih umetnika Jugoslavije. S obzirom da SUDUJ ni formalno ne postoji od 2002, kao i da pomenuti tekst više ne korespondira sa vremenom u kome živimo, Ljiljana Mrkić Popović je sastavila novi Kodeks.

Zatim je Milićević pomenuo nekoliko suštinskih izmena Statuta. Bolja su rešenja u vezi sa održavanjem Vanredne skupštine (zbog mogućeg samovlašća Predsednika i Predsedništva); uvodi se regulisanje rada Saveza u vanrednim i ratnim prilikama kada nije moguće organizovati redovnu Skupštinu; prvi put se uvodi mogućnost Počasnog članstva; u članu koji određuje proceduru za predlaganje kandidata za Predsednika Saveza dat je duži rok (15 dana pre održavanja Skupštine) za pribavljanje saglasnosti kandidata i njegovo upoznavanje sa radom Saveza; prvi put je data mogućnost da funkcija Predsednika Saveza bude plaćena u skladu s mogućnostima.

Pošto su matrijal svi članovi unapred dobili, praktično je sve izglasano jednoglasno. Što znači da su usvojeni: finansijski i izveštaj o radu Saveza u prethodne dve godine, kodeks profesionalne etike i dopuna Statuta.

Za razliku od prošle Skupštine izbor novog predsednika je prošao mirno. Predlog Predsedništva je bila Sonja Jauković. „Uzimajući u obzir kritične trenutke koje SDUS preživljava u poslednjih nekoliko godina, permanentno se boreći za status, što svoj, što svojih članova, posebno onih koji su najugroženiji, a to su članovi u statusu slobodnog umetnika, Predsedništvo SDUS-a je ozbiljno razmotrilo mnoštvo predloga koji su bili izneti na nekoliko poslednjih sastanaka na kojima se radilo na pripremi redovne Skupštine SDUS-a, i jednoglasno se opredelilo da stane iza glumice, prvakinje Drame Narodnog pozorišta, Sonje Jaković, i nju predloži za novog predsednika SDUS-a u narednom, dvogodišnjem periodu.

Razloga za ovaj stav ima napretek i svi su sadržani u našem uverenju da je Savezu u ovim teškim trenutcima neophodna odlučna osoba koja će sa puno energije i upornosti braniti naše interese, osoba koja iza sebe ima i umetnički i ljudski kredibilitet, koja je spremna da se založi za opšte dobro članstva Saveza dramskih umetnika Srbije", zvanično je saopštenje dosadašnjeg Predsedništva uz koje je priložena i kratka umetnička biografija Sonje Jauković.

Gospođa Jauković je izabrana uz tri suzdržana glasa. Potom se novoizabrana predsednica i obratila kolegama. Usvojen je i njen predlog novog Predsedništva, kao i članova Suda časti i Nadzornog odbora. Novo Predsedništvo Saveza, koje, po Statutu, zajedno sa predsednikom broji 9 članova, čine: Danijela Vranješ, Ljiljana Đoković, Božidar Đurović, Milenko Zablaćanski, Milovan Zdravković, Milan Caci Mihailović, Miomir Petrović i Milena Ražnatović. Sud časti (5 članova) koji u prošlom mandatu nije imao posla, čine: Branka Petrić, Vesna Čipčić, Jelena Čvorović, Egon Savin i Tihomir Stanić. A članovi Nadzornog odbora su Miodrag Radovanović, predsednik, u još jednom mandatu, Azra Čengić i Zoran Raičević.

Nova predsednica je potom imala prilike da čuje neka mišljenja i pitanja članova u okviru tačke razno. Tako je najviše bilo reči o pomoći kolegama iz prištinskog Narodnog pozorišta, stvaranja lutkarske scene u Šidu, stvaranje sopstvene scene Saveza, delovanja Saveza i Sindikata dramskih umetnika na razli-čitim frontovima, stvaranju doma penzionera kao i pomoći nezbrinutim kolegama kroz Fond solidarnosti.

Novo Predsedništvo SDUS-a (Foto: Đ. Tomić)

Novi i stari predsednik: Sonja Jauković i Branislav Milićević (Foto: Đ. Tomić)

Podmladak SDUS-a: Ivan Tomić i Radivoje Bukvić (Foto: Đ. Tomić)

KODEKS PROFESIONALNE ETIKE ČLANOVA SAVEZA DRAMSKIH UMETNIKA SRBIJE

Ugled i mesto koje kultura uživa u jednoj državi utiče na razvoj duhovnog bića njenog stanovništva. Podsticanjem svih oblika kulturnog stvaralaštva omogućava se sloboda, ubrzava dinamika i uzdižu dometi umetničkog stvaranja, koje je rezultat kreativnosti čovekovog duha.

Bogatstvo našeg dramskog stvaralaštva je utvrđena kulturna činjenica i predstavlja znamenit deo naše umetničke baštine. Dramski umetnici svojim osobenim kreativnim činom daju značajan doprinos u umetničkom životu naše zemlje, kao i u predstavljanju njenih duhovnih vrednosti u svetu.

Član 1.

Kodeks profesionalne etike dramskih umetnika obuhvata skup načela i pravila ponašanja u oblasti profesionalnog i javnog delovanja.

Član 2.

Dramski umetnik je lice koje obavlja umetničku delatnost u oblasti dramskog stvaralaštva kao svoju profesionalnu opredeljenost.

Član 3.

Dramski umetnik poštuje i brani svoj rad kao intelektualnu umetničku svojinu, sledeći zlatna pravila staleža o jedinstvu izvođača, predstave i publike.

Član 4.

Profesija dramskog umetnika obuhvata složen sistem umetničkih, stručnih, kolegijalnih i saradničkih odnosa. Prvi uslov opstanka u profesiji je obaveza punog poštovanja zakonitosti ovih odnosa.

Član 5.

Profesionalan stav dramskog umetnika prema svojoj delatnosti, određuje odnos drugih prema njegovoj profesiji. Dramski stvaralac se prepoznaje i vrednuje po sopstvenom delu.

Član 6.

Dramski umetnik je moralno, materijalno i umetnički odgovoran za svoj deo posla u zajedničkom radu i rezultatu toga rada.

Član 7.

Umetničko delovanje dramskog umetnika objedinjuje stvaralački rad kolega, saradnika i učesnika različitih struka.

Član 8.

Dramski umetnik je odgovoran za umetnički nivo svoga rada.

Član 9.

Umetničko stvaralaštvo dramskog umetnika jeste samosvojan izraz i uživa neprikosnoven integritet i zaštitu autorstva, kako u sredini u kojoj je nastalo, tako i van nje.

Član 10.

Dramski umetnik svojim profesionalnim odnosom čuva nepovredivost autorske celine umetničkog ostvarenja.

Član 11.

Okolnosti pod kojima dramski umetnik obavlja svoju delatnost moraju biti na profesionalnom nivou, ne smeju biti ponižavajuće, niti na štetu njegovog dostojanstva i rezultata rada.

Član 12.

Dramski umetnik ima obavezu da poštuje svoju profesiju u skladu sa uspostavljenim profesionalnim i moralnim normama.

Član 13.

Dramski umetnik ima u svakoj prilici visoku svest o odgovornosti koju nosi kao javna ličnost i moralnu obavezu čuvanja vrednosti svoje profesije.

Član 14.

Dramski umetnik ima slobodu u prihvatanju umetničkih obaveza, pri čemu ga opredeljuju isključivo umetnička i profesionalna načela.

Član 15.

Dužnost dramskog umetnika je da neguje i unapređuje kolegijalni odnos sa drugim učesnicima dramskog stvaralaštva.

Član 16.

Pošto rad i rezultati rada određuju umetnički, društveni i materijalni status dramskih umetnika, ocenjivanje i vrednovanje njihovih umetničkih dometa podleže punoj moralnoj i profesionalnoj odgovornosti.

Član 17.

Članstvo u Savezu dramskih umetnika Srbije obavezuje dramske umetnike da doprinose razvoju i ostvarenju svih oblika njegovih delatnosti.

Član 18.

Član Saveza dramskih umetnika Srbije koji nelojalnim odnosom prema pravima drugih obezbedi sebi sticanje koristi, krši osnovni princip profesionalnog morala i podleže sankcijama.

Član 19.

Član Saveza dramskih umetnika Srbije koji neprofesionalnim odnosom prema procesu rada onemogući svoje kolege, saradnike i stručnjake da ostvare svoj umetnički rezutat, kao i sticanje dohotka, vrši tešku povredu profesionalnih normi i podleže sankcijama.

Član 20.

Član Saveza dramskih umetnika Srbije koji sebi obezbedi društveni prestiž ili materijalnu korist neumetničkim činom i nelojalnom konkurencijom, grubo narušavajući profesionalnu etiku i kolegijalne odnose, dovodi u pitanje svoje članstvo u Savezu.

Član 21.

Dramski umetnik koji zloupotrebi medijsku poziciju u svrhu omalovažavanja rada ili ličnosti svojih kolega i saradnika, vrši grubo ogrešenje i podleže najstrožim sankcijama.

Član 22.

Savez dramskih umetnika Srbije preuzima obavezu da slučajeve koji su u suprotnosti sa ovim Kodeksom preda na procenu Sudu časti Saveza dramskih umetnika Srbije.

Član 23.

Savez dramskih umetnika Srbije preuzima obavezu da ističe vrhunske umetničke rezultate i izuzetne domete dramskih umetnika i podstiče njihovo vrednovanje i nagrađivanje.

Član 24.

Član Saveza dramskih umetnika Srbije dužan je da zastupa ugled i interes svog profesionalnog udruženja, kako u umetničkom i profesionalnom smislu, tako i u svojim javnim istupanjima.

Član 25.

Kodeks profesionalne etike članova Saveza dramskih umetnika Srbije stupa na snagu odlukom X Skupštine Saveza dramskih umetnika Srbije, koja je održana 24. maja 2004. godine.

BOGATI SU BOGATI JER ŠTEDE

Razgovor s dramskom umetnicom Sonjom Jauković, novim predsednikom SDUS-a

sagovornik: Željko Hubač

Na nedavno održanoj Godišnjoj skupštini Saveza dramskih umetnika, predlog tad još aktuelnog Predsedništva, sa Branislavom Milićevićem na čelu, da Skupština za novog predsednika SDUS-a u narednom mandatu izabere prvakinju Narodnog pozorišta, Sonju Jauković, jednoglasno je prihvaćen.

Sonja Jauković je glumu studirala na Akademiji za pozorište, film, radio i TV u Beogradu. Član je Narodnog pozorišta od 1968. Bavi se i pedagoškim radom. Igrala je u više desetina predstava u kojima su joj važnije uloge: Kanina (***Volpone*** B. Džonsona), Ruža (***Urnebesna tragedija*** D. Kovačevića), Dženi (***Sve zbog bašte*** E. Olbia), Sarka (***Ožalošćena porodica*** B. Nušića), Serafina (***Tetovirana ruža*** T. Vilijamsa), Ebi (***Čežnja pod brestovima*** J. O'Nila), Laura (***U agoniji*** M. Krleže), Danica (***Kosovska hronika),*** Paulina ***(Zimska bajka*** V. Šekspira), Nadežda Mandeljštajn (***Strah i nada Nadežde Mandeljštajn*** P. Perišića), Klitemnestra (***Orestija,*** Eshila), Katarina Ivanova (***Braća Karamazovi*** F. Dostojevskog). Igrala je u mnogim TV dramama i poetskim recitalima, a dobila je više staleških nagrada i priznanja.

Biti predsednik SDUS-a je staleško priznanje, ali i obaveza, posebno kad pozicija Saveza, kao i pozorišta, nije stabilna. Šta Vas je navelo da prihvatite kandidaturu, da li ste se kolebali?

Kada su me kolege iz Saveza pozvali i saopštili da žele da me predlože za kandidata za predsednika SDUS-a, bila sam zatečena. Pomislila sam, kao što pomisli većina glumaca – a što baš mene? Nije valjda da sam i ja došla na red. Ne znam šta će se u ovom mandatu desiti nešto neugodno i nepovoljno što drugi žele da izbegnu. Pomislila sam šta je s moćnim klanovima? I tako redom... A onda sam shvatila da je neko ipak procenio da umem i mogu da uradim nešto za svoju struku i položaj profesije u ovim nesigurnim vremenima. Rekla sam sebi: „Prihvati, može doći na to mesto neko gori, pa nećeš imati prava da se žališ i kritikuješ“.

Lakše je baviti se problemima koji dolaze spolja

Političke prilike u društvu su se promenile, kao i položaj, značaj SDUS-a. U vreme Miloševića jasan politički stav Saveza imao je značajan odjek u javnosti.

Sada vidimo koliko je lakše baviti se problemima koji dolaze spolja. Ljudi se lakše udružuju, krivac se jednostavno i lako imenuje. Igrati ili ne u znak protesta bila je glavna dilema za vreme Miloševića, jer svi smo bili složni u tome da živimo u represivnom sistemu. Sad je sve delikatnije. Dogodile su se promene. Da li smo ih ovako zamišljali? Dramski umetnici više nisu homogen front u odnosu na vlast. Mnogi među njima su članovi stranaka i zastupaju stranačke interese. Često su na rukovodnim mestima u ustanovama kulture. Takođe su i članovi Saveza. Naše kolege su postali naši poslodavci. Pitanje kako, u nedostatku precizne zakonske regulative i jakog sindikata, štititi interese većine članstva, po meni je pitanje broj jedan novog predsedništva.

Da li nešto u metodu rada Saveza treba menjati? Ima li SDUS perspektivu?

Savez može da se ponaša kao udruženje građana (pecaroša ili filatelista), ali mislim da 1.500 članova, među njima umetnička i intelektualna elita zemlje, može i treba da uradi mnogo više. Niko nema više iluzija o našem položaju. Novca nema i biće ga za kulturu sve manje. Hiperprodukcija kadrova se nastavlja, naročito glumaca. Niko da se zapita zašto i dokle. Ponuda je ogromna, potražnja mala. Zakoni tržišta su aktivni. Većina članova Saveza to bolno oseća na svojoj koži. Pa ipak, plaćaju članarinu jer, po mom mišljenju, ljudi žele negde da pripadaju. Samostalni umetnici očekuju da preko Saveza reše socijalno i zdravstveno osiguranje, da im bude regulisan staž, a zaposleni žele da pripadaju organizaciji koja je nepristrasna, apolitična, u kojoj se nalaze s bliskim ljudima, gde mogu dobiti zaštitu, pravni savet, informaciju. Prostorije Saveza treba da budu prijateljsko i prijatno mesto gde član koji možda nema para da plati kiriju i struju, a reditelji ga se ne sećaju, može bar da popije kafu, sok, i pročita „Ludus“, a da se ne oseća poniženo. Svi smo doživeli da bar jednom budemo u položaju ugroženog člana. A sada je važno da niste sami. Perspektivu Saveza vidim pre svega u zalaganju i naporima, s ostalim umetničkim udruženjima, da se u Ustavu definišu položaj, prava i obaveze umetnika i uloga umetničkog stvaralaštva u društvu. Insistiraćemo da se konačno donese Zakon o kulturi i umetničkom stvaralaštvu, kao i posebni zakoni iz pojedinih oblasti umetničkog stvaralaštva. Aktivno ćemo učestvovati u njihovoj izradi. Takođe ćemo zahtevati da se, po uzoru na evropske zemlje, izdvaja od 1-3% sredstava iz ulaganja u izgradnju javnih objekata, a koja bi bila namenjena realizaciji umetničkih programa. Pokrenućemo i pitanja sponzora i donatora koji su poreskom politikom destimulisali da ulažu novac u pozorišne programe.

Snaga Saveza je u njegovom članstvu. Kako komentarišete činjenicu da je na redovnoj Skupštini bilo prisutno manje od 15% članstva?

Broj članova na godišnjim skupovima pokazuje koliko članstvo veruje ili ne veruje da Savez može i želi nešto da promeni. Jasno je da je većina izgubila nadu da se u nedostatku zakonske regulative može ozbiljnije promeniti položaj umetnika u društvu. Prisustvo tako malog broja pokazuje apatiju i prepuštanje sudbini. Na žalost, niko neće brinuti o nama, moramo sami da pokušamo da poboljšamo naš položaj.

Valja se boriti

Pitanje svih pitanja u poslednje dve godine bilo je – položaj samostalnih umetnika! Kakav je Vaš stav o tom problemu?

Savez se svakako mora izboriti da samostalni umetnici budu zaštićeni i da mogu da ostvare svoja prava. Već su dovoljno „kažnjeni“ što su samostalni.

U Vašem programu istaknuto mesto zauzima namera da se založite za formiranje fondova koji bi stimulisali domaće dramsko stvaralaštvo i baštinu. Ko bi formirao te fondove, kojim sredstvima bi bili punjeni, i ko bi bili njihovi korisnici?

Već su uhodane predstave-korisnice kojima se prikuplja novac u fond za penzionere, bolesne, lekove... Postoji mogućnost formiranja – fonda zaostavštine Dare Čalinić. Predložićemo da se pošalje apel našim članovima u dijaspori da pomognu, i ne samo njima. Sigurna sam da i u Srbiji ima ljudi koji hoće trajno da pomognu, možda zaveštanjem dela svoje imovine, čime bi trajno pomagali stare i nezbrinute glumce, kao spomen na one koje su nekada gledali i voleli. Što se tiče fondova koji bi pomagali razvoj baštine, pre svega mislimo na ministarstva koja već izdvajaju novac za rad Saveza, ali očekujemo da pomognu i projekte koji se bave ovom oblašću.

U pomenutom programu, precizno ste nabrojali konkretne ciljeve za koje ćete se zalagati (sponzorstvo, banke podataka, audicije...). Njihov zajednički imenitelj je uvođenje reda u haotičnu pozorišnu svakodnevicu, tj. zakonski okvir u kome pozorište treba da deluje po jasno utvrđenim kriterijumima. Da li je moguće i bez tog okvira regulisati odnose u teatru?

Naravno da nije. Niko se neće odreći privilegija, sve dok se ne donese Zakon o pozorištu. Možemo samo da apelujemo i ukazujemo, ali slaba vajda od toga. Zato je bolje uraditi makar malo ali konkretno. Pažnju ćemo usmeriti na bazu podataka – to je obiman i skup projekat, ali pokušaćemo. Već smo uputili apel upravama pozorišta u Srbiji i pozivamo ih da prihvate javne audicije kao demokratski i objektivan način dodele uloga što odavno postoji u svetu.

Želja svake Vlade je da rastereti budžet, smanji izdatak. Želja pozorištnika je da se stvore uslovi za kreativan rad. Šta su mogući zajednički interesi? Šta vidite kao suštinu zakona o pozorištu!

Pozorišni stvaraoci moraju da se bore, dokažu da su potrebni, neophodni. „Bogati su bogati, jer štede“, reče nedavno strana rediteljka. Ne mora se igrati predstava u dekoru koji košta 100.000 evra. Mnogo smo dobrih gostujućih predstava videli koje su bile jeftino opremljene. Sigurna sam da bi, kad bi se novac racionalno trošio, bilo mesta za više projekata, pa bi tako radilo više ljudi. To su zajednički interesi i Vlade i stvaralaca. Verujem da će zakon o pozorištu sadržati racionalna rešenja jer ćemo sigurno kopirati neki uspešan evropski zakon. Zakon o pozorištu će omogućiti veći prohod i rada i ideja. Kružiće i biti u surovoj tržišnoj i umetničkoj utakmici upravnici, glumci, reditelji, dramaturzi, projekti, festivali... većina pozorišta biće privatizovana. Zato će se mladi stvaraoci okrenuti malim džepnim pozorištima poput evropskog modela. Ne mogu da prorokujem, ali mislim da će se jasnije razgraničiti šta je A, B i C pozorišna produkcija.

Na tom zadatku sa Sindikatom

Kao jedan od problema našeg teatra, pomenuli ste lobije i klanove, te Vašu želju da oni budu „razbijeni“. Šta podrazumevate pod pojmom „pozorišni lobi“ tj. „klan“? Kako oni utiču na teatarsku svakodnevicu? Kojim sredstvima ih je moguće „razbiti“?

Klanovi u pozorištu postoje od kad i pozorište. Formiraju se radi ostvarivanja zajedničkih interesa, i to je normalno. To su često umetnički istomišljenici. Naravno da svako želi da sarađuje s onim ko ima sličnu estetiku. Toliki veliki umetnici stalno rade s istim saradnicima. Ali

(Foto: Đ. Tomić)

kad grupa onemogućava drugima da rade, kada uzurpira stvaralački prostor, kontroliše kritiku, festivale i funkcioniše pod devizom „ko nije s nama taj je protiv nas“, to je maligno. Da stvari budu komplikovanije, sada postoje i politički lobiji koji rade u korist stranaka. Kako se boriti? Audicijama, angažovanjem većeg broja agenata menadžera i koji bi plasirali na tržište i one van klanova, pronalaženjem scene na kojoj bi režirali i glumili oni još neafirmisani i ljudi koji sada rade kvalitetno, ali na margini.

Od formiranja glumačkog Sindikata, do danas, odnos SDUS-a i pomenutog Sindikata nije najjasniji. Ima onih koji smatraju da je Sindikat stvoren da bi se oslabio položaj Saveza. Vi ste se založili za saradnju.

Sindikat ne može da oslabi Savez. To je razmišljanje iz paranoje. Precizno ćemo odrediti resore, kompetencije, da ne dupliramo akcije i ne ulazimo u kompeticiju, još manje da rušimo jedni druge po srpskom receptu – da komšiji crkne krava. Posla ima mnogo, nerešenih problema i više, zato jedino tesno sarađujući možemo mobilisati pamet i trud i koristeći iskustva razvijenih zemalja, zajedno sa sindikatima napraviti čvrst i respektabilan front koji će ravnopravno s Vladom i Ministarstvom učestvovati u donošenju odluka i zakona od kojih zavisi naša egzistencija. Naš zadatak je da tranziciju iskoristimo za transformaciju i poboljšanje uslova u kojima stvaramo za promenu statusa u društvu i poboljšanje našeg materijalnog položaja.

Vaš odnos prema „Ludusu“ kao jedinim pozorišnim novinama na Balkanu?

„Ludus“ nam je potreban i važan. To je dokument koji ostaje o nama. Predložićemo neke nove stvari – da se čuje ***vox populi*** – rubrika pisma čitalaca – gde bi se čuo glas, problem i kritika onih kojima je novina namenjena, ili „kritika kritike“, ili možda možemo organizovati tribinu o „Ludusu“ i omogućiti da se predlozima unapredi uređivačka politika novina.

(Foto: Đ. Tomić)

DO POSLEDNJEG DAHA ODANA POZORIŠTU

Zašto je sasvim normalno da sate brojiš na bojleru i zašto je na njemu uvek nešto posle 3 ujutru – srednje prema vrelom, zašto ostaje samo umetnost i to sitno pomeranje milimetar i milimetar, govori Aleksandra Pleskonjić Ilić, glumica retke pozorišne osetljivosti

Snežana Miletić

Na ovaj intervju stigla je na ogromnom biciklu, istom onakvom kakav je obavezan deo inventara svakog čestitog vojvođanskog dvorišta, a neretko i platna ponekog ovdašnjeg slikara ili ustreptalih pesama panonskih muzičara. Najduhovitija kad je mrtva ozbiljna, najozbiljnija kad se smeje, ali uvek do poslednjeg daha odana pozorištu. Pokazuje prvo božanstvenu modru narukvicu od plastičnih perlica, specijalno pozajmljenu od ćerke Natalije. Na početku pitanje zašto se nećkala da govori, kad sad bar ima konkretan povod, još jednu briljantu ulogu, ovoga puta u predstavi ***Kome verujete?*** koju je u Srpskom narodnom pozorištu, po tekstu Jelene Đorđević, režirao Darijan Mihajlović?

„Nekako mi je uvek bezveze da ja kao budem pametna. Koga uopšte briga šta mislim o pozorištu i drugim velikim i malim temema?! Ja, inače, volim da pričam i često, sada već sve češće, pričam sama sa sobom. To što pričam, razgovaram sa sobom - i zapisujem. Pričam i pišem o sebi, svojoj deci... Zapravo, svi nešto pišemo. Neke žene ostavljaju recepte za ***rozen*** torte, uverene da ih baš one najboje prave, a ja, eto, ostavljam neke zapise da bi me bolje razumeli Natalija i Tika, moja deca. Važno mi je da to što zapišem bude istinito, i onda kad nešto tako istinito izbaciš iz sebe, u jednom trenutku shvatiš da nemaš više šta istinito da kažeš nekome, pogotovo ne da kažeš nešto zvanično i pametno za novine, pa da te još neko za ozbiljno i uzme i onda si gotov... Zato mi je nekako blamantno da govorim, ali eto, nagovorih se...“

Ova nacija ne spava

„Trudim se da budem iskrena prema sebi, i na tom belom papiru kao i u životu. A to boli. Istina je surova. Gledam svoju staru majku, ima 84 godine, gledam kako ta nekad bistra i okretna žena sve više postaje beketovski lik. Po sto puta na dan joj odgovorim na pitanje, koji je danas dan. Treba je okupati, oprati to malo telo koje se sve više skuplja... Nekad imam strpljenja s njom, nekad ne, a nekad se stvarno zapanjim sopstvenom surovošću. Svakog dana se zapanjujem i životom u svom dovrištu – živim na otvorenoj pozornici – u dvorištu gde je sve kao na dlanu. Vide se životi onih koji njime prolaze. Gledam te ljude koji žure, oklevaju, stidljivo ili nehajno idu da toaleta. Neki rolne s papirom stidljivo skrivaju ispod pazuha, drugi ih, dok se vijore, potpuno odsutno nose u ruci. Noću se prepoznajemo po žaru cigarete. Ova nacija ne spava. Svi sede i puše. Vidim dole u uglu ženu, kupuju preduzeće u kojem 30 godina radi, ona ima još koju godinu do penzije i ne zna šta će dalje, druga šeta kera, vidim po žaru njene cigarete, treća sedi u trećem kraju dvorišta, besna jer ju je snaja ostavila, a ona je snaji snimila kasetu s venčanja, i s krštenja, pa šta još hoće. Vidim noću po svetlima koja dopiru iz stanova: ova nacija prevrće po kanalima. Svako ima svoj nemir, a moraš ga imati! Kako da ga nemaš kad ti u državi država ubije premijera?! 'Ajde ti spavaj mirno, bez žara cigarete. Ja sam jako zabrinuta i ne mogu da spavam. Naša šizofrenija ima gradaciju koja glasi: vitamin B, valerijana kapi, Persantin, Bensendin. Pevušim: 'Nula pet, nula pet (0,5, 0,5), tvoj je ceo svet'. Smiriš se pa teraš dalje...“

Leđno i kraul, ali bez laktanja

„U pozorištu su, čini mi se, ipak ostali najzdraviji ljudi, jer si tamo na stalnoj terapiji. Ja sam je imala dovoljno, te terapije, mada je bilo perioda kad je i nisam imala, kad nisam igrala. Ne mislim da su drugi igrali više, nezasluženo ili zasluženo. Igrao si, ***terapeutisao se*** koliko ti je bilo suđeno, odnosno koliko si umeo sebi da namestiš. Ja nisam znala da kažem: „Evo me, gledajte me!“ Ne mogu ja to i gotovo. Ne mogu gramzivost da podnesem ni u životu, a tek ne na sceni... Takvi ne mogu čak ni negativno da utiču na mene. Ja umem sebe da ugradim u ekipu, to sam uvek volela, da se tako negde zataknem i zaplivam ***leđno*** ili ***kraul***, kako bolje pasuje. Vidim, međutim, odskora, što me vrlo iznenadilo, da se bolje razumem s novim ljudima nego onima s kojima sam dosta radila. Ovi drugi, novi, me više provociraju“.

Darijan ili Mijač

„Mi imamo problem rediteljske pedagogije. Ona nam je u opasnom ćorsokaku. Eto, taj Nađ dođe katkad ovde, pa niko ne ume da iskoristi njegov boravak da kaže nešto toj deci, da vide njegov rad, nauče nešto od njega. Gledala sam prošle godine u Kanjiži njegovu predstavu i bila zapanjena kako nikog, čak ni od mladog pozrišnog sveta, glumačkog i rediteljskog, nisam videla. To je potpuno neshvatljivo! To je greh!

Mene danas reditelj može još samo svojom ličnošću da pridobije. Darijan Mihajlović, na primer, koji je uvek raspoložen, nasmejan, beskrajno duhovit i mio dečko. U suprotnom, ako reditelj nije takav, da bi me osvojio treba mnogo da zna – da bude Dejan Mijač“.

„Teško je danas sačuvati ljude. Toliko se trudim, ali mi ponekad promaknu neke stvari, skoro da sam nekad autistična. Ne mogu sve dovoditi u pitanje, to ponekad shvatim, a onda mi to neretko izmakne kontroli. U međuvremenu punim džepove kamenjem, svašta pravim od njega, saksije, vaze, kutije. Imam i diplomu tkalje. Kad je Penelopa toliko tkala, pa joj je prošlo vreme, valjda će i meni proći. Čovek mora biti kreativan. Tako si stalno spreman za ulogu, čak i kad ti ona nije na vidiku. Uvek moraš biti spreman za podelu. Nekad mislim da baš i nisam dobila najbolju podelu u životu. Moja potreba za samoobmanom, to je čudo živo. Život je kompromis i to mi sve teže pada. Možda je trebalo da pravim veće i hrabrije rezove, i u profesionalnom, i privatnom životu. Ali, ako ih nisam napravila, da li to znači da nisam ni bila spremna za njih, da sam samo to što sam postigla i dokle sam došla? Ne znam. Meni se čini da, kad si gramziv, kad išteš nešto što ti ne pripada, da se sve posle okrene protiv tebe, jer postoji viša pravda, kosmička ujdurma, spora a dostižna, koja sve postavi na svoje mesto. Čitam intervjue i izjave svojih mladih kolega da se uloge dobijaju u bifeima - možda ponekad i pokoja, ali retko, pa niko nije lud da dovodi svoje ime u pitanje.“

U pozorištu na stalnoj terapiji: Aleksandra Pleskonjić Ilić (Foto: Branko Lučić)

Verujući ateista

„Imam hrišćansku vertikalu u smislu – ne ubi, ne ukradi. Kad slučajno imam tri litre ulja u kući, odmah mislim da treću treba nekom da dam. Čudim se neukusno bogatim ljudima, uđem u Lupus (tržni centar u Novom Sadu u samom centru), i ne mogu da se načudim tom blještavilu – svetlima, staklu, potocima, vodoskocima i vodopadima, jer odmah pored vidim Zmajeve dečje igre, čija je zgrada poduprta stubovima da se ne sruši. Onda mi padne na pamet da se neko od tih nepristojno bogatih ljudi ne seti da makar malo pomogne da se srede Zmajeve igre, zbog svoje dece makar. Padne mi na pamet da se niko od njih ne ugleda na Kolarca, koji je možda i trgovao trulim mesom, ali se bar malo iskupio gradnjom „Kolarca“. Uporno se trudim da verujem u nešto, iako sam ateista, da verujem u ljudsku dobrotu, čak i ako je nema u mom vidokrugu. Verujem da je svaki čovek crkva, ali ne mogu čučati i tek tako čekati. Ateistu u meni i istovremeno (hrišćansku) veru u dobrotu ne osećam kao oksimoron. Trudim se da razumem, mada me ovo vreme zbunjuje. Zapravo sam veoma zbunjena. Kao neko ko treba da živi u saglasju sa svojim vremenom, i kao smrtno biće, i umetnik, lepo vidim da ne mogu često da se uštimam u vreme u kojem živim, i to me brine. Brine me što ne znam kom žanru pripada vreme u kojem živim ja – Aleksandra Pleskonjić. Nekad čak moram i glasno da izgovorim svoje ime da bih znala da sam živa“.

„Ne treba da budeš posebno pametan i zabrinut da bi te izbezumio pogled na stvarnost koju ti kroji galerija kojekakvih likova, njihovi bleskasti pogledi, suludi tikovi, skaradni osmesi, o budalaštinama da i ne govorim. A takvi ti odmah uđu u život, čim uključiš TV. Kad bih i u stvarnom životu mogla da koristim blagodet zvanu ***copy – paste,*** ne bih znala gde da me ***pejstiraju***. Jer, ne možeš pobeći. Postoje samo individualna bekstva unutar sebe. Kao majka tinejdžera koji treba da ide na gimnazijsku ekskurziju: prvo u Istanbul, što je otkazano zbog terorističkog napada, potom Španiju, što je otkazano iz istog razloga, zbog čega mi dete – ne bunim se – ide u Prag... pa zar to nije dovoljno da pogledaš koliko je sati na bojleru. A nešto posle 3 ujutru je uvek. To je srednje prema vrelom. Ostaje samo umetnost, pomeranje sata milimetar po milimetar. To je makar šta, ali si srećan kad to uspeš, a kad si srećan – lupi dlan o dlan“.

OD JAGOŠA DO JAGOŠA

Milka Lukić, glumica Narodnog pozorišta u Beogradu, posle dve godine penzionerskog statusa vratila se na scenu svog matičnog pozorišta kao tetka Savka u Nušićevoj *Gospođi Ministarki*

sagovornik: Aleksandra Glovacki

Računajući i neigranje pre penzije, posle koliko godina se dogodio ovaj vaš povratak? Nije baš mala pauza; celih 7 godina. Kako ste reagovali na poziv; jeste li se obradovali, premišljali?

Osećala sam se kao da sam dva dana pre toga imala poslednju probu, pogotovo što je i ta poslednja, pre 7 godina, bila kod Jagoša Markovića, u ***Našim sinovima***. Pa tako, od Jagoša do Jagoša.

Ali sam rad na *Ministarki*, s obzirom na to da ste igrali i u ranijim izvođenjima, prvo Anku sobaricu, posle Soju, koliko je to bilo inspirativno? Mešaju li se različite predstave u glavi?

Ne bih rekla da se mešaju, ali sećanja se javljaju. Čak sećanja na sve Nušiće koje sam igrala, a mislim da mi je ovo osmi! Počela sam davno, s ***Opštinskim detetom***, pa preko ***Puta oko sveta***, ***Narodnog poslanika***, ***Ožalošćene porodice***, do ***Ministarke*** s opštom, ali i mojom ljubimicom, Ljubinkom Bobić. S njom sam igrala 14 godina, i neminovno da sam je se sećala. A sad igram s toliko mladih kolega i, osim zadovoljstva, to je i progres.

Neminovno se neke crte podvlače u takvoj situaciji, od lika iz najmlađe grupe, do jednog od starijih; kakvo je bilo osnovno osećanje?

Gledala sam mladu Dejanu Miladinović u ulozi Anke, tako kršnu, tako lepu i plavu, tako veselu – prosto kao reklamu za zdravlje, i gledajući je volela sam da se setim sopstvene Anke, imala potrebu da joj pomognem, šta god da treba. Nije me hvatala tuga, naprotiv, baš radosna želja da joj pomognem. S obzirom na to da mi je mala zdušno vraćala, udvostručila je moju radost. A stalno su mi bile u pameti Ljubinkine reči: „Ne izvodi kerefeke, idi duboko, sigurno, sa zemlje. Uđi u svoju ulicu, pa dokle stigneš. Ne igraj mi Brižit Bardo, nego mi budi Anka sobarica“.

Uz brojne pohvale ovoj predstavi, mogu se čuti i primedbe kako to nije Nušić. Šta mislite o tome?

Mislim da jeste Nušić. I uostalom, njega niko nije uspeo ni da nadomesti, ni da nadgradi, ni da pokvari. Nušić uvek ispliva sa svojom specifičnom težinom. Što se ove režije tiče, za mene je ona pravi Nušić, u tom mnoštvu postupaka, vizji, moru mašte. Mislim da bi Nušić bio zadovoljan.

Jagoševa inteligentna mašta

Igrali ste kod Jagoša kada je bio na 3. godini režije, u njegovoj ispitnoj predstavi, Krležinom *Adamu i Evi*. Što će reći da ga pratite od samih početaka. Osim energije, energije, energije, što svi koji o njemu govore pominju, šta biste izdvojili kao dominantnu osobinu?

Energiju svako može da ima. Jagoš ima inteligentnu maštu, ja bih tako rekla. Ima veliki dar da u drugome podstakne maštu. Kad se dve mašte spoje, ume da odabere najbolje od onoga što mu drugi ponudi, a drugome takođe dozvoljava da napravi izbor. Ovo je naša četvrta zajednička predstava, a takav je bio i tokom prve, pre skoro 20 godina.

Kako ste tada pristali da radite kod nepoznatog studenta, bez honorara, u SKC-u?

Upoznala sam ga posle predstave ***Koštane*** koju je gledao, igrala sam Magdu, i prosto me je šokirao citirajući maltene čitave monologe iz predstave, pričao je o dunjama koje se pominju, čitav esej o tim dunjama, da bi me pitao odmah „Da li biste hteli da igrate kod mene u ***Adamu i Evi***?“ „A šta da igram, Eva nisam, Adam nisam, đavo takođe nisam?“ „To je čovek s lulom, ali to može da bude i dama sa cigaretom!“ „A, znači, promenićemo pol?“ „Da, bićete dama s cigaretom.“ I objasnio mi šta on to hoće. Dok je pričao gledala sam ga zaprepašćena tolikom rečitošću, odvažnošću, samouverenošću, i samo sam klimnula glavom i rekla: „Hoću!“

Bio je to Krleža, koji nije preterano uspešan u ovoj sredini, a današnja mlada publika teško da Jagoša može da poveže s tim autorom. Kakva je bila predstava?

Fantastična! U stovarištu SKC-a, gde su odlagani stolovi i stolice, mi smo sve prekrili crnim plišem. Naš divni slikar, pokojni Peđa Ćapić, rekao je: „Pa šta je ovo, kao dela Henri Mura!“ Beta Đorevska je bila fantastična Eva, na premijeri joj je pukla spavaćica preko grudi, ona je za kratko pokušala to da prikrije, ali kako je teška svila sve više vukla i sve se više cepalo, Beta je digla ruke i čitav prvi čin odigrala s golim grudima, tako odigrala da su svi mislili da je to režirano. Sve je išlo uz glas Marije Kalas i njene ***Toske***. Bila je istinski začudna predstava, u nekom hotelu Š kategorije, ekspresivno...

A vaši počeci, posle završene Glumačke škole u Novom Sadu?

Bila sam glumica kragujevačkog Narodnog pozorišta, šabačkog, niškog, pa tek onda beogradskog, pre koga sam se mnogo naigrala. Tu sam se naučila odnosu prema radu, profesionalizmu, i – ako se može naučiti ljubav – onda sam i ljubav naučila u tim pozorištima. I danas mislim na sve te svoje kolege, a možete misliti koliko sam ih upoznala, s kolikima sam igrala, toliko zanimljivih osoba; koji su to bili životi! S malim, mizernim platama, bez ikakve mogućnosti za zaradu sa strane, a radilo se po 12 premijera u sezoni. Čist romantizam! S druge strane, toliko dobrih reditelja. Nekad je reditelju početniku bilo teško da dođe do beogradske scene, gotovo nemoguće, tako da su svi počinjali karijere u Kragujevcu, Nišu... U Kragujevcu Milenko Maričić, Mita Đurković, Josip Lešić, u Nišu Aleksandar Glovacki, Aleksandar Đorđević, Duško Rodić... Oni su toliko imali žara, toliko su prednjačili, pravili moderne predstave. To su bili moji pravi učitelji.

A publika, kakva je bila u odnosu na današnju?

Ista kao i danas. Raspoložena i za dramu i za komediju. Sećam se u Nišu, igrali smo ***Porgi i Bes***, ne operu već dramu, to je bilo krcato. Kao što je bila krcata i ***Ivkova slava***. Ali, isto toliko publike je, te 58. i 59. godine imala ***Poseta stare dame***, što je hermetičan tekst, i dubok i moderan, a bilo je prepuno gledalište.

Lepota i erotičnost

Imali ste nešto što se smatra pogodnošću kada je reč o mladoj glumici, a to su lepota i erotičnost. Je li se baš jednostavno nositi s tim?

Lakše mi je bilo u ovim pozorištima na početku; u Narodnom pozorištu sam počela odmah s lepim ulogama, kao što je ***Nosorog***, ***Koračnica***, ***Irkutska priča***... A onda je moj muž, za koga sam se udala dok je bio student dramaturgije, e onda je postao dramaturg, pa vrlo brzo i direktor Drame, i ja sam se tu nešto zbrkala i povukla. Godinama sam po pozorištima slušala priče „E, glumica čiji je muž na vlasti, debelo će da plati sve...“, naravno uz one druge priče da je sve i dobila zahvaljujući njemu... Užas! Svako neraspoloženje prema njemu na meni se prelomilo.

Govorimo o Velimiru Lukiću, što je neizbežno, s obzirom na to da je obeležio kulturni i pozorišni život ovog grada kao pesnik, dramski pisac i upravnik Narodnog pozorišta u Beogradu. Kako je bilo biti njegova žena, pritom glumica?

Od silnog straha da se ne priča kako dobijam uloge zahvaljujući mužu, ja sam se nivelirala kao da pre toga ništa nisam igrala. Počela sam da uzimam drugorazredne uloge, pa i to nevoljno, jer ako neko hoće da kaže nešto loše uvek će naći povod. Čula sam i komentare da namerno biram male uloge da bih prešla glavnu glumicu! Pa nije brate, nego sam darovitija. Ali, to sada znam. Tad sam se sklanjala, pa ako je ***Podvala*** nisam Nera nego sam Smilja, ako su ***Tri sestre*** nisam sestra nego sam snaja... Rekla sam sebi „Milka, provuci se, neće ni on večno biti upravnik“. Ali, dosta sam usamljeno provodila te godine. Priđem loži, oni taman ogovaraju upravu, što je prirodno, jer šta bi glumci radili ako ne ogovarali upravu; znam po sebi, pa to je najslađe. Kad dođem, oni ućute. Onda se sklonim. Dok nisam i sama počela da ogovaram. Onda mi je Veca rekao: „Slušaj Milka, ne možeš me stalno ogovarati sa Stanislavom Pešić, Brankom Zorić i Dobrilom Stojnić!“ Pitala sam ga – kako da se družim ako ne ogovaram. (SMEH) Ali, to je veliko opterećenje, i obaveza i odgovornost... A nema slobode. Nekad bih i ja nešto rekla, ili zauzela neki radikalniji stav, bilo prema kolegi, bilo prema reditelju, a ne možeš. To je pakao!

Valjda je bilo i onih koji su se prema vama odnosili isključivo kao prema Milki Lukić?

Bilo je, eto te moje pomenute tri drugarice; pokojna Staša Pešić, Branka i Boba, Mira Bobić, ili – Mira Stupica, Nada Škrinjar... uostalom sve te veličine kojima sigurno nisam mogla smetati, jer niti su one želele moje uloge, niti ja njihove.

Pomislite li da bi vam u nekom drugom pozorištu moglo biti bolje?

Nikada! Na toj sceni sam statirala još kao dete. Prema tome, i za mene se može reći da sam igrala za vreme okupacije. (SMEH) Statirala sam u ***Dogorelom krovu***, gde je igrao božanstveni glumac, Milan Popović, koga sam kasnije upoznala u niškom pozorištu; statirala sam u „Toski“, „Boemima“. Bio je jedan inspicijent kod Lipovog Lada, koji je sve nas, nemirnu decu iz kraja, doveo da statiramo. Tako da je za mene Narodno pozorište pojam pozorišta.

Kad ste pomenuli okupaciju, je li istina da su samo Nemci bili u publici?

Ma kakvi, gledalo se itekako. Nije tačno.

Onda je trebalo suditi i publici posle rata?

Po toj logici je trebalo da se svi potrujemo! U okupaciji se živi. Teško, ali se živi. I ja sam kao dete, budući s Crvenog krsta, gledala predstave u Beogradskom dramskom, tu smo se mi devojčice zaljubljivale besomučno. Sve moje drugarice su bile zaljubljene u Đuzu Stoiljkovića, a ja se zaljubim u Pepija Lakovića. I sad, mamu povedem na predstavu ***Kolombe***, gde Pepi igra inspicijenta sa ćelavom glavom, mama se zgrozi. „U to si zaljubljena, crna Milkice!“ Ispričala sam to Pepiju posle 20 godina, kad smo glumili kod Slave Ravasija u nekim jednočinkama. Ali, bez obzira na sve, trčala sam u Narodno kad god sam mogla. I kao glumica niškog pozorišta, a tamo kad odigrate dobru predstavu, oni vas stimulišu, daju vam stipendiju za 3 dana da idete u Beograd i gledate predstave. I ja i Toma Jovanović, recimo, Toma ide u Beogradsko dramsko, a ja dođem da gledam ***Obožavanu Juliju***. Samo Narodno. To sam nešto zacrtala u sedmoj godini, i taj mi se san ostvario. I sada sa 69, ili 8, ne znam ni sama, još igram. I igraću još!

Najvažniji je bio – On

Veca je bio i dramski pisac; je li pisao nešto baš za vas?

Napisao je ***Sibilu ili Bertove kočije*** za mene. Ta odgovornost, to što igram u njegovoj drami, a najvažnije mi je kako će on da prođe... Uopšte ne znam kako sam preživela tu premijeru! Nisam volela da igram u njegovim dramama, pa najvažniji je bio ON! Emiliju u ***Dugom životu kralja Osvalda*** je takođe pisao za mene, ali sam rekla „Ne, ja to ne mogu, ubij me ali ne mogu!“ Mada sam posle uskočila umesto Ljiljane Janković, kada je otišla na trudničko. I baš sam bila na gostovanju, gde smo divno prošli, na Dubrovačkim letnjim igrama. Igrali smo u Kneževom dvoru, tri večeri za redom. Bile su ovacije.

Knežev dvor, Dubrovnik, Veca Lukić i njegovo društvo pisaca i intelektualaca, taj život sada zvuči gotovo bajkovito?

Volim da kažem da su moji univerziteti, pa i više od toga, neki divni ljudi, poput Dušana Matića koji nam je bio i

kum. Osamnaest godina svake nedelje smo bili u gostima kod njega. Zamislite kolikih sam se pametnih i lepih stvari naslušala, i u koliko toga me je uputio. Priča se, recimo, o Bretonu, a onda ja od nedelje do nedelje iščitam koliko više mogu. Pa pomenu Apolinera, ja se bacim na njega i sve Francuze uz njega. Možete onda misliti šta je za mene značilo takvo druženje u trajanju od 18 godina. Plus letovanja. Letovati s nekim, to je kao 5 godina druženja. To su mi, zaista, najlepše uspomene, jer osim Dušana Matića bilo je još mnogo zanimljivih ljudi. Milica Zorić, recimo, s njenim tapiserijama, Vava Hristić, Tanja Lukjanova... Divno putovanje posle ***Anabele*** s Bojanom i Mirom Stupicom. Mi smo išli na Bled, a oni na Bohinj, pa smo putovali zajedno. Mira je vozila neki Sitroen koji se užasno ljuljao. Bojan je, u jednom trenutku, odlučio da doručkujemo u Petrovoj Gori, na livadi, i krenuo je da vadi klopu. Te smo tu doručkovali od 8 do pola 11. (SMEH) Kad smo se najzad vratili u kola, od onolike hrane nam se i prispava. Veca je imao dovoljno savesti da učini napor i zabavlja Miru da ne bi zaspala za volanom, a Bojan i ja smo sve vreme spavali. I stignemo u Ljubljanu; Bože, kako mladost može da bude nevaspitana, ne mogu sad da shvatim da sam to uradila, tek sednemo u prvu poslastičarnicu da jadna Mira uzme vazduh i bar kafu popije, a ja krenem da zanovetam kako mi se ne dopada mesto! I žena pukne, naravno. Tu su mi svi dali prijateljski savet da ne progovaram naredna 2 sata.

Kakav su par bili Bojan i Mira?

Ostalo je zapamćeno da su najzaljubljeniji u svoje žene bili Nikola Tanhofer u Ivicu, Ljubiša Jovanović u Sonju, i Bojan u Miru. To su poslovične priče. Tokom šetnje, a ja sam baš imala dobre noge, obujem nove sandale očekujući da mi se svi dive, Bojan me gleda i kaže: „Jeben ti, baš su ti tanke noge.“ Sad, spram Mirinih su zaista bile tanke. (SMEH) Obožavao ju je.

Ono lepo i ono ružno

Vaš brak s Vecom se završio, a uvreženo je mišljenje da u takvoj situaciji okolina okreće leđa onome ko ostaje bez moći. Jesu li vam stvarno okretali leđa?

Naprotiv! Samo sam pogubila neke njegove prijatelje s kojima sam volela da razgovaram, a to su uglavnom pisci.

Zašto ste se razveli?

Zbog istog razloga zbog koga sam se udala – ljubavi. Jer, ne može vas povrediti neko koga ne volite, samo onaj koga volite. Iz velike ljubavi sam se razvela.

Sad ste, valjda, lakše mogli da učestvujete i u ogovaranjima uprave; a šta je to što glumci najviše zameraju upravnicima?

Glumcu je lakše da kaže: „Ne voli me uprava“, no „reditelj me ne vidi u svojoj predstavi“. Lakše mi je i da me reditelj mrzi nego da me neće. Lakše je reći „ne voli me“, no „ne ceni me“. Mnogo je mukotrpan posao, sav satkan od sujete, a sujetu moraš pobeđivati, inače će te pojesti.

Šta najlepše pamtite vezano za svoj rad u pozorištu?

Mnogo toga, ali pamtim Miju Aleksića kao najdivnijeg partnera koga sam imala. Te nežnosti, pažnje, tog razmišljanja za drugog, kolegijalnosti, podrške, to sam retko viđala u pozorištu u tolikoj meri.

A ružno, što vam sad prvo pada na pamet?

Sećam se strašne svađe s Jovanom Milićevićem, pred doktorom Hugom Klajnom, u ***Živom lešu***. Ja sam bila malo nedisciplinovana, što inače ne liči na mene, ali je Jovan tako stravično reagovao, zalupio vratima, napustio probu, i pri tome još otišao da me tuži kod direktora drame, što će reći kod mog muža. Klajn je bio pomiritelj, tako da nisu reditelji bili ti s kojima sam imala problema. Odnosno, ako sam imala, jasno sam stavljala do znanja da nisam više zainteresovana za eventualne buduće projekte.

Leda

Gospođa ministarka: Milka Lukić kao Anka

Čime to reditelj nervira glumca?

Ako nešto predložite, danas pa sutra pa prekosutra, prosto maštate, radite, jer za mene je proba zanimljiviji rad od predstave; predstava je fiksirana, dođeš, odigraš, maltene se i ne vidiš s kolegama sem na sceni, ali proba – to je rad, to je posao, razmena mišljenja, mentalna čišćenja, i sad kad imate reditelja kome apsolutno ništa ne odgovara što mu predložite, to nije normalno. A bilo je i takvih. Nego samo kako su oni zacrtali, kako oni misle. Pa ne može tako. Mora da se razgovara. Mora se imati konsenzus! (SMEH)

Menja li se tu nešto vremenom?

Radi se mnogo brže. Danas mladi reditelji s prvom probom kreću u posao. Jagoš kreće i u mizanscen. Najveću tremu kod njega imam na prvoj probi, na prvom kopčanju. Za mene je bio šok kad sam na ***Našim sinovima*** videla kako Dragan Mićanović glumi na prvoj probi. Glumi! I Dara Džokić. Takvo je vreme. I vrlo mi odgovara. Jer mnogo mislim na svaku ulogu koju dobijem.

U penziji ste već dve godine; osećate li se kao penzioner?

Ma kakvi, pa i pre penzije, tokom ove pauze, kad god zazvoni telefon pomislim: „Aha, ovo je neka ponuda“. Stalno si na dispoziciji. To je lepo osećanje. Osim toga, sam život je toliko bogat da se lako nađu drugi sadržaji.

Ipak je lepše s predstavom na repertoaru?

O, naravno, naročito s ovakvom. I uloga mi je po meri, ni veća ni manja ne bi bila dobra. Baš uživam. Jer, glumac nema iskustva. Sa svakom ulogom je na početku. A to nas čini mlađim od ostalih.

Smrt trgovačkog putnika: Milka Lukić sa Mijom Aleksićem

Miloš Žutić i Milka Lukić

SVOJ, U SVE MANJEM POLJU SLOBODE

Glumac Slobodan Beštić, trezan u tišini pijanih, opijen *Tišinom treznih*

Snežana Miletić

Treba čovek stvarno da bude naročito jak, da ima posebnu snagu i volju, ili snagu volje, da u sredini kakva je ova naša, sačuva - danas već nimalo na ceni - čestite ljudske osobine. Njih se ta sredina gnuša i zapravo vrlo boji, toliko da ih više gotovo ni ne poznaje, ali je istovremeno, perverzije li, uvek spremna da za njih nađe neku zluradu i ružnu reč. Tim pre su dragoceni ljudi koji su ostali dostojni svog dolaska na ovaj - sve lažniji - planet Holivud koji postajemo.

A žudnja je ta po kojoj se razlikujemo od drugih. Ona nam određuje sudbinu, sudbina volju, volja to što ćemo uraditi i onda je to taj naš život kakav imamo. Njegova životna žudnja bilo je i ostalo pozorište, na početku glumčevog života, doduše, drugačije nego danas. Kako i zašto, za ***Ludus*** govori Sobodan Beštić, a povodom predstave ***Tišina treznih*** u Narodnom pozorištu u Beogradu.

„Ništa nisam znao o Gezi Čatu, vojvođanskom piscu, po čijim je pripovetkama trebalo da nastane ova predstava na Petom spratu NP. Čuo sam za njega od Kinge (Mezei, rediteljke) i Kate (Đarmati, dramaturga) kada je bilo već izvesno da ćemo raditi sa ekipom iz Novosadskog pozorišta/Ujvideki szinhaz. Odmah sam ih molio da mi daju knjigu njegovih pripovedaka, ali neko udubljivanje u Čatovo delo bilo je izlišno jer su rediteljka i dramaturg već bile odabrale slike i prilike, likove i teme kojima ćemo se baviti postavljajući Čata na scenu", kaže glumac Slobodan Beštić, Krapek u ovoj predstavi.

„Za početak, bio sam zadivljen činjenicom da je u ono vreme živeo čovek koji je pisao tako moderno - moderno u današnjem smilu te reči - dakle - otvoreno, jasno i ogoljeno. O vrlo ludačkim temama i situacijama ispisao je neverovatno sugestivne redove, na jedan lucidan i bizaran, istovremeno vrlo duhovit način. U razgovoru sa prevodiocem Savom Babićem čuo sam da je najveći deo tih pripovedaka Čat napisao dok je bio na opijumu. E, tu sam se ja prepoznao, ne zbog opijuma, nego zbog te ljudske potrebe da se negde pobegne. Neko pobegne u opijum, neko u pozorište, neko se bavi paraglajdingom... Čoveku je prosto potrebna neka vrsta žestokog adrenalina da bi iskočio iz mučne svakodnevice, da bi došao do nečeg što je druga strana života. To se kod Čata vidi, vrlo je jasna njegova potreba da kroči s one strane realnosti i stvarnosti, koje umom poima naše biće. Čat je tako odlazio u sopstvenu podsvest - našu podsvest - punu raznih mrakova, a ti mrakovi su nešto u čemu sam se ja prepoznao".

Granice i slobode

„Radio sam i ranije slične stvari, odnosno na sličan način kako smo radili sa Kingom. Tako sam zapravo i počeo svoju glumačku karijeru. Taj princip improvizacije nije mi uopšte stran, tako sam radio sa Harisom Pašovićem na ***Buđenju poleća,*** takvo je bilo i ***Dozivanje ptica,*** sličan je unekoliko bio i rad sa Euđenijom Barbom, a tokom karijere, u nekim predstavama u kojim sam igrao, govorilo se na još drastičnije izmišljenim jezicima... Međutim, jako mi je drago što sam upoznao mlade ljude iz Novog Sada, koji, verujem, nisu imali baš puno prilike da se bave ovakvom vrstom pozorišta, koji opet umeju da razmišljaju potpuno drugačije od onog što čini ovdašnje poimanje pozorišta. Kinga Mezei je mlad čovek, ali vrlo dobar reditelj koji ima tačan cilj i sliku tog cilja na sceni, ali istovremeno i hrabrost da dozvoli slobodu glumcu da dođe do svog autentičnog rešenja, da bude kreator a ne samo interpretator, izvršitelj rediteljevih naloga, što glumcu često smeta. I na kraju, odnosno na početku, potpuno sam bio u čudu kada sam video da i publika veoma dobro razume predstavu, da reaguje na sva osetljiva mesta u njoj. Gledaju je najrazličitiji ljudi, od penzionera do sasvim mladih ljudi koji vole radikalne rezove i razne eksperimente u teatru, i to zato što je Kinga umela da napravi dobar spoj klasičnog, racionalnog poimanja predstave – priču i likove - ali i da razbije klasičnu, tvrdu dramaturgiju - preplitanje planova, vremena, prostora, duhovitosti, čak morbidnosti".

Moja tišina treznih

„Nikad ne bih došao da gledam predstavu koja se zove ***Tišina treznih*** a da ništa o njoj ne znam. To je bila moja prva asocijacija na to ***tišina trezih***, na naslov naše predstave. Možda je naslov trebalo da bude nekako komunikativniji, jasniji, informativniji. Ovako, dosta hermetično zvuči, kao bela crnina, kao neki oksimoron. Međutim, ako je ***tišina treznih*** ta poslednja scena u predstavi, kad se junaci otrezne, kad realnost prodre u njihov život, onda je naslov naše predstave tačan jer govori upravo o tom životnom paradosku kada se um i realnost, koju znamo, prevrću naglavačke, kad se ruši obična spoznaja i nastupa suštinska spoznaja sebe i sveta. To su jako bolni i jako retki trenutci; ne doživljava ih svako. To je dugotrajan i bolan proces na putu osvešćivanja sopstvenog bića. To su trenutci kada ti biva kristalno jasno, ko si, kakve su tvoje misli, emocije, kakva ti je percepcija, kako reaguješ na druge ljude, na spoljni svet, odgovara li on tvom biću, hoćeš li se, i možeš li se, i koliko, prilagoditi tome. To su sve iskrice, jako kratki trenutci prosvetljenja. Put do njih je put suočavanja s vrlo neprijatnim momentima sopstvenog bića za koja, bar na početku, potpuno sam bio u čudu kada sam video da i publika veoma dobro razume predstavu, da reaguje na sva osetljiva mesta u njoj. Gledaju je najrazličitiji ljudi, od penzionera do sasvim mladih ljudi koji vole radikalne rezove i razne eksperimente u teatru, i to zato što je Kinga umela da napravi dobar spoj klasičnog, racionalnog poimanja predstave – priču i likove - ali i da razbije klasičnu, tvrdu dramaturgiju - preplitanje planova, vremena, prostora, duhovitosti, čak morbidnosti".

Moja tišina treznih

„Nikad ne bih došao da gledam predstavu koja se zove ***Tišina treznih*** a da ništa o njoj ne znam. To je bila moja prva asocijacija na to ***tišina trezih***, na naslov naše predstave. Možda je naslov trebalo da bude nekako komunikativniji, jasniji, informativniji. Ovako, dosta hermetično zvuči, kao bela crnina, kao neki oksimoron. Međutim, ako je ***tišina treznih*** ta poslednja scena u predstavi, kad se junaci otrezne, kad realnost prodre u njihov život, onda je naslov naše predstave tačan jer govori upravo o tom životnom paradosku kada se um i realnost, koju znamo, prevrću naglavačke, kad se ruši obična spoznaja i nastupa suštinska spoznaja sebe i sveta. To su jako bolni i jako retki trenutci; ne doživljava ih svako. To je dugotrajan i bolan proces na putu osvešćivanja sopstvenog bića. To su trenutci kada ti biva kristalno jasno, ko si, kakve su tvoje misli, emocije, kakva ti je percepcija, kako reaguješ na druge ljude, na spoljni svet, odgovara li on tvom biću, hoćeš li se, i možeš li se, i koliko, prilagoditi tome. To su sve iskrice, jako kratki trenutci prosvetljenja. Put do njih je put suočavanja s vrlo neprijatnim momentima sopstvenog bića za koja, bar sve svoje ideale morao sam da proverim, kako sada oni stoje u odnosu na novu stvarnost koja je bila jača od svega onog što smo mogli da ponudimo na sceni. I onda je došao taj trenutak, ta ***tišina treznih*** kad sam shvatio koji je moj put. Danas već iz potpunog mira i opuštenosti mogu da se otkačim, da tako odlepim na sceni da se dobro osećam i ja, a da to, vidim po reakcijama ljudi, razume i publika. Paradoksalno, mir koji sam poslednjih godina, privatno, postigao, omogućio mi je da dođem do žešćih trenutaka na sceni, da to pomeranje bude snažnije od onog do kojeg sam, u užasnom grču, pokušavao da dođem kao mlad glumac. Možda je odgovor u posve jednostavnoj činjenici – iskustvu i 40 mojih godina".

Pozorište kao opijum

„Pozorište je na neki način i dalje moj opijum, ali, u drugom nekom smislu, i nije na isti način kao što je to nekad bilo, na početku mog glumačkog života. I to je dobro. Moja opsesija pozorištem bila je takva da me je gurala u grč. Hteo sam na sceni da doživim da mi se kosmos otvori, da izrazim sve ono što je ***zaumno,*** da me scena odlepi do realnosti. Mučio sam se da to postignem i to je vrlo često bilo nekomunikativno. Ljudi nisu reagovali na to što sam suštinski hteo da kažem, nego na taj grč koji je iz mene izlazio. I onda, pre jedno pet - šest godina, nešto se u meni otkinulo... U međuvremenu sam dobio i decu, dvoje dece, pa onda tih deset godina strahote koje smo preživeli, koje su me baš uzdrmale - koliko je on lep, koliko je važno biti živ - živ u svoj punoći - i koliko ti to daje šansu da uradiš nešto dobro i lepo".

Novi stari strahovi

„Bojim li se da će se publika u pozorište vratiti iz istih razloga iz kojih je išla devedesetih godina? Pa... Devedesetih sam bio u JDP-u, igrali smo ***Plavu pticu,*** bajku koju su gledali ljudi u trenutcima kad mnogi do njih nisu imali šta da jedu. I druga pozorišta bila su, sećam se, puna. To je bio beg. Bojim se da situacija nije bolja ni danas, odnosno da neće biti mnogo bolja ni ubuduće. Kao i svima, ili većini, posle 5. oktobra učinilo mi se da će biti drugačije, ali ništa u pozorištu nije krenulo nabolje. Naprotiv, pošlo je nagore. Jer, sve ono što se dešavlao u vojsci, politici, privredi, među radnicima, tek sada je to stiglo do nas u pozorištu. Mi tek sada ulazimo u to ludilo postratnog perioda. Možda to nije tako upadljivo ni vidljivo u smislu nekih konkretnijih nemira, štrajka ili sličnog, jer se dešava u našim glavama, među nama interno, ali se i te kako vidi na sceni - u krizi ideja i kretivnosti, o nemanju para da i ne govorim. Baš zato je ovo što je Kinga Mezei uradila u NP, otvoreno ću reći, lekcija beogradskim rediteljima. Jedan mlad čovek došao je na scenu nacionalnog pozorišta, doneo jedan sasvim nekomunikativan tekst, i za krako vreme, bez mnogo para, s njemu nepoznatom ekipom i većinom mladim glumcima koji nisu navikli na takvu vrstu pozorišta i taj način rada, napravio odličnu predstavu koju razume raznolika publika; a da ta predstava, pritom, ni u jednom svom segmentu nije bilo kakav populistički ustupak bilo kome. Mislim da je dala žešću lekciju o režiji, o tome kako se, s lakoćom i bez kvazifilozofiranja, dolazi do zanimljivih rešenja. Sve je krajnje jednostavno, samo treba biti talentovan.

Ništa drugo. Ništa više, a ni manje. Ona ima smisao i osećaj za pozorište, ona ima ključ koji nama u ovoj sredini nedostaje. Ne mislim na pare, pa čak ni na glumce – njih, jako dobrih i darovitih, imamo dosta. Mi samo nemamo pravih

Mir koji je postigao privatno, omogućio mu je žešće trenutke na sceni: Slobodan Beštić (Foto: Đorđe Tomić)

ideja. A zašto se to desilo - zato što smo se zatvorili. Deset - petnaest godina mi zapravo nemamo pojma šta se dešava ni u nabližem komšiliku.

Ne putujemo, ne znamo kako razmišljaju ljudi u Evropi. Šta je tamo moderno, u kretivnom a ne pomodnom smislu. Zapali smo u blato, sve se završava na lokalnim uspesima, tapšemo se po ramenu a svaka predstava koja, ako i izađe van granica, ne komunicira s publikom; možda tu negde na Balkanu ali nigde na ozbiljnijem, nekom relevantnijem mestu. Verujem da smo jako nazadovali u pozorišnom ukusu i idejama, ne mislim tu na pojedince, nego kao nacija, kao kultura, mnogo smo zaostali".

Bojim se da...

„Ako i u pozorištu budemo nudili španske serije i ako publika bude poverovala da je to vrhunac u teatru, ako je neko nekim čudom ubedi u to, biću jako nesrećan da pozorišta opet budu prepuna. Bojim se da publika, u trenutku velike krize kretivnosti, baš to ne prepozna kao svoj ukus. To jako neće valjati. Nisam optimista, ni u tom smislu, ni u smislu politike koja kroji budućnost svega, pa i pozorišta. Moja žena radi u Republičkom ministarstvu za odnose s inostranstvom i u toku sam sa svim što se tamo dešava, a sve to ne miriše na optimizam, ni po pitanju harmonizacije odnosa sa Crnogorcima, ni približavanja Evropi. Ponavljam, jako smo zaostali a sve što se desilo juče i prekjuče, što se dešava danas, ne daje mi nikakvu nadu u pogledu toga da će se sutra bilo šta pozitivno preokrenuti. Mi se i dalje lomimo između nacionalizma, tog lošeg nacionalizma - ne mislim ništa loše o nacionalizmu koji je ljubav prema sopstvenom narodu, ali se gnušam nacionalizma koji je mržnja i netrpeljivost prema svemu što je drugačije, što nije sopstveni narod. Ta mržnja ide u zatvorenost, ide u ono što su rezultati naših izbora i, na kraju krajeva, u ono što je naša kultura. Ako opstane ova opcija koja podrazumeva povratak nacionalnim vrednostima - a to kod nas gotovo uvek podrazumeva četničku netrpeljivost - onda je to veliki korak unazad i ničeg dobrog u tome neće biti. Nemam ništa protiv ljubljenja svog naroda, istraživanja istorije, preispitivanja nacionalne prošlosti, ali s kritičkim stavom - za to sam uvek. Igrao sam davno u ***Ruženju naroda***, to je izuzetan komad koji vrlo zrelo sagledava nacionalno biće jednog naroda, s puno ljubavi i razumevanja. Ali, glorifikacija nacionalnih mitova i obmana, to samo može da nas gurne u duboko blato a u njemu znamo kako je. Predugo smo se davili u njemu. Nama ne treba nacionalizma te vrste. Videli smo kuda on vodi, gde nas je doveo. Vidimo do čega je doveo u kulturi. Sve je pink. Bojim se da će tako biti i u pozorištu - pravićemo jeftine predstave kojima ćemo pokušati da privučemo što više publike, na dnevne i nacionalističke teme koje će podići španske-serije ukusu".

Članstvo *u biblioteci*

„Polje slobode se, generalno, ne samo kod nas, sve više smanjuje. Nismo mi posebni po tome što izgleda dolazi vreme da ćemo svi morati da budemo članovi neke ***biblioteke,*** ako uopšte bilo šta budemo hteli da radimo. Moja iskustva, radeći u inostranstvu, nisu ništa drugačija. Globalizacija uopšte nije idealna stvar. Radeći s ljudima po Evropi i iz celog sveta ja sam video da su i oni morali da se politički odrede da bi radili, doduše ne tako direktno i banalno kako je to često ovde kod nas. Oni to čine u rukavicama, na primer kroz nekakve humanitarne projekte koji pomažu ovo i ono, a ispod toga, kad zagrebeš, vidiš političku opciju koja zlupotrebljava kulturu i umetnost da bi promovisala neki program – recimo pomirenje naroda koje im u tom trenutku odgovara. Amerika i Evropa pretvorile su se u jedan rigidan sistem i tamo više nema onih sloboda o kojima mi ovde, stišnjeni svojim neslobodama, sanjamo. Nećemo mi moći mnogo da se iščupamo od toga, ne samo zato što smo otišli u drugu krajnost – oni kažu svet je globalno selo a mi hoćemo naše malo selo. U svemu tome ne vidim prostor za istinsko oslobađanje u širem kontekstu, sem u individulanim slučajevima. Sve mi više, sve ovo, liči na Orvela, više nego ikad pre. Bojim se da će se, kako smo zaostali, ako ikad i dođemo do te Evropske unije, ona raspasti, jer tamo je tek gomila problema. To bi bio naš neprevaziđeni oksimoron".

Mali optimizmi

„Nisam optimista u tom nekom generalnom pogledu na budućnost, dakle. Ona mi pre izgleda apokaliptično, nego kao građenje sna o budućnosti. Ali, optimista sam onako lično. Verujem u slobode talentovanih ljudi kakvi su Kinga na primer. Verujem u te male - a velike - iskrene motive vrednih i talentovanih ljudi, u njihove privatne optimizme i nade, i naše susrete koji će, verujem, kreirati, u našem slučaju, dobre predstave", kaže glumac Beštić i najavljuje da ćemo ga naredne sezone gledati u ***Fridi Kalo*** koju će na Petom spratu NP, po tekstu Sanje Domazet, režirati Ivana Vujić. U Užičkom pozorištu sam Beštić će režirati ***Lepoticu i zver,*** a na jesen će uslediti i pozorišni susret sa Mladenom Matanićem i Handkeovim tekstom ***Čas u kojem nismo znali ništa jedni o drugim.***

O ***Zlim dusima,*** gde i kako, možda neki drugi put.

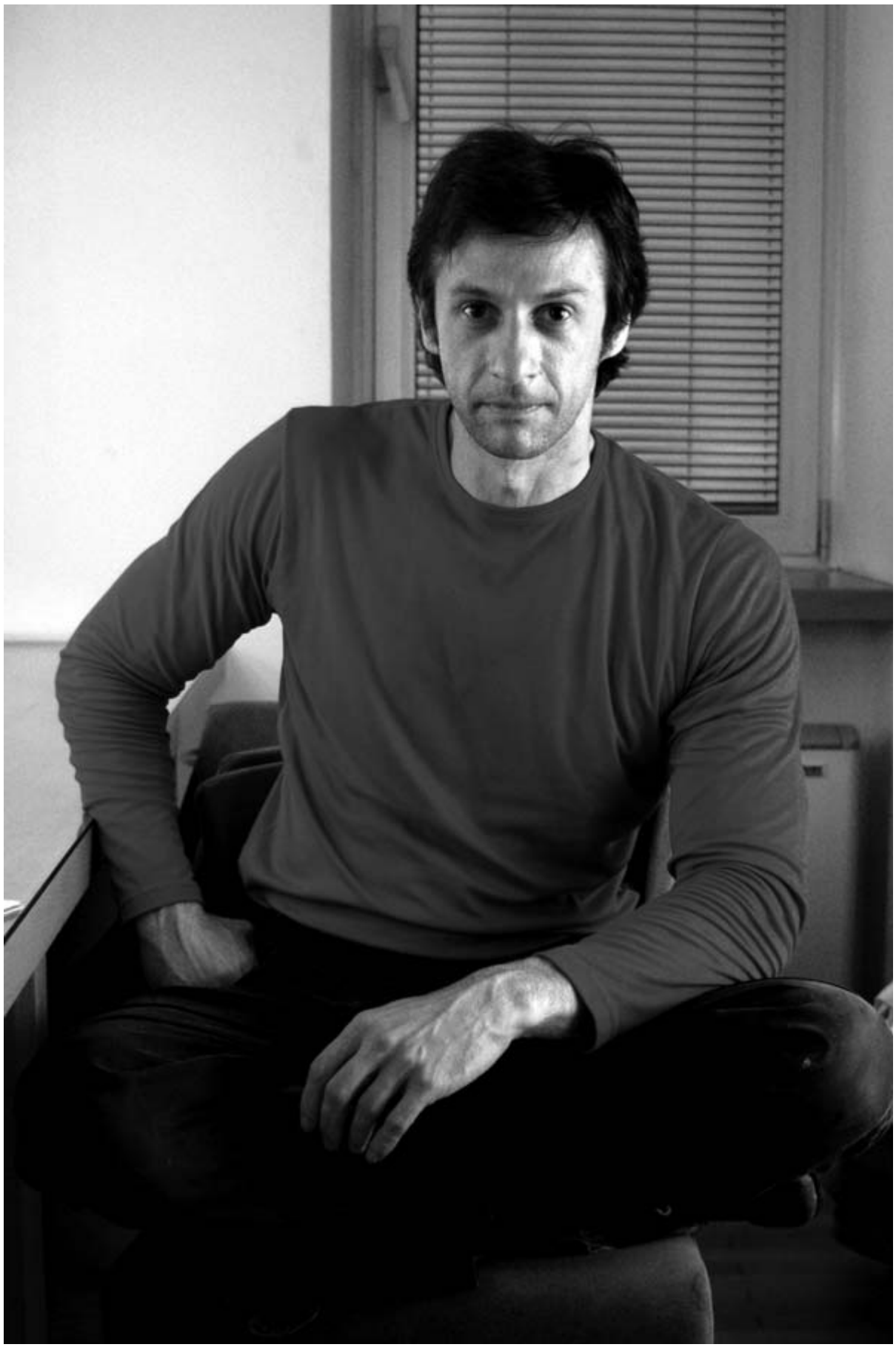

(Foto: Đ. Tomić)

ŠESTODNEVNO GOSTOVANJE GKM IZ SPLITA U KOTORU OD 24. .4 DO 30.04. OVE GODINE

Vesna Perović

Đir umetnosti, duhovnosti i ljubavi (rodjen u Kotoru 19.12.2003.god. na Okruglom stolu o saradnji gradova Split-Kotor-Mostar i obeležen izložbom fotografija Fedje Klarića pod nazivom „Splitski djir ljubavi") nastavljen je gostovanjem GKM iz Splita sa svoje tri predstave, a u okviru projekta **Teatar bez granica** čiji je nosilac opština Kotor, sa mojom malenkošću kao autorom, koordinatorom i td. Projekat ima za cilj: inovativnost, kooperaciju i decentralizaciju, sa svrhom normalizacije odnosa i stvaranja ambijenta tolerantnih, medjuetničkih i regionalnih odnosa. Eto kako sve to moramo da pakujemo da bi došli do novca! Pripreme su trajale tri meseca, finansijska konstrukcija je bila zatvorena pre otpočinjanja realizacije, zahvaljujući brojnim sponzorima koji su prepoznali značaj i kvalitet. Hronološki to je izgledalo ovako:

25.04. je održana Press konferencija gde smo: prisutni glumci, direktorka propagande GKM-a Dinka Gudić, Sekretar Sekretarijata za kulturu opštine Zoran Živković i ja predstavili projekat. Vest o tome bila je u udarnom terminu u okviru II Dnevnika prvog kanala državne TV. Iste večeri sa početkom u 20 časova odigrana je prva predstava ***Mali libar marka uvodića splićanina***, u režiji Vanče Kljakovića, koja je 1997. god. nominovana za najbolju hrvatsku dramu i iste godine doživela TV adaptaciju. To je priča iz sudnice koja sažima 2 fjabe (spl. Novele) s početka prošlog veka. Uz miris priganica i bakalara sud užurbano radi u šta nas uveravaju izvanredni glumci: Vladimir Bobo Davidović, Nada Prodan, Vinko Mihanović, Franko Strmotić i danas u hrvatskoj vrlo popularni Filip Radoš nenametljivom satirom navodeći nas na suze i smeh.

26.04. u 11 časova izvedena je matine predstava namenjena školskoj deci ali i odraslima ***Kazališni sat***, prema tekstu Jasena Boka, u režiji V.Kljakovića i u istom glumačkom sastavu. Tema je: kako uopšte funkcioniše pozorište, šta ga čini, kako se radja jedna predstava?.. kroz tretiranje slike bračnog trougla kroz komediju, tragediju i gradjansku dramu. Edukativan, izvanredan komad radjen 1992. god. U oskudnim vremenima, izveden preko 300 puta, naišao je na oduševljenje mladih kotorana uz opasku: "Kada će opet doći Splićani?"

Iste večeri izvedena je i treća predstava po tekstu majstora vodvilja Žorža Fejdoa, i u režiji V.Kljakovića ***Biž ća, ne motaj se gola!,*** premijerno prikazana u decembru 2003.god. Govori o životu lokalnog političara sa parlamentarnim ambicijama, čija supruga njegove obaveze ne shvata ni najmanje ozbiljno. Kotorani su nakon nekoliko poziva na bis ovacijama dočekivali glumce na izlazu iz garderobe!

27.04. sa ansamblom sam otputovala za Nikšić sa predstavom ***Mali libar***... Interesantno je da će taj dan hroničari zabeležiti kao datum kada je prvi put u istoriji njihog grada gostovalo pozorište iz Hrvatske !

28.04. sa istom predstavom bili smo u Herceg Novom, gde je ona uvršćena kao jedina iz inostranstva na 9.HAPS-u. Iste večeri je načinjen prilog za tv emisiju ART, kao jedinu iz oblasti kulture na I programu državne tv. Prilog prikazan 2.05.ove god.

29.04. takodje sa ***Malim librom*** GKM se predstavio tivatskoj publici.

KAKO JE NUŠIĆ ISPRAĆEN 1938.

Iz pozorišne prošlosti

Na Bogojavljanje, 19. januara 1938. godine, u svom domu preminuo je Branislav Đ. Nušić. Nušić je spadao u red najagilnijih kulturnih poslenika. Uvek bodar i krepak, uvek spreman da se svom snagom založi za kulturna pregnuća u svojoj sredini, za slobodu kulturnog stvaralaštva, osobito pred kraj života, kao da se vratio svojim mladalačkim slobodarskim idealima. „Kroz punih sedam stotina godina mi nismo uspeli da književnost, kao najviša duhovna pojava, dobije u nas ono mesto koje joj pripada i da se književnik kao stvaralac postavi bar jedan korak ispred mnogobrojnih rušilaca kulture kojima obiluje naše društvo", zapisao je Nušić 1935. godine.

Književnost je za Nušića bila pre svega oruđe slobode: „Ako je književnost izraz duha jednog naroda, ono mora biti zatočnik slobode toga duha; ako je književnost izraz uzvišenosti u čovečijem duhu, uzvišenost se ne uznosi pod pritiskom sile", izjavljuje Nušić 1936. godine.

Petog decembra 1937.g. Branislav Nušić izgovorio je sledeće reči na osnivačkoj skupštini Udruženja umetnika, naučnika i pisaca, koje se smatraju njegovim ***Kulturnim testamentom***: „Spor je tempo kojim mi koračamo u plemenitoj težnji da se uvrstimo u redove kulturom i napretkom daleko izmaklih naroda; spor je tempo da mi u bliskoj, pa možda i daljoj budućnosti ne možemo dogledati ostvarenje tih svojih težnji. Ne leži uzrok tome u nedostatku duha, u nedostatku duhovnih moći naših, već u težnjama i materijalnim i moralnim prilikama i uslovima pod kojim se naša mlada kultura razvija. Kulturni izrazi, kulturni pokreti, pregnuća u našem su društvu još uvek pojave drugog i trećeg reda; nosioci tih izraza, pokreta i pregnuća, dakle graditelji kulture, kod nas su maltene izlišni ljudi, čak toliko izlišni da se njihova reč odstranjuje čak i kad se rešava o najvažnijim kulturnim pitanjima. Sem toga, mlada kultura kao i mlada biljka za svoj razvitak i procvat traži atmosferu zračniju, no što je ova koju joj naše podneblje nudi. Pod našim, tako često mutnim podnebljem, mlada se biljka ne može da razvije u stablo, niti da da punu cvast, kao što ni duhovno stvaralaštvo ne može doći do punog izražaja, te stoga mnoga reč ostaje nedorečena, mnoga misao možda neiskazana, mnogi tok presušuje na samome izvoru ili bar ne daje sve izobilje svoje duhove moći.

Ma koliko snažan duhom, pojedinac nije kadar ni svojim naporima ni eventualnim svojim ličnim uspesima, da izmeni ove prilike; tek udružene sve duhovne moći, jednom zajedničkom i istrajnom akcijom, moći će kulturnim pregnućima da prošire duhovne vrednosti u našoj sredini i moći će da im obezbede značaj koji one imaju u razvitku kulturnog mladog društva."

Nušićeva smrt kao da je na trenutak objedinila i leve i desne političke snage. Sahrana Nušićeva je jedan od najzapaženijih javnih događaja u kulturnom životu prestonice između dva svetska rata. Posmrtni ostaci B. Nušića bili su izloženi na katafalku u foajeu Narodnog pozorišta 21. januara, a sahrana je obavljena 22. januara.

Posle održanog pomena nad odrom pokojnika, kovčeg je iznet i stavljen na kola. Sa balkona Pozorišta od pokojnika su se oprostili Dimitrije Magarašević, ministar prosvete, u ime kraljevske vlade, Veljko Petrović u ime Srpske akademije nauka, zatim dr Branislav Vojinović, upravnik Narodnog pozorišta, pa dr Branko Šenoa, intendant zagrebačkog Narodnog kazališta i Dušan Nikolajević u ime Udruženja dramskih autora.

Povorka se zaustavila pred Univerzitetom, Kapetan Mišinim zdanjem. U ime studenata od pisca se, sa balkona, oprostio Miloš Minić, student prava. Povorka je dalje krenula prema Sabornoj crkvi, gde su se nalazili zvaničnici: kraljev izaslanik pukovnik Durbešić, komandant Beograda general Petar Kosić, predstavnici Udruženja rezervnih oficira i ratnika, ugledne ličnosti javnog i kulturnog života, među kojima je bio i slikar Uroš Predić. Opelo je izvršio mitropolit zagrebački Dositej sa velikim brojem sveštenika.

Posle opela sa Nušićem se oprostio dr Justin Popović, prof. Univerziteta. Pred crkvom su se od pokojnika oprostili Marko Car, Grigorije Božović u ime uredništva „Politike", Mita Dimitrijević u ime PEN-kluba. Poslednji govornik je bio Boža Nikolić, predsednik Udruženja glumaca.

Pogrebna povorka je potom krenula Knez Mihailovom ulicom, preko Terazija, Aleksandrovom i Grobljanskom do Novog groblja. U Knez Mihailovoj, pred knjižarom Vlad. Rajkovića, pogrebna povorka se zaustavila, gde je očitana kratka molitva. Celim putem, beleže izveštači novina, s obe strane trotoara, bio je prekrio svet koji je izišao da oda poslednju poštu voljenom piscu.

Na groblju su se sa pokojnikom oprostili Radoslav Vesnić u ime Kluba nezavisnih književnika, Dušan Matić u ime Udruženja umetnika, naučnika i pisaca i Pjer Križanić, u ime Novinarskog udruženja. Poslednji govornici su bil Dobrivoje Stojanović, potpredsednik Udruženja rezervnih oficira i ratnika i književnik Milorad Pavlović Krpa, vršnjak i dugogodišnji prijatelj.

Evo nekoliko odlomaka iz oproštajnih napisa, govora i izjava književnika i pozorišnih umetnika koji su decenijama sarađivali s Branislavom Nušićem.

Milan Grol: „Da bi se shvatio karakter Nušićevog humora, treba imati na umu simpatiju koju on pokazuje prema licima u svojoj komediji: način na koji on uživa u njima kao tvorevinama svoga duha neovisno od suda koji o njima ostaje kao ljudima. Smejući se tipovima u Nušićevoj komediji, gledalac oseća u njihovom društvu pisca koji se zajedno sa njima smeje, kao sabraći svojoj... Tipovi u Nušiću niti su slikani sa odstojanja, niti su izuzetni i izdvojeni. U njima su uopštene crte čitavog jednog reda u društvu, jedne profesije, shvatanja i navika jednog kraja. Ako u njima život nije zahvaćen u dubini, u širini, kolektivno on nije ostao bez izraza. U tom pogledu Nušić je u komediji raskovao plemeniti metal za sitnu paru, sitnu i mnogu, iza mnoge.

Priznavan i neprihvatan od kritike, i primljen u Akademiju tek u sedamdesetoj godini, Nušić je završio ne samo kao najaktivnije ime, nego i kao potreba vremena. Jedno od najvećih zadovoljenja Nušiću je osećanje praznine iza njegove smrti, praznine i brige u pozorištu, kome je on ubrizgavao kamfor iz godine u godinu, praznina u publici, koja je, razbijena u idejama i osećanjima, bar u večernjim satima nalazila u Nušiću nešto zajedničkih senzacija o dnevnom životu."

Milan Predić: „Da se naše građanstvo, toliki naš mali čovek, pribere oko kovčega Branislava Nušića, oko mrtvog tela pisca komedija, šala, stvaraoca karikatura, vedrog pisca, zabavljača, da sačini čitavu dugu i dobrovoljnu gardu oko njegovog sprovoda, od sedišta grada do dalekog groblja, nije navela ni obična radoznalost sveta prema svečanoj procesiji, želja za sudelovanjem u javnom činu, niti je privuklo jedno zvučno ime, ni ono što bi se nazvalo 'zahvalnost smehu', pa ni običnog, neprimećenog čoveka prema umetnosti koja se setila da je živ...

Pravi uzrok koji je postavio te duge redove Nušićevih sugrađana na ulice kojima je njegovo mrtvo telo proneseno, to je jedno drugo tumačenje, drukčije dodeljen značaj koji je Nušićev smeh morao dobiti i dobio u vreme kad je pao i kraj života, i to ne samo, kako bi se moglo misliti, zahvaljujući nekim njegovim poslednjim delimam, ipak osetio obeleženim tim vremenom... Ako je nekad Nušićev smeh mogao biti smatran kao podsmeh, danas on može biti samo zamerka, protest, kritika onoga što je komično zato što ostaje i traje preko vremena, bez beleženja znakova raspadanja, u svojoj izvitoperenosti, u teturanju, posrtanju. Danas su te mase osetile da je ovaj ironičar sa njima. A odlika dela koja su zaista izvorna, neposredna i koja su talentovana baš je u tome. Nušićeva izvornost nije mogla da dobije bolju potvrdu do tu mnogostruku i mnogovremenu važnost."

Milan Dedinac: „I ja već nazirem ***živog*** Nušića koji će pobediti. On uvek pobeđuje. Njega izgrađuju i izoštravaju za tu borbu žive reči Nušićevih satira, koje su se, iako narod ne stvara repertoare narodnih pozorišta, skoro jedine i zadržale na pozornicama u celoj zemlji. I stvaraju misao i smeh i sve one asocijacije koje se rađaju kod gledalaca pri svakoj takvoj reči. Samo da bi pobedio, taj živi Nušić mora biti oštar i jasan! On se mora podići bez sentimentalnosti i kritički osvetliti jakom svetlošću. Mora se izneti pod kakvim je objektivnim i subjektivnim uslovima svako njegovo delo postalo... A u Nušićevom delu, uglavnom, pozitivan je posao samo njegovo negiranje, ujedi njegove satire."

Velibor Gligorić: „Nama je drag satiričar Nušić, miliji i zaslužniji onaj Nušić u početku i na završetku književnog stvaranja. U njegovom veoma elastičnom, živahnom i vitalno produktivnom duhu tinjao je neugašeni plamen liberalnog čoveka i savesnog umetnika koji se najednom opet razgoreo u poslednjim danima njegovog života. U kulturnim i društvenim zamračenjima našeg doba, Nušićev duh se opet pribrao u stav otpora, njegova umetnička snaga je u tom otporu porasla, zasvetlele su u njegovom duhu liberlane tradicije iz njegovih mladih dana."

Boža Nikolić: „Udruženje glumaca Kraljevine Jugoslavije, u ime svih jugoslovenskih glumaca, pozvano je da opštoj žalosti doda i svoj najskrušeniji bol pri

— Evo me, braćo, k vama: moj drug smeh proteran je sa zemlje.

(Karikatura Pjera Križanića)

oproštaju sa ocem sveukupne glumačke porodice. Veliki staratelj naš, Branislav Nušić, za pedeset godina svog pozorišnog stvaranja značio je za sve nas: poslednji izlaz, kotvu spasenja, sigurnu koru hleba! Gde god bi pozorište zapalo, kad god su zalagane glumačke stvari, kostimi i pozorišne dekoracije, uvek je spasavao od konačne propasti samo ovaj neumrli otac Melpomenine dece, veliki hranitelj naš, Branislav Nušić s njegovim komadom koji puni kuću... Nušićeva je zasluga što se je održala i othranila poluvekovna naša glumačka sirotinja u putničkim pozorištima, jer im je on pružao sebe kroz svoje komade, davane bez tantijema, čak i bez neposredne zahvalnosti. Kadgod su i naša najveća, centralna pozorišta zapadala u krize, one su prebrođivane jedino davanjem Nušićevog repertoara. Mnoge pozorišne ustanove, kao i svi mi pozorišni trudbenici, večito dugujemo velikom pokojniku za svoje postojanje. Naš dug je i umetnički i čovečanski i mi ga odužujemo igrajući u njegovim komadima s najvećom voljom i trudom da postignemo najveći uspeh.

I nismo nezahvalni sinovi, Branislave Nušiću, jer, evo, u ime jugoslovenskih glumaca, nad Tvojim mrtvim telom, polažem zavet da ćemo ime i slavu Tvoju pronositi s pokoljenja na pokoljenje, kroz vekove naše pozorišne kulture, dokle traju daske što svet znače, kao Tvoji najblagodarniji sinovi, oče i hranitelju naš!"

Žanka Stokić: „Nušić je bio moj roditelj. Roditelj moga repertoara. On je načinio od mene ono što sam sada, ulogama koje je za mene pisao. Bio je to veliki čovek, veliki toliko da mi još dugo i dugo nećemo imato sličnog po veličini... Nušić je za nas glumce značio ogromno. Mi smo ga voleli kao oca i mazili ga kao dete. On je kao otac brinuo o nama, starao se da nam da najbolje uloge, a mi smo ga zbog toga pazili i čuvali. Nušić nas je danas ostavio. Ali dok je pozorišta i dok je glumaca, znaće se za Nušića i on će među nama uvek biti živ."

Dušan Radenković: „Njegovom smrću pozorište je izgubilo najomiljenijeg autora, a glumci pisca koji je sa virtuoznošću umeo da napiše komad tako da u njemu i male uloge budu izrazite i velike. Mi, glumci, od srca oplakujemo smrt patrijarhata naše drame koji već pola veka gospodari našom scenom. On je voleo glumce mnogo kao što i oni njega mnogo vole. On je umeo svakome da pruži svoje puno prijateljstvo, a starijim glumcima i svoje drugarstvo. Ja lično bio sam počastvovan njegovim velikim simpatijama, koje su se na vidan način manifestovale na dan njegove proslave."

Ana Paranos: „Nušić mrtav! Ta dva pojma ne slažu se nikako. Ta on je celog veka terao šalu sa svima i sa svačim. Možda je i ovo jedna od njegovih šala. Kažite lekarima neka ga pregledaju bolje. Možda se ipak varaju."

Toda Arsenović: „Nušić je umro, kažu. Ako su živi njegovi komadi, ako je živa njegova reč koju mi glumci izgovaramo preko rampe publici, nemogućno je da je Nušić umro. Umrlo je njegovo telo, ali on je živ i tu je među nama neprekidno."

Obeležavajući 140 godina od njegovog rođenja, valja se podsetiti kako su ga savremenici ispratili na onaj svet, podsećajući se istovremeno Nušićevog duha koji je s blagonaklonošću ismevao ljudske slabosti i mane, ali istovremeno s gorčinom slikao društvene mane i ljudske devijacije rođene u potčinjenosti „dolaru" i „vlasti".

Priredio Zoran T. Jovanović

GOSPOĐA MINISTARKA

75 godina na sceni narodnog pozorišta

Aleksandra Jakšić

Narodno pozorište u Beogradu ove godine obeležava 75 godina od prve premijere ***Gospođe ministarke*** Branislava Nušića. U ovoj godini se navršava i 140 g. od rođenja pomenutog velikana domaće dramaturgije i 115 g. od njegove prve premijere (***Protekcija***, 30.3.1889). Pre četvrt veka umrla je Ljubinka Bobić.

Da bi obeležio ove jubileje nacionalni teatar, posle 20 godina odsustvovanja sa scene, postavlja ***Gospođu ministarku*** u režiji Jagoša Markovića, a Živku igra Radmila Živković. U okviru proslave, Muzej pozorišne umetnosti je pripremio izložbu ***Gospođa ministarka 75 godina na sceni Narodnog pozorišta*** dok je Izdavačka delatnost NP-a objavila istoimenu knjigu, kao i dopunjeno izdanje knjige Petra Volka ***Žanka Stokić***.

Knjiga ***Gospođa ministarka 75 godina na sceni Narodnog pozorišta*** **Jelice Stevanović** ima za cilj da što preciznije i potpunije istraži, analizira i izloži dugi život ovog komada. Autorka na osnovu prikupljenog materijala najpre prikazuje okolnosti u kojima je napisana drama i u kojima je odigrana prva premijera. Zatim, za ovu kao i sve naredne inscenacije opisuju se pripreme, premijera, iznose se recenzije kritike, negde i beleške, sećanja, reakcije, da bi potom iznela i od sezone do sezone detaljne teatrografske podatke o životu svake postavke. Dva poglavlja su posvećena legendarnim ministarkama Žanki Stokić i Ljubinki Bobić. Ali krenimo od početka...

Gospođa ministarka prvi put

Nušić je za vreme Balkanskog rata osnovao pozorište u oslobođenom Skoplju gde je i postavljen za upravnika. Tu 1914. počinje da piše svoju najpopularniju komediju ***Gospođu ministarku***. Međutim, kada je stigao do pred kraj drugog čina novi rat ga je primorao da napusti pisanje, a pošto se kasnije vratio u Skoplje shvatio je da je rukopis izgubljen. Posle više od decenije, 1929. se setio svoje nedovršene komedije i počeo da je piše ponovo, po sećanju. I ova, kako ju je sam autor nazvao „šala u četiri čina" (u intervjuu datom pre premijere rekao je: „Komad je u četiri čina, u osnovi vodviljski, ali sa jednim nizom tipova, sa jednom oštrom satirom i sa tendencijom, da jedno doba našeg društvenog života pribeleži onako, kako je bilo"), premijerno je izvedena 25. maja 1929. u režiji Vitomira Bogića. Premijernu podelu uloga načinio je sam autor, koji je pišući već imao neke glumce u vidu. Jedna od njih je i Žanka Stokić, prva u nizu ministarki. U poglavlju posvećenom ovoj glumici, autorka Stevanović iznosi biografske podatke kao i citate savremenika o načinu njene glume; zapravo objašnjava fenomen Žanke Stokić, koja je smatrana najvećom glumicom tog doba.

Predstava je pripremana samo u devet proba (Žanka nije bila zadovoljna svojom glumom na premijeri, pa je ulogu kasnije nadograđivala), dekor je bio siromašan, kao i kostimi koji su prerađivani iz fundusa ili su akteri nosili svoje. Ali to glumcima nije smetalo, i iako ova komedija obiluje epizodnim ulogama koje su podređene naslovnoj, uz Žanku su igrala velika glumačka imena. Budući da je bila praizvedba domaćeg teksta kritika je najviše pažnje posvetila Nušiću i njegovom delu. I zamerila mu je da se dodvorava publici, da je komad pisao za široke narodne mase, osporava mu književni, ali ne i scenski kvalitet. Bilo je i primedbi na žanrovsku postavku komada. Srećom, isti kritičari (Milan Dedinac, Milutin Čekić, Dušan Krunić...), iako daleko od oduševljenja čak i odobravanja, svedoče o uspehu predstave kod publike. Tako saznajemo da je publika izazivala autora na scenu posle svakog čina. I to je bilo presudno da predstava ima dug vek, verovatno mnogo duži da nije bilo okupacije. Da je predstava bila veoma popularna svedoči i da su Žanku Stokić na ulici oslovljavali sa „Ministarka". Treba dodati da je kritika izdvojila Ljubinku Bobić koja u praizvedbi ***Ministarke*** igra dečaka Raku. „***Gospođa ministarka*** je bila svakako najpopularnija predstava u Narodnom pozorištu u Beogradu između dva rata, a Žanka Stokić je stvorila glumačku kreaciju koja je postavila kriterijume za igranje naslovnog lika za sva vremena. Žankina gluma je učinila da Nušićeva komedija postane ono što bismo nazvali kultnom predstavom, a Nušićeva Živka je Žanku uvela u legendu" piše Jelica Stevanović.

Ministarka posle rata

Po oslobođenju Beograda, zgrada kod Spomenika bila je prinuđena da već 11.11.1944. otvori vrata Pozorištu narodnog oslobođenja. Nove vlasti su skinule sve naslove sa repertoara koji su igrani za vreme okupacije i pre nje, i takođe, vršile proveru podobnosti zaposlenih, pri kojoj je Žanka Stokić osuđena na gubitak građanske časti... Drugu premijeru ***Gospođa ministarka*** doživljava 10. oktobra 1945. u režiji Dragoljuba Gošića. Na premijeri glavnu ulogu igra Nevenka Mikulić. O ovoj posleratnoj izvedbi oskudna su svedočanstva, tako da autorka koristi deo teksta Milana Đokovića koji govori o njegovom stavu o Nušiću i izvođenjima njegovih dela iz 1949.g. Međutim, ova postavka opstaje devet godina (1945-1953) i za to vreme je odigrana 152 puta. Kroz podelu su prošla sva značajna imena tadašnjeg dramskog ansambla. Naslovnu ulogu su pored Nevenke Mikulić igrale i Mileva Bošnjaković, Ljubinka Bobić i jednom Mila Dimitrijević, gošća iz Zagreba. „... Ova postavka je važna iz više razloga: održala je kontinuitet prikazivanja, dokazala je da je aktuelna, a da ne smeta tadašnjoj vlasti, uticala je na formiranje nove publike i otkrila – novu značajnu, a kasnije će se ispostaviti i veliku Živku, Ljubinku Bobić" zaključuje Jelica Stevanović.

Treća premijera Nušićevog najpopularnijeg komada na sceni NP-a poverena je mladom Dušanu Vladisavljeviću čiji je motiv za režiju bio preigranost komada u staroj postavci, stalna promena pojedinih uloga, uskakanja, što je dovodilo do šarolikosti u glumačkom izrazu kao i atmosferu razbijenosti i nepovezanosti. Prilikom podele uloga Vladisavljević se trudio da bude što više glumaca koji nisu igrali ranije, ali naslovna uloga je poverena Ljubinki Bobić koja je u prethodnoj verziji igrala Ministarku preko 70 puta; mada je 20. maja 1955. nastupila prvi put premijerno. Međutim, pored reditelјevih najava, kritika konstatuje da je ovde reč o obnovi a ne novoj verziji tj. da je u pitanju „nova varijanta stare predstave", ali i da je komad pogrešno interpretiran. Reditelj je, naime, podlegao konceptu realističke društvene satire i time oduzeo scenski šarm ovoj „šali" kako ju je autor nazivao. Ali u glumi Ljubinke Bobić viđena su svojstva koja sadrže produbljenije pristupanje Nušiću. Ona je „osetila mnogostrukost elemenata koji stvaraju Nušićev smeh". Ova postavka je imala kratak život, igrana je svega 27 puta u periodu od 20 meseci.

Sto godina rođenja Nušića

Godine 1964. obeležena je stogodišnjica Nušićevog rođenja i tim povodom je u okviru proslave, izvedena i nova premijera ***Gopsođe ministarke*** ovoga puta u režiji Braslava Borozana. On je nastojao da bude veran tekstu i da mu ne dodaje ono čega nema, da se odupre uticaju socijlizma, da se Nušić tumači kao društvena satira. Predstava živi 14 godina i gostuje u Rumuniji, SSSR-u, ima i radijsku premijeru na Radio Beogradu. Kritika posebno hvali reditelja za dobru glumačku igru. Ministarka je i ovoga puta Bobićka, koja će u ovoj inscenaciji igrati preko 200 puta. Poslednji put na sceni nastupa 8.10.1978. kada je obasuta cvećem i petnaestominutnim aplauzima. Posle manje od dva meseca ova glumačka diva odlazi u legendu. Autorka knjige posebno poglavlje posvećuje Bobićki u ovoj ulozi, u kojem iznosi izvode iz kritika kao i reditelјeve beleške o njenom stvaralačkom procesu.

I poslednji odeljci ove knjige posvećeni su premijeri 22. novembra 1982. u režiji Milenka Misailovića. Ulogu Živke tumači Olivera Marković koja je imala težak zadatak da se suprotstavi mitu koji su nosile Stokićka i Bobićka. Međutim, po rečima kritičara Avde Mujčinovića, reditelјeva greška je u tome što je pokušao da otkrije drugačiju ***Ministarku*** i da je protumači kao univerzalnu dramu o snobovštini, on je od vodvilja i urnebesne komedije napravio dramu čime je zbrisao Nušićev humor. O predstavi pišu Milutin Mišić, Maja i Petar Volk, Dušan Kovačević, Feliks Pašić, Vladimir Stamenković... I kritika je gotovo svemu našla manu, kao i glumi Olivere Marković, a sve se ocene stapaju na, kako kaže Jovan Hristić: „Na kraju, kada se Živka izazovno okreće publici i kaže: 'A što se vi cerekate mojoj sudbini?' mogli smo primetiti da je njeno pitanje promašeno. Jer njenoj se sudbini u ovoj predstavi niko nije smejao." I predstava živi svega dve sezone.

I za kraj, Jelica Stevanović kaže: „Posle praizvedbe publika je oduševljeno klicala, kritika je osuđivala pisca za površnost, povlađivanje najnižem ukusu, korišćenje jeftinim vicevima... Ali sud istorije reko je drugo: Nušić je naš klasik, naš Šekspir, ***Gospođa ministarka*** je jedna od njegovih najboljih, a svakako najpopularnija i najizvođenija komedija – delo koje je obeležilo epohu. Isto su učinile i dve glumice, Žanka Stokić i Ljubinka Bobić (...) ***Ministarka*** je kroz sve ove decenije dokazala: može da se čita i da se igra na razne načine, u raznim žanrovima, ali jedno je važno – mora da bude smešna. A taj smeh je lekovit. I on čini da ***Ministarka*** ni sa 75 godina nije starica."

NUŠIĆ U LOGORU

Boško Trifunović

Branislav Nušić i Zvonimir Rogoz na železničkoj stanici u Pragu 1933. godine

Nušić je došao u logor u pravi čas. Može se reći da bi se, bez njega, dalje, teško opstalo. Došao je u času kada smo već bili oguglali na sve tegobe logora, na gladovanja i zlostavljanja, kada nas je upravo zahvatila apatija i kada se gasila nada da ćemo doživeti kraj rata. U času kada je čežnja za kućom, za Srbijom počela da boli kao živa rana. U času kada su očaj i beznađe pretili da obore i najjače među nama, ušao je među nas živi Branislav Đ. Nušić. Nekako spontano, nagonski, kao davljenik za slamku, uhvatili smo se za njega.

U logoru ni tekstova ni ikakvih knjiga nije bilo. HZMLJ (Hrišćanska zajednica mladih ljudi, sa sedištem negde u Švajcraskoj) slala nam je religijske spise, molitvenike i Biblije. Nije to bilo loše – to je tešilo, ali nije bodrilo, učilo je da praštamo ali ne i da prkosimo. Trebalo nam je nešto drugo. Nemci su nam utrpavali svoje ratne biltene, od kuća su stizale retke, ali čemerne vesti. Bio je kraj četrdeset druge, Staljingrad se još nije bio dogodio, prebelo isplaknuto nebo Šlezvig-Holštajna i iskošeno bledo sunce severa ništa lepo nisu obećavali. A trebalo je preteći. Opstati. I – to se zbilo tada. „Udar nađe iskru u kamenu" i „Bez muke se pesma ne ispeva" našli su svoje ovaploćenje. Mala grupa đaka – redova, jučerašnjih srednjoškolaca i studenata, po sećanju na svoje amaterske pokušaje kod kuće – poduhvatila se da „napiše" Nušića. „Napisali", smo zajednički, radosno se prisećajući, prva dva teksta. Bili su to ***Anafabeta*** i ***Muva.*** Kažem „napisali". Bilo je to zajedničko prisećanje, radost vraćanja kući, u Srbiju, u slobodu. (Zbog onih koji ne znaju i drugih koji su zaboravili moram ovde da napravim digresiju: kad je Jugoslavija okupirana i razbucana, a vojska pohvatana i nabijena u logore, već od prvog dana Nemci su, ovde u zemlji, trebili i odvajali samo Srbe. Svakodnevno a nekad i dvaput dnevno bi nas postrojavali i nudili i zahtevali da se izdvoje svi ne-Srbi. Ljudi su mogli da se izdvoje kao Slovenci, Hrvati, Albanci, Rumuni, Bugari, Mađari, Turci – šta bilo – svi su oni imali neke svoje države u koje su ih otpremali, u Nemačku su stigli samo Srbi. Nas su čak u Libeku, „na obalama melanholičnog i hladnog mora" ponovo trijerisali i izdvajali. Jedan prosedi feldvebel je čak posebno hteo da izdvoji Šumadince. Tako smo mi od Nemaca saznali da smo Srbi, jer do tada niko na to nije mislio, i da smo narod odabran za tlačenje. Izabrani narod. Etnički čist. Otud u ovom tekstu iz logora: Srbi i Srbija.)

Uporedivši kasnije te „naše" Nušićeve tekstove sa originalom, ustanovili smo da smo na mnogo mesta omašili, ali na jednom planu, sigurno najvažnijem – nismo. Nismo omašili ni izdali na planu duha! Bio je to u duhu izvorni Nušić, bio je to njegov humor i čemer (jer i čemera ima kod njega!), njegova toplina, njegova ljudskost (da ne kažem humanost). I tako smo počeli. Odziv pubilke, kako to danas zovemo, bio je ogroman. Totalan. Niko, ama baš nijedan čovek nije izostao sa predstava koje smo reprizirali u beskraj.

A onda se u „našem sreskom mestu", u našem logoru pojavilo ***Sumnjivo lice.*** Dobio ga je jedan od nas u paketu i uz njega poruku: ... „ne tražiš slanine nego ti je stalo do sprdnje... a mi ovamo..." itd. Odmah smo se dali na pripremanje komada. Nismo prepisivali a ne bismo ni imali na šta. Sa žarom smo naglas čitali tekst iz jedinog primerka i svako je naučio ceo komad. Režija kolektivna. Sufler nepotreban. Dekor, kostim, maska – već prema logorskim uslovima. Iz ove perspektive reklo bi se „u naznakama" – moderno rešeno. Istovremeno, spremajući ***Sumnjivo lice***, obnovili smo prema originalu i ranije dve predstave. Tako smo odjednom imali na repertoaru tri komada!

Ne umem, sada, odmaknut, da iskažem i objasnim kolika je to bila sreća i koje bogatstvo. Možda da kažem ovako: da se slučajno postavilo pitanje da li da nam smanje i onako bedno sledovanje hleba, repe ili krompira, ili da nam uzmu Nušića – ne bismo se uopšte dvoumili: zadržali bismo našeg Branislava Đ. Nušića.

I sada dolazi ono što se previđa, što se ne uočava uvek kod Nušića. Nije retko mišljenje da je Nušić „lak" pisac, da „čeprka po površini", da golica i zasmejava, nešto kao gili-gili, da ne dodiruje „duboke slojeve i egzistencijalne probleme". E, vidite, nama se to tada, nije tako činilo. Čak, naprotiv. Ne da se mi nismo zabavljali i smejali, ne da publiku nije boleo trbuh od kikotanja, to ne, - ali NAS Nušić nije samo zasmejavao (a i to nam je, verujte, bilo nužnije od nafore), on nas je ozarivao, i hrabrio, i bodrio, i podržavao, i mudrosti učio. Tada se on, tamo, kod nas, u logoru dokazao kao vrlo mudar čovek, kao veliki majstor reči, kao dragi dobri drug koji na lak i jednostavan način kazuje mudre i važne stvari. A i zašto bi se mudrost kazivala jedino namrštena čela i smrknuta pogleda... A da ne kažem da nam je doneo miris i dah naše zemlje, naše sredine, i probudio zaspalu nadu i stvorio uverenje da ćemo kuću opet videti. Nije bio ništa manji garant našeg povratka kući nego savezničke armije koje su se rvale sa Hitlerom. Oni su sad mirno mogli da se bore, nek' im je Bog na pomoći, mi ćemo sačekati, nismo sami: Nušić je sa nama.

Ušavši u naše barake, dotakavši nam srce čarolijom svoje ljudske reči, preobrazio nas je. Naš pakao na čijem ulazu nije moralo da piše „Ostavite svaku nadu...", prestalo je da bude naše mučilište. Podbodeni njime, pod ruku sa njime, krenuli smo složno i bodro protiv osvajača i zlikovaca. Njegovim jezikom i njegovim duhom počeli smo da razaramo tamnicu u kojoj smo čamili. Replike iz ***Sumnjivog lica*** postale su za nas oružje: sentence, aforizmi, melemi, čaranja. Bajali smo njima i čarali. „Bre, bre, bre, čitavu Evropu će da opkolimo" nije više bila tupava Jerotijeva „strategija", već ironična, cinična, spasavajuća, raskovnička bajalica protiv Hitlerove promukle pretnje o osvajanju Evrope. Otkad smo to čuli, rekli, sa naših dasaka koje su nam zaista život značile, postalo je to naš lek, naš spas, naše superiorno podsmevanje liku kukastog krsta. „Bre, bre, čitavu Evropu..."! Gotovo – ne treba ni 'leba ni krompira – spasen si Srbine. (Razumedosmo tada i onu Zmajevu: „Haj, što Srbin jošte živi kralj svih zala..."! Ta Nušićeva sprdnja počela je da razara i obesmišljuje užasnu nemačku silu, bio je to podsmeh poput onog Siranovog: „Gle prćasta gada!" Više nije bilo situacije u našem logorskom životu ni u zbivanjima na svetskoj klanici, koje nismo komentarisali i olakšavali Nušićem. Sprčeni, skvrčeni dr Gebels je odmah dobio ime Šušumiga. To ga je tako obezvredilo i smanjilo, tako pljunulo i bacilo na đubrište, da više niko nije zazirao od njegovih histeričnih pretnji i blebetanja. „Jesi li čuo šta kaže ona Šušumiga" – bilo je dovoljno da se uspraviš i da ti oči zasijaju. Mogao si i bez večere. Nacistički bilteni, svakodnevno isticani na logorskoj oglasnoj tabli, sa formulacijama „elastično smo skratili front" ili „efikasno smo se odlepili od neprijatelja", brzo su zamenjeni Jerotijevom depešom: „Energičnom poterom ovosreske vlasti, hajduk taj i taj izmakao ispred potere u drugi srez." Gotovo! Više se nismo bojali Hitlerove sile, mogli smo se s njime šegačiti. Hitler je pao daleko ispod Jerotija, tačnije shvatili smo svu ljudsku dobrotu, slabost i naivnost Jerotijevu, poredići ga sa Hitlerom. Jerotije veli: „Ne umem da zviždim, nije mi Bog dao dara za to. Umem tako kad vabim psa, ili kad zviždim ćuranu, ali kad dođe tako neka opasnost, a meni se nešto stegne ovde, pa naprćim usnice i samo duvam, ali ne izlazi nikakav glas." Kakav dobri čikica Jerotije, kako veliki i human je njegov tvorac Branislav. Ovaj švapski zlikovac pretvorio je svet u klanicu, na sve strane dime se pekare koje ne peku simite već ljude, a njemu se nije nešto steglo ovde, već se ludački i besomučno dere da uši pucaju. Đubre! Kako da se i sam ne osetiš ozaren, preliven Nušinom ljudskom toplinom, kojoj je on Jerotija ogrejao. Nije bilo nimalo čudno, već sasvim normalno da dvojica logoraša, susrevši se na logorskom krugu, ovako prokomentarišu situaciju na frontovima: - Ala ga brzo uhvatismo!- More to je ono što ga još nismo uhvatili. A ni večna mudrost i dilema o carstvu nebeskom i carstvu zemaljskom, o sudaru principa dobra i zla, ništa nije izgubila na vrednosti ni istinitosti zato jer je rečena trivijalnim rečnikom plupijanog policijskog pisara Žike. „E, pa tako ti je to! Kad imaš srce... ne možeš da imaš gaće"!

... Kazivač ovaj ne može a da se ovako javno ne pogordi time da je na takmičenju (koje bi na današnji način mogli nazvati FEDRAGL – Festival dramskih amatera gladnih logoraša) na kom su pored nas, učestvovali još Francuzi, Poljaci, Belgijanci i Rusi, dakle međunarodnom, osvojio prvu nagradu. Sa svojih tadašnjih 23 godine i pedeset četiri kilograma, igrajući u Nušićevoj ***Muvi***, tako je slavno kolutao očima, jureći za muvom, da je pored aplauza dobio i nagradu vredniju od Oskara: dve kutije keksa, tri konzerve, paket sira, čokoladu, kutijicu neskafe i tri paketa cigareta. Bilo je to bogatstvo, koje je naša trupa sladila i uživala skoro dva meseca. A tada, u logoru, tako opredelilo i usmerilo da je kasnije pozorište postalo njegov život i njegova sudbina.

Pišući o nastanku i životu svog ***Sumnjivog lica***, pre kojih sedamdesetak godina, Branislav Đ. Nušić je rekao: „Od onih mutnih vremena do danas prošlo je toliko stvari i izmenjeno toliko duha... da je ***Sumnjivo lice*** usled toga izgubilo jedan deo draži koji je moglo imati pre trideset ili četrdeset godina..." Srećom, ispalo je da nije tako. Kojih tridesetak godina posle ove autorve ocene „Sumnjivo lice" je ponovo pokazalo sve svoje stare i neke nove draži, Brana Nušić je na belom konju, kao pred pozorištem nekad, predvodio logoraše na putu ka Srbiji i slobodi.

U ime preživelih i onih drugih logoraša, zatočenih u logoru Zandbostel X B, u peščanim pustarama severne Nemačke, a za vreme Drugog svetskog rata, ovu pomalo zbunjenu i patetičnu reč poštovanja i odanosti – izreče ratni zarobljenik i zatočenik Zandbostela pod brojem 16161 FS 306, na pedesetu godišnjicu drugog života velikog i neumrlog Branislava Đ. Nušića.

(Ovaj zapis je pročitan na Tribini Sterijinog pozorja u Novom Sadu, 30.5.1988. održanoj povodom 50 godina od smrti Nušića)

VELIKI USPEH *GOSPOĐE MINISTARKE* U PRAGU 1933.

Jelica Stevanović

Komedija Branislava Nušića, ***Gospođa ministarka,*** prvi put je pred sud publike i kritike izašla pre tačno 75 godina. Bilo je to 25. maja 1929. godine na sceni Kod spomenika, ili, kako se tada govorilo, „u novoj zgradi" Narodnog pozorišta u Beogradu. Kritika je imala mnoge zamerke, ali publika je već na premijeri bila oduševljena. Grohotni smeh i urnebesni aplauzi prolamali su se tokom čitave predstave, i nesmanjenim intenzitetom nastavili se sve do okupacije 1940. A dotle je ***Ministarka*** osvojila i sve druge profesionalne i amaterske, male i velike scene u tadašnjoj državi, ali i mnoge evropske: u Pragu (1933), Beču i Budimpešti (1935), Sofiji, Varšavi, Krakovu, Lavovu, Vilnu (1938), kao i u mnogim manjim gradovima Čehoslovačke, Bugarske i Poljske. Uprkos novonastaloj političkoj situaciji, posle rata se prikazivanje ove komedije, na radost glumaca i publike, ali i pozorišne blagajne, nastavilo i u SFRJ, ali i u inostranstvu. Najnovije premijere ***Gospođe ministarke*** u Narodnom pozorištu u Beogradu, kao i u somborskom Narodnom pozorištu, pokazale su kolika je glad za ovim tekstom kod naše publike i danas. A u Moskvi se predstava igra već nekoliko decenija, Međunarodni pozorišni festival „Scena na raskršću" u Plovdivu, u Bugarskoj je zainteresovan za našu predstavu, „na neviđeno", (čak kažu da im nije potreban ni prevod, jer ***Ministarka*** je u Bugarskoj svima poznata)...

Prva premijera van granica naše zemlje, dogodila se u istoj zemlji u kojoj je još 1902. igran Nušićev komad ***Tako je moralo biti*** – u Čehoslovačkoj. Iste godine kad je ***Ministarka*** imala svoju praizvedbu u Beogradu, zagrebački glumac, Zvonimir Rogoz je stigao u Zlatni Prag kao novoangažovani član Narodnog divadla. U prvo vreme je učio jezik i gledao probe i predstave, ali ubrzo je osetio potrebu da na scenu ovog pozorišta dovede neki naš komad. Tako se obratio direktoru, dr Hilaru, rekavši kako bi trebalo da bar režira dok ne nauči jezik dovoljno dobro da može na scenu, i uz opasku da u njihovom repertoaru nije bilo jugoslovenskog teksta već punih jedanaest godina, predložio da odabere neki naš komad. Ovaj ga je uputio dramaturgu, Františetu Gecu, koji, međutim, nije bio naklonjen Rogozu. Odgovorio mu je kako su jugoslovenski pisci sto godina u zaostatku: ako napišu nešto dobro, onda je to kopija zapadnih tekstova – a on radije na scenu postavlja originale; jedini naši dobri komadi su folklorni, a on ne postavlja ni češki folklor, pa sigurno neće ni jugoslovenski.

Rogoz nije odustajao, i vratio se Hilaru, ovog puta sa konkretnim predlogom – režirao bi Nušića. I opet bez uspeha. Narodni divadlo je imao loše iskustvo sa ovim našim autorom, igrali su komade ***Knez Ivo od Semberije*** i ***Pučinu*** i oba puta bez većeg uspeha. Uzalud je Rogoz objašnjavao kako su prethodni neuspesi razumljivi, jer prvi je komad iz lokalne, nacionalne istorije, a drugi početničko delo našeg, sad već slavnog, klasičnog komediografa... Dodeljene su mu režije Vojnovićevog ***Sutona***, Ogrizovićeve ***Hasanaginice*** i drugih komada, ali prošle su godine – Nušića nije uspeo da dovede pred prašku publiku.

Slučaj je hteo da odmah po povratku sa odmora, u jesen 1932. sretne upravnika Smihovskog pozorišta, Kadleca, koji je bio nesrećan što ga je za otvaranje sezone Narodni divadlo pretekao Gogoljevim tekstom. Iskoristivši odličan šlagvort, Rogoz mu predloži za početak sezone Nušićevo ***Sumnjivo lice***, svojevrsnu „gogoljijadu" našeg najboljeg komediografa. U rekordnom roku komad je bio preveden i postavljen, doživevši panegirike od strane čak i najoštrijih kritičara. (Drugi izvor, međutim, govori da je ova premijera bila u Švandovom pozorištu.)

Istog prepodneva kad su kritike objavljene, direktor Narodnog divadla je u panici zvao Rogoza i hitno mu tražio nekog Nušića. „Eto vidite, mogli ste biti prvi", trijumfovao je Rogoz. „Ništa, sada je svejedno. Ima li još koju komediju?" „Ima, koliko hoćete", odvratio je Rogoz i posle kraćeg razmišljanja ponudio, „specijalno za Narodni divadlo" (tada je u Čehoslovačkoj vladala liberalna demokratija), ***Gospođu ministarku***. Saznavši da u komadu postoji uloga za njegovu suprugu, i to glavna, naslovna, bez daljih razmišljanja direktor je naredio da prevod bude kod njega za 24 sata! Sam pitanju uzdržana praška publika, a naročito premijerna, i to u Narodnom divadlu. Prilagođeni epilog u kojem Ministarka obećava da će, ako ponovo dođe do položaja, biti mnogo pametnija, izazavao je urnebes od aplauza i usklika. Premijera je bila u januaru 1933, a kritika je isticala aktuelnost teksta koji daje „...oštrinu kritike skorojevićstva u poređenju sa sličnim našim i stranim komadima"; „komad dolazi kao poručen, jer skorojevićstvo i protekcionaštvo zaslužuju da budu energično ućutkani u našoj demokratskoj državi na Vltavi..." Za sam tekst je, između ostalog, pisano: "komad je pun pozorišnog dramatizma koji nisu postigli naši dramatičari...", a protagonistkinja, Balova, kojoj je ova teljskim primedbama i fotografijama iz predstave. U vreme kada su uloge u pozorištima bile rukom prepisivane, svi čehoslovački teatri su kupovali objavljenu ***Ministarku*** i Rozendorf je na toj knjizi zaradio bogatstvo. Ali, to mu nije bilo dovoljno, te je i Nušićeve tantijeme iz Narodnog divadla podigao, ne davši autoru ni pare. Uprava pozorišta je ipak nekako zataškala veliku aferu koja je bila na pomolu, i to vrlo diskretno, tako da ni Rogoz nije saznao kakav je dogovor postignut. Tek, Nušić je otišao zadovoljan.

Sledećeg dana je igrana svečana predstava. I publika je znala da je autor u upravnikovoj loži, glumci su igrali kao nikada do tada. Rogoz je igrao Ninkovića, i po završetku svoje scene krišom se ušunjao u ložu, da ga publika ne vidi. Nušić je naslonjen na ogradu posmatrao publiku, zadovoljno se smešeći. „A jel' te... a jesam li ja ovo napisao?", upita Rogoza kad ga je najzad primetio. „Jeste, majstore". „E, onda sam dobro napisao!", šaputao je Nušić kroz bure smeha u publici.

A sledećeg dana je preko radio talasa uputio domaćinima reči zahvalnosti:

„Draga braćo Čehoslovaci!

Veoma mi je drago što mogu da vam ovim putem izrazim zahvalnost za svu vašu pažnju i ljubav prema meni. Vama koji odlazite na moje komade u pozorište i slušate moje komade preko radija. Iznenadili ste me svojim interesovanjem za moje komade. Zaista sam se radovao što vam se toliko dopadaju. Hvala vam, mile čitateljke i čitaoci mojih knjiga. Kažu da vas nije malo. Dakako, zahvaljujem i vama, glumcima i glumicama i gledaocima, koji ste mi pričinili toliko radosti zbog uspeha moje komedije ***Gospođa ministarka.*** Pažnju, na koju nailazimo ovde među vama na svakom koraku ja i moj kolega Janković, ne primamo kao upućenu samo nama, no i svim jugoslovenskim piscima, jugoslovenskom pozorištu i čitavom našem narodu. Hvala vam na njoj još jednom. Pozdravljam vas sve i želim sve najbolje vašem, nama tako dragom, narodu. Živeli!"

Tako je Nušić između dva rata postao najigraniji i najpozantiji jugoslovenski pisac, ali i najomiljeniji strani komediograf u Čehoslovačkoj.

Zvonimir Rogoz, Branislav Nušić i Velmar Janković u Pragu 1933. godine

Rogoz se još uvek nije osećao sigurnim da prihvati ovako ozbiljan prevod, pogotovu ne za tako kratak rok. Ponovo se obratio Jaroslavu Urbanu, redaktoru koji je leta provodio na našem Jadranu, mnogo pisao o Jugoslovenima i bio im vrlo naklonjen, i koji je prethodno uspešno preveo ***Sumnjivo lice.*** Prevod je bio gotov za dva dana, a režija je bila poverena Rogozu. Da bi odobrovoljio dramaturga, dozvolio mu je da dopiše odgovarajući epilog za Zdenku Badlovu, ljubimicu publike, zvezdu praškog pozorišta, vrsnu komičarku kojoj je dodeljena naslovna uloga.

Kao i beogradski, i praški glumci su zavoleli tekst od prvog čitanja i uživali u probama. Što je rad više odmicao, pronalazili su sve više sličnosti sa savremenim češkim prilikama. Rogozova Ministarka je odmah dala da joj se preuredi ceo stan, vraćala se iz grada praćena četom služinčadi koja je nosila tovar koječega tek pokupovanog, od skija do šešira. Jedna tadašnja ministarka se svuda pojavljivala sa predivnim hrtom – na scenu, razume se, Ministarka izvodi dva hrta. Bio je običaj da lokalni ministri sa porodicama odlaze na vikend službenim kolima. Ove izlete narod je prozvao „čundr". Badlova je kao Ministarka, na veliko zadovoljstvo publike, često odlazila na „čundre". Sve ovo je dovelo do dvadeset dva aplauza na otvorenoj sceni na premijeri! Nezapamćeno kad je u uloga bila prekretnica u karijeri, naročito je hvaljena.

Ali tu nije kraj. Sutradan je Rogoz, umesto pohvala i zahvalnosti od direktora, doživeo najavu skidanja predstave sa repertoara! Ministri su se pobunili. Sva prilagođenja i aluzije na tadašnji Prag bi još nekako i progutali, ali žalbu malog Rake da ga deca na ulici zovu „ministarsko prase"... To je bilo previše. Original teksta koji je potvrdio da su to Nušićeve reči, spasao je predstavu i omogućio joj da, kao i četiri godine pre toga u Beogradu, obori sve rekorde. Na sceni Narodnog divadla doživela je više repriza nego i jedna druga predstava (170 u srazmerno kratkom roku), a igrana je skoro odmah po praizvedbi i na svim profesionalnim i i amaterskim scenama.

Nušić je bio obavešten o ovom izuzetnom uspehu i došao je u Prag na jubilarnu, dvadesetpetu predstavu, aprila 1933. Dočekali su ga sa najvećom počašću predstavnici jugoslovenske ambasade, praških literarnih i umetničkih krugova... i, naravno, Zvonimir Rogoz.

Ubrzo po dolasku Nušić je posetio upravu pozorišta. A onda – šok. Nušić je autorska prava na ***Gospođu ministarku*** dao izvesnom Rozendorfu koji je vodio malu autorsku agenciju, izdavačku kuću i knjižaru. Očigledno odličnog poslovnog instinkta, on je otkupio od Rogoza prava da štampa preveden i adaptiran tekst onako kako je igran u Pragu, sa redi-

LUDUS
MOŽETE KUPITI...

U Beogradu u knjižarama:

Beopolis (Makedonska 22),
Naš dom, (Knez Mihailova 40),
„Pavle Bihali", (Srpskih vladara 23),
Plato (Akademski plato 1),
Stubovi kulture, (Trg Republike 5),
„Školigrica", (Gospodar Jevremova 33),
Zadužbina Ilije M. Kolarca (Studentski trg 5),
Bookwar (SKC, Kralja Milana 48);

U Novom Sadu u knjižarama:

„Solaris" (Sutjeska 2),
Most (Zmaj Jovina 22);

11. MEĐUNARODNI FESTIVAL MALIH SCENA U RIJECI

Ivanoković je imao ideju: sučeliti nove teatarske tendencije Mađarske (Bela Pinter), Poljske (Gržegorž Jaržina) i Bugarske (Bojko Bogdanov), što mu je uspjelo, osim u slučaju Poljske, čija predstava nije došla na Festival. U istočnoj temi našla se i predstava Ljubimova *Marat i Markiz de Sad*, a ostale su stigle s područja ex Jugoslavije. Dvije su predstave od ponuđena izbora bezrezervno oduševile gledalište, dok je treća osvojila sve nagrade

Svjetlana Hribar

Potpisnik ovogodišnje selekcije – kazališni kritičar i teatrolog Hrvoje Ivanković – nije se želio tematski odrediti u pogledu izbora naslova, ali je ipak okvirno priznao da se radi o „Priči s istočne strane". Nastojao je publici predstaviti, do sada u Hrvatskoj još neigrana imena iz zemalja koje su donedavno bile iza željezne zavjese, a uz to propitati i što na suvremene teme imaju reći teatri s područja bivše Jugoslavije.

Iako svake godine ispočetka konstatiramo kako je tematski okvir uvijek preuzak za ponudu koja se nađe u konačnom izboru, selektori vole zadati okosnicu izbora, a onda je na publici i sudionicima okruglih stolova da zaključuju koliko je u konačnici od te želje ostvareno.

Nagrada publike Ljubimovu

Prvo mjesto ***Marata i Markiza de Sada,*** po glasovima publike, do kraja nije ugrozila nijedna izvedba. Predstava je zanimljiva već i zato jer je potpuno kontroverzna: kad u ***Priču s istočne strane*** uvodite Petera Weissa, računate s kritikom politike, očekujete traktate o ljudskim pravima, slobodi. Iako bi se to od jednog disidenta najmanje očekivalo, Ljubimov je očistio svoju predstavu od svega spomenutog i ponudio čisti artizam – odličnu glumu, virtuoznu, gotovo cirkusku igru, sofisticirani plesni pokret i živu glazbu, savršenstvo koje uzbuđuje savršenošću, ali ne dira dušu...

I to se, također, čini sasvim isplaniranim potezom vremešnog maga, kojeg više ne zanimaju poruke niti sentiment ikakve vrste. On je čak – desilo se to prvi put za 11 godina Festivala – otpravio publiku kućama bez „priče za okruglim stolom", a u sportskoj dvorani gdje je predstava (zbog scenskh zahtjeva) igrana, zadržalo se nakon izvedbe oko dvije stotine ljudi. Ocjena je, unatoč svemu, bila 4,78, što samo govori da su ljudi željni vrhunskog teatra, a to je ono što trupa Jurija Ljubimova nudi.

Na drugom je mjestu po glasovima publike, do posljednje večeri Festivala, bila mariborska predstava ***Debeli muškarci u suknjicama*** s ocjenom 4.25. Slovenski su glumci – u režiji Same M. Streleca – demonstrirali vrhunsku glumu i dinamičnu igru u Silverovoj drami koja se bavi rasapom obitelji, incestom i nekrofilijom.

Žiriji koji su pratili festivalske predstave, nagradili su dvije glumice u ovoj mariborskoj predstavi – Miladu Kalezić za glavnu žensku ulogu i Piju Zemljič za epizodu (festivalski žiri u sastavu Helena Buljan, Meta Hočevar, Željka Turčinović, Aljoša Vučković i Lary Zappia), a Pia Zemljič dobila je i ovogodišnju Nagradu Novog lista „Mediteran".

Festival malih scena u Rijeci ove je godine zatvorila predstava ***Gledaloto ili vječita balkanska krčma*** redatelja Bojka Bogdanova, koja je u konačnici zauzela drugo mjesto po glasovima publike, i dobila pet nagrada stručnog žirija: kao najbolja predstava u cjelini, za režiju, scenografiju, kostime i glazbu. Predstava je kombinacija suvremenosti i tradicije, svojevrsni bugarski (a moglo bi se reći i balkanski) Amarcord, studija mentaliteta koji stoljećima ostaje nepromijenjen.

Najvrednija u predstavi sofijskog Novog teatra ***Suze i smijeh*** – po meni – je njena zvukovna dimenzija. To je ono originalno, duhovito, igrom dovedeno do perfekcije, a proizišlo iz invencije redatelja i skladatelja Bojka Bogdanova. Sofijski su glumci u stanju izmamiti artikulirani zvuk iz poteza četke, jednako kao iz puhačkih instrumenata, ili plehanih lončića...

Ostale predstave, na neki su način ostale u sjeni spomenutih, iako su se neke prilično visoko plasirale ocjenama publike.

Najbliže vodećoj trojci bio je ***Naš grad*** Zagrebačkog kazališta mladih u režiji Renea Medvešeka, koji je ovoga puta radio na predlošku autora Thorntona Wildera, umjesto, u procesu stvaranja predstave, izmaštanih dijaloga ili monologa samih glumaca. Predstava bi bila uporište repertoara svakog kazališta mladih, ali istančan ukus festivalske publike – nakon Medvešekova ***Hampera*** ili ***Nad-pod-stolara Martina*** – teško može pokrenuti. Ipak, žiri je nagradio glumačku izvedbu talentiranog Krešimira Mikića, čija neposrednost ne ostavlja nikoga ravnodušnim, a u istoj predstavi pronašao je i nositeljicu nagrade za mladu glumicu (Kristina Krepela).

Iza zatvorenih vrata

Medvešekovim tragom, mada se opredjeljujući za drugačiju poetiku, krenuli su u Hrvatskoj još neki autori – najdalje je dospio Bobo Jelčić, koji je za svoj rad u tandemu s Natašom Rajković, dobio niz europskih priznanja – a na Festivalu se predstavio projekt Teatra Exit i NUS Barutane ***To samo Bog zna***, kojeg – kao novi hrvatski glumački proizvod (jer tekst su stvarili sami glumci, a i redatelj je glumac, Saša Anočić), očekuje još duga i temeljita dorada.

Najkazališnije hrvatskom ostvarenje na Festivalu ipak je bila predstava HKD Teatra ***Iza zatvorenih vrata*** s potpisom slovenskog redatelja Renea Maurina, koja je ovaj Sartreov tekst ponudila bez filozofskih pretenzija, isključivo se oslanjajući na glumačku igru. U tercetu ***Iza zatvorenih vrata*** nametnula se kreacijom riječka glumica Olivera Baljak, kojoj je izmakla jedna od nagrada.

Bez nagrada su ostali i protagonisti ***Amerike, drugi deo*** Ateljea 212 u režiji Dejana Mijača, iako je za okruglim stolom bilo mnogo govora o sjajnoj glumi svih sudionika predstave. Hendikep je možda bio i izlazak pred veliko gledalište, nekazališne forme i loše akustike, zbog čega je dobar dio teksta Biljane Srbljanović ostao nedostupan publici iza desetog reda (o balkonu da ne govorimo). No, zanimanje za beogradske predstave, pogotovo poznatih teatara kakav je Atelje 212, toliko je da publika ne pita hoće li s udaljenih mjesta čuti ili vidjeti glumce. Važno je naći se u dvorani, i to je bilo geslo i ove godine.

Gledaloto ili večita balkanska krčma: Bugari na festivalu malih scena

MEĐUNARODNI FESTIVAL MALIH SCENA

Fascinacija Amerikom, točnije pojmom Amerike nastalim u snovima, Amerike kakva u stvarnosti nigdje ne postoji doli u mašti do jučer gladnih istočnoeuropljana bez putovnice, bila je upravo nametljiva poveznica između nekoliko predstava prikazanih u Rijeci

Darko Lukić

Odluka izbornika 11. Međunarodnog festivala malih scena u Rijeci, Hrvoja Ivankovića, da svoj autorski odabir predstava u petnaestoj obljetnici rušenja (ili raspada) Berlinskog zida posveti istočnoeuropskom kazalištu, pokazala se višestruko zanimljivom i izazovnom poticajima na razmišljanje. Osim što su prikazane uistinu zanimljive i dobre, uz čak nekoliko izvrsnih predstava, sama je tema otvorila pogled u neka pitanja koja su za nas, sad i ovdje, izuzetno zanimljiva.

Festival se događao u vrijeme kad su fizičke krhotine tog raspadanja odavno rasprodane kao suveniri. Gotovo da su jednako tako do kraja rasprodani i nematerijalni ostaci svega što je taj nakazni zid simbolizirao. U trenutku održavanja festivala, također, od zemalja bivšeg raspadnutog soclagera, iliti Istočnog bloka, (nekad Istočne Europe) eufemistički nazvanih „istočnoeuropske zemlje", samo su još Albanija, Rumunjska i Bugarska, te zemlje nastale raspadom bivšeg SSSR-a i bivše (također raspadnute) SFRJ (s izuzetkom Slovenije) ostale izvan Europske zajednice, (nekad Zapadne Europe).

U međuvremenu (ili u vremenu tog velikog raspadanja) raspala su se i nekadašnja europska značenja pojmova Istok i Zapad, a crtu razdjelnicu novog istoka i zapada, koju je nekoć činilo čvrsto zdanje Berlinskog zida, načinile su krhotine srušenog zdanja World Trade Center-a, pa je Istok Zapadu postao zemljopisno udaljeniji. U međuvremenu je nekadašnji Istok pohrlio na Zapad, da zajedno s njim postavi zidove prema novom Istoku. I u toj slagalici krhotina raspadanja, dugoj jedva desetljeće i pol, uistinu se u kazalištu zamalja u pokretu s Istoka prema Zapadu dogodilo mnogo toga relevantnoga, i kazališno vrijedno razmišljanja i istraživanja.

„Amerika, bilo koji njezin dio"

Ono što je, međutim, ovogodišnji riječki festival dodatno pokazao, bilo je neobično zanimljivo. Pokazalo se, naime, da je (prema izabranim predstavama sudeći) za taj (sada već bivši) Istok, pojam Zapada također zemljopisno udaljeniji i od Berlina i od Bruxellesa, gradova do kojih su nesretni zatočenici „istočnoeuropskog bloka" ne tako davno puzali ispod bodljikavih žica, plivali preko prljavih i hladnih rijeka, trčali ispred metaka čuvara željezne zavjese, švercali se u hladnjačama ili jednostavno ostajali tamo nakon prvog službenog putovanja „na Zapad"; koji je po tom ostanku najprije značio sabirni centar za azilante, smještaj ne previše različit od kolhoza, ili

radnih akcija, samo bez traktora i udarničkog rada. A i to je bilo već „čista Amerika"!

Prikazalo se, naime, da se za većinu njih taj zapad danas nalazi otprilike negdje između dalekih prostranstava koja se za nekoliko sati, za nepušače sasvim ugodno, prelete u zrakoplovu na liniji New York - Los Angeles.

Fascinacija Amerikom, točnije pojmom Amerike nastalim u snovima, Amerike kakva u stvarnosti nigdje ne postoji doli u mašti do jučer gladnih istočnoeuropljana bez putovnice, bila je upravo nametljiva poveznica između nekoliko predstava prikazanih u Rijeci. Točnije, jednog cijelog kruga istočnoeuropskih predstava koje možemo nazvati „izmišljanjem Amerike" (proces kreativno nešto složeniji, ali manje zahtjevan i manje naporan od otkrivanja Amerike), i drugog kruga, koje bismo mogli nazvati „razmišljanjem o sebi" (proces svakako i naporniji i složeniji, a i kreativniji, od oba ranije navedena zajedno).

Najprije je na otvorenju Festivala ZeKaEm prikazao Medvešekovo (prilično idealizirano) čitanje Thorntona Wildera, u predstavi ***Naš grad***, u kojoj je maksimalno prigušena i ušutkana ionako slabašna i sramežljiva ironijska distanca pisca prema stereotipu „dobre stare Amerike". Na tim pitomim poljima neprestance cvate prekrasno cvijeće, kao da nikad nisu natapana krvlju crnih robova, sunce idilično zasipa rumenilom krajolik naseljen dobrim i čistim, jednostavnim ljudima, kao da nije genocidom nad Indijancima nasilno naseljen europskim kažnjenicima i beskućnicima. Ti dragi obični ljudi uopće nemaju te dekadentne potrebe progovoriti o bilo čemu bitnom. Nikad. Gledaju, a ne vide, slušaju, a ne čuju, govore, a ništa ne kažu. Nije u pitanju zavod za retardirane osobe, ni umobolnica Charanton (o njoj će Ljubimov kasnije), nego idilični mali gradić koji se može zvati, ne daj Bože, Dogville, samo bez uljeza i stranaca, dakle bez nereda. Ni o susjedu koji se ubija alkoholom nije pristojno javno znati da „ponekad malo više popije", niti je vlastitoj kćerki majka u stanju reći bilo kakve prljave i odvratne stvari, pa ova odlazi na vjenčanje nemajući pojma o tome što uobičajeno donosi prva bračna noć i što će se događati kad razdragani gosti odu s pira, gore, u spavaćoj sobi novog joj doma. Zacijelo će to biti jednako tako prešućeno i usput obavljeno kao što se usput i živi, a pravo blaženstvo nastaje tek nakon smrti, kad pogledamo okom anđela rajski krajolik u kojemu smo proživjeli cijeli svoj život, ne živeći ni jednog trenutka. Ta slika Wilderove Amerike, idealizirana do razine retuširane razglednice zalaska sunca na Srednjem Zapadu, slatkasta kao javorov sirup na kukuruznoj palačinci, i jednostavna kao spremanje doručka u mirisu svježe pomuženog mlijeka, ima samo jednu malu pukotinu – ne „drži vodu" čim se učini jedan jedini sat hoda prašnjavom cestom izvan „našega malog mista", i u dubini čistoće i jednostavnosti, u podrumima prešućenih životnih tema, gomila trupla stravičnih prikaza. Užase upravo one Amerike (i opet pretjerane u drugom ekstremnom pogledu) o kojoj je progovorila predstava ***Debeli muškarci u suknjicama*** Nicky Silver u izvedbi SNG Maribor. E u toj pak ***Americi,*** ovi prekrasni pobožni i časni ljudi iz Wilderove Amerike, u samo nekoliko desetljeća, pretvorili su se u sotonske monstrume. Wilderovi crteži iz slikovnice koji glume žive Amerikance, kod Nicky Silver sadistički siluju svoje majke (koje su im na istom festivalu još jučer posipale javorov sirup po kukuruznoj palačinci), doslovno kanibalistički žderu svoje očeve (pretpostavljam nešto zahtjevnije za žvakanje od palačinke s javorovim sirupom, ali svakako proteinski bogatije), žene što su sinoć u Wildera i Medvešeka bile krotke, blage i sramežljive večeras su u Silver-Strelec dvojca histerične nimfomanke, plavuše iz lošeg vica, glupe doduše jednako kao i časne im prethodnice iz Wildera, ali zato neusporedivo seksipilnije, a mir njihovog malog grada pretvorio se u pusti otok i raskošni hollywoodski apartman, podjednako pust.

I baš kad smo pomislili da smo vidjeli sve o Americi kroz dvije krajnosti izmišljene Amerike, obje izmaštane od američkih pisaca i dograđene u ekstremu od istočnoeuropskih redatelja, dočekat će nas hrabro naslovljena predstava ***Amerika, drugi deo***. Beogradska ugledna autorica Biljana Srbljanović, koju znamo po izvrsnim tekstovima, i još ugledniji redatelj Dejan Mijač, čije velike predstave s razlogom pamtimo, u ovom projektu Ateljea 212 nastavljaju gdje je istočnoeuropski zapadnoeuropljanin Franz Kafka stao dopisujući (opet izmaštani) drugi dio njegovoj ionako već izmaštanoj Americi. A ona, ta Srbljanović-Mijačeva izmaštana Amerika je jedno mjesto gdje čovjek kad izgubi posao gubi sve, pa i sam smisao postojanja. Ukinu mu, na primjer, kreditnu karticu. Otkažu kupljeni stan. Uopće, ukinu mu ljudska prava kao takva, te ih isti izgubi. Tek toliko da vidi što na istoku nije imao, pa onda niti mogao izgubiti. Mjesto je to gdje je Ruskinja skupa escort dama, takozvana manekenka (u jeziku izvornika „sponzoruša"). Gdje je latinoamerikancu mjesto na porti luksuznog zdanja s apartmanima za bogate bijelce. Mjesto gdje kokain zamjenjuje prave životne podržaje uzbuđenja i životne sreće (kao što su, na primjer, probe crkvenog zbora u Wildera ili silovanje majke u Silvera). Mjesto gdje doseljeni (istočni?) Europljanin više nema prijatelja ni brata ni druga (pa makar druga partijskog sekretara), jer su valjda silnu braću i drugove što ih izrodiše Wilderove pronatalitetno osviještene Amerikanke već požderali shizofreni sinovi o kojima piše Silver. Molim? Jeste li to rekli: „stereotipi"? Čujem li to „banalnosti"? Ma molim vas!!! Zlonamjernik bi pomislio da ste preosjetljivi na kulturu iz koje autorica potječe. A Thornton Wilder i Nicky Silver vam nisu najbanalniji stereotipi i bljutavi klišeji? Zato što su Amerikanci?!?

Odosmo mi, evo, nošeni istočnoeuropskim nagonima iz Amerike na prostor jugoistočnoeuropskih nam sitnih nesporazumaka. Pa vratimo se onda, uljudbe radi, hitro spasonosnoj Americi, kad joj se već ionako utječemo kao izmaštanom utočištu. Ima još priloga istočnoeuropskom pogledu Amerike. Konačno, međutim, s djelom ozbiljne i izuzetno dobre spisateljice Paule Vogel. Piše gospođa sjajno, kao da nije, oprostite na izrazu - Amerikanka. ***Baltimorski valcer*** što ga je Tomi Janežič postavio u Mestnom gledališču Ptuj putuje u smjeru suprotnom od „normalnih" emigranata - iz Amerike u Europu.

Iza zatvorenih vrata hrvatskog HKD teatra

„Hopla, živimo!!!"

Konačno su putnici ljudska bića, od krvi i mesa, koja, naravno, vole javorov sirup (pa nitko ne kaže da nije ukusan i zdrav u isto vrijeme), dobro, hajde, možda poneki tu i tamo u snu i siluju mamu ili tatu (na neki od načina o kojima je Europljanin Freud poučavao Ameriku), boluju, umiru, vole, pate, sanjaju, gube... ŽIVE!!! Konačno živi ljudi. Pa makar i na samrti. K tome još Amerikanci. Nakon plejade papirnatih imaginacija Amerikanaca i slika izmaštane Amerike kakva nigdje ne postoji osim u spoju zapadno-istočnih halucinancija o njoj, ova nas predstava kao spoj uvodi u drugi krug istočnoeuropskih pogleda na Festivalu, neusporedivo zanimljivijih, životnijih, iskrenijih i kazališno uzbudljivijih. Mađarska ***Bolnica Balkony*** redatelja Bele Pintera, mlađahna, talentirana, duhovita, inteligentna i jednostavna poput njezina redatelja, potom zagrebačka EXIT-ova predstava ***To samo bog zna***, sa tisuću svojih dramaturških pukotina i sjajnom glumačkom cjelovitošću, pa onda Sartreova predstava ***Iza zatvorneih vrata*** riječkog HKD Teatra, zamišljena nad posve suvremenom i našom inačicom egzistencijalizma, te konačno bugarska ***Vječna balkanska krčma*** Boika Bogdanova, jednostavno majstorski napravljena, dali su nam i pogled su u jednu drugu vrstu istočnoeuropskog teatra. Onu koja ne sanja o ljepotama kičastog „Američkog sna", niti se zgraža nad izopačenostima „američke truleži", niti se nadmoćno podsmjehuje „glupim Amerikancima", vrstu teatra koji se, naime, uopće ne bavi Amerikom. U sferu kazališta koje se bavi onim što dobro poznaje i o čemu puno zna, sobom, naime, i svojim problemima, svojom tradicijom, kulturom, baštinom, folklorom, svojim idejno-duhovnim temeljima, europskim velikim pitanjima, pa je valjda i zato riječ o tako dobrim predstavama, živom i životnom kazalištu, uzbudljivim i LJUDSKIM potresnim iskrenostima. Živi ljudi od krvi i mesa, kakvi postoje posvuda oko nas, koji pjevaju, plaču, prde i smrde, ljube se i tuku, griješe i kaju se, pitaju i odgovaraju, razgovaraju, ne biste povjerovali, vode ljubav pa čak i o tom glasno govore, jednostavno, uopće o nečemu govore. Oni su nam pokazali da izvan fenomenološki zanimljive i sociološki, i tek kako indikativne opsesije Amerikom (kakav god oblik opsesija imala, a svaki je oblik opsesije, kažu stručnjaci, patološki), postoji u istočnoeuropskom kazalištu i jedna potresna ljudska iskrenost, predanost i zaigranost kakva se uistinu teško može pronaći u kazalištima izvan tih prostora.

„No bussines like show bussines"

Doajen i velikan Jurij Ljubimov, međutim, sa svojim je čitanjem Weissove sjajne drame ***Marat i Markiz de sade*** stao negdje na pola puta između te dvije krajnosti prikazane na festivalu. On se u isto vrijeme i izruguje broadwayskom musicalu i amerikaniziranom zabavljačkom kazalištu, i oponaša ga do sitnih detalja. On u isto vrijeme rezignirano zaključuje kako u istočnoeuropskom kazalištu više nema političkog kazališta i otpora ideologiji, i propisuje nam tu rezignaciju kao ideološku dogmu. Briljantan ansambl moskovskog Teatra na Taganjki svakako bez problema može izvesti i još veće cirkuske akrobacije, i još zahtjevnije imitatorske zadatke, i još fascinantnije opsjene od onih koje po sceni reda Ljubimov. Vrlo vjerojatno, kad to redatelj traži, može dobro i glumiti, ali je očito da Ljubimov u svojim časnim poznim godinama ne može više proizvesti predstave kakve su nekoć (vidi povijest istočnoeuropskog kazališta, prošlo stoljeće) pod njegovim vodstvom, to kazalište dovele na vrhunsku razinu. Jedini detalj koji iskreno prikazuje zaista dirljiv sraz između Istoka i Zapada u ovoj se predstavi Ljubimovu gotovo nehotice omaknuo. Forma broadwayskog musicala, naime, kazališni je oblik koji u pravilu zahtijeva „američki skupu priču", producentskim rječnikom govoreći „izuzetno visokobudžetnu produkciju". Ova Ljubimovljeva verzija, izvedena u krpama iz sovjetskog fundusa, bolje od ijedne ideološke parole u predstavi pokazala je istinsku sliku odnosa Istoka i Zapada. Uz svo zasluženo štovanje prema Ljubimovu, ne možemo se napraviti kako ne primjećujemo da u toj istočnonostalgiji vrlo kapitalistički kapitalizira brand koji je postao. Što je legitimno. „No bussines like show bussines", ili prevedeno u duhu izvornika „nema trudbenika do zaslužnog artista". I dok se tako vremešna legenda na sceni otprilike pita „hoće li Zapad znati sanjati kao što su sužnji sanjali o njemu", pola publike već spava, sanjajući možda čak i o Zapadu, usred jednog egzemplarnog socijalističkog zdanja za športski odgoj mladeži (i omladine) u kojemu je ova predstava u Rijeci gostovala. Prene ih tek organizirano spontano, euforično skandiranje. Je li to stigla Štafeta mladosti? Njet, to je veliki Ljubimov stigao u našu športsku dvoranu.

U svakom slučaju, i dobar i pametno osmišljen izbor Hrvoja Ivankovića, potvrdio je i ove godine riječki Međunarodni festival malih scena kao izuzetno zanimljivo kazališno mjesto, na kojemu se pita i traži odgovore, razgovara i govori, svaki put o nekoj konkretnoj temi vezanoj uz suvremeno kazalište. Pogled u rasprsline istoka i zapada, ali i naše mjesto u tome, svakako jest jedna od takvih bitnih i izazovnih tema.

Saznali smo tako, da postoji nevjerojatna fascinacija istočnoeuropljana krivom, izmišljenom Amerikom. Nije slučajno da se i ovogodišnje Sterijino pozorje u Novom Sadu bavilo tranzicijskim pogledom na Ameriku. Taj je pogled, doduše, vrlo sličan pogledu malog Ivice na teoriju relativnosti. Može, naime, biti zanimljiv, duhovit, pa i inteligentan, ali je u svojoj naravi, u biti stvari, potpuno irelevantan. Stanje bulažnjenja o nečemu o čemu se nema pojma. Iz kojeg se govore neuvjerljive fraze. Saznali smo da postoji i istočnoeuropski pogled u vlastitu utrobu, onu bez palačinki s javorovim sirupom, praha koke i tatinih prstića, utrobu s puno graha, piva, sarme, rakije i bunceka. Prirodno stanje, recimo. Iz kojeg se podriguje, štuca, pjeva, urla, riče gruba psovka i nježno šapće prekrasna poezija, nerijetko sve to u isti mah. Vidjeli smo i to, da postoje izuzetno zanimljivi autori i kazališta. Pritom vidjeli dobre predstave. Za jedan festival, izvanredan rezultat.

KAZALIŠTE NE MORA BITI DOSADNO DA BI BILO DOBRO

Lary Zappia, uspješni redatelj koji je scenu zamijenio predavaonicom

Svjetlana Hribar

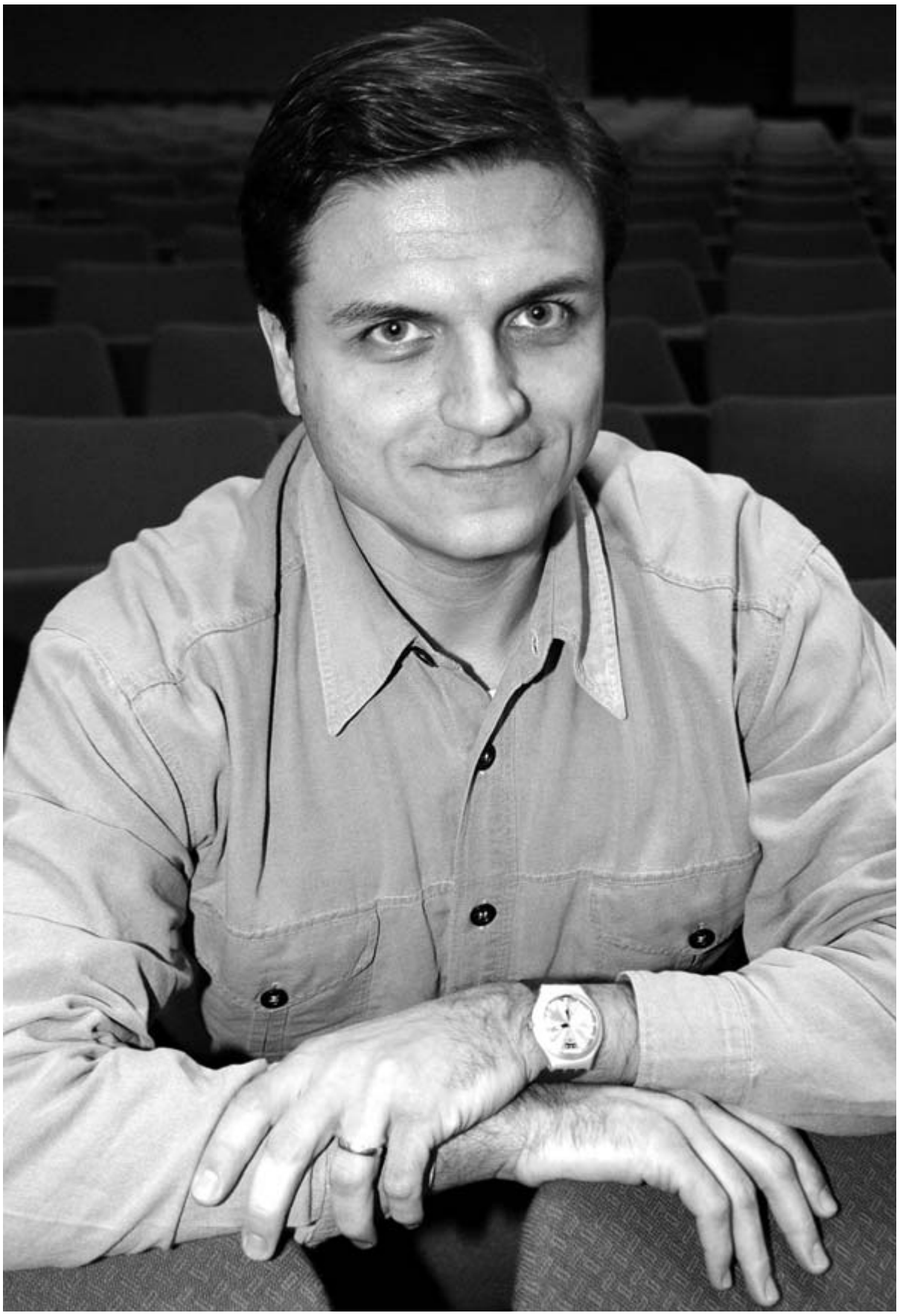

U pozorištu je manje-više sve dozvoljeno: Lary Zappia

Lary Zappia, rođeni Riječanin s talijanskim korijenima, diplomirao je režiju 1990. godine u klasi Dejana Mijača, kao jedan od njegovih najboljih studenata. Još za vrijeme studija asistirao je svom profesoru, ali i inozemnim redateljima koji su radili u Beogradu, potpisao je zapažene predstave u profesionalnom kazalištu, primjerice ***Život u pozorištu*** u JDP-u; nakon diplome neko je vrijeme radio u Italiji gdje je bio asistent legendarnom talijanskom glumcu i redatelju Vittoriju Gassmanu na svjetskoj turneji predstave ***Bijeli kit***. Sredinom devedesetih zaredale su njegove režije u hrvatskim kazalištima, među kojima su najzapaženije nastale u riječkom HKD teatru, kojem je Zappia, uz glumca Nenada Šegvića, i suosnivač.

U ovoj sezoni Lary Zappia posebno je skrenuo pažnju kazališne javnosti angažirajući estradnu zvijezdu Severinu u ulozi Karoline Riječke, k tomu se ne libeći hvale na račun njena talenta i navlačeći na sebe bijes struke izjavom da je „Seve talentiranija od 90 posto hrvatskih glumica". Lary Zappia, sjajno obrazovan, iznimno talentiran redatelj britka uma i jezika, osim režijom bavi se i prevođenjem (s talijanskog i engleskom, i na te jezike), magistrirao je na kanadskom univerzitetu u Calgaryju, a trenutno radi znanstveni doktorat na Univerzitetu u Torontu.

Vašeg kolegu sa studija na beogradskoj Akademiji - Jagoša Markovića, koji u svom kurikulumu ima tridesetak režija i brojne nagrade, smatraju u Srbiji najuspješnijim predstavnikom svoje generacije redatelja. I vi imate otprilike toliko ostvarenih režija, radili ste u zemlji i inozemstvu – od Hrvatske i Slovenije do Litve i Kanade, dobili ste nekoliko zapaženih nagrada – smatrate li se uspješnim redateljem?

Ne. Kod nas se živi stihijski, tako se radi sve pa i kazalište, pa se o karijeri i oblikovanju karijere ne može govoriti. To tvrdim i zato jer se u pravilu događa da vas iz kazališta zovu „pet minuta do dvanaest" s ponudom: „Imamo rupu, možete li uskočiti?". To mi se događalo kada sam bio mlad redatelj, a dešava se i danas, s razlikom da me sada ipak obavijeste nekoliko mjeseci ranije... Još uvijek se na kraju jedne sezone ne zna što se radi sljedeće sezone; nema nikakve garancije da ćete – čak ako i jeste u nekim pregovorima – baš vi dobiti režiju neke predstave...

Imam svježe iskustvo gdje su me gotovo angažirali za režiju televizijskog prijenosa diskografske nagrade „Porin" (sa svim „brigama" oko mojih termina i dolaska iz Kanade), a onda – bez da me itko obavijestio – dali ugovor na potpis nekome drugom. To jeste primijer iz estrade, ali na identičan način rade i naša kazališta. Rijetko se profiliraju sezone, a još rjeđe unaprijed angažiraju redatelji i potpisuju ugovori koji bi vama osobno osigurali i mogućnost planiranja vlastitog vremena i termina.

Rad pod svaku cijenu

To, nadalje, znači da nema ni kontinuiteta u radu. Neki su ljudi, naprosto, u modi, režiraju osam do deset predstava godišnje (pri čemu se ni teoretski ne mogu pošteno pripremiti), režiraju, doslovce, mobitelom, angažiraju nekoga da im drži probe, pa – tu i tamo svrate, nekim avionom, ako nema bure – i na taj način drže šapu na svim projektima. Pritom trpe ansambli kojima se nitko ne bavi, trpe kazališta jer se neki lijepi naslovi potroše na prazne ideje, nacrtane na salvetama...

Ja osobno, čak i kada bi mi se nudilo više projekata – nisam siguran da bih više i radio. Mislim da za ozbiljan i odgovoran rad u teatru, čovjek ne bi ni trebao prihvaćati više od dvije, najviše tri režije godišnje, jer se ne može dobro pripremiti i nužno se počinje ponavljati. Što sam stariji, to mi manje prija raditi pod svaku cijenu. Ako već radim, volim napraviti svoj izbor, želim da me predstava koju radim uzbuđuje, da meni ta dva mjeseca ne budu dosadna. Sklon sam mijenjati stil i metodu rada, ne želim da moje predstave liče jedna na drugu... Konkretno, radeći u Splitu Molnarovog ***Lilioma,*** tražio sam rješenja idući okolnim putem: nisam tjerao glumce da znaju tekst, postalo mi je dosadno gledati čovjeka u grču kako se ili pretvorio u uho i pokušava čuti suflera, ili panično drži tekst u ruci i razmišlja kako će reći točno rečenicu, a pojma nema u kakvoj se situaciji kao lik nalazi, kakvi su odnosi među partnerima... muka mi je od toga. Zato sam okrenuo list – nije to nikakav revolucionarni potez, nikakvo veliko otkriće, ali se trudim da radimo ležerno.

Na posljetku, dopuštam si sobodu da se igram i sa situacijama u toku rada; kazalište nije egzaktna znanost ili arhitektura, pa ako temelj nije postavljen na točno zadani način – zgrada će se srušiti. U kazalištu je dozvoljeno, manje-više, sve.

Kontinuiteta nema

Dakle, kratak odgovor na vaše pitanje, nakon ovog dugog uvoda bio bi:

Ne, nisam zadovoljan koliko radim u kazalištu, ne smatram svoj dosadašnji rad nekom uspješnom karijerom i nisam uopće siguran da ću se do kraja života baviti kazalištem, niti da će ono biti isključivi centar mojeg života.

Način kako se kazalište radi na ovim prostorima, ma koliko bilo zanimljivo i lijepo, ne zaslužuje da se čovjek njime bavi cijeloga života.

Poslednju godinu dana, iako tvrdite da ne postižete kontinuitet, radili ste često i vrlo uspješno.

To je sve vrlo relativno. Režirao sam ***Don Juana ili ljubav prema geometriji*** Maxa Frischa u HNK-u Zagreb, Marinkovićevu ***Gloriju*** i ***Karolinu Riječku*** u Rijeci i ***Lilioma*** u Splitu. Ali, ma koliko sve to dobro prošlo, tvrdim da kontinuiteta nema: nakon Zagreba – nitko me više nije pozvao u Zagreb; nakon Rijeke – nema više poziva iz riječkog kazališta za sljedeći posao. Kod nas možete dobiti režiju samo nekim privatnim kanalima – ako vas se netko, iz nekog sasvim subjektivnog razloga - sjeti. Snježana Banović, s kojom sam generacija i koja me zvala da režiram u HNK-u Zagreb, prestala je raditi na mjestu direktora Drame, i mene se u tom kazalištu više nitko ne sjeća, unatoč krasnim obećanjima ne samo iz Drame, nego i Opere. Ni Rijeka se nije proslavila željom za mojim angažmanom. Vjerovao sam kako će odlaskom bivšeg intendanta, koji nije želio uopće samnom raditi, a dolaskom Mani Gotovac, krenuti i taj moj neki kazališni rad u rodnom gradu, ali i nakon ***Karoline Riječke,*** to su samo kurtoazne rečenice tipa: „moramo se čuti, dogovorit ćemo se...". Ništa se konkretno ne događa.

Tihe ponude

No, ni to me ne čudi. Vrlo sam oprezan u očekivanjima, jer sam se s gospođom Gotovac godinama, na isti ovakav način, dogovarao dok je bila ravnateljica u zagrebačkom kazalištu &td, a da nikad do posla nije došlo. Pri izboru redatelja, u pravilu, prevagnu neke druge stvari. I režiju ***Karoline Riječke*** dobio sam, vjerujem, sticajem okolnosti – možda se intendatnica željela dodvoriti gradu Rijeci angažiranjem riječkog redatelja – jer unatoč tome što je predstava napunila kazalište dvadeset puta u prvom mjesecu igranja, i što se ni danas za nju ne mogu dobiti ulaznice bez višemjesečne unaprijedne rezervacije, mislim da je to bilo sve što ću ja režirati u Rijeci, u toku mandata Mani Gotovac...

Kako je došlo do suradnje u Splitu?

Sjetili su me se Nenni Delmestre i Elvis Bošnjak, ali vjerujem da je i to slučajno – iznenadilo bi me da u budućnosti tamo ponovo radim. ***Liliom*** je drugi tekst na listi mojih želja, dakle naslov koji me zanima, iako se radi o tzv. ***nižem*** žanru, o melodramatskoj priči s licima iz predgrađa.

Ima li ponuda iz Beograda, gdje ste studirali i bili vrlo uspješni?

Ponuda je bilo, ali tako skromnih i tihih, da su odmah pale u zaborav. Valjda je na ovim našim prostorima lakše poslati sondu na Mars nego potpisati neki ugovor.

Karolina Riječka **trenuto je najuspješnija predstava riječkog kazališta. Kakva su inače vaša iskustva s muzičkim predstavama?**

Dobra. Radio sam, doduše davno, u Pozorištu na Terazijama ***Davni flert*** ili ***Malu noćnu muziku*** s Tanjom Bošković, zatim operetu u Kazalištu lutaka u Rijeci, koja je također dobro prošla. A ova ***Karolina*** je neki zanimljiv hibrid estrade i ozbiljne umjetnosti. S odmakom od nekoliko mjeseci, razmišljam često o toj predstavi – održao sam već i predavanje na tu temu, a govorit ću i na jednom značajnom teatarskom skupu, što takav hibrid znači kao repertoarni potez, što kao kulturna politika, a što kao umjetnički čin. Mislim da je to u prva dva slučaja mudar izbor, a o umjetničkom se činu može raspravljati.

Civilizacijsko pitanje

Karolinu Riječku svjesno smo radili kao jedan drugi žanr i ne stoje za-mjerke da je predstava napravljena kao Severinin koncert. Pa čak da i jeste tako – ne vidim što je u tome loše! Zašto mi-

slimo da kazalište mora biti dosadno da bi bilo dobro?

Kako tumačite još uvijek oštre reakcije kazališnih puritanaca na pojavu Severine u kazalištu?

Da u toj ženi nema magneta, koji ona očito ima, ne bi se toliko pričalo o njoj. Ali, psi laju, karavani prolaze! Sva je ozbiljna kritika pohvalila njen kazališni debi, ili je bila mudra, poput Želimira Ciglara u „Večernjaku" koji je rekao „ja neću biti prvi koji će baciti kamen...". Dakle, nisu se usudili ići đonom, što me iznenadilo. Najmanje nam je bila sklona lokalna kritika, ali to su ionako ljudi koji gledaju samo predstave domaće drame, pa nemaju prave parametre.

Mislim da je u ovom slučaju važnije neko sociološko ili civilizacijsko pitanje nego umjetničko. Problem našeg gledanja na poslovnu ženu, na ženu s idejom, jednako je odgovor na pitanje kako se gleda na Severinu u teatru. Važnije od pitanja umjetnosti, pitanje je možemo li izdržati i uopće otrpjeti takvu karizmu, takav vamp od žene koja se sviđa muškarcima i ženama, a tek onda njenu pojavu u kazalištu. Odgovorno tvrdim da je na toj istoj pozornici bilo više šunda koji se prodavao pod ozbiljnu umjetnost, od bilo kojeg segmenta ove predstave, o kojoj ne mislim uopće da je šund.

Na trećoj ste godini znanstevnog dokrotara u Kanadi. Što vam na profesionalnom planu znači studij?

Znanstveni doktorat sebični je period, u kojem se mogu posvetiti sebi i svojim interesima, neopterećen ostalim stvarima. K tomu, čitava sjeverna Amerika - i SAD i Kanada, dakle - eldorado je za studiranje. Uvjeti su fantastični, dostupnost informacija je nevjerojatna, čovjek je stvarno u središtu zbivanja, i bez obzira što svi živimo u europocentričnom svijetu, boravak na sjevernoameričkom kontinentu ne postavlja vas na marginu u tom smislu, barem ne dok učite.

Živjeti u Torontu...

S druge strane, studiranje je za mene, na neki način, hobi. Imam potrebu za intelektualnim stimulansima, volim biti izložen novim idejama, tjerati sebe na intelektualno promišljanje onoga što je iza mene, što je trenutno oko mene i što će biti. To me uzbuđuje, i u tom smislu mi je studij zanimljiv. Konkretno, međutim, ne znam da li mi nešto nosi, osim odstupnice, ako se jednoga dana budem htio baviti teorijom. Znanstveni doktorat daje mi legitimno pravo da predajem na nekom sveučilištu, iako nisam siguran da je to neka moja budućnost.

University of Toronto, jedan je od rijetkih univerzitetskih centara koji ima poslijediplomski studij Drame. To je interdisciplinaran studij, tako da sam uspio formirati svoja istraživanja na način da su apsolutno vezana uz moju praksu. Želim sve to artikulirati kao dizertaciju, a uspio sam dobiti vrlo prestižnu mentoricu, trenutno najutjecajniju profesoricu na čitavom univerzitetu, što nije jednostavno, jer University of Toronto ima 50 hiljada dodiplomskih i 15 hiljada poslijediplomskih studenata. S tog me aspekta studij uzbuđuje.

Osim toga, u sve se upleo i jedan privatni apsket: zaljubio sam se, oženio u Kanadi i to mijenja možda moj pogled na tu zemlju, koja je stvarno civilizirana, pitoma, dobra država. Živjeti u Torontu je zanimljivo već i s aspekta da je taj grad veći po broju stanovnika nego čitava Hrvatska, a po statistikama UN etnički je najraznovrsniji na svijetu. To sve ravnopravno postoji, ne tale se ti ljudi da bi postali uniformirani Kanađani, već je Kanada ponosna na taj mozaik... Za mene, i s tog aspekta život u Kanadi ima prednosti. S druge strane, to nije zemlja gdje bi se čovjek mogao baviti, barem tako mi se sada čini, nekim ozbiljnim kazalištem, barem ne na način kako to mi zamišljamo i kako smo navikli. Imam neke druge planove, neću još o njima, ali krenuo sam i u drugom smijeru koji me također zanima. Vrijeme će pokazati što je najbolji izbor.

DA JE ISUS KRIST ŽIVIO U CHICAGU I DA JE IMAO 5000 DOLARA...

Kao kruna dugog i uspješnog rada, kao sabrano kazališno iskustvo svih autorskih timova koji su postavljali mjuzikle u kazalištu Komediji kroz više od dvadeset godina, nastala je predstava Chicago, koju su scenski ostvarili mladi hrvatski autori i izvođači. Sistem po kojem su došli do ovog sjajnog rezultata je provjeren, svjetski, a to je audicija

Svjetlana Hribar

Mjuzikl *Chicago* u zagrebačkoj Komediji

Nakon četveromjesečnih priprema, Zagreb je postao još jedna od točki na show-mapi mjuzikla ***Chicago***, s napomenom da kvalitetom može stati uz bok bilo koje izvedbe ovog naslova u svijetu. Zagrebački ***Chicago*** naime, ima sve one adute koji mjuzikl u svijetu čine mamcem za publiku: aktualnu priču (jer taj je sadržaj danas bliži gledatelju nego ikada!), sjajnu glazbu te fantastičan autorski i izvođački tim.

Kao kruna dugog i uspješnog rada, kao sabrano kazališno iskustvo svih autorskih timova koji su postavljali mjuzikle u kazalištu Komediji kroz više od dvadeset godina, nastala je predstava ***Chicago***, koju su scenski ostvarili mladi hrvatski autori i izvođači. Sistem po kojem su došli do ovog sjajnog rezultata je provjeren, svjetski, a to je audicija.

Ansambl spreman na sve

Iako se predstava igra na sceni Komedije, u njoj sudjeluje zaista mali broj Komedijinih interpreta. Nakon raspisane audicije, koja je u Zagrebu izazvala pravu groznicu, iz Komedijina ansambla u podjelu je ušlo pet-šest glumaca i jedan plesač, a svi su ostali ili provjerena zagrebačka glumačka imena koja su se sposobna nositi s visokim zahtjevima žanra, ili kazališno nepoznati plesači koji znaju pjevati i glumiti. Šest plesnih parova i šest nositelja solističkih rola (u dvije podjele), s pozornice Komedije progovaraju kao ansambl spreman na sve!

Redateljica Dora Ruždjak Podolski okupila je ekipu generacijski bliskih umjetnika koji su stvorili kazališno djelo vrijedno divljenja. Stupovi tima su dirigent Dinko Apelt i koreograf Igor Barberić, koji su s odabranim glumcima-plesačima osmislili muzičke brojeve, dok je redateljica dala čitavoj izvedbi kabaretsko-satiričan štih s duhovitim prizvukom, iako sama priča ima poprilično gorkast okus. No današnja je publika – napokon – spremna na sve vrste priča, jer joj okrutna stvarnost daje mogućnost percepcije i pravo na odmak i od najozbiljnijih stvari. Nikada do sada, naime, crna kronika nije tako dominirala našim novinskim stranicama, svaki se naš grad može se mjeriti s Chicagom, pa nam se i sudbina žena-ubojica čini poznatom, čak i bliskom. A to da je pravda često nedostižna i da ju je moguće zaobići, svjedoci smo svakodnevno, pa je i poigravanje tom temom, na način kako to rade autori libreta ***Chicaga,*** sasvim prihvatljivo na svim razinama. Konačo, želja svakoga (pa i društvenog otpadnika), da se proslavi preko noći identična je prizorima reality-showa, koje danas susrećemo na svakoj televizijskoj stanici, pa tako svi segmenti priče ***Chicaga*** nalaze izravan put do publike.

Ženski trio

Autorski tim nije se odlučio za orkestar na pozornici (što je praksa izvedbi koje sam gledala), jer bi se mali scenski prostor Komedije tako još više smanjio. Orkestar je, dakle, ostao u rupi, ali je zato na pozornici „otvorena pozornica", koja se – izvrsno osmišljena scenografija Ive Knezovića – otvara kao scenski prostor ili zatvara kao zatvorski, nimalo ne djelujući „isto" unatoč ponavljanju. I kao što je koreograf Igor Barberić osmislio koreografiju prema mogućnostima svakog pojedinog interpreta, tako je i kostimografkinja Mirjana Zagorec slijedila njihov fizički kod, pa su do izražaja došle sve najljepše karakteristike ogoljelih ženskih tijela, kojima glumice-plesačice-pjevačice obilato raspolažu.

Prva izvedbena podjela dviju premijernih večeri predstavila je Milu Elegović Balić u ulozi Roxie Hart i potvrdila njene mogućnosti nikada tako visoko ispoljene kao u ovoj ulozi. Njena je Roxie primitivna, malograđanska, ali tigrica, koja ne odustaje od svog nauma do posljednjeg daha.

U drugoj ženskoj roli sve je oduševila Bojana Gregorić kao Velma Kelly. Njene su glumačke i plesne scene brilijantne, pršte energijom i vrhunskim umijećem, a dobro ju služi i glas. Ova dugonoga, vitka i prelijepa mlada žena, plijeni svojom pojavom i nameće se kao lik koji ćemo najbolje zapamtiti u podjeli!

Ženski trio dovršava izvrsna Jasna Bilušić, kojoj su namijenjeni i najljepši songovi u predstavi, čemu je ona sjajno odgovorila u svojoj već poznatoj jazz maniri. Odvjetnika Billyja Flynna igra Dražen Čuček, ostvarivši još jednu u nizu upečatljivih rola. Njegov Flynn ima onu ležernu pokvarenost samouvjerenog i pohlepnog odvjetnika, kojem izvrsno pristaje rečenica: „Da je Isus Krist živio u Chicagu, da je imao 5.000 dolara i uzeo me za odvjetnika, stvari su mogle sasvim drugačije završiti!"

Šest plesnih parova, u kojima dominiraju žene, potrebno je posmatrati kao odvojene solističke osobnosti. Nije uopće slučajno da ih je kostimografkinja odjenula različito – svaka od njih osobnost je za sebe, ali sve imaju onu scensku privlačnost koja na sebe prikiva poglede iz publike.

Orkestar pod vođstvom Dinka Apelta, sastavljen uglavnom od puhača i udaraljki, predstavio se gotovo kao autentičan tumač glazbe Johna Kandera, kojom dominira najpoznatiji song, kasnije osmišljen i razvijen u cjelovečernji glazbeni film, ***Sav taj jazz***.

Kad poželite da kupite knjigu, ponesite sa sobom ovaj kupon!

Knjižara BOOKWAR - SKC,

čitaocima „Ludusa" daje popust

od 10 do 30%

na sva izdanja

Studentski kulturni centar,

Kralja Milana 48, 11000 Beograd

MARULIĆEVI DANI

Kazališne novosti iz Hrvatske

Na pozornici splitskoga HNK praizvedena je drama ***Otok svetog Ciprijana*** koju je po motivima iz dela Ranka Marinkovića napisala Lada Martinac Kralj, a režirao Ivica Kunčević. Ovom predstavom na scenu je trebalo da se vrati Boris Dvornik, ali zdravlje mu nije dozvolilo. Reditelj Kunčević je istakao da je reč o humornoj tragediji koja je po temi koju obrađuje vrlo savremena. Radnja drame dešava se na ostrvu u izolovanoj sredini u kojoj se neprestano odvijaju malomeštanska prepucavanja i spletkarenja ni oko čega. U predstavi preovlađuje scenografski minimalizam i maksimalan glumački angažman.

Za vreme vaskršnjih praznika pozorište „Žar ptica" je besplatno otvorilo vrata svim ljubiteljima pozorišta, a posebno najmlađim gledaocima. Naime, u pitanju je četvrti ***Naj, naj, naj festival*** na kojem je prikazano 14 predstava za decu, koje dolaze iz različitih djelova Hrvatske.

Praizvedba drame ***Hajdemo skakati po tim oblacima*** splitskog glumca i pisca Elvisa Bošnjaka u režiji Nenni Delmestre održana je na „Sceni 55" splitskoga teatra. Iz ovećeg fragmentiranog i rasutog dramskog materijala uzeto je 20 priča koje prate ljubavne situacije nekog ili nekih zamišljenih parova, od mladosti do smrti. Ta linija u kojoj će se dvoje ljudi boriti kako 'imati', 'posjedovati' onog drugog, jedina je čvrsta dramaturška vertikala. Sve ostalo ostavljeno je gledaočevoj imaginaciji, psihološkoj igri i poistovećivanju. Rediteljka je osmislila mizanscen kao slaganje i razvrstavanje kutija, čije figure prate približavanje i udaljavanje protagonista u spremnosti odricanja od vlastite slobode.

Svečano otvaranje festivala hrvatske drame i autorskog pozorišta, 14. ***Marulićevi dani*** (21.- 29.4.2004) upriličeno je u splitskom HNK-u dodelom nagrada „Marin Držić" za najbolji dramski tekst u prošloj godini i to: Dubravku Mihanoviću za dramu ***Žaba***, drugu nagradu dele Amir Bukvić za ***Aristotel u Bagdadu*** i Miro Gavran za ***Zabranjeno smejanje***, dok je treća nagrada pripala Ivanu Letiniću za dramu ***Sedam godina života*** i Darku Lukiću za ***Nadu iz ormana***.

Selektor **Jasen Boko** izabrao je 10 komada i 2 u off programu: ***Otok Svetoga Ciprijana*** HNK Split, Krležin ***Hrvatski bog Mars*** u režiji Ozrena Prohića HNK Varaždin, ***Filumena Marturano*** E. Filippea u režiji Jagoša Markovića HNK Ivan pl. Zajc Rijeka, iz Zagreba - pozorišna trupa Kufer nastupila je s dramom ***U noći*** K. Š. Gjalskog u režiji Tomislava Pavkovića, ADU Zagreb i GDK Gavella s Vidićevom ***Groznicom*** u režirji Joška Ševe, Teatar ITD izveo je ***Božansku glad*** po romanu Slavenke Drakulić u režiji Damira Zlatara Freya, a Teatar Exit ponudio je ***To samo bog zna*** u režiji Saše Anočića i ***Kino predstavu*** rađenu u saradnji s riječkim Trafikom u režiji Žaka Valenta. Od predstava nastalih prema hrvatskom dramskom predlošku s repertorara zagrebačkog HNK odabran je Vidićev ***Octopussy*** u režiji Ivice Boban i beogrdaski Atelje 212 s ***Dvije*** Tene Štivičić u režiji Snježane Banović.

Novost ***Marulićevih dana*** bili su stručni razgovori i susreti reditelja, dramaturga, teatrologa, pisaca i glumaca o temi „Hrvatski dramatičar u središtu" koje je vodio pisac i dramaturg Miro Gavran. Naime, selektorova ideja bila je da se podstaknu razgovori i eventualno dobiju odgovori na pitanja šta je danas hrvatska drama, kakva je njena perspektiva i kakve ***Marulićeve dane*** žele. Pitanja su izrasla iz ideje o promeni festivalske koncepcije prema kojoj bi se prestali baviti isključivo domaćim dramskim tekstom. međutim, sudeći prema reakcijama struke, i sledeće godine ***Marulićevi dani*** biće festival hrvatske drame i autorskog kazališta.

Nagradu **„Marul"** za najbolju predstavu dobio ***Otok Svetoga Ciprijana*** u izvedbi splitskoga HNK, a nagrada publike „Milan Begović" pripala je predstavi ***Dvije*** Ateljea 212 iz Beograda.

Odlukom riječkoga Gradskog poglavarstva, zgrada HNK-a Ivana pl. Zajca stavljena je pod hipoteku kao jamstvo za kredit kojim bi se uredila potrebna gradska infrastruktura kao što su bazeni, sportski objekti i ulice...

Ri Teatar iz Rijeke gostovao je u Teatru Exit u Zagrebu s predstavom ***Misli glavom*** zasmevajući publiku prikazom života muškarčevog mikrosveta, tačnije likove spermatozoidaa s ljudskim osobinama. Inspirisana komedijom Vudi Alena ***Sve što ste želeli da znate o seksu, a niste smeli da pitate***, predstava putem dijaloga između spermatozoida ocrtava pojedine tipove ljudi i blago zadire u aktualna politička i društvena pitanja.

Jonesko je zavladao u tekućoj sezoni hrvatskim pozornicama i postao gotovo pomodan repertoarski izbor. Pored ***Žaka ili pokornost*** u Gaveli, ***Stolica*** u Teatru Exit, ***Lekcije*** u Kerempuhu pa u HNK Varaždin, čak je i Gradsko pozorište lutaka Rijeka postavilo ***Sve o Žaklinama*** kao svojevrsnu posvetu slavnom Francuzu. Joneskomanija se nastavila i na Sceni Habunek HNK u Zagrebu, gdje je izvedena drama ***Kralj umire*** s podnaslovom

Nova premijera Gavelle: *Tango*

„Ceremonija smrti" u režiji Lorensa Kirua i adaptaciji i dramaturškoj obradi Marijane Nole.

O sudbini prognanika, njihovim svakodnevnim patnjama, ksenofobiji, netoleranciji iz očiju dece, otvoreno govori potresna drama ***Trg ratnika*** engleskog dramatičara Nika Vuda. S ovom dramom uhvatili su se u koštac u Pozorištu Virovitica na čelu s rediteljem Draženom Ferenčinom, te prevodiocem i dramaturgom Jasenom Bokom. ***Trg ratnika*** u obliku pripovedanja i tipičnog dramskog dijaloga prati sudbinu brata i sestre prognanika koji odrastaju u uslovima neprijateljske sredine, i u rascepu želje za asimilacijom i potrebe za očuvanjem svog identiteta.

Pisci iz Danske, Finske, Islanda, Norveške i Švedske predstavili su se i zagrebačkoj publici u sklopu međunarodnoga projekta „Switch 2004", koji je krajem aprila započeo u Beogradu. Projekat je osmišljen s namerom da se bliže upozna i ojača kulturna razmena između nordijskih zemalja i Hrvatske, Bosne i Hercegovine i Srbije i Crne Gore.

Sezona Joneska u Hrvatskoj: *Žak ili pokornost*

Tradicionalni **11. *Festival glumca*** i ove godine se održava u gradovima Vinkovcima, Vukovaru, Županji i Iloku (15. – 24.5.2004). Ove godine festival je posvećen monodrami i kamernoj sceni. „Zanimala su me glumačka ostvarenja u predstavama, a u izboru komada obraćala sam pažnju i na odnos glumca prema dramskom predlošku", kazala je selektor Doris Šarić-Kukuljica.

U **Gavelli** na repertoar je postavljena klasična drama ***Tango*** Slavomira Mrožeka, u režiji Joška Juvančića. ***Tango*** prati glas zabranjivanog naslova, neretko su ga doživljavali subverzivnim, rušilačkim i opasnim u svakom pogledu. U doba crnog komunizma u zemljama sa sastavima „bez ljudskog lica", ***Tango*** je i skidan u poslednji čas s programa zbog svoje groteskne oštrice, ubojito istinitih rečenica koje bole svaku vlast.

„Ceo svet je ludnica, a čovek je podivljala zver" – poručuje Peter Weiss u svojoj drami ***Mara – Sad*** koja je obeležila 60-te godine prošlog veka i postala jednim od najvažnijih dela modernog teatra. Svojom specifičnom dramaturgijom komad je privukao legendarnog ruskog reditelja, osnivača Teatra na Taganjki, Jurija Petroviča Ljubimova koji ga je postavio još 1998. godine pod nazivom ***Marat i markiz de Sade***. Nakon gostovanja širom sveta, hrvatska publika je Ljubimovu inscenaciju imala prilike pogledati u Rijeci, na Festivalu malih scena. ***Marat i markiz de Sade*** poprima ne samo ironijske, već i groteskne tonove. Drama je vidno skraćena i ogoljena do bitnih ideja koje se izgovaraju u formi mjuzikla, kabarea i operete.

Vanesa Redgrejv i Rade Šerbedžija pripremaju za predstojeće leto u produkciji svog teatra Ulysses, projekt ***Čekajući Godoa*** u režiji Lenke Udovički. Osim predstave, projekat će uključivati i pozorišnu radionicu, te projekcije svedočanstava robijaša s Golog otoka iz razdoblja od 1949. do 1956.

Priredila Aleksandra Jakšić

DOLE VLADA

Pozorišne novosti iz Makedonije

Nova predstava **Stipskog pozorišta** je tragikomedija ***Put oko mog oca*** mađarskog pisca Ištvana Erkena. Priča o ***Tutov familiji***, što je originalni naziv teksta, se dešava u posleratnoj Mađarskoj, u tihom i zaboravljenom planinskom selu i usredsređena je na ljudsku destruktivnost i usamljenost. Reditelj komada je Ukrajinac Vitali Semetčov.

Premijera predstave ***Večnost i dan*** po tekstu Milorada Pavića, u režiji Martina Kočovskog, odigrana je u Narodnom pozorištu Bitolj. Ovaj komad je jedina Pavićeva drama i po prvi put se izvodi u Makedoniji. Glavne teme predstave su identitet kao i vreme i večnost koje su ujedinjene večnom temom – ljubavlju. Kočevski je prethodno režirao u Kumanovskom teatru ***Sve o mojoj majci*** po tekstu Pedra Almodovara.

Na Maloj sceni Gradskog teatra izveden je tekst Harolda Pintera ***Kućepazitelj*** u režiji glumca Trajčeta Georgieva. „Prvenstveno me je zanimala bezrečna poetika i večna besmrtna emocija kod Pintera", kaže Georgiev.

Narodno pozorište u Stipu je imalo premijeru i za najmlađe – ***Muzičare iz Bremena*** po braći Grim, u postavci bugarskog reditelja Svetozara Gagova.

Dok su roditelji zaluđeni političkim događanjima i spletkama, njihovo jedino dete, posvećeno muzici, postaje svetski priznat pijanista. To je kratak sadržaj komada ***Dole vlada*** koji je imao premijeru u Makedonskom narodnom teatru u Skoplju. „Dramska baza komada je konflikt između dobrog i lošeg oko nas, u porodici, gradu, zemlji, svetu... Žargon u naslovu drame je moja želja da anticipiram najčešći grafit u Skoplju u proteklih deset godina", rekao je autor komada Sasko Nasev. A reditelj, Saso Milenkovski dodaje: „***Dole vlada*** je pogodak u centar, priča o novim ljudima koji žive ovde i sada, a u isto vreme je i univerzalna. Reč je o raspadu porodice, problemima beznađa, sredini u kojoj vladaju kvazi vrednosti, sve ono što participira današnje vreme. Drama ima Nušićevsku matricu koja i dalje funkcioniše, i to ne zato što je Nušić bio genijalni pisac, već što smo mi konstantno u istom stanju, pod stalnim uticajem politike na naše živote. Međutim, komad je ujedno i oda posvećenosti poslu, i u tom smislu osnova drame je optimistična."

Glumac Vladimir Endrovski je primetio da pored tendencije drame da aludira na trenutno domaće stanje, ona ima samo jednu poruku, a to je da oni koji se menjaju su uvek gore, dok je običan narod uvek dole.

Narodno pozorište „Anton Panov" iz Strumice priprema novu premijeru – ***Virus*** Siniše Kovačevića u režiji Slađane Milosavljević-Bande. Za one koji su propustili ovu predstavu u Beogradu, reč je o porodičnim i društvenim problemima koje sagledava mladić inficiran HIV-om. „Predstava se neće baviti samo virusom, već i destruktivnim stvarima koje se tiču čoveka kada otkrije svoje fatalno stanje. Naš moto je – Nemojte misliti da to ne može da se desi vama", objašnjava rediteljka.

Lorkina *Jerma* u NT Bitolj

Premijera ***Balade o velikom kosturu*** Majkla Galderoa u režiji Vladimira Milčina izvedena je u Prilepu. „U Baladi se mnogo pije i beskrajno razgovara, plitkoumno filozofira, tuguje kad treba da se bude srećan, i slavi kada treba da se tuguje. Ovo je smešno-tužna priča o ljudima koji se suočavaju sa problemima tako što ih povezuju sa mestom u kojem žive" rekao je reditelj Milčin.

Teatrolog Ivan Ivanovski objavio je „Pola veka pozorišta u Makedoniji", knjigu-dokument koja pokriva period od posle Drugog svetskog rata, preko stvaranja prvih narodnih teatara pa sve do danas. U knjizi se pravi osvrt i na eksperimentalne scene i alternativne trupe.

Narodni teatar Bitola gostovao je u Prilepu sa predstavom ***Jerma*** Federika Garsie Lorke u režiji Bagrijane Popove. Po rečima rediteljke, emocije su baza za izgradnju ove izvedbe te je potcrtala strast, energiju, konflikte sadašnjice koji su bliski onima iz Lorkine drame.

U Makedoniji nastavljaju praksu besplatnih izvođenja predstava. Ovoga puta od 12. do 19. maja u Narodnom pozorištu „Vojdan Černodrinski" u Prilepu. Po rečima direktora pozorišta Stojana Damcevskog, ova sedmica besplatnog pozorišta je realizovana ne samo sa ciljem stimulacije publike da dolazi u teatar, već i da podstakne interesovanje pre dolazećeg teatarskog festivala „Vojdan Černodrinski", koji se održava 39. put od 4. do 11. juna.

Prosidba **Antona Čehova** u režiji Mladena Krstevskog i Jordana Vitanovog izvedena je u Veleskom pozorištu. Ova izvedba je bazirana na dve Čehovljeve jednočinke ***Medved*** i ***Prosidba*** jer su bazirane na istoj temi – apsurdnosti bračne ponude.

Premijera još jednog Čehovljevog komada u Makedoniji bila je u Kumanovskom teatru. U pitanju je ***Galeb*** u režiji Dejana Projkovskog. Reditelj je tom prilikom rekao: „Pre novog potopa jedino što treba staviti u Nojevu barku je Čehovljeva zaostavština jer govori o svim životnim situacijama i njihovom duhu".

Priredila Aleksandra Jakšić

KAD KROKODIL VOLI ŽIRAFU

Šta se događa u pozorištima Bosne i Hercegovine

Početkom aprila u radnoj poseti Kamernom teatru 55 bili su pozorišni reditelj iz Nemačke Wulf Twiehaus i Milenko Goranović, dramaturg Theaterhausa iz Štutgarta. Povod za ovu posetu bile su pripreme za obeležavanje pola veka postojanja Kamernog teatra. Jubilej će biti obeležen naredne godine promocijom monografije Kamernog, desetodnevnom revijom predstava ove kuće, izdavanjem poštanske marke sa likom osnivača Jurislava Korenića, i premijerom drame Mariusa von Mejenberga ***Paraziti***, 7. marta 2005, na dan godišnjice. Komad će postaviti Twiehaus, trenutno jedan od najpopularnijih mlađih nemačkih reditelja. Tekst ***Paraziti*** je crna komedija koja tematski korespondira sa domaćom stvarnošću, po nemogućnosti komunikacije i agresivnosti u dijalogu između ljudi ispunjenih frustracijama.

Predstava ***Zaljubljeni krokodil*** u režiji Drage Buke, premijerno je izvedena na sceni Pozorišta mladih Sarajevo. Komad nastao prema knjizi „Mali krokodil sa velikim osećanjima" Daniele Kulot, priča je o krokodilu koji je zaljubljen u veliku žirafu i stalno smišlja načine kako da joj to kaže. Ova predstava, koja nosi ideju da ljubav ne zna za prepreke, da ona ne priznaje razlike i uvek i svuda pobeđuje, rađena je u tehnici crnog teatra.

U Bosanskom narodnom pozorištu Zenica izvedena je predstava ***Udovice*** koju je po tekstu Slavomira Mrožeka režirao Adis Bakrac. Publici je bilo posebno zanimljivo da gleda dve mlade žene koje igraju muškarce i dvojicu muškaraca koji igraju žene. ***Udovice*** su ujedno i prva predstava izvedena na Podrumskoj sceni BNP Zenica nakon desetogodišnje pauze.

Predstava ***Umri muški*** koju je prema tekstu Alda Nikolaja režirao Admir Glamočak u Kamernom teatru 55, doživela je svoje 150. izvođenje. Tim povodom, direktor Kamernog teatra 55 Zlatko Topčić ocenio je: „U jednoj maloj sredini kakva je naša, 150. izvođenja jedne predstave, i to svaki put pred punom dvoranom, je pravo čudo". Predstava ***Umri muški*** prvi put je izvedena pre dvanaest godina.

Tuzlanska pozorišna publika dugotrajnim apaluzom nagradila je aktere predstave ***Kokoška***, koju je, po tekstu Nikolaja Vladimiroviča Koljade na sceni Narodnog pozorista Tuzla režirala Tanja Miletić-Oručević. Ovom predstavom NP Tuzla nastavlja obeležavanje 55 godina postojanja.

Ansambl Prijedorskog pozorišta izveo je ***Čekajući Godoa*** Semjuela Beketa, čime je otvorena 51. sezona u toj teatarskoj kući. Rediteljski, scenografski i kostimografski deo posla obavio je Radenko Bilbija.

Peti međunarodni festival lutkarskih pozorišta za djecu ***Lut fest*** održan je od 12. do 15. maja u Srpskom Novom Sarajevu. U takmičarskom delu nastupilo je šest pozorišta: teatar „313" iz Bugarske s „Hrabrim krojačem", „Pygme teatar" iz Švedske s predstavom „Tanka crvena nit", Lutkarsko pozorište „Cvikau" iz Nemačke s „Petrom i vukom", Lutkarsko pozorište „Pinokio" iz Zemuna s komadom „Slike sa izložbe", Lutkarsko kazalište „Mostar" s predstavom „Zlatna ribica", te produkcija „Forum" i koprodukcija „Cankarjev dom" iz Slovenije s predstavom „Palčica". Prema rečima Vitomira Mitrića, direktora Festivala, ova manifestacija zamišljena je tako da putem lutkarskih predstava probudi kod dece ljubav za pozorištem, te da ukaže na potrebu stvaranja uslova za rad pozorišta.

Na sceni Narodnog pozorišta Tuzla izvedena je ***Soba vizija*** prema tekstu Safeta Plakala u režiji Francuza Žan Luk Olivijea. Predstava je nastala u koprodukciji Sarajevskog ratnog teatra SARTR i teatra Glob iz Bordoa i imala je premijeru u novembru 2003. u Francuskoj. U neobičnoj glumačkoj igri osmoro ljudi reditelj je pokušao da ispita odnos između muškarca i žene, ili bolje rečeno, muškarca prema ženi, u okviru jedne „mašine za proizvodnju iluzija" u kojoj dominiraju ekrani kao prostor ukrštanja jezika pozorišta i filma, virtualne i stvarne slike. Bazirana na pokretu i mimici, ***Soba od vizije*** prikazuje muškarca kao dominantnog subjekta koji određuje kako će se žena, u ovom slučaju samo pasivni objekat, ponašati i šta treba raditi. Sve je zamišljeno kao predstava u nastajanju, čiji su muškarci inicijatori, a žene izvođači - snimaju ih, fotografišu, postavljaju, premeštaju. Kako ističe Žan Luk Oliver, pitanja koja predstavljaju suštinu ovog imaginarnog putovanja su: šta stoji iza već prastare podele muškaraca - kreatora i žena - kreatura, šta znači moć koju jedan pol (muški) ima nad drugim polom (ženskim), preispituje li muški stav sliku i mesto žene u današnjem društvu, podrazumeva li odnos između muškarca i žene obavezno i odnos sile...

Hrvatski dom kulture u Zenici od kraja aprila „domaćin" je predstavama čiju produkciju radi Udruženje građana „Teatar Zenica". Predstava ***Mora da se šališ*** je prva premijera izvedena u ovom prostoru.

Treći festival bh. drame održan je od 25. maja do 5. juna u Bosanskom narodnom pozoristu u Zenici. Novost u odnosu na prethodne festivale je uvođenje selekcije. Selektor Zoran Mlinarević odlučio je da u takmičarski program uvrsti: „Priviđenja iz srebrenog veka" Almira Bašovića u reziji Elmira Jukića (NP Sarajevo), „Poljska konjica" Marka Vesovića u režiji Alesa Kurta (Kamerni teatar 55 Sarajevo), „Katarina Kosača - poslednja večera" Ibrahima Kajana u režiji Seada Đulica i Tanje Miletić-Oručević (Mostarski teatar mladih), „Pomrčina krvi" Ahmeda Muradbegovića u režiji Lajle Kaikcija (BNP Zenica) i „Soba" Irfana Horozovića u režiji Gradimira Gojera (NP Sarajevo). U pratećem festivalskom programu izvedene su predstave: „CABAres CABArei" Zijaha Sokolovića, „Sta je smešno, bando lopovska?" Satiričnog kazališta Kerempuh iz Zagreba, „Šta cemo sad?" Pozorišta mladih Sarajevo, „Karabeg" Narodnog pozorišta Tuzla, „Kraljice" Sarajevskog ratnog teatra SARTR, te „Kidaj od svog muža" Narodnog pozorišta Mostar.

Premijera predstave ***Aždaja iz Vojteške ulice*** u režiji Slavča Malenova održana je u Dečijem pozorištu RS u Banja Luci u režiji Slavča Malenova iz Bugarske. U marionetskoj predstavi, koja je rađena tekstu Karela Čapeka, priča se o aždaji koja je, u stvari, začarana princeza, koju je svojom ljubavlju, otvorenim srcem i odricanjem oslobodio zlih čini gospodin Trutina, državni činovnik. Lutke je uradila Ana Pulieva iz Sofije.

Monodrama ***Derviš i smrt*** Meše Selimovića u u interpretaciji prvaka tuzlanskog Narodnog pozorišta, Muharema Osmića, izvedena je u Bošnjačkom institutu u Sarajevu NP Sarajevo Gradimir Gojer. Izvedba monodrame, koja je imala premijeru 1999, a zatim i ekranizovana kao TV-drama, upriličena je u okviru obeležavanja 35 godina umetničkog rada Osmića. Glumac je ovom prilikom izjavio: „Stvarni sam zaljubljenik Mešine reči, koja me uvek iznova fascinira i upućuje na razmišljanje ne samo kao glumca, nego i kao čoveka. Znam da je ***Derviš i smrt*** 'težak' za gledati i da možda nije interesantan široj publici. Međutim, želeo sam da na ovaj način ljudi okrepe svoju dušu i vrate se suštinskim vrednostima."

Priredila Aleksandra Jakšić

I POZORIŠTE U ZNAKU EVROPSKE UNIJE

Vesti iz slovenačkog gledališča

Poslednja ovosezonska premijera **Mestnega gledališča ljubljanskega** (MGL) je komedija ***Gore je pametnom*** ruskog dramatičara Aleksandra Sergejeviča Gribojedova. U ovoj drami koja slovi za najpopularnije Gribojedevljevo delo, pisac je bez milosti raskrinkao šupljoglavost i lenjost moskovskih plemića, čiji je način života dobro poznavao. Komediju je režirao Zvone Sedlbauer.

Lutkovno gledališče Ljubljana (LGL) je uz sudelovanje saradnika iz „Kuće eksperimenata" pripremilo pozorišno iznenađenje pod nazivom ***Labirint brez fint***. U pitanju je lutkarska predstava, instalacija i eksperiment u jednom, koja je imala premijeru u tavanskom prostoru teatra „Pozornica pod zvezdama". Rediteljka je Barbara Bulatović.

Peta premijera u ovoj sezoni Slovenskog stalnog gledališča u Trstu je futuristička drama ***Pukotina u krugu*** tršćanskog dramaturga Marija Čuka. Savremenu dramu u kojoj individua odustaje od borbe i počinje tražiti smisao svoga života, režirao je Sergej Verč. Rediteljski ključ je pronašao postavivši priču u strukturu operete.

U dvorani kulturnoga doma u Hrvatinih kod Kopra, održana je premijera komada ***Evropa je jedna ruža***. Reč je o saradnji Gledališča Koper i Stalnog slovenskog gledališča (SSG) iz Trsta, a naslov predstave je nastao od odgovora koje je dalo jedno dete slovenačkog i italijanskog državljanstva na pitanje šta je Evropa. Ova premijera je jedna od prvih u nizu događaja proslave ulaska Slovenije u Evropsku uniju.

U **Šentjakobskem gledališču** Ljubljana premijerno je izvedeno ***Brajanovo žitije*** po filmu kultnih Monti Pajtonovaca. „Svako ko se bavi komedijom se pre ili kasnije sretne sa radom Monti Pajtona i prizna da su zakon. Ovaj tekst je previše logičan za komediju apsurda (koja je tipično lice Pajtonovaca), to je takoreći komedija u fejdoovskom maniru", rekao je reditelj Grega Čušin.

Celjska publika je poslednjih dana aprila premijerno videla Ovidijeve ***Metamorfoze***. U ***Metamorfozama*** (sastavljene su iz 15 knjiga - 12.000 heksametara i 230 priča), koje su jedan od temelja svetske književnosti, Ovidije je pokazao nove izražajne načine, posegnuo je za brojnim tada još neobrađenim mitovima, koje povezuje ideja završne metamorfoze, a kreće od početka sveta do Ovidijevog vremena. Tekst je adaptirala Tina Kosi.

„Otac je nestao pre gotovo mesec dana i verovatno je mrtav. Žena, koja je njegova supruga, tvrdoglavo pokušava umreti, ali ne želi reći, zašto. Druga žena je zarobljenica i sakrivena od svih. Mladić, koji se povukao u tišinu, želi pobeći i nestati. Takvo je stanje sveta, u koji nas vodi Rasin s prvim stihovima svoje ***Fedre***. To stanje nije posledica raspadanja, nego neke vrste blokade, blokiranja svih životnih sila, koje se još jedino mogu osloboditi kroz reči i kretanje. Predstava govori o oslobađanju." Tako je Fransoa Mišel Pesenti, reditelj iz Marseja, opisao ovu francusku klasicističku dramu. Ovo je četvrti Rasin na slovenačkim pozornicama, a prva ***Fedra*** je praizvedena upravo u ovom teatru (SNG Ljubljana) pre 3 decenije, naglasio je upravnik Janez Pipan.

Ansambl mariborske Drame je izveo komad Artura Milera ***Smrt trgovačkog putnika***. Drama, za koju je Miler dobio Pulicerovu nagradu, priča o svetu, u kojem je jedino važno koliko je čovek uspešan, a ne šta oseća, misli i želi. Rediteljka Mateja Koležnik je rekla da je ova drama još uvek aktuelna i nakon 50 godina, jer govori precizno o svetu u kojem živimo – svetu u kojem ljudi s dušom i srcem teško pronađu mesto za sebe.

U organizaciji SNG-a Nova Gorica u Novoj Gorici i Gorici od 27.4. do 9.5. održan je međunarodni pozorišni festival ***Mej(ni) fest***. Festival je nastao u sklopu proslave ulaska Slovenije u Evropsku uniju. Prikazano je 18 predstava u izvedbi ili koprodukciji pozorišta iz više od petnaest država. Nakon svečanog otvaranja gledaocima se predstavilo rumunsko pozorište s komadom Luidija Pirandela ***Šta je istina***. Komad je režirao slavni rumunski reditelj Vlad Mugur (1927-2001). Između ostalih na festivalu su nastupili i JDP (***Mletački trgovac***) i Atelje 212 (***Amerika, drugi deo***) iz Beograda.

Slovensko mladinsko gledališče (SMG) je postavilo dramu poljskoga autora Vitolda Gombroviča ***Svadba***. Drama se bavi teorijom čiste forme, te brak tumači sa stanovišta elementarne kvantne fizike, koja proučava promenu materije, a na taj način razmatra i proces postojanja. U ovom komadu, koji ni u Poljskoj nije često izvođen, autor je proučavao ljudske odnose i sliku koju imamo o nama samima, a pri tome se odrekao ukalupljenih predstava o životu. Ključno pitanje koje je svojom režijom postavio Jernej Lorenci je: kakav se preobražaj događa kada stupimo u vezu s nekim, gde je u tome početak mene samoga i gde je kraj.

Slovensko mladinsko gledališče gostovalo je u dablinskom Helix teatru sa predstavom ***Supremat*** Dragana Živadinova, a sve u sklopu predstavljanja kolektiva Neue Slowenische Kunst (NSK) tokom slavljeničkih aktivnosti proširene EU.

Treći slovenački festival kamernog pozorišta *Skup 3* dešavao se u Ptuju od 26.5. do 5.6. Publici se predstavilo 10 predstava iz ovosezonske produkcije (o kojima je i Ludus pisao): ***Cafe Amoral***, ***Some explicit polaroids***, ***Dablinksa priča***, ***Ćelava pevačica***, ***Čekajući Godoa***, ***Lekcija***, ***Audijencija i Protest***, ***Šateron***, ***Dokaz*** i ***Broj***.

Dablinska priča na festivalu „Skup 3"

Rasinova *Fedra* na sceni Drame SNG Ljubljana

Borba crnca i psa (1979) Bernar - Mari Koltesa je nova premijera na sceni Male drame SNG Drame, Ljubljana u postavci hrvatskog reditelja Ivice Buljana. Radnja se dešava u Africi (sam Koltes je mnogo putovao po 'crnom kontinentu') na gradilištu autoputa, u prostoru samoće i teskobe, koja verovatno nikad neće biti izgrađena. Tokom rada ubijen je tamnoputi radnik. A pošto pokojnikovom bratu ne daju telo umrlog, nastaje sukob između njega s jedne, i direktora gradilišta i njegovog pomoćnika s druge strane. Tu je i mlada Francuskinja koja bi da se nastani u Africi.

Međutim, po rečima Ivana Medenice, treba imati u vidu da je Koltes o mestu i značaju rasizma i neokolonijalzma u svom stvralaštvu davao protivrečne izjave. Iako je tvrdio da ovo nije drama o rasizmu, da ga ne zanima politički angažman, da je Afrika samo metaforični prostor, stepen fascinacije koju je gajio prema 'crnom svetu', i u privatnom i stvaralačkom životu, bio je ogroman.

Reditelja je ovaj komad privukao jer Koltes nije tradicionalni dramatičar, već pre veliki pesnik.

Mestno gledališče ljubljansko predstavilo je repertoar za sledeću sezonu. Između ostalog biće postavljeni: Šekspirov ***Julije Cezar*** u režiji Dušana Jovanovića, Cankarov ***Kralj Betajnove*** u režiji Zvona Sedlbauera, ***Sve o ženama*** hrvatskog pisca Mira Gavrana...

Priredila Aleksandra Jakšić

NARODNI POSLANIK I ANTIGONA U PULI

Zrenjaninsko pozorište u Hrvatskoj posle 15 godina

Bojana Kovačević

Istarsko narodno kazalište bilo je od 13. do 16. IV domaćin Narodnog pozorišta „Toša Jovanović", čime je i zvanično započela saradnja između ova dva teatra. Tridesetak članova zrenjaninskog ansambla, reditelji predstava ***Narodni poslanik*** i ***Antigona*** kojima se naš teatar predstavio pulskoj publici, a nešto kasnije i predstavnici naše lokalne samouprave, obreli su se u, po rimskoj Areni čuvenom, istarskom gradu. Direktor zrenjaninskog pozorišta Goran Ibrajter i upavnik Istarskog narodnog kazališta Robert Raponja još krajem prošle godine dogovorili su razmenu predstava koja će, po svoj prilici, otvoriti i druge mogućnosti saradnje.

Prilikom zvaničnih sastanaka, ali i druženja, Raponja nas je upoznao s radom kuće kojom rukovodi: „Istarsko narodno kazalište – Kazališna kuća Pula, trenutno se nalazi u fazi transformacije – naime, od gradske kuće ono prelazi u gradski teatar. Od pre 9 godina ova institucija producira i sopstvene predstave, tj. radi kazališne projekte u koprodukciji. Dakle, mi smo kazalište bez ansambla, još uvijek, ali planiramo da to već ove godine izmijenimo. Osim kazališnog programa, u našu redovnu djelatnost spada i edukativni program, i tu imamo rad dramskog studija i međunarodni kazališni festival, na kojem se okupljaju pedagozi iz svijeta, i to ponajbolji pedagozi iz svih evropskih i drugih kazališnih akademija. Tu tijekom ljeta, po sistemu radionica, izmjenjujemo iskustva i produbljujemo znanja i vještine iz gotovo svih kazališnih oblasti. Želja nam je bila da motiviramo mlade Puljane da se nastave profesionalno baviti kazališnim djelatnostima, u čemu smo i uspjeli, budući da njih 17-oro sada studira na akademijama u Hrvatskoj i inostranstvu. Svake godine produciramo oko 6 predstava za odrasle i 2-3 za djecu, koje igramo u Puli i Istri, ali i tražimo partnerske odnose s ostalim kazalištima u Hrvatskoj i šire", kaže Raponja. „Suradnja s Narodnim pozorištem iz Zrenjanina nas posebno raduje jer smo prvi bili domaćini i vidjeli ste da su vaše predstave vrlo ljepo primljene kod publike i da je bio veliki odaziv. Vjerujemo da će na isti način nas dočekati zrenjaninska publika, jer ćemo uskoro s dvije naše predstave uzvratiti gostovanje. Vjerujem da je ovo najbolji put za dugoročniju, možda i bogatiju suradnju između kazališta, ali isto tako i između dva grada koja su podjednake veličine što se tiče broja stanovnika i gospodarsko-političkih odnosa. Kultura je ta koja čini most, pa nije slučajno da smo upravo mi izabrali da razmjenimo kazališne predstave i da tako počnemo dugoročniju suradnju u kojoj bi se moglo dogoditi niz stvari, ali moramo naći zajednički interes. Moguće su ne samo razmjene gostovanja već i zajednička produkcija ili koprodukcija, ili razmjene glumaca."

Bliski smo jedni drugima

Gostovanje Narodnog pozorišta „Toša Jovanović" u Puli tamošnji mediji – pisani i elektronski – propratili su s velikom pažnjom i za nas pomalo iznenađujućim interesovanjem. Dnevni list „Glas Istre" brižljivo je najavio Dane Zrenjanina u Puli, a potom i svakodnevno detaljno izveštavao o tom nesvakidašnjem kulturnom događaju, radio stanice redovno su emitovale reklamu za ***Narodnog poslanika*** i ***Antigonu***, a TV ekipe pravile su opširne priloge o obe predstave. Najvažniju podršku i ocenu ipak je dala publika. „Vidi se da se ovde dosta ulaže u kulturu, što je i razumljivo budući da je ovo turističko mesto, stari grad sa puno lepih znamenitosti, i očigledno grad u kome razumeju i vole sve što se tiče kulture i pozorišta", izjavio je nakon predstave ***Narodni poslanik*** Dušan Petrović, reditelj ovog ostvarenja. „Zahvaljujući tome naišli smo i na izuzetno lep prijem kod publike, koja nas je zdušno dočekala, iako smo imali malo strahova kako će ovde proći naš humor, naša tema, naš pisac. Očigledno je da smo ipak veoma bliski jedni drugima i da su ta pitanja bila suvišna, tj. da kultura u svakom pogledu zbližava naša dva naroda. Pored toga, jedan od brojnih utisaka koje sam stekao je da smo dočekani otvorena srca, da su se domaćni potrudili, ali ne samo oni – svuda su nas lepo dočekali i na svakom koraku smo ostvarivali divnu komunikaciju s lokalnim stanovništvom", kaže Petrović.

Druge večeri zvaničnog gostovanja Zrenjaninaca, kada su naše glumce Puljani već prepoznavali na ulici, u impozantnom zdanju Istarskog narodnog kazališta od preko 5.000 kvadratnih metara, u sali sa 760 mesta, odigrana je ***Antigona***, uoči čijeg je izvođenja reditelj Ljuboslav Majera rekao: „Čoveku je drago što se predstava koja živi već dosta godina pojavi u prostoru koji je zapravo bio ***terra incoginita*** tokom ovih 10-ak i više godina. Drago mi je što je to ***Antigona*** koja je hiljadugodišnje upozorenje o tome šta nosi rat i na koji način on utiče na ljude, kakve odluke čovek mora da donese ako se to tiče njegovog moralnog koda i nekih principa koji su sveopšti, humani, a potovo mi je drago što se to pojavljuje na ovoj ***terra rossi***, u Istri, u prostoru koji odiše kamenom, antičkom statikom i principima koji bi trebalo da budu opšteljudski, i što smo u prilici da pokažemo naša razmišljanja ljudima koji su doživeli iste ili slične probleme kakve smo proživljavali mi. Nije bitno ko je živeo gora ili bolja vremena, bitno je da su to bila pogrešna vremena, kako za jedne tako i za druge."

Jedno od najuspešnijih gostovanja

Direktor zrenjaninskog pozorišta i predstavnici naše lokalne vlasti pozvani su i na prijem kod gradonačelnika Pule, gospodina Lučana Delbjanka, gde su razmenjene informacije o privrednim, političkim, kulturnim, itd. aktivnostima dva grada, poklon-knjige i monografije, kao i želje za dodatnim vidovima komunikacije i saradnje. „Poseta zrenjaninske delegacije Puli bila je veoma uspešna", izjavio je nakon razgovora s gradonačelnikom Pule Goran Knežević, predsednik Izvršnog odbora SO Zrenjanin. „Bili smo lepo primljeni, naišli smo na veliko gostoprimstvo i ja se iskreno zahvaljujem i gradonačelniku odnosno vlastima Pule, a i našim domaćinima, pulskom pozorištu. Poverenje koje nam je ukazano predstavlja izuzetno priznanje pre svega zrenjaninskom pozorištu, ali i Zrenjaninu za politiku koju vodi. Pozvao sam gradonačelnika Pule, gospodina Delbjanka, da prilikom uzvratne posete sa sobom povede i delegaciju iz privrede, jer je ovo izuzetna prilika da, pored kulture koja je napravila prvi korak u saradnji dva grada, nadovežemo i privrednu saradnju, jer jedni drugima imamo šta da ponudimo i pružimo."

Osim pomenutih susreta, izvanredno primljenih predstava, višečasovnih razgovora o pozorišnim aktivnostima i uživanja u obilascima drevnog grada, zadovoljstvo nam je pričinio i susret s legendom jugoslovenskog boksa, Matom Parlovim, odnosno vođom kultne grupe (zajedničkih) 80-ih Atomsko sklonište, Brunom Langerom, koji je specijalno zbog nas došao u teatarsko zdanje i rado se prisetio divnih dana koje je proveo u Zrenjaninu, kao i svojih ovdašnjih prijatelja.

Svodeći utiske po povratku iz Pule, direktor zrenjaninskog pozorišta Ibrajter rekao je: „Osećam veliko zadovoljstvo što je ova saradnja očigledno uspešno započela i što se naše pozorište prikazalo u najboljem svetlu, uprkos određenim strahovanjima, pre svega zbog nepoznanice kako će pulska publika primiti naše predstave. No, pokazalo se da ona itekako dobro poznaje i reaguje na naš problem. Ovo je ujedno bila prilika da odmerimo kvalitet našeg rada u drugoj, sličnoj sredini i da procenimo gde se naše pozorište nalazi u odnosu na slične teatre van naših prostora. Gostovanje Narodnog pozorišta „Toša Jovanović" u Puli bilo je jedno od naših najuspešnijih gostovanja poslednjih godina."

Narodni poslanik zrenjaninskog pozorišta

TRI MAJSKE PREDSTAVE

Pismo iz Londona

Maja Milatović-Ovadia

Svako

Riverside Studio je bio mesto dešavanja Londonske premijere komada ***EVERYMAN - An immorality play*** Gorana Stefanovskog u režiji Sandy Maberley (Scenograf Zoe Wilcox, kostimograf Julie Bowles, svetlo Geraint Pughe).

Industrijska zgrada sagrađena 1800, živi na obali Temze, u njoj su se pravile vodene pumpe i nastao je prvi vodeni tank. 1933. postaje filmski studio, onda potom je preuzima BBC koji eksperimentiše sa kolor filmom i izveštavanjem uživo. Prostor se vremenom razvija u zanimljiv Art centar, gde se zajedno nalaze televizija, pozorište i bioskop i u čijem prostoru 'crne kutije' su eksperimentisali mnogi kontraverzni i inovatorski pozorišni ljudi. I danas se, po lepom vremenu, na njenoj velikoj terasi pije pivo i gluvari uz reku.

Komad ***Everyman*** je nastao kroz 12-omesečnu saradnju Stefanovskog (dobitnika nagrade Art Council Writer in Residence) i pozorišta Melange. Rad se odvijao kroz praktične radionice u kojima su učestvovali pisac, reditelj i glumci.

Theatre Melange je nacionalno i internacionalno putujuće pozorište bazirano u jugo-istočnoj Engleskoj. Kompanija je dobila velika priznanja za svoj jedinstveni vizuelni izraz koji integriše pokret, tekst i muziku u repertoaru koji se proteže od klasike do savremenih komada. Theatre Melange spaja umetnike iz razlicitih kultrnih sredina i pokušava da promoviše različite tradicije i iskustva, istražuju „prostorno-specifičme dogadjaje" i vode radionice koje omogućavaju umetnicima da istražuju sopstvenu kreativnost. Sponzorisani su od Arts Council England. 1999. su izveli ***Tales of a City*** Stefanovskog.

Pozorište Melange je naručilo od Stefanovskog komad koji je trebalo da bude baziran na poznatom moralitetu; „Pre mnogo godina sam pročitao srednjovekovni moralitet ***Everyman***. Zvučalo mi je kao staromodna parabola o Smrti koja nasrće na Everymen-a (Svakoga) i vodi ga sa sobom. Smrt je bila svemoćna, samobitna i samosigurna dok je Svako, čovek, smrtnik, bio konfuzan i slab. U procesu pisanja priča se okrenula. Završila se sa šest svemoćnih ljudi, potpuno sigurnih u sebe koji kidišu na Smrt koja ima krizu identiteta. Tako je moralitet postao nemoralna priča."

Šest britanskih turista dolaze u brda Španije na odmor gde ih pod maskom vodiča dočekuje Smrt, Anastasija (Tanya Munday) koja je radila u „Direkciji za Duhovnu smrt" ali je usled srozavanja duhovnog kod ljudi, postala tehnološki višak, a sada dobija šansu za iskupljenje: treba da eliminiše nekoga od njih šest da bi osigurala posao kod „kasapa". Rej (Richard Oldham) je bogat, efikasan i pohlepan japi. Helen (Helen Terry) je vulgarno, seksualno preosvešćena, drogirana i razvratna. Tim (Tom Leick) je bolimični proždrljivac, opsednut svojim telom. Džo (Sharon Aviva Jones) je lenja, debela žena i majka koja non-stop žvaće čips i drži se maksime „nemoj sedeti ako možeš leći". Viki (Clare Kissane) je žrtva šopinga, plastične hirurgije i mode, elegantna, samoljubiva i zavidna. Ken (Mike Lavanzin) je pun ljutnje, agresivan, engleski navijač – ksenofob, koji ne ispušta pivo iz ruku, što mu se vidi po stomaku.

U prostoru koji je sačinjen od bazena, skakaonice i kabine za presvlačenje, uz pevanje ***Una paloma blanca*** koje u sećanje vraća hotelske terase na moru s ofucanim sintisajzer bendovima, jeftinim lampicama u boji i crvene, pripite turiste vesele zbog svog postojanja na odmoru, oni uspevaju da pobede Anastasiju, „crnog anđela sudbine" koja neuspevši u svom zadatku da im uzme duše (koje odavno nemaju) biva kažnjena moranjem da živi kao smrtnik.

Komad je dublji i kompleksniji od predstave. Pokušaj ubacivanja stilizovanih, koreografskih scena buđenja i presvlačenja nije najsrećnije realizovan. Likovi koji izviru iz kabine za presvlačenje ostaju na nivou manekenskog i tipologiju prepoznajemo uglavnom po kostimu. Na kraju ostaje utisak tra-

pavosti i razočarenja što predstava nije bolje razrađena. Na žalost.

Egzistencijalizam uz osmeh

West End. Zemlja komercijalnog teatra nastala u drugoj polovini XVII veka koja se prostire izmedju Oxford Street-a i reke Temze. Zemlja sa bezbroj lampica, mnoštvom šarenih plakata sa zvezdicama koje broje pozitivne kritike i natpisima „Fantastično", „Najsmešnije", „Neponovljivo", „Ne smete propustiti". Zemlja sa oko 50-ak pozorišta u kojima se iz večeri u veče igraju mjuzikli raznih godišta i raskoši i dramske predstave koje se reklamiraju putem zvučnih glumačkih imena, poznatih pisaca i (vrlo retko) po kojeg priznatog reditelja. Predstave uz koje se često koriste pridevi: profitabilno, pragmatično, dobro reklamirano i prilično dosadno.

Usred West End-a nalazi se Albery Theatre. Sagradjen 1903. i proglašen „vrhuncem arhitektonskog savršenstva" zbog neometanog pogleda na scenu sa bilo kog mesta u auditorijumu.

Sto godina kasnije igra se predstava ***Endgame*** (***Kraj partije***) Samuela Becketta (režija Matthew Warchus, dizajn Rob Howell, svetlo Mark Henderson, zvuk Paul Groothuis) neometano gledana s balkona sa uživanjem, uprkos blagoj predrasudi i skeptičnosti zarad geografije.

Pale se svetla. Vidimo prozore sa navučenim dronjavim crvenim zavesama, s leve strane vrata vode u kuhinju. S desne strane su dve kante za djubre. Na sredini scene je Ham (Michael Gambon) u invalidskim kolicima prekriven prljavim čaršavom. Atmosfera prašnjavosti, neupotrebljivog i dotrajalog.

Kraj partije je Beketov drugi komad, mešavina gorke komedije i tragične neizbežnosti napisana 1957. Komad je, kako piše prof. Jovan Hristić u predgovoru ***Izabrane drame*** (Nolit), „uz Šekspirovog ***Kralja Lira*** najtragičniji komad koji dramska književnost poznaje. ***Kraj partije*** je obračun s čovekom na svim ravnima njegovog postojanja i izvrgava ruglu ne samo vrednosti koje nazivamo ljudskim no i samo čovekovo postojanje."

Počinje predstava i – počinje smeh! Prvih 10-ak minuta predstave su neodoljivo komični i potpuno fascinantni. Klov (Lee Evans) obučen u jednodelnu benkicu (sličnu onima koje su nosili kauboji) uhramlje na scenu noseći merdevine. Pompeznim skakutanjem ide od prozora do prozora, koji su visoko uzdignuti na frontalnom zidu, sa namerom da razgrne zavese. Ritmičko ponavljanje njegovih koraka, način na koji se penje i silazi sa merdevina, nogu po nogu uz kratko „i" koje ispušta svaki put kada zbog svoje rasejanosti zaboravi da donese teleskop ili da pomeri merdevine i kada s izrazom ogorčenja mora sve korake ponoviti, hipnotički je neodoljivo za gledanje. Metafora za repeticiju i dosadu našega života je bez reči kroz smeh tužna. Telom izražena sva patnja ljudske duše.

Lee Evans je do sada bio priznati „komičar sa smešnim kezom i majmunskom facom". On je klovn, majstor mime, smešnog hoda i nemih komičnih poruka, često poređen s Buster Keatonom. Sve prevodi na inspirativan i idiosinkrazijski jezik tela.

Nasuprt njemu na sceni je „najistaknutiji glumac teške kategorije", Michael Gambon. Kada Gambon prvi put progovori, scenom se zaori „Ja". Njegov jezik i dikcija su teatralni. Ide kroz nekoliko akcenata tako da ne možemo sa sigurnošću odrediti ko je on. On glumački ograničenim sredstvima (ne može se kretati i od tamnih naočara mu ne možemo videti oči) gruvajućim, dubokim glasom i plesom dugačkih prstiju savršeno igra mrzovoljnog, u invalidskim kolicima zarobljenog slepca koji je zatvoren u čudnoj sobi sa svojim roditeljima (Neg-Goeffrey Hutchings i Nela- Liz Smith) koji žive svako u svojoj kanti za đubre. Ham pita Klova zašto ga ne napusti. Klov priča o odlasku ali ne odlazi.

Izvirivanje i nestajanje Hamovih roditelja iz kanti za đubre „podsećaju na Mapet Show". Smeh zbog glava koje gledaju uokolo, glava koje komuniciraju između sebe u dirljivoj trošnosti, glava sa kojima Klov komunicira šapučući u kantu kojoj ne znamo gde je dno. Ham mrzi svoje roditelje jer su ga rodili. Klov mrzi Hama. Ham traži od Klova da ga ubije. Klov ga ne ubija.

Smeh koji naglašava tegobu i mračnjaštvo života, odličan odnos komičnog i tragičnog i lagani prelazi od gega ka metaforama, od smeha ka surovosti, misli i osećaji prate emocionalno intelektualni ping pong. S merom ozvučeni zid odzvanja kada Ham u nemoći lupa po njemu.

Pale se svetla. Izmešana osećanja. Tegoba egzistencijalizma i dečija sreća zbog dobre predstave, zbog maštovite postavke Beketa koja nije bila dosadna, na kojoj nije klonula glava i koja dokazuje da je Beket vrlo pozorišni pisac.

Crni jahač i lepota boja

Barbican Centre (Barbikan) je zvanično otvoren 3. III 1982. Na obodu kvadratne milje Londonskog City-ja koji je centar finansijske moći, nalazi se ovaj atipičan brutalistički, betonski kompleks u kojem su i Englezi otkrili da postoji život bez prednje i zadnje bašte, gde je njihov tradicionalizam poklekao pred vizijom urbanog života sa kontinenta. Pod istim krovom su se našli koncertna dvorana, teatar, dve galerije, dva bioskopa i dvorana za konferencije. Prikazuju se produkcije iz raznih zemaja, na raznim jezicima i sa raznim izvođačima. Tu je 1998. rođen BITE (Barbican International Theatre Events), festival sačinjen od pozorišnih predstava, plesnog teatra i koncerata.

Posle 15 godina i Praga, Njujorka, Pariza i Varšave opera, odnosno ***„musical fable" The Black Rider – the casting of the magic bullets.*** Roberta Vilsona (Robert Wilson), Tom Vejtsa (Tom Waits) i Vilijama S. Borouza (William S. Burroughs) je uspela da nađe put i do Londona, odnosno Barbicana.

Vilson i Vejts uspevaju da nagovore Borouza da napiše, po motivima Nemačke folklorne priče, komad o sklapanju pakta sa đavolom i o tome šta su ljudi u stanju da žrtvuju kada žele nešto suviše jako. Njihova saradnja je prikazana 1990. u Talia pozorištu u Hamburgu.

Tema Fausta, sklapanja pakta sa đavolom u Nemačkom folkloru ima dugu istoriju. 1810. Friedrich Laun i August Apel su izdali ***Knjigu duhova (Gespensterbuch),*** zbirku priča u kojoj se našla i priča ***Slobodni strelac (Der Freischutz)*** koja postaje centralni tekst nemačkog romantizma. U toj verziji priče, strelac ubija heroinu Agatu i biva zatvoren u ludnicu. Scenske i muzičke mogućnosti ***Slobodnog strelca*** su brzo zainteresovale Nemačke kompozitore. Karl Maria fon Veber (Carl Maria von Weber) komponuje operu koja ima premijeru u Berlinu 1821. On se drži demonskih prizivanja u sceni kruga od kamenja ali u njegovoj verziji se dešava božanska intervencija koja sprečava Vilhlema da ubije svoju nevestu i opera se završava s egzorcizmom.

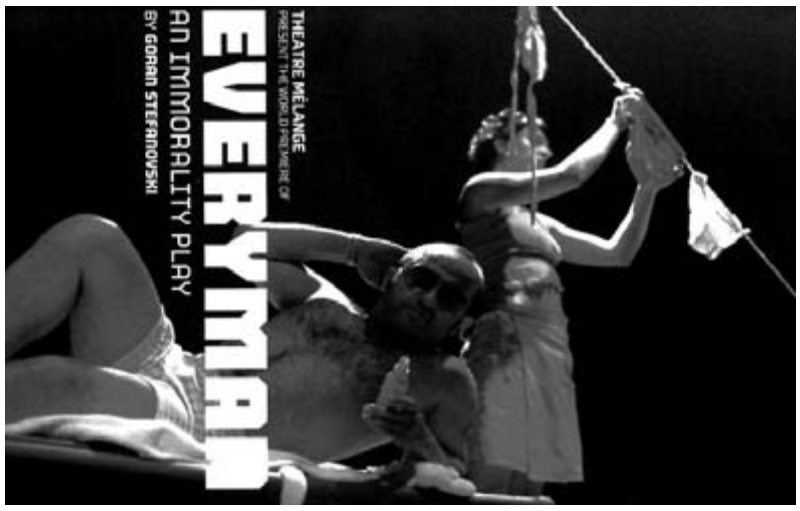

The Black Rider – the casting of the magic bullets

Matt McGrath u *Black Rider*-u

Robert Wilson, Tom Waits i William S. Burroughs

Ova priča se pojavljuje i kod Britanskih romantičara. Lorda Bajrona (Lord Byron) i Meri Šeli (Mary Shelly) kojoj je poslužila kao inspiracija za ***Frankeštajna.*** Drugi Britanac Tomas de Kvins je napisao verziju priče nazvavši je ***Fatalni strelac*** koja je poslužila kao materijal za ***Black Ridera.***

A i sam Vilijam Borouz je preživeo tu mitsku priču ubivši svoju ženu, kada je u maniru Vilijama Tela pucao u čašu džina koju je ona držala na glavi, u Meksiko Citiju 1951.

Priču kabaretski započinje Marianne Faithfull kao Pegleg, satanska kraljica noći. Predstavlja nam aktere kroz živopisni freak show. Uz simbolički, naglašen pokret uzdignutih ruku ka nebu (pokret koji u nekom trenutku ponavljaju svi likovi) u znak nemoći i naslućivanja sudbinskog fatalizma, odvija se saga o Vilhelmu, pisaru (Matt Mcgrath) koji da bi oženio voljenu Kačen (Mary Margaret O'Hara) pristaje da postane lovac jer njen otac-šumar (Dean Robinson) prezire njegovo zanimanje. Vilhelm odlazi u šumu ali ne uspeva da ubije ništa osim lešinara. Pošto ne zna da puca on sklapa pakt sa đavolom Pegleg koja mu daje nekoliko čarobnih metaka i on postaje nepogrešivi strelac i dobija blagoslov da oženi Kačen. Na dan venčanja otac-šumar (koji je parafraza Frankeštajna insistira na takmičenju u gađanju. Vilhelm odlazi na raskršće i moli Pegleg za poslednji magični metak koji plaća svojom dušom ('some of these bullets are for thee and some are for me'). Na dan venčanja Vilhelm puca u drvenu metu ali metak pogađa Kačen koja pada mrtva. Priča se završava „groteskním plesom svih ludaka na đavoljem karnevalu".

Muziku je komponovao Tom Vejts. Muzika jeste Vejts. U isto vreme nežna, skoro patosna i burleskna sa smradom truleži. Sukob zvukova dečijeg klavira, bubnjeva, mandoline, bendža, ukulele, harmonike, saksofona, gitare, trombona, tube, flaute, oboe stvara orkestraciju i inovativni aranžman koji spaja kantri, bluz, kabare, valcer, polku, marš i gospel, dočaravajući stvarni zvuk predgrađa života. Treba spomenuti i bitnost oneobičenog zvuka u predstavi (komarac koji zuči kao helikopter, koraci koji imaju zvučni identitet).

Ne ustežući se ni od čega, jakom groteskom kabarea sve je uklopljeno u jednu čvrstu celinu sa visokim estetskim zahtevima, uz svetlo koje je fascinantno, na raskošnoj sceni i u vizuelno upečatljivm kostimima.

Postupak ubacivanja gledališta i gledaoca kao dela i aktera predstave postepenim osvetljavanjem auditorijuma i odličnim iskorištavanjem desetak uskih vrata u gledalištu koja se misteriozno otvaraju uz tresak, jedna po jedna na kraju prvog čina kada na raskršću u sceni prizivanja demona, doktori svezuju u ludačku košulju Lovca je vrlo efektan i impresivan.

Posle predstave ostaje osećaj potpunosti i sočnog. Oči su ispunjene lepotom, a misli iznova prolaze kroz priču ispričanu na sjajan, lep, zanimljiv i promišljen način.

Za kraj, vest da je u West Yorshire Playhouse-u u Leeds-u 15. V izvedena drama ***Huddersfild*** Uglješe Šajtinca (prevod na engleski Duška Radosavljević, režija Alex Chisholm, dramaturg Chris Thorpe) o kojoj će još biti reči.

MUKE S FRANCUSKIM FARSAMA (A O PINTERU I OLBIJU DA I NE GOVORIMO)

Pismo iz San Franciska

Branko Dimitrijević-Bahus

Dugo mi je trebalo pa da konačno shvatim da Amerikanci, a i Englezi pre njih, dele pozorišne komedije na ***sofisticirane komedije*** i ***farse.*** Ono prvo su komedije Oskara Vajlda, Noela Kauarda, kao i poneki Nil Sajmon. Obično u anglo-saksonskom teatru u ovakvim komedijama ima kulturnih referenci, pa se srednja klasa u publici sama tapše po leđima kad ukapira vic za koji je potrebno predznanje, a koje su oni sebi omogućili ili putovanjima ili fakultetskim obrazovanjem.

Farsa je ono što su nekad zvali i ***laka***, a često i ***niska*** komedija (***low comedy***), makar bila i od Plauta ili Molijera, a tu spada i poneki Nil Sajmon. Nju razume i neuki puk. ***Francuska farsa,*** opet, je ono što mi i Francuzi zovemo ***vodvilj,*** dok je u Americi vodvilj zapravo varijete s lascivnim kupletima i provokativnim kostimima, te skečevima između dve atraktivnije tačke, dok se umetnice presvuku.

Naravno da se ove klasifikacije ni kritičari ne pridržavaju uvek dosledno, pa je lokalni kritičar (Robert Hurwitt) nazvao novi komad Izraela Horovica (Horovitz) Francuskom farsom, iako tu zapravo nema ništa od vodvilja, a komedije ima samo u prvom delu, dok se u drugom, kako je i sam primetio, pretvara u dramu s ambicijama, ali se u stvari sve pretvara u sapunsku operu.

Ako se neko ne seća, Horovic je bio poznat početkom 70-ih godina prošlog veka po drami ***Indijanci uzimaju Bronks,*** ali je napisao 50-tak izvođenih komada. Poslednji se zove ***Moja Stara Dama*** (My Old Lady), mada se radi o igri reči, jer se isti izraz upotrebljava u slengu za suprugu ili stalnu devojku, bez obzira na godine.

Komedija sa obrtima

Inspiraciju je Horovic našao u istinitom događaju. Sećam se da smo pre neku godinu čitali u novinama da je izvesna gospođa u Parizu povoljno prodala svoj stan nekom mladiću, ali pod uslovom da ona tu ostane da stanuje do svoje smrti. U tom času je imala 75 godina, ali žena je doživela vrlo duboku starost od 122 godine, te je nadživela nesrećnog pravog vlasnika stana, koji je umro sve čekajući da se useli.

E pa, u prvom delu Horovic ovu situaciju tretira kao komediju, da bi u drugom prešao na ozbiljnu tematiku i predvidive obrte.

Horovic nije bez veze napisao 50 pozorišnih komada, naučio se zanatu, pa tako i početak ovde obećava. Američki romanopisac kome još ništa nije objavljeno od ekscentričnog oca nasledi apartman u Parizu i potroši poslednje pare da ode tamo i taj apartman proda, ne bi li se malo izvadio iz loše finansijske situacije. Niko mu ne kaže da je u apartmanu držeća udovica od 94 godine, koja laže da joj je 92 i Matijas (romanopisac) mora da se zadovolji time da mu baba i njena ćerka od 50 godina dozvole da u svome stanu ostane dok se ne snađe. Tu upadamo na teren sofisticirane komedije, jer su majka i ćerka učiteljice engleskog i vrlo pedantne u izražavanju, pa slede fini dijalozi između njih i neuspešnog pisca iz Amerike. Na žalost, drugi deo je neka vrsta psihoanalize, jer Matijas saznaje stvari o svome ranom detinjstvu i o svome ocu, ali su ta otkrića predvidiva i opšta mesta iz jeftine psihologije.

Moja Stara Dama je igrana u Marin Theatre Company, glumci su bili prilično dobri.

Phoenix Theatre se renovirao, pa su tamo Drama Mamas postavile komediju (Stretch Marks) i jeste, radi se o onim linijama na koži koje se tu i tamo jave posle porođaja ili nekih drugih razloga. Dakle, ovde 3 žene razgovaraju o strijama i drugim temama. Na predstavu me je pozvala moja bivša glumica Glenda Solis, koja je uskočila kad je jedna od originalnih Drama Mamas (tri glumice su i autorke teksta) morala da ode i pozabavi se ličnim stvarima.

I ovo su kritičari nazvali farsom, što je valjda u redu, jer nisam mogao nikako da svrstam ovu predstavu u neku kategoriju. Za divno čudo, muškarci se nisu pominjali u svim mogućim negativnim kontekstima, što je uglavnom slučaj u predstavama koje prave žene za uglavnom žensku publiku.

Muževi u hladnjači

Voleo bih da istu stvar mogu da kažem i za ***porodičnu farsu,*** kako je kritičar Hurvitt nazvao tekst ***Miris ulova (***The Smell Of The Kill) Mišel Louv (Lowe). I ovde su tri žene na sceni, dok su supruzi van scene, navodno u ogromnom frižideru za meso (u ovom slučaju divljač) u koji su slučajno upali, a vrata se automatski zaključala, i sad njih tri diskutuju da li da ih uopšte puste. Ovo se igralo i na Brodveju i možda je tamo postavka bila bolja, ali ne vidim kako je tekst mogao da bude bolji. Drama Mamas su bar bile nepretenciozne.

U univerzitetskom i amaterskom pozorišnom okruženju sam se nagledao i Pintera i Olbijeve ***Zoološke priče***. Valjda zato što ne treba mnogo glumaca, a i scenografija je jednostavna. Nil Šorstajn (Shorstein) je režirao Pinterov rani TV tekst ***Zbirka*** (Collection) i Olbijevu ***Zoološku priču*** (Zoo Story) pod naslovom ***Pinter-Olbi Duet***.

E pa ovaj Duet je mogao da ostane i solo, ponajviše zbog rediteljevog nečitanja ili pogrešnog čitanja obe jednočinke. Ironija je što je ova slaba postavka možda i poslednji put da se ***Zoološka*** spari s drugom jednočinkom, da bi nastao celovečerni teatarski doživljaj. Ne znam koliko je poznato, ali Olbi ima pravo da odobri (ili ne) s kojim će se tekstovima u istom programu igrati njegove drame. Dok ovo pišem preostalo je tek nedelju dana do premijere u Hartfordu, Konektikat, nove jednočinke koju je Olbi napisao upravo da se igra sa ***Zoološkom pričom***, te se ubuduće sparivanja kao što je ovo neće dešavati.

Ako se Olbiju rezultat bude dopao, onda će ***Zoo priča*** ubuduće biti poznata samo kao drugi deo predstave ***Peter and Jerry.***

Isto tako ne znam koliko se zna da je premijera ***Zoo priče*** 1960. u Njujorku bila i Američka premijera Beketove jednočinke ***Krapova poslednja traka***, s kojom se igrala u istom programu.

Šorstajn je ovde probao neke novotarije, na primer da se promene godine protagonista, Pitera i Džerija, a morao je i da promeni finansijske reference u tekstu, jer ovih dana plata od 18.000 $ možda izgleda impresivno nekome van Amerike, ali bi te pare teško nekoga danas mogle da impresioniraju. No, i to im je bio potez bez pravog pokrića, možemo valjda svi da zamislimo da je bilo neke inflacije od 1960. do danas. Ali dobro, ta je intervencija bar imala neko pokriće, ali sve ostalo je bilo manje više svejedno.

Naravno da sam radoznao da vidim šta je Olbi uradio dopisujući ***Zoo priču***, mada se i pribojavam da rezultat, naročito za nas koji smo gledali razna izvođenja ovog legendarnog teksta, teško da može da bude zadovoljavajući. A nove generacije možda nikad neće znati ***The Zoo Story*** onakvu kava je bila u originalu.

Ministarstvo za kulturu Srbije može bez „Ludusa“, ali „Ludus“ ne može bez priložništva Ministarstva za kulturu Srbije. „Vrednost dara nije mera dara; njegova mera vrednosti je vrednost koju ima za darivanoga“, kaže stara tamilska mudrost.

HAJDE DA SE SMEJEMO

Festival komedije je verovatno najpopularniji događaj godine u Melburnu

Jasna Novaković

Tokom 18. sezona, Festival komedije u Melburnu, to stecište smeha i razonode, izrastao je u treći po veličini festival u svetu. Šta to konkretno znači, najbolje ilustruju podaci da je, još uoči otvaranja, bukvalno razgrabljeno 380.000 karata, kao i da je, tokom tri ipo nedelje, 200 glumaca i zabavljača uzveseljavalo publiku u 75 dvorana. Većina pomenutih scena je kabaretskog ili klupskog tipa. Jedino veće produkcije su, po tradiciji, našle dom u Skupštini grada i u pozorištima tipa našeg Bitef teatra. Njemu je najsličniji Čepl of Čepl (Chapel Off Chapel), takođe smešten u nekadašnjoj crkvi, čim se kod Molvern rouda skrene iz prometne Čepl ulice, prepune kafića i butika, gde mladi dolaze na pivo, čašu Koka kole, ili jednostavno da se provozaju i prikažu svoj najnoviji auto.

Ako bi čovek tražio reč da opiše duh ovogodišnjeg festivala, onda je to – bizarnost. Da li takvo lice humora trenutno najviše prija melburnškoj publici, teško je reći. Organizatori očigledno misle da je tako. Koliko daleko, želja da se bude šokantan može odvesti glumca i publiku ilustruje serija šou programa. Počnimo od Metju Hardija koji je gledao film ***Vili Vonka i fabrika čokolade*** 200 puta. Hardijeva strast izrodila se kada je imao 5 godina, ali je želji da upozna neku od ličnosti iz filma uspeo da udovolji tek sad, na međunarodnom festivalu komedije. Naime, Hardijeva gošća u šou ***Rešena zagonetka Vili Vonka*** je niko drugi do protagoniskinja Džuli Daun Koul, koja je u filmu igrala razmaženu, ratobornu i nevaspitanu devojčicu Veruku So. Ono što ovo dvoje glumaca smatra smešnim jedino se može uporediti sa šouom Brendana Bernsa. Predstavnik gangster repa, uspeo je da uvredi sve u Melburnu tako da niko više, ni glumci ni producenti, ne žele ni da ga sretnu na ulici. Berns važi za čoveka koji scenu koristi da bi ljudima sasuo u lice sve što misli, što se nigde ne da objaviti, što je sramotno ili uvredljivo. U nemogućnosti da tokom 90-ih dobije posao u Melburnu, umetnik se otisnuo u London, gde je postigao zapaženu karijeru kao solo zabavljač (***stand-up comedian***) na radiju i TV-u.

Za ljubitelje kabarea

Iz Njujorka je na Festival došla trupa Šnidles (što bi moglo da se prevede kao besmislena kovanica Štigle – The Shneedles), s pričom o koferu koji postaje živo biće i naprasno se pretvara u napasnika. Uprkos nasilju koje više nikoga ne impresionira, predstava nudi sveobuhvatan pozorišni doživljaj koji u osnovi ima pokret, nadrealističke scene i magiju s prizvukom mračnog ludila. U raznorodnoj gomili predstava, naravno, ima i onih koje više priliče cirkuskoj šatri no pozorištu. Recimo, ***Tokio Šok Bojs***. Ovi danas već stalni gosti Festivala heftaju dolare za različite delove glave, jedan od njih lomi među butinama fluorescentnu svetiljku, drugi stavlja u usta živog škorpiona – dar farmera iz Zapadne Australije, treći pije pivo kroz nos... Na granici između humora i tužnog je i autobiografski monolog ***Šta je to sa Meri Džejn?***, ispovest mlade žene koja je godinama patila od anoreksije, a u predstavi sebe naziva Gospođica prasećeg lica.

No, vratimo se u Čepl of Čepl. Za ljubitelje kabarea, ovo je pravo mesto. Pozorište ima dve sale – malu, u novodograđenom krilu i veću, sa oko 150 mesta, u prostoru nekadašnje crkve. Sedenje je, u obe sale, za stolovima, s tim što veća dvorana ima i 5 klasičnih redova za publiku. Tu se nalazi i jedini arhitektonski ukras – originalan vitraž, dok je mala dvorana pravougaona crna kutija. Tokom 25 festivalskih dana, ovde je odigrano 5 predstava, od kojih dve zaslužuju posebnu pažnju. ***Piši jedan dot kom*** (Write One Dot Com) je komedija u produkciji Greinfed teatra, inspirisana četovanjem i potragom za srodnom dušom preko interneta. Njen autor, Stiv Vit, se u javnosti predstavlja kao osoba koja brzo misli, sporo pada u vatru, a po profesiji je pisac i stvaralac; uz to, želi decu, jutarnje plavo nebo i kuću u zalivu. Vit je, za komad ***Kad se raspuhne oblak,*** u bliskoj prošlosti osvojio nagrade na bijenalu u Adelaidi, najvećem festivalu u zemlji, kao i na Melburnškom frindžu, odakle je prenet u London. Njegovo najnovije delo, prikazano na 18. Međunarodnom festivalu komedije u Melburnu, predložak je za celovečernji komad koji odlikuje izvanredno poznavanje ljudskih karaktera i savremenih problema u komunikaciji, u eri informatike i telekomunikacija. Dvoje, od ukupno petoro glumaca, odigrali su, za približno 45 minuta, ravno 5 muških i 5 ženskih likova, koji publiku vode kroz isto toliko neuspelih susreta glavnih protagonista. Njihov trenutak, bolje rečeno njihov susret, stiže u pravi čas – na kraju predstave. Obična, ljudska priča, ispričana toplo i s puno istančanog humora. Dovoljno za večernju ili popodnevnu zabavu.

Muza osetljiva na ukus

U većoj dvorani, ekipa mladih glumaca-pevača predvođena majstorom kabarea i klavira Piterom Hurlijem (Peter Hurley), podsetila je publiku na provokativne dane Toma Lerera, koji je tokom 50-ih, 60-ih i 70-ih prošlog veka zabavljao ili vređao publiku, već zavisno od stepena prilagodljivosti pojedinaca. Ovaj matematičar s diplomom Harvard univerziteta bio je predmet kontroverzi gde se pojavila, tj. gde god da je izvodio svoje songove. Lerer je uživao da žacne moraliste, provocira konzervativce, karikira ratne huškače. „Njujork Tajms" je objavio verovatno najčuveniju kritiku njegove estetike: „Muza g. Lerera nije osetljiva na inhibitorne faktore kao što je ukus". Ovakvi napisi u štampi bili su autorovi omiljeni citati. Lerer je izvrgavao ruglu sve koji su, po njemu, to zasluživali – od političara, romantičnih ljubavnika, religioznih dušebrižnika do skauta. Dramaturg i reditelj Kameron Mekintoš skupio je neke od ovih songova u mjuzikl koji je, pod nazivom ***Šegačenje***, premijerno izveden 1980. u Londonu. Melburnška produkcija, skoro 25 godina kasnije, još ima ukus provokacije, s prizvukom razumljive nostalgije. Mnoge numere, poput valcera ***Bečka šnicla***, ***Vatikanski rege*** ili potpuno nepolitična ***Nova matematika*** i danas zvuče aktuelno; nagone publiku da svojski uposli dlanove. Neupadljivi kostimi i minimum rekvizita nisu bili nikakav hendikep. Zahvaljujući u velikoj meri duhu koji je svojom „muzičkom konferansom" predstavi davao iskusni Hurli, troje već renomiranih umetnika, 20-ogodišnjaka, potpuno je prenelo publiku u vreme kada je preispitivanje vrednosti i oslobađanje od krutih moralnih stega bilo osnovni cilj većine mladih na Zapadu. To vreme bilo je i te kako uzbudljivo i kod nas, za generaciju kojoj je ovaj kabare najbliži.

Neke od predstava na repertoaru 18. Međunarodnog festivala komedije u Melburnu biće prikazane, u drugoj polovini aprila i u maju, u gradovima unutrašnjosti Viktorije, jedne od 6 australijskih federalnih jedinica.

ZVEZDANO NEBO NAD NAMA

O Odabranim Dramama Hadija Kurića

Nel Diago

Objavljena novembara 2003. kao izdanje Univerziteta iz Valensije, ovaj zbornik dramskih tekstova deo je kolekcije ***Pozorište XXI veka***. Izbor drama je sačinio glavni urednik Juan Visente Martinez Lusijana, te mi je na taj način omogućio da ponovo otkrijem Hadija Kurića kao dramaturga. Govorim o ponovnom otkriću, a ne otkriću jer sam već poznavao njegovo delo gledajući predstave nastale na osnovu ovde objavljenih tekstova, no već i činjenica da je sad moguće čitati njegove komade novim svetlom obasjava opus ovog „multidisciplinarnog" kreatora kome ništa u pozorištu nije strano. Reditelj, glumac, scenograf, kompozitor, dizajner svetla... Kurić nije postao dramski autor za pisaćim stolom već je, kao i mnogi drugi valensijanski autori (Hadi Kurić i njegova porodica došli su u valensijansku oblast početkom 90-ih kao izbeglice. Neposredno po dolasku kreiraju svoju kompaniju Pozoriste Otpora. Žive i rade u Valensiji) crpeo inspiraciju i usavršavao svoju tehniku vezan direktno za praksu. Njegove drame nisu pisane samo za scenu već i sa scene. Nisu ova dela predlošci za spektakle koji će tek biti iznedreni, već rezultati dugotrajnog praktičnog rada na predstavama koji je menjao i dopunjavao prvobitno napisani tekst. Sve komade ovde sakupljene, autor je pisao za svoju kompaniju izloženu pozorišnom tržištu i to objašnjava raznolikost obuhvaćenih tema. ***Lepotica i Zver, Robinson Cruso i Alisa*** obraćaju se dečjoj publici, ***Opus Primum*** i ***Zvezdano Nebo Nad Nama***, tretiraju savremene teme rata i emigracije, dok su ***Ljubavnici iz Teruela*** novi pogled na španisku tradiciju. Polifonija tema i mnogostrukost pravaca označenih u ovoj knjizi, direktan su produkt biografije našeg autora i imaju objašnjenje u pozorišnoj praksi Kurićeve kompanije koja već deceniju radi u Valensiji.

Hronološki prva drama pisana u Španiji, ***Opus Primum, jedna ratna priča***, čija je premijera izvedena 1993, obračun je autora s građanskim ratom koji u to vreme razara njegovu zemlju i koji ga je primorao da zajedno s porodicom ode u izbeglištvo. Ne radi se o delu koje okrivljuje jednu od sukobljenih strana. Optužba je usmerena na sve koji ugrožavaju civilno stanovništvo. Na optuženičkoj klupi nalazi se rat u svoj svojoj gluposti i surovosti. Autor ne pokušava da analizira razloge konflikta koji su, kao što svi znamo, nedovoljni da bi se razumela logika zlikovaca, već obelodanjuje i razjašnjava surove posledice čina nasilja. Svaki rat, a građanski najviše, svejedno da li je jugoslovenski ili španski, znači poraz inteligencije. Uspavani razum, kako bi rekao Goja, otvara vrata neočekivanim zverstvima i ostavlja nas na vetrometini pred užasnim stvorenjima koje bismo želeli da nikada ne upoznamo.

Malobrojne replike u ovoj drami pisane su na srpsko-hrvatskom jeziku tako da se cela akcija prati preko postupka, gesta i mimike glumaca. Nije to samo kapric niti nužda pisca vezanog za okolnosti (u ono vreme Hadi Kurić još uvek ne govori španski jezik a radi za špansku publiku), **2)** već posledica izvanredno konstruisane fabule koja potvrđuje autorovo kompletno poznavanje svih pozorišnih rakursa. Činjenica da glumci govore na stranom jeziku ni najmanje ne ometa praćenje priče. Postupak, muzika, scenografija i kostim daju nam dovoljno informacija i nepogrešivo nas uvlače u događaje. Takav pozorišni postupak prenesen na papir **3)** daje vrlo netipičan izgled ovoj drami koja se sastoji samo od didaskalija, povremeno prekinutih po kojom replikom. U ediciji koju sada komentarišemo, replike su pisane na srpsko-hrvatskom jeziku, a njihov prevod na španski stavljen je u zagrade.

O mnogim kvalitetima ovoga dela neću pisati detaljno, jer sam to već učinio u jednom od mojih ranijih radova, **4)** već ću se posvetiti drugim tekstovima počevši od ***Zvezdanog neba nad nama,*** melodrami koja je po mišljenju Ričarda Salvata, **5)** inspirisana izbeglištvom samoga Kurića i njegove porodice. Ne radi se, ni ukoliko o autobiografskom delu. Ono što likove čini srodnim sa autorom je njihovo istočno evropsko poreklo spojeno sa mnogim legalnim, jezičkim i socijalnim problemima koji im otežavaju integraciju u novu sredinu. Zbir otežavajućih okolnosti čini njihovu integraciju mučnom, teškom i bolnom, usmeravajući ih ka deliktu kao potencijalnom rešenju problema. No, glavna odlika autorovog pristupa ovoj temi ne sastoji se samo u analizi postupaka stranih građana. Problemi izbeglištva i geta nisu samo kob stranaca već i autoktonih marginalnih skupina označenih likovima Mimija, travestita ili Martina, Ciganina. U pitanju je jedan kompleksan i odlično konstruisan tekst koji bi, što sam već naglasio u kritici koju sam u svoje vreme o predstavi pisao, mogao da posluži kao izvanredan scenario za film crnog talasa, i koji je u momentu premijere 1995. godine bio jedan od prvih koji je demaskirao bolnu realnost kontakta Španije sa dolazećim emigrantima.

Sredinom devedesetih, već ukorenjen u novu sredinu i želeći da obezbedi stabilnost svojoj kompaniji, **Pozorištu Otpora**, Hadi Kurić producira spektakle za ulicu i počinje da kreira predstave za decu i mlade. U ovoj činjenici treba tražiti razlog za njegov interes da piše tekstove za najmlađe, ali treba potcrtati, takođe, da su u radu našeg autora etika i estetika uvek išle ruku pod ruku, i da se ni u kom slučaju ne može govoriti o olako shvaćenom poslu. Drame za decu obuhvaćene u ovoj knjizi zaslužuju, svojim kvalitetom, mesto koje im je dodeljeno. U pitanju su verzije već poznatih priča, ali kreirane na svež i slobodan način. Iako adaptira fabule za potrebe svoje kompanije autor nikada ne gubi visoki kriterijum već primenjen u svojim tekstovima za odrasle. Od tri ovde publikovana teksta za decu, ***Robinson Kruso*** je komad koji najbolje definise ideološke pozicije pisca. Kako naglašava Salvat, ovde se pojavljuju, obučene u jarke boje, iste one velike teme koje čine okosnicu komada pisanih za odraslu publiku: rasizam, premošćavanje kulturoloških razlika, relacija gazde i sluge, pravo na samorealizaciju i iznad svega, samoća.

Pretplatite se na
LUDUS
Godišnja pretplata za SCG - 500,00 din.
Dinarski tekući račun:
Savez dramskih umetnika Srbije
255-0012640101000-92
(Privredna banka Beograd A.D.)
NOVO!
PRIMAMO PRETPLATE IZ INOSTRANSTVA
Godišnja pretplata - 15,00 EVRA
Devizni žiro račun:
5401-VA-1111502
(Privredna banka Beograd A.D.)

Knjigu drama koja je predmet ovoga teksta, kruniše jedan čudan i neuobičajeni komad: ***Ljubavnici iz Teruela***. U pitanju je narodna priča o nesrećnoj ljubavi dvoje mladih koje deli različito poreklo. Kurić je već u svojim ranijim radovima kao adaptator i reditelj pokazao veliki interes za španski Zlatni Vek. Pozorište Otpora izvelo je njegovu verziju Servantesovog **Kihota** i **Brakove**, zbirku međuigri iz 16. i 17. veka, ali ovde se usredsredio na legendu pretvorenu u renesansnu tragediju, čiju je prvu verziju napisao Rey de Artieda u 17. v, drugu Juan Eugenio Hartzenbusch u 19. veku. Rezultat je jedan eklektičan tekst, koji koristi stare izvore u stihu nadopunjavajući ih sopstvenom prozom, što otvara novo poglavlje u Kurićevom pristupu dramskoj tehnici.

Iz svega što smo do sada rekli, jasno je da je obimno delo našeg autora zaslužilo da bude prezentovano čitaocu u svoj svojoj kompleksnosti. Dubina njegovog estetskog pristupa ne priznaje ni jednu granicu, sem one koju mu nalaže sopstvena etika.

Koliko znam, ***Opus Primum*** se nije igrao ni u jednoj državi nastaloj na teritoriji stare Jugoslavije, ali Kurić je već najavio da bi se, u slučaju da se producira, igrao na španskom ili katalonskom jeziku, da bi se zadržala koherencija spektakla i onemogućila identifikacija sa bilo kojim pojedinačnim građanskim ratom na svetu.

(Autor je redovni profesor književnosti Univerziteta u Valensiji i jedan od najuglednijih pozorišnih kritičara u Španiji)

NOVO ZANIMANJE – „OTVARAČ"

Prolećni dnevnik

Jovan Ćirilov

Beograd, 2. maj 2004.

Kao predsednik Nacionalne komisije Srbije i Crne Gore za Unesko, iznenada jednog proleća imao sam dužnost da u Sava centru otvorim Konferenciju povodom Dana slobode štampe; koja se ove godine održala u Beogradu. Time je počela moja serija otvaranja raznih konferencija. Da verujem u horoskop, potražio bih da li je ovog proleća onima rođenih kao ja u znaku device, bilo predodređeno da budu „otvarači" raznih skupova.

Smatrao sam da je prvog dana najotmenije održati što konvencionalniji govor. Zato sam dao da mi govor napišu moje kolege, a da on bude bez ikakvog ličnog pečata. Jedan od „bisera" moje adrese je nesumnjivo ova rečenica: „Različitost pogleda nalaže nam da nađemo puteve da zemlje u tranziciji podignu nivo svog novinarstva".

Beograd, 3. maj

Otvarajući sesiju, na kojoj je generalni direktor Uneska Koićiro Macura predao nagradu „Giljermo Kano" pastorku uhapšenog kubanskog novinara Raula Rivera Kastanede, potrudio sam se da ipak kažem nešto ličnije: „Novinari u demokratskim društvima raspolažu slobodom medija, ali oni katkada umanjuju svoju slobodu autocenzurom ili time što se trude da razumeju i prate šta bi monopolistički vlasnici medija voleli da čuju... Lakše je definisati potpuni nedostatak slobode štampe, nego samu slobodu štampe. To je naročito jasno onima koji su uhapšeni, jer su se usudili da kažu istinu".

Beograd, 10. maj

Opet sam neka vrsta „otvarača". Ovog puta u Pozorišnom muzeju. Promocija knjige uspomena Kapitaline Erić ***Od Sibira do Crvenog krsta***. Naslov smo, u koprodukciji, smislili Petar Marjanović i ja. Koliko se sećam, ja sam izmislio prvi, a on drugi deo naslova. Svoja sećanja je Kapitalina ispisala jednostavnim jezikom. Neki delovi su gotov „tritment" za film. Drago mi je što je moj predlog, da se njena knjiga štampa prihvatila, uvek otvorena za dobre ideje direktorka Muzeja Ksenija Radulović. Branka Veselinović se nešto „sa mesta" bunila što sam rekao da je divno čudo da su još aktivne tri glumice koje su počele karijeru 30-ih godina prošlog veka, i da ni u jednoj profesiji niko nije tako dugovek kao glumice. (Ni od korova nema, recimo, živih i još aktivnih političari iz tog vremena!). Branka je bila, ne znam zašto, kosnuta tom formulacijom, kao ona je počela da glumi pred sam rat, a ne 1930, što ja naravno nisam rekao, i obratila mi se ironično „dragi moj pesniče, grešite!" Branka je potom počela da nešto priča, što se Kapočki učinilo da otkriva neke njene priče, tako da je dobacila: „Nemoj, Branka, to da pričaš, neće mi niko kupiti knjigu!". Glumačke „strasti" se nikada ne smiruju. Neki Kapočki opet prebacuju što je o nekim kolegama ili koleginicama otkrila nešto što bi moglo biti nesimpatično. Ona pak, smatra da joj je bila dužnost da kaže istinu. Ja tim povodom, objašnjavam publici da Kapočka, kao i ja, uvek deluje svetu dobrostiva i bezopasna. Mira Stupica dobacuje iz prvog reda: „Ne boj se, ti tako uopšte ne deluješ!"

Subotica, 16. maj

Kao predsednik Saveta otvaram 11. Međunarodni festival pozorišta za decu. Energičnom intervencijom spasli smo iznenadnu, „ničim izazvanu" promenu umetničke direkcije i selektora festivala na nekoliko nedelja pred otvaranje. Ovaj festival, zaista evropskih vrednosti, ne bi se održao posle tog šoka. Upotrebljavam jednostavnu formulu upućenu u poslednjem trenutku čelnicima grada, da „se ne menja tim koji pobeđuje" i da u mojoj višedecenijskoj pozorišnoj praksi, nisam doživeo da se menja direkcija i selektorski tim pred sam festival. To ne rade mudri ljudi. Uspelo je. Prvi put na novoj dužnosti zamenika ministra kulture Srbije, govori i Ljiljana Šop. Čini mi se da će na toj dužnosti, koliko je poznajem i po tom što smo porazgovarali, tu u Subotici i u kolima prilikom povratka u Beograd, biti i stručna i dobronamerna.

Pre toga sam, u istoj funkciji, 26. aprila bio održao najneobičniju konferenciju za štampu. Bio sam jedini govornik na temu subotičkog dečjeg festivala u sali „Boška Buha", jer su u isto vreme, tačno u podne, u Subotici držali pres-konferenciju direktor festivala Slobodan Marković, a u Novom Sadu član Saveta i žirija festivala Miroslav Radonjić.

Novi Sad, 26. maj

Ivan Medenica je imao ideju da budem ovogodišnji član žirija Sterijinog pozorja. Onda je u njegov izbor ušla Jagoševa ***Ministarka***. Kako sam bio dramaturg, ili kako to zove Mića Jovanović (kad sam mu dramaturg) „zlo oko" projekta, došlo bi do sukoba interesa. Onda

Na otvaranju 49. Sterijinog pozorja: Jovan Ćirilov, Katarina Ćirić i Dragoljub Mićunović

me je umetnički direktor Pozorja, isti taj ljubazni Medenica, pozvao da otvorim 49. Pozorje i ja sam to prihvatio. Danima sam razmišljao šta ću reći, beležio ideje i stilske obrte i dan uoči otvaranja napisao sam tekst koji sam i pročitao te večeri pred predstavu podgoričkog ***Šćepana Malog***:

„Sterijino pozorje koje se večeras u Novom Sadu otvara nosi ime onoga koji decenijama nadahnjuje pozorišne umetnike ove zemlje.

U pitanju je Jovan Sterija Popović, čovek misije i čovek akcije. Šta sve nije posvršavao za svoga života!

U pitanju je čovek koji je bio kritičan prema narodu u kom je ponikao. Veliki je nauk njegove kritičnosti. A nije živeo u lakšim trenucima toga naroda nego mi danas. Voleo nas je svojom kritičnošću. On je pokazao da kad se mi, umetnici, ne bavimo politikom, da će se ona baviti nama.

Veliki je nauk njegove svesti da ne možemo živeti sami, već u porodici naroda sa kojima u Evropi i u svetu živimo, a protiv najgoreg mogućeg stava u kulturi - instinkta samoizolovanja.

Zaista smo imali sreću da smo na samom počeku ponovnog buđenja naših duhovnih moći, a pre svega našeg pozorišta, imali nekog koji nas je na tom novom početku vinuo u najveće visine kazivanja i mišljenja.

Smatram da je ovogodišnje Sterijino pozorje, u izboru selektora i umetničkog direktora koji je mnogo sezona mlađi od Pozorja na čijem je danas čelu, svojim programom, konceptom i vidicima u tradiciji onog najboljeg - kako samog Jovana Sterije Popovića, tako i Sterijinog pozorja – na tragu sklada, a možda i drame između tradicionalnog i novog.

Ono govori o našim ministarkama, o našim profesionalcima, o lažnim carevima na opasnim šinama istorije, da ne poverujete, jer nemate kome da verujete, s kritičkim pogledom na Ameriku, ne Kafkinu, već kafkijansku, onako kako zamišljamo njen drugi deo. Sve to okruženo kontekstom „krugova", i mnogo čega drugog na programu, i kontekstom naše nevesele stvarnosti.

Pre gotovo pola veka na prvo Sterijino pozorje dovezao sam se u Novi Sad na zadnjem sedištu motocikla, a večeras na zadnjem sedištu skromnih kola. Od tada evo, već 49 puta dolazim bar na jednu predstavu Sterijinog pozorja.

Sa političke pozornice zemlje u kojoj smo živeli od 1. do 49. Sterijinog pozorja silazili su vladari koji su izgledali večiti. Iz temelja su menjani društveni uslovi, zakoni, ekonomije. Nestajala stara i nastajale nove države. Rušili se stvarni i mostovi metafore. A Sterijino pozorje je opstalo uprkos opštem metežu istorije i tolikih smrti.

Nešto što je od građe, na izgled slično vilinim konjicima koji žive jedan dan, jedno veče i ne dočekaju jutro, pokazalo se jačim od tvrdokorne stvarnosti.

U ime te snage pozorišne umetnosti od žgrađe od koje su snovi sazdaniž i u ime njene kritičnosti, njenih širokih vidika i njene upitanosti, proglašavam 49. Sterijino pozorje otvorenim".

Dok sam sedao na svoje mesto u širokom redu pred sam početak predstave Gorica mi je iz istog reda dobacila: „Prepoznali su se...".

Posle predstave Medenica mi je ispričao da je hteo, kao i ja, da u svom izveštaju napravi igru sa naslovima, ali je u poslednjem trenutku, ne zna ni sam zašto, odustao.

Katarina od Sterije mi je kratko rekla : „Prijao mi je tvoj govor".

Dragoljub Mićunović (Katarini): „Lako je njemu kad je strudirao filozofiju. Bili smo na istoj godini".

Miroslav Radonjić: „Bilo je, naravno pametno, a možda je tebi još važnije da si lepo izgledao".

Promocija knjige Kapitaline Erić

Beograd, 28. maj

Opet kao predsednik Nacionalne komisije Uneska u Univerzitetskoj biblioteci govorim, među drugim profesionalnim „otvaračima" povodom izložbe „Srpski manastiri u Svetskoj kulturnoj baštini UNESCO-a" (Stari Ras, Sopoćani, Studenica i Atos) o sudbini našeg kulturnog nasleđa na Kosovu. Pokušavam da ne govorim ritualno, već da skup obavestim o stanju stvari na terenu i u svetskoj organizaciji. Plediram da raspoznajemo ko su nam prijatelji, i da ne osporavamo dobru volju onima koji su stvarno dobronamerni, kao što je očigledno direktor Uneska, Macura.

Pred početak otvaranja izložbe u foajeu sreo sam sveštenika dr Žarka Gavrilovića, koji me je svojevremeno mnogo napadao zbog gostovanja zeničke predstave ***Sveti Sava*** u JDP. Pita me da li sam se pokajao. Odgovoro sam - neka se, ako ima za šta, pokaje pisac drame Siniša Kovačević, a ne ja. Reče mi da izdaje knjigu na tu temu i da će posle toga „sve biti jasno".

Iz Univerzitetske biblioteke, uz izvinjenje, odlazim pre kraja; na konferenciju za štampu u JDP povodom predstojeće premijere ***Psećeg valcera***. Ja sam predložio Mijaču da, umesto ***Bogojavljenske noći***, uzme da režira ovaj komad Leonida Andrejeva, autora koji nikada nije davan u JDP; niti je taj sjajan komad ikada kod nas prikazan. Rekoh mu da će drama prijati njegovom cinizmu. Posle pres-konferencije imamo promociju knjige drama Leonida Andrejeva pod naslovom ***Dani našeg života,*** koje je preveo Novica Antić, a štampao Zepter. Ja sam napisao predgovor i hronologiju piščeva života. Žao mi je što pozorište nije predvidelo neki moj tekst u programu povodom premijere, kad sam se već toliko potrudio da se Andrejev vrati u našu javnost. Ovom prilikom sjajno govori o Andrejevu profesor slavistike, uvek šarmantni Andrej Tarasjev. Ovoga puta je on bio „otvarač", a ja „viceotvarač".

Novi Sad, 1. jun

Okrugli sto posvećen beogradskoj ***Ministarki*** na kojoj sam bio dramaturg. (Publika je proglasila kao najbolju predstavu. Bilo je nezapamćeno interesovanje). Kažu najposećeniji okrugli sto, a Jagoš nije došao. Pokušavamo mi da objasnimo njegov koncept. (Ne ubiti komediju, sačuvati mentalitet, biti svestan da se u međuvremenu u svetu desio i Jonesko i Beket). Objašnjavam, opet kao jedan od „otvarača", da sam, kao dramaturg, samo onaj koji kritički s vremena na vreme gleda probe (iz perspektive Jagoševog osnovnog koncepta) i na osnovu toga Jagoš eventualno prihvata moja zapažanja i ideje, a uvek ih unapredi svojom neverovatnom maštom. Njegove probe bi trebalo prodavati kao atrakciju. Takođe, govorim o svojim iskustvima sa Nušićem, pre svega pričam o predstavi legendarnog Jurija Zavadskog, koji je režirao ***Ministarku*** sa Verom Mareckom i koja je od premijere 1946. godine prikazana oko dve hiljade puta. Pričam kuriozitet da je na predstavi koju sam gledao za vreme turneje JDP u Moskvi 1956, bila i Ana Paranos, koja je na beogradskoj premijeri 1938. igrala služavku Anku.

Dolazi leto. Mislim da ću se malo odmoriti od dužnosti „otvarača" raznih konferencija, simpozijuma, pres-konferencija i promocija. Ovog puta baviću se režijom.

MAJ / JUN / JUL / AVGUST 2004.

GOSTOVANJA – KAD NAM JE SVET BIO MALI

Jelena Kovačević

MAJ

Pre 160 godina

Jovan Sterija Popović stajao je iza mnogih pionirskih poduhvata u srpskoj kulturi. 10. maja 1844. potpisao je akt Popečiteljstva kojim je pokrenuo akciju za obrazovanje Muzeuma Srbskog, predložio da se 400 dukata odobri za ispitivanje starina i da imućniji ljudi daruju za Muzeum „drevnosti i stari novac koji bi sami imali ili kod privatnih ljudi videli". U periodu 1842-48. Sterija nije stizao da piše drame jer je bio angažovan još i na formiranju drugih institucija kulture: Društva srbske slovesnosti (današnji SANU), pozorišta, školstva.

Pre 90 godina

Mađarsko-engleski pisac i reditelj **George Tabori** 24. maja 1914. proslavlja svoj 90. rođendan. Bavio se adaptacijama, dramskim improvizacijama i pisao drame koje se igraju širom sveta ***Mein Kampf*** (kod nas postavljen u „Stupici", rež. Gorčin Stojanović), ***Kanibali***, ***Promene***, ***Klovnovi***, ***Carsko ruho***, ***Let za Egipat***, ***Niggerlovers***, ***Pinkville***, ***Talk-show***...

Pre 80 godina

Glumica i pevačica šansona **Žizela Mej** (Gisela May) rođena je 31. maja 1924.

Pre 65 godina

Nemački dramski i lirski pisac **Ernest Toler** (Toller) ubio se 22. maja 1939. Bio je strastven borac protiv rata i nastupajućeg nacizma, koji je rano prepoznao. Svoj protest izražavao je kroz drame: ***Preobraženje***, ***Čovek-masa***, ***Nemački bogalj***, ***Oslobođeni Votan***, ***Hopla, mi živimo!***, ***Gasiti kotlove!*** Kad je Hitler došao na vlast, emigrirao je u SAD. Rodio se u Bavarskoj 1. decembra 1893.

Pre 55 godina

Klaus Man (Mann), stariji sin Tomasa Mana, izvršio je samoubistvo 21. maja 1949. u francuskom gradu Kaneu na severu. Bio je dramski pisac. Kao dete, sa sestrom Erikom i prijateljem formira amatersku pozorišnu družinu, a kasnije i sa verenicom, Pamelom Vedekind. 1933. beži iz Nemačke, a roman ***Mefisto*** završava 1936. Živeo je u SAD ali je dosta putovao po Evropi i Aziji. Učestvovao je u Španskom građanskom ratu. Arijana Mnuškin (Mnouchkine) je s uspehom dramatizovala roman ***Mefisto*** i prikazivala ga po Francuskoj i Nemačkoj početkom 80-ih. Klaus je rođen u Minhenu 18. novembra 1906.

Pre 35 godina

Početkom maja 1969. postalo je svima znano da će glumac novosadskog SNP-a **Dragoljub-Gula Milosavljević** napustiti kuću i preći u Jugoslovensko dramsko pozorište. A samo dve godine pre, Srpsko narodno pozorište napustio je Đorđe Jelisić i otišao u Atelje 212. Gula Milosavljević je do skoro igrao u predstavi ***Punjene tikvice*** (premijera 1996).

Pulicerovu nagradu za pozorište 5. maja 1969. dobio je Hauard Sekter za komad ***Velika bela nada***, koji je govorio o životu crnačkog bokserskog šampiona Džonsona. U Sjedinjenim dražavama vodile su se velike borbe za rasnu ravnopravnost.

U Malom pozorištu (budućem pozorištu Duška Radovića) maja 1969. igrano je ***Na slovo, na slovo***, u režiji TV rediteljke Vere Belogrlić. Zanimljivo je da je Radovićeva poezija prvo ekranizovana u vidu serije, a potom preneta na pozorišne daske zbog omiljenosti. Malo pozorište bilo je dobilo novu modernu salu, a pod scenskim reflektorima zablistale su boje na Aćimu i Mići (Tatiću). Naime, televizijski program je još uvek bio crnobeli. Na predstavi se čuo glas Dobrile Matić, Ljubiše Bačića i već pokojnog Dejana Dubajića.

Desetog maja 1969. u Beograd je stigao **Ginter Gras (Günter Grass)**, pesnik, romansijer, slikar i dramski pisac. Posetio je Udruženje književnika, izdavačku kuću „Prosveta" koja je objavila prevod njegove knjige ***Pseće godine***, otvorio izložbu savremene nemačke književnosti. Antifašista i pacifista iz Zapadne Nemačke, Gras je došao u grad ni na istoku ni na zapadu po podršku svojih političkih ideja političar-agitator Socijaldemokratske zapadnonemačke stranke.

Sledećeg dana, 11. maja tada najstarija živa glumica, **Marija Taborska** proslavila je pola veka glume i svojih 90 godina. Rodila se u Pragu 1879, učila glumu kod tragetkinje Sklenarove, i do 1906. igrala po češkim pozorištima. Prešla je u Ljubljanu, a odatle u Osjek. Za beogradsko Narodno pozorište angažovao ju je Risto Odavić, dramaturg, u trenutku kada su NP napustile velike glumice. Uz partnere Rucovića, Dobricu Milutinovića, Milorada Gavrilovića, te Matu Miloševića i Rašu Plaovića, igrala je Ofeliju, Dezdemonu, Titaniju, Oliviju, Porciju (Šekspirove junakinje), Amaliju (***Razbojnici***), Sarduovu Fedru, Diminu Margaretu Gotje, Anu Karenjinu, Simonidu (***Kraljeva jesen***, Bojić).

Premijera ***Kose*** u režiji Mire Trailović i Zorana Ratkovića bila je 23. maja 1969. Igrali su Dragan Nikolić, Miša Janketić, Miodrag Antić, Jelisaveta Sablić, Mira Peić i mnogoljudna ekipa „koja je igrala sebe" i „pevala iz grla" na muziku Golta Mekdermota, u koreografiji Borisa Radaka i kostimima Vladislava Lalickog. Svuda hit, pa što ne i u Ateljeu 212 „veoma poslovnom avangardnom teatru", pisao je Muharem Pervić. Tekst Džeroma Ragnija i Džemsa Radoa preveo je Jovan Ćirilov.

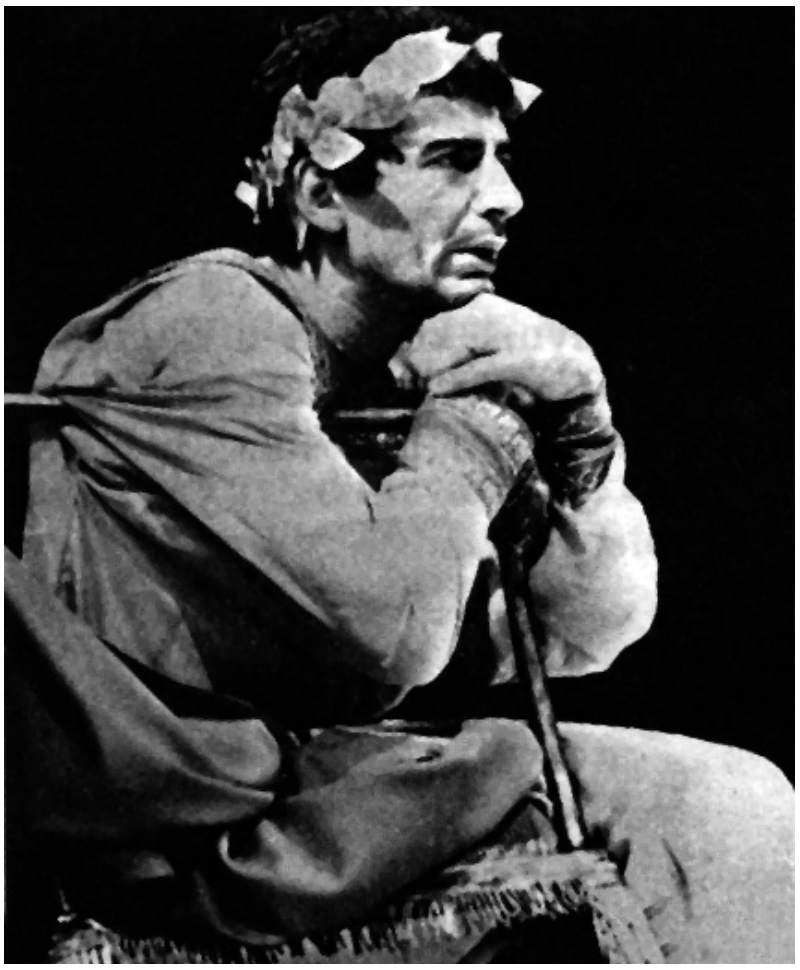

Miki Manojlović kao Kaligula

Pre 25 godina

Kad je zbog restrikcije goriva u Jugoslaviji početkom maja 1979. doneta Odluka o ograničenju vozila, posebno su pozorišta bila pogođena. Čuveni „par/nepar" režim (automobili sa tablicama koje se završavaju na parni ili neparni broj nisu smeli da voze u različite dane) nije dopuštao gostovanja u iole udaljenija mesta. Pozorišta su se pobunila i ograničenje je ubrzo prestalo da se odnosi na **pozorišne kamione**.

(Slične restirkcije vladale su i u drugim delovima sveta. U Kaliforniji prema „par/nepar" režimu, automobili nisu mogli da u određeni dan kupuju benzin.)

U beogradskom Narodnom pozorištu glumac **Vasa Pantelić** proslavio je 35 godina umetničkog rada. To veče igaro je u ***Gospođi Olgi*** Milutina Bojića, rediteljke Vide Ognjenović. Njegove značajnije uloge bile su knez Miškin u ***Idiotu*** Bojana Stupice, naslovna uloga u ***Nikoli Tesli*** Miloša Crnjanskog i Namesnik.

Početkom maja 1979. na Državnom univerzitetu Merilend održan je međunarodni naučni skup na temu života i dela **Bertolta Brehta**. Povod su bili upravo obelodanjeni delimični dosije koji je Breht imao u FBI. Obaveštajna služba pratila je pisca tokom sveg boravka u Sjedinjenim državama i sakupila mnoštvo pikantnih ali i netačnih ili besmislenih podataka. Na skupu se govorilo i o dotad neobjavljenim Brehtovim poemama Staljinu gde ga je nazivao „vođom", „carom" i „poštovanim ubicom naroda", dok je Lenjina prozvao „Grozni". Među učesnicima su bili profesori Džems Lajon, Rejmond Volf, Džon Fuedži.

8. maja u belgijskom gradu Marše bilo je **zabranjeno izvođenje** komada ***Zemlja*** prema Zolinom romanu, s obrazloženjem da vređa javni moral. Inače, sam roman takođe je u svoje vreme bio zabranjivan.

Kaligulu Alberta Kamija u beogradskom Narodnom pozorištu igrao je Miki Manojlović. Premijera ovog „priručnika jednog očajnika" bila je 10. maja 1979. Dvorske Rimljane i Rimljanke igrali su još Olivera Marković, Pavle Minčić, Mihajlo Viktorović, Bogdan Diklić, Predrag Tasovac, Dragan Ocokoljević. Kao gost, iz Zagreba je stigao reditelj Petar Šarčević. Složen filozofski komad ***Kaligula*** prvi put je postavljen u Teatru Eberto, a glavnog junaka igrao je Žerar Filip.

Ljubomir Draškić voleo je da radi praizvedbe. 15. maja u Ateljeu je postavio ***Svadbu*** Elijasa Kanetija, nemačkog autora između dva rata, koji je kod nas bio zapostavljen. Predstava je rađena prema prevodu Branimira Živojinovića. Bila je to ansambl-predstava u kojoj su učestvovali gotovo svi glumci i još 4 diplomca. Scenografiju je uradio Todor Lalicki, kostime Božana Jovanović, muziku Voki Kostić.

Krajem sezone 1978/79, 28. maja objavljeni su podaci o radu **zeničkog Narodnog pozorišta**. U novoj modernoj zgradi igrano je najviše predstava u sezoni – 333! a videlo ih je 94.000 gledalaca, uglavnom radnika livnice i rudara. Pravilo kuće bilo je da imaju probrane gostujuće reditelje, česta gostovanja i bogat repertoar.

Ana Paranos i Milivoje Živanović u *Jegoru Bulčovu*

Pre 20 godina

Na XII Festivalu monodrame i pantomime u Zemunu 14-17. maja 1984. vrhunac je dostignut pantomimom **Sonje Vukićević** ***Pomračenje*** u koreografiji Vere Kostić. Osvojila je Zlatnu kolajnu. To je bio i festivalski projekat, s obzirom da pantomima nije našla jače uporište u nas. Jedan Kubanac, Andreas Valdes takođe je gostovao. On je odskora počeo da predaje pantomimu u Ljubljani.

Prva drama studentkinje **Dubravke Knežević** (22) koja je postavljena na scenu – ***Kako se može umreti u snu*** (režija Slavenko Saletović) – igrana je na Pozorišnim susretima „Joakim Vujić" u Zaječaru 16. maja 1984. Ova drama van žanrova i fragmentarne strukture, doživela je veći uspeh na gostovanju no u matičnoj kući, kragujevačkom pozorištu „Joakim Vujić".

17. maja 1984. u švajcarskom gradu Davosu umro je pripovedač i dramski pisac **Irvin Šo** (Irwin Shaw). Bilo mu je 71 godina. Osim čuvenog romana ***Mladi lavovi*** koji je imao još čuveniju filmizaciju, Šo je napisao antiratnu dramu ***Sahraniti mrtve***, ***Opsada***, ***Povlačenje u zadovoljstvo***, ***Sinovi i vojnici***, ***Živ dijalog***.

JUN

Pre 35 godina

Na završenom XIV Sterijinom pozorju 2. juna 1969. godine ***Afera nedužne Anabele*** proglašena je za najbolju dramu sezone. Tekst Velimira Lukića režirao je za Jugoslovensko dramsko pozorište Milenko Maričić. Podelio je Sterijinu nagradu za režiju sa Georgij Parom (***Heretik*** Ivana Supeka).

Atelje 212 gostovao je u Švajcarskoj 6-9. juna 1969. na poziv ženevskog „Džepnog teatra". Ovo je bilo **prvo gostovanje Jugoslovena u Ženevi** i u publici je bilo mnogo više Švajcaraca no naših iseljenika. Igrali su vrlo aktuelni ***Krmeći kas*** Aleksandra Popovića, u režiji Nebojše Komadine. Autor je najavljen kao „jugoslovenski Jonesko i Beket". Sa Ateljeom u grad Rusoa i g-đe de Stal putovao je i sam Aca Popović.

Uspešna ***Zona Zamfirova*** **Srpskog narodnog pozorišta** u Novom Sadu zaputila se na veliku letnju turneju po Mađarskoj i Čehoslovačkoj. Na put je krenulo skoro 100 članova SNP-a jer su sem ***Zone*** igrali ***Viktoriju***, ***Selo Sakule***, ***U Banatu i Veliki Mak***. Obišli su Bratislavu (Slovenski narodni divadlo), Budimpeštu (Nacionalni teatar), Pečuj, Mohač u 14-24. juna. Na jesen će im u goste doći Slovaci da učestvuju u svečanosti 250 godina Slovaka u Vojvodini, a krajem godine stižu Budimpeštanci.

Za izgradnju Doma glumačkih veterana polovinom juna 1969. najveći pojedinačni prilog dala je glumica **Nevenka Mikulić**, tadašnjih 300 hiljada starih dinara. Iako su i mnoga preduzeća učestvovala u pokrenutoj akciji, Dom nikad nije otvoren.

Glumica Narodnog pozorišta i Jugoslovenskog dramskog, **Ana Paranos** umrla je 18. juna 1969. u 85. godini života (rođ. 26. I 1884). Poslednje godine provela je u Domu penzionera, gde su je redovno posećivale kolege. Bila je pariski student glume i tokom I svetskog rata igrala je u „Petites Dalles", srpskom pozorištu u Parizu. Njene slavne uloge su Julija u ***Romeu i Juliji***, Esmeralda (***Zvonar Bogorodičine crkve***), Sizeta (***Cvrčak***), Regina (***Aveti***), G-đa Higins (***Pigmalion***)... U JDP je igrala u ***Ožalošćenoj porodici***, ***Dundu Maroju***, ***Jegoru Buličovu***.

Pre 30 godina

Udruženje britanskih glumaca 1974. vodilo je mnoge polu-profesionalne i polu-političke rasprave. Bio je u toku veliki sukob levo nastrojenih Redgrejevih (Korin, Vanesa) i Lorensa Olivijea. 30. juna Udruženje je donelo rezoluciju kojom se od Lorensa Olivijea i Dereka Bonda tražilo objašnjenje povodom njihovih planova da osnuju nezavisnu organizaciju glumaca ukoliko na čelu sadašnjeg Udruženja ostane uprava sastavljena od levičara.

Pre 25 godina

Beogradsko dramsko pozorište gostovalo je u Gracu po prvi put, na poziv Državnog teatra 10. i 11. juna 1979. godine. Izveli su ***Inspektorove spletke*** i ***Puč***. Upravnik Miodrag Ilić planirao je da razmena predstava dva pozorišta preraste u tradicionalna susretanja. Tako je Grac odigrao tri predstave u BDP u novembru.

Pre 20 godina

Na Prvom pozorišnom festivalu u Montrealu u Kanadi među 30 zemalja učestvovala je i naša, a predstavljalo ju je

Na slovo, na slovo: Mića Tatić

Pozorište „Boško Buha". Mjuzikl ***Plavi zec*** Duška Radovića, Ljubivoja Ršumovića, Arsena Diklića i Miše Stanisavljevića, koji je režirao Dejan Mijač gostovao je neuobičajeno dugo, od 1. do 10. juna 1984, odigravši 9 predsatva. Muziku je uradio Vojkan Borisavljević.

U kući na obali jezera Masačuseca 29. juna 1984. umrla je **Lilijan Helman (Lillian Helman)** u 79. godini života (rođ. 20. VI 1905). Slobodoumnih uverenja, pisala je drame o aktuelnim društvenim problemima: uz slavne ***Male lisice*** (1939), ***Dan koji će doći*** o sukobima radnika i industrijalaca, antifašističku ***Stražu na Rajni***, ***Zamah vetra***, ***Jesenji vrt*** i druge.

JUL

Pre 35 godina

Sa idejom borbe za nezavisnost, društveni i ekonomski razvoj u Alžiru je 22-31. jula 1969. priređen **Prvi sveafrički festival** na kome je učestvovalo 33 nezavisne države (Mali, Senegal, Gvineja, Nigerija...). Predstavljeno je afričko pozorište, muzička i filmska umetnost, knjige, radinost, a održan je i simpozijum o problemima afričke kulture i umetnosti.

Pre 30 godina

Početkom jula 1974. u biblioteci Nezavisnih izdanja Slobodana Mišića pojavila se drama Žarka Komanine (pravo ime, Žarko Jovanović) ***Ljudsko meso – Pelinovo***, koja je dobila nagradu Udruženja dramskih umetnika Bosne i Hercegovine za najbolji tekst u sezoni 1972/73. Ovo je njegova treća drama (***Prorok***, ***Ognjište***).

Negde u isto vreme, u izdavačkoj kući „Rad" pojavio se reprint **Čehovljevih** ***Sabranih dela*** u 10 tomova, u izboru Milosava Babovića.

14. jula otpočete su 25. jubilarne **Dubrovačke ljetnje igre** na kojima se u ulozi Hamleta pojavio Rade Šerbedžija, i uz njega vrlo mlada Ofelija 16-godišnja Sonja Knežević, režija Dina Radojevića. U dubrovačkoj scenografiji igrani su još ***Dundo Maroje*** sa Ivicom Vidovićem kao Pometom i ***Hvarkinja*** Marjana Benetovića, oba u režiji Joška Juvančića.

U isto vreme (18-25. VII), letnju scenu dobio je i Beograd u Zetskoj ulici, gde je Radoslav Dorić postavio ***Naočari Branislava Nušića***. Igrali su Žiža Stojanović, Bata Paskaljević, Dobrila Ilić i drugi. Prvo su zasmetali stanarima pa su ih tužili, a onda im se dopalo i pljuštali su veliki aplauzi. Dorić je spojio Nušićeve jednočinke: ***Svetski rat***, ***Miš***, ***Dugme***, ***Kod advokata***, ***Kad starost dođe***.

Pre 25 godina

31. jula 1979. u Beogradu je preminuo **Milenko Šerban**, slikar i scenograf. Formirao se u kulturnoj klimi Novog Sada 20-ih godina prošlog veka; bio je učenik Vlade Eškića, člana „Lade"; a u pariskom ateljeu Andrea Lota proveo je dve godine. Radio je mnoge scenografije za novosadsko pozorište još od 1926, a stalni član postao je 1936.

Pre 20 godina

U julu 1984. pojavila se knjiga dramskog pedagoga, reditelja i glumca Mate Miloševića ***Moje pozorište***, izdanje Muzeja pozorišne umetnosti, priređivač Radoslav Lazić. Bila je to treća Matina knjiga, uz ***Moje glume*** (1977) i ***Moja režija*** (1982). Mata Milošević je odigrao oko 230 likova, postavio 80 predstava i na stotine glumaca učio zanatu. Za knjigu ***Moje pozorište*** Boro Drašković je napisao pogovor.

Leto u Beogradu 1984. obeležio je **Godo-fest**. U prostoru „Nove osećajnosti" u Skadarliji i „Kod starog suda" u Knez Mihailovoj 8. jula - 8. oktobra igrane su postmoderne varijacije, performansi i koreodrame ***Čekajući Godoa*** Suade Kapičić, Ljubiše Ristića, Nade Kokotović. Godo-fest je uključio oko 200 učesnika, njihov entuzijazam, i uspeo da traje na prodatim ulaznicama. U grad je uneo stalnu akciju, koja bi počela izjutra, kada se probalo i trajala do kasno naveče, čak i kad se poslednje kafane zatvore.

Polovinom jula na Ohridskom letu prvi put je izveden ***San letnje noći*** **na makedonskom jeziku**. Preveo ga je Đuzel Bogomil, kao što je svojevremeno uradio ***Magbeta***, a za Naroden teatar iz Bitolja režirao ga je vedro, parodično i bez istorijske poze – Slobodan Unkovski.

AVGUST

Pre 25 godina

U Meštrovićevom Kaštelatu u Splitu, u okviru 25. splitskog ljeta 1979. premijerno je izveden performans ***1918. – Miroslavu Krleži*** u režiji Ljubiše Ristića i Nade Kokotović. Bazirana na dnevničkoj Krležinoj literaturi iz 1942. i posebno radu ***Pijana novembarska noć 1918***, koreodrama je rađena po određenom metodu, koju su autori prozvali „arheologija ideja". Dramaturg je bila Borka Pavićević, a igrali su Petar Božović, Mirko Krivokapić, Inge Apelt, Branka Cvitković, i prvaci baleta HNK iz Zagreba.

Filmska glumica **Božidarka Frajt** prvi put je igrala u pozorištu kada je u Beogradu učestovala u predstavi ***Pozorišta dvorišta*** Petra Zeca. Reč je o „poetskom molerkazu" prema stihovima Stevana Tontića ***Naše gore list***, čija je premijera bila u Kapetan Mišinom zdanju 11. avgusta 1979. Igrala je s Vesnom Stanojević i Anitom Josipović.

Posle 25-godišnje pauze u **Elsinoru** u Danskoj ponovo se igra ***Hamlet*** (21.VIII – 8.IX). Gostovalo je britansko pozorište Old Vik, a Hamleta je igrao Derek Jakobi. Inače, prvi ***Hamlet*** u Elsinoru izveden je u znak sećanja na Šekspira, povodom 200 godina od njegove smrti 1816, te ponovo 100 godina kasnije, da bi 1937-54. bio igran svako leto (sem ratnih godina). Na tvrđavu Kronborg stali su Lorens Olivije, Džon Gilgud, Majkl Redgrejv, Ričard Barton...

Pozorišne novine

YU ISSN 0354-3137
COBISS.SR-ID 54398983

Izlazi jednom mesečno
(osim u julu i avgustu)
Tiraž: 2000 primeraka
Prvi broj objavljen 5. XI 1992.

Izdaje
Savez dramskih umetnika Srbije
Beograd, Studentski trg 13/VI
Telefoni: 011/631-522,
631-592 i 631-464; fax: 629-873
http://www.sdus.org.yu
e-mail: sdus@net.yu
PIB 100040788
Tekući račun: 255-0012640101000-92
(Privredna banka a.d.)
Devizni račun: 5401-VA-1111502
(Privredna banka a.d.)

Predsednik
Sonja Jauković

Glavni i odgovorni urednik
Aleksandar Milosavljević
presedan@yahoo.com

Redakcija
Svetlana Bojković, Jovan Ćirilov, Ivana Dimić, Aleksandra Jakšić, Maša Jeremić (zamenik glavnog i odgovornog urednika), Svetislav Jovanov, Jelena Kovačević, Branka Krilović, Ivan Medenica, Olivera Milošević, Darinka Nikolić, Tanja Petrović, Gorčin Stojanović, Anja Suša, Petar Teslić, Đorđe Tomić (fotografija), Maja Vukadinović

Sekretar redakcije
Radmila Sandić

Grafički dizajn i priprema za štampu
AXIS studio, Beograd
e-mail: office@axis.co.yu

WEB administrator
Vojislav Ilić

Dizajn logotipa „LUDUS"
Đorđe Ristić

Redizajn logotipa „LUDUS"
AXIS studio

Štampa
Preduzeće za grafičko izdavačku delatnost i usluge d.o.o. BRANMIL, Beograd, Borisa Kidriča 24

Rešenjem Ministarstva za informacije Republike Srbije Ludus je upisan u Registar sredstava javnog informisanja pod brojem 1459
Na osnovu Mišljenja Ministarstva kulture Republike Srbije pozorišne novine Ludus oslobođene su poreza na promet